

1886.

1. num.

AUSZRA.

LAIKRASZTIS ISZLEIDŽIAMAS LIETUVOS MYLETOJU.

KETVIRTAS METAS.

Į t a l p a :

	Laiszkas.
1) <i>Danutė</i> . Ant nauju metu, eilės	1
2) <i>Silvatikus</i> (<i>D-ras G. J. S. isz/Gr.</i>). Medega ir dvasė	1
3) <i>S. D. S.</i> Keli žodžei apie poėziją abelnai, o įpaczei apie sudėjimą eiliu	6
4) <i>Dijonyzas Poška</i> . Žemaičių ir Lietuvos muzikas, eilės	10
5) <i>J. Bs.</i> Paukszečiu kalba	14
6) <i>Kuczius</i> . Mergytės iszėjimas, daina su alasu	15
7) <i>Lenkiszkas Lietuvininku prietelius</i> . Szis tas isz senesnio laiko Prusu Lietuvos	16
8) Isz svetur	17
9) Isz Lietuvos	18
10) <i>Dudutis</i> . Musu knjgos	29
11) <i>M.</i> Kaip smiltys ant kopkalniu szale Baltuju mariu kiemus apnesza, su abrozu	30
12) <i>Gromatnyczia</i>	30
13) <i>Kunjgas Ilgis</i> . Užmanymas	31
14) Praszymas	31
15) Užpraszymas	32
16) Klaidu attaisa	32

TILŽEJE.

KASZTA IR SPAUDA MIKSZO SPAUSTUVES.

„AUSZROS“ rėdytuvėje ir iszleistuvėje (Jurgis Mikszas, Tilžė-Tilsit) galima pirkti szitas knižas:

1. **Auszra**, laikrasztis iszleidžiamas Lietuvos mylėtoju, isz-eina kas mėnesį kartą pavyzdyje knigutės 32—48 pusiu. Prekia ant metu su prisiuntimu 6 rublei (kitose žemėse, ne Rusijoje, 7 m.). Auszra 1883 m. gaunama už 3 rbl., o 1884 ir 1885 m. po 4 rbl.
2. **Nėrio trys pamokslai apie gspadorystę** dėl gspadoriu. 1883. 43 pusės. 15 kap.
3. **Jūzapo Miglovaros rasztai**. Eilės įvairios. I. plūksztas. 1884. 32 pusi didžiame pavyzdyje. 25 kap.
4. **Drazdausko svėtiszkos ir szventos giesmės**. 1884. 16 pusiu ant raszomo popėriaus. 15 kap.
5. **Jankaus seniausios lietuviszkos dainos**. 1882. 36 p. 15 kap.
6. **Dagilio lietuviszkas sznipyns**. I. laida. 1884. 16 p. 5 kap.
7. **Dagilio lietuviszkas sznipyns**. II. laida. 1885. 16 p. 5 kap.
8. **Vyturio tėvynainiu giesmė**. 1884. 24 pusės. 15 kap.
9. **Basanavycziaus Ožkabiliu dainos**. 1884. 48 p. usės 25 kap.
10. **Auszros kalendorius 1886 m.** 88 pusės. Su koloravotu abrozu. 35 kap.
11. **Auszros kalendorius 1885 m.** 72 ir XXVIII pusės 25 kap.
12. **Jankaus mužikėlis**. I. laida. 1885. 74 pusės. 15 kap.
13. **Basanavycziaus žirgas ir vaikas**. 1885. 32 pusi. 15 kap. Pelnas ant „Byrutės“ naudos.
14. **Nėrio pamokslai apie galviju ir aveliu auginimą** ir gydymą ju nū nekuriu ligu. 1885. 15 kap.
15. **Gailūczio uždūtynas**. Uždūcziu rankius aritmėtikos arba rokundu mokslo. 1885. 80 pusiu. 40 kap.
16. **Basanavycziaus žiponė bei žiponė** ir auksingumas bei sidabringumas lietuviszku dainu. 1885. 30 pusiu didžiame pavyzdyje. 25 kap.
17. **Trupinėlio Vytautas**, didis Lietuvos kunigaiksztis. Su Vytauto abrozu. 1885. 48 pusės. 25 kap.
18. **Nėrio sodnas, apynei ir bitys**. 1885. 36 pusės. Su abrozėleis. 15 kap. Pelnas ant „Byrutės“ naudos.
19. **Jankaus žimos vakaro adynėlė**. 1885. 140 pusiu. 30 kap.
20. **Ant atsiminimo susiėjimo lietuviszkos draugystės Byrutės Naujojoje**. 17. I. 86. 36 pusės. 10 kap.
21. **A...ės ir J. Sz....o abėcėla** ir taip mokintuvė dėl vaiku. 1886. 60 pusiu didžioje aszmainio (oktavo) kvarmoje. 20 kap., 100 imant po 10 kap.
22. **Kraszevskio Vytoliorauda**, giesmė isz Lietuvos padavimu lietuviszka iszguldyta *J. A. V. Lietuvis*. 1880. 320 pusiu. Byrutės sanariams po 1 rbl., ne sanariams po 1½ rbl.
23. **Juszkos rasztai**: 1) *lietuviszkos dainos*, 2) *svodbinė rėda*, 3) *svodbinės dainos*, 4) *statraszymas arba ortograpija*.

Perkupeziams po 50 eks. ant sykio vienos knižos imant, dūdame 33⅓% rabato (leidžiame už du trecz daliu prekios). Pridūtosios knižu prekios iszsimano be nusiuntimo į užrubežį. Perkantiems reikalaujant galima iki į parubežį veltai prisiųsti; to dėl tik reikalinga czia vietą pridūti.

NB. 1 kapeika = 2 pf., 1 rublius = 2 mk.

Mikszas.

(Priedas I. num. Ausros 1886 m.)

Keliaujancijos kopos kursiszkuju kopkalniu apnesza smiltimis
Pilkapiu kiema. (Laiszkas 30.)

Ant nauju 1886 metu.

Sztai dienai prabrieksztant Auszrinē pakirdus'
Raudonu kyrēju pasaulē apsiauczia:
„Tai jusu papartis!“ Tā szauksmā iszgirdus',
Baltmarē bangūja, riaumodama siauczia

Ir szukauja, sziaukia Auszra isz padangiu:
„Vyrucei-artojai, akis prasitrinkit,
Snudumā nū savēs nukrēskite vanģu
Ir vaga dirvonūs tēvynēs praskinkit.

„Prie būriu ir masztu, laivunai, suszokkit.
Iszrinkkite gudrū styrauti vadovā
Ir, keliā apsprende, karužē suvokkit,
Ir szaukkite drāsei nelaimēs ī kovā!“ . . .

Sztai, sprandus nulenķē, tranūja po nasztā
Ir žengia povalei virtinē tu vyru
Ir szaukia: „Pabuskit, ar matote krasztā
Auszrinēs raudonu jau apsuptā kyru?“

Bet miega artojai, aklybēs apkloti, —
Auszra dovanai tik dēl ju spinduliūja:
Nežino, kur eit jie, nežino, kur stoti,
Sapnūdami vaikszejioj, lazdos graibalioja

Tik laivas jau irstos po jurē kovodams,
Ir mēto jī bangos ir andru baisybē:
Bet spindi virsz laivo papartis plasnodams
Ir žada mums „apszvaistā, laime, vienybē!“

Danutē.

Medega ir dvasē.

(Atsiliepinas Auszrai, l. 257 ir t. t. 1885.)

Kad Rymijonu valdzia dar lopszyje gulējo, viena dalis
žmoniu, *taip vadinamieji* prasti žmonēs, pasikelē priesz antrajā,
priesz *taip vadinamus* ponus, arba rymijoniszkaī sakant, plēbėjai

priesz patrycijus. Plėbėjai prastojo mėstą ir ant kokio kalno ant pasiliktinis įsitaisė, kadangi su patrycijais sutikti negalėdavo. Tai isz patryciju vienas, vardu Menėnius Agrippa, tapė nusiųstas pas nepakajingūsius, jeib su jais susikalbėtu ir jūs į mėstą sugražintu, kadangi ju atsiskyrimas nū (tada dar silpnos ēsanczios) valdžios abėm pusėm įprapūlimo priežastimi pastojęs butu. Menėnius aniems atsiskyrusiems plėbėjams vieną prilyginimą papasakojo:

„Kuno sąnarei pasikėlė priesz skilvį.“ „Mes tai,“ sakė jie, „vis nūprosnai dirbtumbime už tą nenaudėlį tinginėlį, už skilvį! Mes vis tiktai *jojo* dėlei turėtumėme judėtiesi?“ sakė kojoms. „Mes vis tiktai *jojo* dėlei turėtumėme maistą surinkti?“ sakė rankoms. O taip *kožnas* sąnaris pasigūdė dėl *savo* vargu, ir pagyrė *savo* darbą ir koliojo tinginystę ano nenaudėlio skilvio. Visi tai paliovė dirbė: kojoms paliovė ėjusios, rankoms maistą rinkusios, ir burna valgiusi, ir dantys krameziusios. Tai skilvis visu kitu paliktas budamas, taip pat negalėjo daugiaus maistą suczėrauti, nei kitiems sąnariams naują sylą parupinti. O taip ir kiti sąnarei su skilviu pasilpo, ir viso kuno bene butu veik galas buvęs. Ale palaimingai taip tropyjosi, kad sąnarei įžiurėjo, jog tik ir skilvis kokį darbą atlikti turis, ir kunui didžiausią naudą atneszas. Tai jie vėl su jūmi į sandorą ir susiderėjimą sugrižo. O tai kojoms vėl eiti, o rankoms vėl maistą rinkti, ir burnai vėl valgyti pradėjus, sztai ir skilvis vėl suczėrauti pradėjo. O visas kunas tai isz naujo tikrai pasveiko ir sudrutėjo.

Plėbėjai, szitą prilyginimą girdėdami, apsimislyjo, ir su patrycijais vėl sutikdami, į Rymo mėstą sugrižo, kur abėji po tam, kaczeig vis isz naujo kūczės ir susivaidydami, tik *kožnas savo* budu tėviszkę mylėdami ir szelpdami, jai ant naudos *kožnas savo* budu ir dirbdavo, iki kol Rymas ju *suvienytomis* procėmis vis macniaus ir gražiaus pražydo.

Taip teesie ir tarp musu. Ir musu czėse dar įvairus *sąnarei* musu draugystiszko arba tautiszko gyvasties ir *kuno* tankei to paties pagundymo dūda persigalėti kaip anie sąnarei Menėniaus prilyginime. „Kam czia mums reikia žalnėriu?“ sako kupczius ir užmirszta, kad visa *jojo* turtiszka nauda, jai žalnėriu nebutu, vienoje naktyje jam galėtu nuszlūta tapti. „Kam czia mums reikia giesmininku“, sako žmogus, tiktai ant darbu medegiszko gyvasties linkstąs, o užmirszta, kad, jai ne-

butu giesmininku, kurie tautiszka *dvase* atgaivina, nei joks rupertis už grynai *medegiszka* gyvastį jo tautą gyva izlaiykiti negalėtu. „Ne viena dūna minta žmogus“, sako musu izzganytojas. O tas žodis vis iz naujo ir *tautu* gyvastyje teisiu izsirodo. Tiesa, *dūnos reikia* tautoms. Kožna valdžia, kožnas tėvynės mylėtojas, atsimiti tur, kad *dūnos reikia*. To užmirszdami, jie ne tiktai didelei susigrėszytu, bet ir *dvasiszikai* nėko neįstengtu iztaisyti. Pareiga valdžiu, pareiga kožno tautos bei tautystės mylėtojo, taip pat yra, ir *vis buvo*, ir *vis bus*, ne tiktai tokiu medegiszku reikalu lyg pro szalį einant *atsimiti*, bet pagal tūs reikalus ir *dirbti ir procevtiesi*.

Kuniszkoji sveikata, kuri guldosi ant tikro izspildymo medegiszkuju reikalu, tur panatu buti visos *dvasiszkos* sveikatos ir sylos. Apie tai nėra nei jokio abėjojimo.

Asz pats, kurs bene daugiaus lietuviszku giesmeliu su-taisiau, ne kaip bile koks kitas gyvas žmogus, tik pilnai izpažinau ipatiszka svarbumą *medegiszkos* kulturos, kaip mano rasztas apie „*tikrūsius*“ uždavimus vokiszkos kulturos prie Niamuno“ izrodo, kuriame ilgiausei ir vyriausei apie *tai* kalbėjau, kad ne *tai* ėsant tikru uždavimu vokiszkos kulturos, gyventojus prie Niamuno gvoltu pavokieziūti (nėsa tai butu ju doros ir *dvasiszkos* sveikatos prapūlimas), bet atpencz jūs prie visu geru padavimu izlaiikant, ju kuniszkaį ir *dvasiszkaį* buvį visokiu budu geriaus szelpti.

Ar tai, pagal tai, teisinga yra, visus giesmininkus, visai kaip Platonas iz savo idealiszkos valdžios, lyg taipo jau iz Lietuvininku tėvynainės ir raszėjystės laukan izmesti norėti, kaip andai ponas Kėksztas (Auszroje, ant l. 257 ir sekancziuju) tai pabandė? Asz bene, visu lietuviszku giesmininku vardan, turėsiu tą mums primestąjį pirsztinę pakelti. Nėsa dyvinai taip atsitiko, kad ant to paties Auszros laiszko, ant kurio ponas K. pabaigė savo kietąjį užpūlimą ant visu poėtu ir giesmininku, asz pats, visai nėko neatbodamas, jam su viena giesmele atsiliepti turėjau, kuri, tarp pacziu *Lietuvininku* rods nei jokio lietuviszkos giesmininkystės neprieteliaus neprijausdama, tiktai priesz *praszalaiczius* apsiēmė lietuviszkaį gyvastį ir lietuviszkaį giesmininkystę apgiti. *Gyvastį ir poėzią!* Beje, ar ne veik ta pati? Ar ne tikrai *visados* ir *visur* szitu abudu randame sudraugavojamu? Kur tautiszkas *gyvastis* yra, ten yra ir tautiszka

poėzija. Ir kur *poėzijos* nėra, ten ir tautiszko *gyvasties* jau bus galas. Ponas K., lyg koks tikras Puritanas, sako: „ir vis tik dainu ir giesmiu (lyg jau dabar Lietuviams toks linksmas laikas, kad tiki giedoti ir dainuoti)“ ir t. t. Ar jis bene nežino, kad rusciausieji *czėσαι* vis ir apstingiausiajė ir augszciausiajė poėziją pagimdo? Prancuziskas priežodis yra: „Pradėkime linksmai“. Tai syki su visa Eiropa karą užsiimdami aną dyvinąjė giesmelę iszmislyjo, su kurios skambėjimu visai Eiropai prisistengė. O Vokieczei vėl, praszalaicziu jungą nusikratyti norėdami, su anomis Körner'io ir Arndt'o augsztomis giesmėmis į karą traukdami savo prieszininkus pergalejo. O *kas* tai viename pusszimtmetyje, kad Vokietija, vidutinės nesandoros ir tuleriopu persiskyrimu dėlei, be sylos lyg ant žemės gulėjo — *kas* tada tautiszkos vienybės misli ir norėjimą izslaikė, lyg kokią kibirksztelę po pelenais, iki kol ji po ilgo užtrukimo tik syki į tikrą izsipildymą, tartum, užsidegė? Ar ne tas pats senasis Arndt'as, dar Szvėdu padonu gimęs, kurs savo pagirtaje giesme: „Kur yr Vokiecziu tėvynė?“, ir nemaloningame *czėse* vis iz naujo užgestantį ir silpnyn einantį tėvyniszkuimą macnei pabudindavo?!

Dar daug tokiu paveikslu privesti galėtumbime, ale jau szitu pakaks. Mažne galėtumbime sakyti, kad daugiau ne kaip viena giesmelė jau kokio karo galą atlikti, koki didį pergalejimą iztaisyti įstengusi. Schiller'is sako: „dvasė sav savo kuną pasibudavoja“. O dvasės *gyvoji elastiszkoji plunksna*, su kuria ji lyg pasikelia ir paszoka, *tai* yra poėzija, *tai* rods ne ans tuszcias, nėkingu skambėjimu pataisymas, tankei „poėzija“ vadinamas, bet ans tikrasis, gilusis ir augsztasis szirdies sujudinimas, ans dyvinasis visos mislies, viso vidutinio žmogaus buk į padangę pasikėlimas, kurio visos anos skambanczios eilutės mums tiktai lyg koki silpną abrozėli parodo. *Tokia* poėzija yra dvasės plunksna — *tokia*, ir didžiausiame kuniszkame arba medegiszkame vargingume, ar *žmoniu*, ar *tautu*, tikrus dyvus iztaisyti įstengia. Tiesa, dūnos reikia — dūnos, medegiszku sylu parupinimas yra labai svarbi pareiga valdžios ir tėviszkumo, bet tik ne vienintelė pareiga. „Ne viena dūna minta žmogus.“

Tėvyniszkumas ir ne tiktai ant *dabarnykszczi* *czėso*, bet ir ant *ateisenczi*o, tur žiurėti. *Kunas*, medegiszkas gyvastis, kad ir daug iztaisė, kad ir gražiausei žydėjo, tik syki tur pra-

gaiszti. Ale *dvasē* ir jos darbai pasiliekti ant amžiu. *Kuno* ir kuniszko bagotumo reikia ant *czēso*, *dvasēs* ir *dvasiszko* bagotumo ant *amžiu amžiu*. Ale *dvasēs* ir *duszios* nesmertelnystēs gražiausias abrozās ant žemēs yra nesmertelnystē *vardo*, nesmertelnystē tikro gyriaus nū vienos eilēs giminiu iki kitos, o iki galiausių *czēsu*, toliaus padūdamojo.

„Mirszta bagotums, o mirszta ir gentystē,
ale vieną daigtą žinau, kurs nėkad nemirszta,
tai yr gyrius girdimas apie nabasztininką“,
sako *Hāvamāl'as*, senuju Normanu „augsztoji giesmė“.

Ką Grykonams, ką Rymijonams visa juju gaspadorystē butu maczyjusi, jei ne ju *dvasē* ir nesuskaitytinus neprietelius *dvasēs* iszsikēlimu, *dvasēs* ginklais, *dvasēs* darbais pergalēti butu įstengusi? Ar bene *Ksenofonto* „Oikonomikos“ Grykonus, ar, *Kolumello* rasztai apie ukininkystę, Rymijonus į tokią nesmertelno gyriaus padangę butu galęję iszkelti? Ir anie rasztai labai garbingi ir naudingi buvo, kaip juk visur tikra ukininkystē viso sveiko tautiszko gyvasties tvirtas pamatas tur buti ir pasilikti. Ale viena ukininkystē ir jos raszėjai tik nebutu Grykonu ir Rymijonu vardą szviesiausiomis žvaigzdėmis ant istorijos dangaus padarę. *Tai* darē tiktai jų nesmertelniejie giesmininkai: *tai* darē Homēras ir Aiskylas ir Pindaras; *tai* darē Virgilius ir Horacius. Ir Virgilius ir Horacius buvo geri gaspadorei. Ale jei Horacius ir *dar* geriaus savo ukį su įkrėtimu ir su vandens užleidimu arba nuleidimu aprupinęs butu, tai *tik* dabar jau senei užmirszta butu, tame tarpe kad jojo giesmelē apie „versmę Bandusijos“ iki amžiu žmonēms nesmertelnei į ausis skambēs, o ne tiktai *jojo*, bet ir jo *tautos* vardą nesmertelnu padaryti gelbēs

Tai ir mes nepykkime ant kitas kito, bet kožnas darykime *savo* darbą be panēkinimo kitu. Ans, kuriam dūta yra, savo giesmėmis tautiszką gyvastį bei *dvasę* atgaivinti, tas tai tedaro be pasididžiavimo. O ans, kuriam dūta yra savo gaspadoravimu, ar įkrėtimu mėszlais, ar vandens nuleidimu arba užleidimu, ukininkystę szelpti, ir tokiu budu tautiszkojo gyvasties *kuną* iszlaikyti, tas tai ir tedaro be pasididžiauvimo. *Arba*, jei jis *tik* nor pasididžiūti, jei jis visą naudą kokio darbo tiktai pagal gaspadoriszkus prilyginimus suprasti ir apspręsti teįstengia, *tai* jis teatsimena, kad ne tiktai *jis* kreczia *savo* lauką mėszlais, bet kad ir *mes* giesmininkni *savo* lauką, t. y. *dvasę visos*

tautos tikrai krecziame *savo* mislimis ir jausmais, o ir jai tokiu budu gelbame, kad *savo* vaisius nesztu. Czēsai tegul teesie rusti: ale musu dvasē tik ne rustumu, ne rugojimu bei susipykinimu, ne liudnumu bei apmaudu, bet tiktai *linksmumu*, beje tikru krikščioniszku ir poētiszku linksmumu, ir aną czėsu rustumą pergalės. *Tam dalykui* ir visos musu giesmės, Dieve dūk, kad gelbētu. *Tam dalykui* dangiszkasis Dievas mums te-dūda tikrą „dvasę isz augsztybės“, kuri taip pat yra poėzijos bei giesmininkystės dvasē.

Ale *mes* nesusivaidykime tarp savęs, bet atsimikime *Menėniaus Agrippos*, ale ipaczei ir *savo* apasztalo *Povilo*, kurs sako (1. Kor. 12, 17—21): „Kad visas kunas butu akis, kur butu girdėjimas? Kad jisai visas butu girdėjimas, kur butu ūstymas? Bet dabar Dievas sąnarius statē, kožną ipaczei prie kuno, kaip jis norėjo. O kad visi sąnarei vienas sąnaris butu, kur dingtu kunas? Bet dabar daug yra sąnariu, o vienas yra kunas. Negal akis sakyti rankai: asz tavęs neprivalau, nei vėl galva kojoms: asz jusu neprivalau.“

Silvatikus (D-ras G. J. J. S. isz Gr.)

Keli žodžei apie poėziją abelnai, o ipaczei apie sudėjimą eiliu.

I.

Senesniose gadynėse rasztai buvo dalinami į poėziją ir prozą pagal ju virszutinį budą: vis kas eilėmis paraszyta vadinosi poėzija, o isztisas rasztas — proza. Bet toks žvilgis ant — skyriu, kaip paremtas ant virszutinio pamato, su visu teisybės neiszreiszkia. Poėzija gali buti ir ne eilėmis paraszyta, o vėl blogos eilės negali nėko bendro turėti su poėzija; greicziaus joms prider eilininkystės vardas, ir sudėtojas tokiu eiliu yra tikras eilininkas, eiliadirbis, o ne poėtas. Dėl tos paczios priežasties poėzija neesti giesmininkyste, nės szi žemindama tiktai eiles, kurios vienintelei ir deri giedojimui arba dainavimui, neapiima viso to, ką žymina poėzija. Pagal dabarnyksztį iszmanymą poėzija yra iszreiszkimu tobulos grožybės, taip vadinamo jieszkinio (idealo), t. e. mislyje tiktai isztatomo paveikslo tobulybės, kurio ir nėra visame pasaulyje, bet kokių pagal iszmones poėto galētu ir turētu buti tas ar kitas daigtas, atsitikimas arba žmo-

gus; lygei taipo-gi ji yra su iszreiszkimu ir viso tam prieszingo, t. e. visokio klydzio nu kelio tiesos, gero ir grozybes del parodymo, kokiu neturi buti daigtas. Isz szitokio daug gilesnio zvilgio iszsiaiszkina skyrius tarp prozos ir poezijos: pirmoji parodo daigtus, kokie jie isz tikro yra, o antroji — kokeis tur arba netur buti. Del geresnio iszmanymo tos tiesos sulyginsime „Anykszcziu szileli“ ir „Apraszyma zemės turtu“. Nors del szio reikalo nederetu inti sulyginimopi eiles ir isztisa proza, vienok tai nekias nekliuva: tvertojas „Anykszcziu szilelio“, kaip zemiaus pamatysime, apie zokonus sudėjimo eiliu mazai tesirupino, taigi jei mes sujauktumeme ir suardytumeme visas tas eiles liki paskutinei, vis-gi nēko poētiszka vertybe lygaus Szileliui visuse lietuviszkuse rasztuse atrasti negalētumeme. Ne eilēse „Szilelio“ tilpsta poezija, bet iszreiszkime misliu, to-gi del ir sulyginimas jo su „Apraszymu zemės turtu“ turēs czia tikra vieta. Raszējas paskutinio isz paminētu veikalu sutenka skaitytojui žines apie visokius akmenis, druskas, anglis ir nauges, apsako, kokio budo kožnas daigtas, kokie jo pavidalai, ar dega ant ugnies, ar tirpsta vandenyje, ar grynas, ar sumaiszytas, ant ko yra vartojamas, kokią naudą atnesza žmogui ir t. t. Jis nēko, nēko nu savēs neprideda, nēko isz galvos neiszmislyja, o pasako tiktai ta, kas isz tikro yra. Isz to apsakymo skaitytojas semia sav žines apie daigtus, iszstato savo mislyje ir apima protu, t. e. supranta. Tokiu budu apraszomi daigtai jam persiverczia į misli. Su visu kitoniszka apraszyma randame „Anykszcziu szilelyje“. Czia poetas, užsimanēs iszstatyti tobulą paveikslą miszko grozybēs, vartojo buvusį Anykszcziu szileli tiktai kaip medegą, isz kurios padirbo tokį paveikslą ir prieg tam tokį prakilnų, koks buvo jo mislyje iszstatytas. Poetas neesti vergu tikros butybēs, jis apraszydama-koki daigtą ima visas jo ipatybes, reikalingas pasiekimopi užžymėto mierio, prie stokes — savo iszmislytas prideda, o kas nereikalinga — su visu atmeta. Taip ans szilelis, kurs kitkart augo pas Anykszczius, galėjo buti ir ne toks tobulas. Jei augo tenai lepszai, umedēs*) ir baravykai, jei siuravo aužtlai ir puszys, jei jautēsi kvapas saku ir skruzdelyno, giedojo tilvikas ir laksztینگala ir landžiojo po krumus vilkas ir lapē, tai visu kitu veisliu grybu, medžiū, žvėriu ir paukszcziu galėjo ir ne buti.

*) Du nepažįstamu žodžiu! Praszoma raszėjo iszguldyti.

Bet poėtas, norėdamas parodyti mislį grožybės, rinko isz visu miszku vis, ką gražu atrado, ir surinkęs kaip kvėtkeles taip gražei susodino savo Szilelyje, jog kilo priesz akis skaitytojaus tikrai prakilnus paveikslas miszko, kuriame ana mislis grožybės stojosi nebemislyjama tiktai, bet regima ir, taip sakant jau-
 cziama prastu dasilytėjimu. Isz tiesu, mes skaitydami Szilelį tarytumei savomis akimis regime kožną žolele, kožną medelį ir anus putinus krauju varvanczius, ir kvėtkūtas, lygias, geltonas, kaip žvakes puszeles, jaucziame visus tūs kvapus žoleliu, tą pastebėtiną tylą miszko vidunaktyje, girdime trenksmą ir oszimą miszkiniu gyventoju ir sutartines paukszteliu, dyvynai skambinanczias miszką dienai ausztant. Tokie tobuliausio prakilnumo abrozai, mums beskaitant, taip smarkei užgauna jausmus, taip sujudina szirdį, jog ir mes lygei su Anykszczeis džiaugiamėsi dėl neiszpasakytos grožybės szilelio ir lygei su jais aszaras liejame dėl tos grožybės isznaikinimo. Be abejonės mes savo amžyje szimtais kartu ėsame matę szilą, bet nėkad žiurint į jį szirdis taip neplastėjo, kaip skaitant Anykszcziu szilelį, nės nėkad neregėjome visu taip dailei kruvon surinktu gražumynu, o kartais ir rupestingai išžiurėdami patys tulu daigtu aiszkei regėti ir jausti nemokėjome, kolei poėtas, perėmęs daug asz-
 tresneis savo jausmais ir smailesnia žiura mums viso to neiszguldė ir aiszkei regimu nepadarė. Regėdami poėtą virszesnį už mus ėsantį pastebėjime daigtu, mes su visu jam pasidūdame, žiurime jo akimis, klausomėsi jo ausimis, padūdami jo valei savo jausmus ir tarp to nei klausti savęs nebeklausiamo, kas tikrai buvo, o kas iszmislyta poėto, gana mums ir to, jog vis tai galėjo buti. Vienok isz paminėtos priepažinties virszesnybės poėto negalima iszvesti, buk jis, lyg koksai burtininkas, galėtu pritraukti duszią skaitytojaus prie kokio nors iszmislyto abrozo. Iszmislas neesti be jokios tvarkos, jis turi taipogi savo zokonus, dedanczius priderinczioje vietoje rubežių, kurio negali peržengti poėtas nepražaidęs įtekmės ant skaitytoju. Jis pilnai liūsas vartoti medegą pagal savo norą, bet negali daleisti nėko prieszingo, jei ne tikrai, tai bent galimai, poėtiszškai teisybei. Taip, jei p. Baranauskis dėl didesnio iszgrožinimo szilelio butu patalpinęs tarp pusziu ir egliu žilviczius su obūlais, arba gražiausias palmas ir vynmedžius, kurie apie Anykszczius neauga ir augti negali, arba karklus, lygius drutumum aužūlams, amžeis

suretējusiems, ir auganczius ne slēnēse, o ant virszukalniu, — tai butu daleidēs poētiskā neteisybē; o jei nū savēs pridējo nebūvusias ar apuszes, ar vinksznas ir kitus medžius, tai nors isz butiszkos pusēs neteisybē, isz poētiszkos — bus tikra teisybē, nēs vis tai galējo buti. Ant galo turime priminti, jog poēzija ne visados iszreiszkia vien tikrai galimus daigtus ir atsitikimus. Ji sutveria jieszkinī (idealā), o jieszkinys ir taip nepasiekiamas savo tobulybēje, kartais kilsta taip augsztai, jog atsiskiria nū žemēs ir sutrauko ryszius su visu tū, kas yra žemiszka; tada poētiszkas paveikslas stojasi tikru vaisiumi tvertuvēs (pantazijos), paveikslu idealiszku, vartojamu dēl iszreiszkimo szioeios ar tokios mislies poēto, arba szejp iszmonēs ir tikējimo žmogaus. Czionai priguli visi tokie daigtai, kaip szneka velnio su szinkoreis, sznekos pasakose visokiu gyvūliu ir negyvu daigtu, pasakojimai apie vaidinimasi ir kitus stebuklingus daigtus, neiszguldomus ant pamato paprastu zokonu gamtos, o tik iszstatomus mislyje, daleidžiamus, lyg butu galinczius atsitikti. Tokiūse veikalūse ir raszējas neturi mislies įkalbēti žmogui priimti vis tai už tikrą butybē, ir skaitytojas lengvei numanyti gal, jog toks pasakojimas yra tik virszutinis budas sznekos, pats per savē neturįs nei jokio svarumo. Jis yra, taip sakyti, žievē, kevalas rieszuezio, kurio viduje tilpsta tinkąs valgymui brendulys, t. e. įtura, ideja ir pamokslas, ans dvasiszkas brendulys dēl pasotinimo duszios skaitytojaus. (Žiur. „Regējimas“ A. 1883.)

Ir taip, isz viso czia pasakyto galime iszvesti sekanczias tiesas: proza gamtinius daigtus, veikalus ir atsitikimus ant pamato ju pažinties perverczia į permones ir mislis, dūdanczias skaitytojui apie tūs daigtus tikras žines dēl pasisavinimo protu, o poēzija prieszingai — permones ir mislis (idejas), kilusias duszioje poēto, apvelka paveikslais daigtu, veikalu ir atsitikimu dēl pasisavinimo jausmu. Arba trumpesneis žodžeis: proza paverczia daigtus į mislis, poēzija — mislis į daigtus, ana uždūda darbą protui, szī — jausmui, ana parodo tikrą teisybē, kas yra, szī — iszmislytą, poētiską teisybē, t. e. kas szejp ar taip galētu buti, nors isz tikro ir nėra.

S. D. S.

(Toliaus bus.)

Žemaicziu ir Lietuvos mužikas.

Dalelė žmonių brangi, vienok panėkinta,
 Iš kurios darbiu ranku žemės vaisei krinta,
 Jei savo rasztu tavo vargus nemažinsiu,
 Norint sopulius szirdies pasauliui priminsiu.
 Mužike! tu cėcorius ir karalius gini,
 Ir anu visu laimiu rąstą pamatini,
 Ramtį garbingu vardu, visu naudu klėtį,
 Skruzdėlė nežinanti, kas tai yr tingėti,
 Penėtoji giminiu, tikra nekaltystė,
 Tu mažne viens pažįsti, kas yr vėžlybystė,
 Viso gero tėvynės sarge rupestingas!
 (Tos pravardės tav prigul, žmogau nelaimingas.)
 Mužike! kurs pasaulio esi gerađėju,
 Dėl ko tavę nėkin, kaip dulkes tarp vėju?
 Tu pavasaryj, girdint paukszeziu giedojimą,
 Ar pernyksztes rugienas, ar naują skynimą
 Nusitvėręs už žagrės gilią vagą rausi,
 Dumodamas, jog vaisiu su nūpelnu gausi.
 O kada valdant jauczius sustimp ranka viena,
 Griebi antra, ilsinczia pataisai velieną.
 Bet kol ant minksztos dirvos javus gali sėti,
 Nors du kart reik iszarti, du kart iszakėti.
 Mužike! kad sulauki jau kaitrios vasaros,
 Iš kaktos, kaip iš krosnies, kasdien ruksta garas,
 Ar kada szieną piauji, ar kad aną grėbi,
 Ar alkanas be uždaro barszcius szaltus srebi,
 Matant pievoj kiekvieną prakaitūtą pėdą,
 Kurio szirdis mok jausti — apsiverkt ne gėda.
 Atein turtingas rudū: vėl darbingi laikai,
 Skubei einate dirvon — ir tėvai ir vaikai.
 Paliekat tuszciają namą, dirbat nors apilšę,
 Vienas kitą raginat, trumpinat atilsi.
 Vos tik auszta, dar saulė spinduliu nemėto,
 O jau tu su szejmyna stovi darbo vietoj;
 Tenai kruti per dieną ir dirbi su tiesa,
 Kolei nepraded temti, kol neisznykst szviesa,
 Neužtur tavo vargu nei saulės karsztumas,

Nei prakaitai, nei troszkums, nei kaulu skaudumas.
Kas dien javus dalgiu ar piautuvu kerti,
Kol paskutinio sziaudo žemēn neparverti;
Kol pėdus nesuriszi, dirvos nenugrėbstysi,
Kolei padorei kruvas eilėms sustatysi,
O varpos nei vienos stovinczios neliko,
Giesdams namon ant galvos parneszi vainiką.
Pons taria: „Garbė Dievui, darbmetė parėjo!“
Mužike, kitaip sakai: „Kits darbs prasidėjo!“
O už visus sunkesnis, jei kas gal pažinti,
Kaip tai tvartus, priedaržes reikia isztusztinti,
Kaip su szake ant ranku vežimon drabstyti,
Kaip laukan iszvežus po dirvą kapstyti,
Kaip pudymas sužėlęs sunkus yra kirpti,
Ir kol rugius pasėsi, ne lengva iszdirbti.
Jei kas norint supranta tokius vargus baisius,
Tas žino, kaip tai sunkei pelnos žemės vaisius!
Ilgai purvus braidžiodams jau sulaukei žiemą —
Kitoniszki vėl darbai prasided po žiemą.
Kaip tik gaidys pragysta, jau negali gulti:
Reik spragilą nutverti ir jaujoje kultti,
Ar kaip prikaltas prie girnu per didžiausią szaltį,
Kalbėdams poterėlius visą naktį malti.
O kaip tik praded auszti, vėjas sniegą pusto,
Vos tavo kumeliukė pusnyj nepražusta,
Arba ir atadrėkyj, nors krint gausus lytus,
Vežk malkas, tvoras, rąstus — girėj pagamītus;
Ar važiūk į kelionę — per naktis be miego,
Į Varszavą ar Vilnių — purvynu ar sniegu.
Mužike! raszau darbus pagal savo galę.
— „Ne tiesa: tai tik yra darbu mano dalis,
„Kurias tiktai nugraibei, kaip virėja taukus,
„O kas-gi jums iszskynė pievas, dirvas, laukus?
„Kas sausomis padarė tas pelkes bedugnes?
„Kas akmenis suskaldė su geležia be ugnies?
„Kas isz upiu iszvalė botyrinę ūlą,
„Ant kuriu laivai, valtys tankei taip užpūla?
„Kas vieszkelius isztaisė, smiltimis iszpylė
„Ir iszrausė szalimis tą perkasą gilią ?

„Kas po daržus tūs gražius medžius pasodino?
„Ir tūs kalnus su dauboms dailei sulyginio?
„Kas pastatē tas baltas trobas, murinyezias?
„Ir plytu ar isz akmeniu blizganczias bažnyczias?
„Kas tūs žemczyugus, auksus, sidabrus nupelno?
„Vis tai kruvins prakaits isz mužiko delno!“
— „Mužike! ką tu kalbi — teisus pasakymas,
„Bet tark man: koksai yr tavo gyvenimas?“
— „Su krosnia ta grinczelē, kurioje gyvenu,
„Tamsi, nēs vietoj langu lentukēs nū seno;
„Taip per dienas ir naktis ir dumas ir garas
„Kruvin akis, blakstēnus, krintanczias aszaras.
„Valgis? — lapai daržovēs, dūna bēralinē,
„O kauszu vandens kuno troszkimą vēsini.
„Vietoje lovos — sūlas virkszcziomis paklotas,
„Ant koju apavimas — vyžos suraizgiotos;
„Apjūsimas isz virvēs; o kriklei ir skranda —
„Tai apdarai, po kuriūs kuno paukszczei lando.
„Visa nauda — padarai, kureis pelnos valgis:
„Spragilas, žagrē, piautuvs, spats, akēcziuos, dalgis.“
— „Broli mano! per visus mužiku vadintas!
„Argi isz visu szaliu esi vienaip nelaimintas?
„Sopulei tavo sēdas gilei szirdyj mano —
„Ar ir ponas dėl tavēs nēko nepramano?“
— „Manas tu geradēji, su geriausia szirdžia!
„Mano vargu, sopuliu nēks nereg, negirdi.
„Vieszpats, kursai dangūse — visi szaukia Dievu,
„O cēcorių, karalių — vadiname tėvu!
„Pirms taip augsztai, antras taip toli gyvena —
„Dėl to nenuėin verksmai, nei szauksmai mano!
„Dėl to anie nežino musu raudojimu
„Ir baisiausioj verguvėj — sunkiu kentėjimu.
„Ponas mano norėdamas padauginti turta,
„Tą kartą, kada asz verkiu, lyg tartum apkurto,
„Kaip gyvolį savo tik dėlei darbo augin:
„Kas metą vis mokesnius ir darbą padaugin.
„Įpacz sargai, baudžiavos, szarvarkai ir talkos,
„Reik per dienas ir naktis dvare rantyt malkas;
„Reik galvijus ir arklius visados paszerti,

„Ir su naszczeis ant sprando atneszti jiems gerti,
„Reik dūti žąsis, gaidžius, kiauszius, vilnas, ūgas —
„Rieszutus, grybus, surius, kailius, linu sriūgas —
„Ir visokius pramonius, kurie vis didinas —
„Dievas žino, kaip anie lenkiszkaĩ vadinas!
„O žemės pusrėželis — vietomis smiltingas,
„Kitur tikras pajauris, o kitur purvingas,
„Bet ir tasai toks yra (kad tamsta žinotu).
„Jog szū didis užgules ūdega užklotu.
„Kart miszke ilsėdamas ant kelmuko sėdaus,
„Radau anžūle bites ir mažumą medaus;
„Einu pas savo poną, bet tuszcziam eit gėda —
„Jog žmogui nėkad gero žodžio nepasako,
„Jog darbai be rokundu, jogei veltū plaka,
„Jogei . . . tai man bekalbant, pons szauk balsu garsiu:
— „Tylėk, kame! nės tūjaus tarpvartėj pakarsiu!“
„Asz matau, jogei ponas su manim nejūkauj —
„Dvilinkas, susirietęs, pro duris isztrukau;
„Urėds capt už pakauszio, nurovė kaltuną,
„Lyg kokiam Bernardinui padarė karuną;
„O kaip plauku neliko, už ausies nutvėrė
„Ir ant žemės parvertęs su lazda nupėrė.
„Einu namon vos gyvas, nupesztas, nuplaktas
„Ir su dideliu gumbu kruvinu ant kaktos.
„Žydėlis tar: „„Girdėjau, jog ant to ne galas,
„„Jogei dabar bus ryksztės ant tavo pakalos!““
„Bueziūju žydui kojas, meldžiu gelbėjimo,
„Tas už cukraus galvelę pirkto atleidimą.
„Bet isz klėties iszvežė, ką tik jis norėjo,
„O dovaną paėmęs, szitaip prakalbėjo:
„„Girdėjau, jog moki gudiszkaĩ raszyti
„„Ir visokias rokundas szeip taip iszguldyti!
„„Raszyk pas Aleksandrą arba Kanstantyną,
„„Ar pas aną senatą — patsai geriaus žinai,
„„Jog kas dieną meldžiamės už anu sveikatą;
„„Tegul tie žmoniu tėvai — žmoniu vargus mato.““
„Atsakiau: neder pirsztus tarp duriu kaiszioti
„Ir svetimoj bažnyczioj žvakeles dagioti.
„Ar asz budu tokiu urvon lapiu lįsiu,

„Ar kaip gandraš gyvates po pelkes naikisiu?
„Ant kieno asz vežimo ar arkliu važiūju,
„Pagal jo norą visad giesmelę dainūju.
„Kaipo dudorius birbia, taip kazoką szoku,
„Trumpai sakant: gudiszškai raszyt nemoku!
„O kada ir mokėcziau, tai to dirbt nenoriu,
„Nės bajorui ant pono pikts žodis nedoru.
„Atsakē: „Teisei kalbant, taip raszyt nelisuiu,
„Tegul-gi Vieszpats Dievas susimilst ant jusu.““

Dijonyzas Poszka.

Paukszeziu kalba*).

Senovės Lietuvei tikėjo, jog medžei, gyvolei bei paukszezi buvę kitą kartą tokie pat žmonės, kaip ir mes, ir jogei jie — visokiu priežascziu dėlei — tik į medį, gyvolį, pauksztį ar žuvį pavirtę. Toksai įtikėjimas iki musu dienu dar užsiliko. Kaip senovėje taip ir musu laike, pauksztelei, girės ir namu gyvolei, medžei, pagal Lietuviu dumą, tur savo įpatingas kalbas, kurias žmogui vienok esą labai sunku suprasti. Taip, antai, pauksztelei susisznėką becziulbėdami ne vien su kits kitu, bet mėgstą ir žmogui kartkar-czeis ką nors pasakyti. Ilgai beisiklausydami paukszteliu kalbai, žmonės pradėjo suprasti, ką jie mums saką. Ožkabiliūse sekanczei suprantama taniausei minavojama plunksnūcziu kalba:

Vēversys, vyturyš, cyrylys giedodamas sako: „Czivyru - vyru pavasaris! palikau vaikelius nelesitus, parlėksiu — palesjsiu.“

Putpela: „Žmogau, žmogau! szū pautus neszē! Cziucz pamesk! cziucz pamesk!“

Griežtė: „Krės, krės! varszkēs! o kam? — vaikam! — kokiems? — mažiems!“

Kregždė: „Iszlėkiau, palikau pilnus klūnus, pilnus arūdus — suėdēt, sugērēt! kad jus isztintumet!“ *Arba:* „Vyrai, vyrai! mergos pautienę kepa!“

Visztaitė (slampa): „Szkisz, szkisz!“

Volungė: „Jieva, Jieva, Jieva, neganyk po pievą — pasakysiu Zobėlei: tav atims kirvelį ir nukirs kaklelį.“

Gegutė jūkdamasi sako: „Vai kad asz parlėkus' rascziau tuszczius namus, pilnus kapus, tai ir man padėtu kukūti!“

Tetervas: „Marczios brolis — Totorius: oszkos pieno — nevalgau! — bu bu — gumbū!“

Viszta: „Kapa, kapa su deszimeczia! padėjau — painkite!“

Gaidys: „Tinginy, kelk!“

*) Užraszyta 1870. Sulygink: *Bezenberger*. Litauische forschungun. Göttingen 1882. Laksztas 89—91.

Karveliū kalba: „Cit, brolau neverk! Ateis pavasaris, paduks vyrai — barstys žirnius po laukus, o mudu parinksiva!“

Laksztingala: „Juruk, Juruk! važiūk, važiūk! paplak, paplak, paplak! pfiuiiii! tarara . . . trrrr . . .!“

Pragoje.

J. Bs.

Mergytės išzėjimas.

Linksmi.

Pa-len-kyj, pa-len-kyj sau-ly-tė te-ka; pa-szi-lyj
mer-gy-tė li-nu-žius rau-ja, pa-szi-lyj mer-gy-tė
li-nu-žius rau-ja.

Atjoja bernytis, jaunas, nevedęs,
Szokįdams, mudrįdams bėrą žirgelį.::

„Padėdievs, labądien, linu rovėjė!“

„Tav dėkui, bernyti; kur jodinėji?“.::

„Pas tavo tėvelį valgiau ir gėriau,
O tavę tėvelis man pažadėjo.“

„Ne tiesa, ne tiesa, jaunas bernyti!
Važiavo tėvelis į Tilžės mēstą,
Į Tilžės mēstelį rubužiu pirkti.

„Atjokie, bernyti, seredos rytą,
Tai rasi szirdelę jau sumislytą.“.::

Atjojo bernytis seredos rytą,
Nerado szirdelę dar sumislytą.::

„Kur vesiu, kur dėsiu bėrą žirgelį?
Kur mausiu, kur dėsiu aukso žiedelį?“.::

„Vesk bėrą žirgelį į pudymėlį,
Mesk aukso žiedelį į rudynėlę.::

„Težvingauj žirgelis po pudymėlį,
Terudyj žiedelis po rudynėlę.::

„Atjokie, bernyti, subatos rytą,
Tai rasi szirdelę jau sumislytą.“.::

Atjojo bernytis subatós rytą,
Tai rado szirdelę jau sumislytą.::

„Kur vesiu, kur dēsiu bēra žirgelī?
Kur mausiu, kur dēsiu aukso žiedelī?“ ::

„Vesk bēra žirgelī ī žalia lanka,
Mauk aukso žiedelī ant baltu ranku..

Kuczius.

Szis tas isz senesnio laiko Prusu Lietuvos.

Po įvedimo vėros atnaujinimo (reformacijos) Rytprusiūse, rodosi, ilgesnį laiką stoka kunigu lietuviszką kalbą mokėjusių poniavojusi. Pagal Arnulto presbyterologiją*) (Karaliaucziuje 1777), *Katycziūse* nū 1568 m. per szeszioliką metu kepurninkas, pravarde Tomas Sitt'ė, buvęs kunigu; kaip įpatiszkai sakoma, „dėl stokos studėravusiu vyru, kur lietuviszką kalbą moka.“ Bene isz tos pačios priezasties ir *Piktupėnūse* rubsiuvys, pravarde Valentynas Heidemann'as, tapė kunigu.

Kaip toli praėjusiam szimtmetyje rubežei lietuviszkosios kalbos nusi-traukė, galime isz to matyti, kad tū kartu *Nordenburg'io* mėstelyje (Gerdavos skirtyje) taip lietuviszkai kaip ir lenkiszkaiz kazonį apsakė. Toktai tapė tik 1802 m., mirus Mėllaukiūse gimusiam kunigui Jokubui Jeroszui, per karaliszkaiz ėtato ministėriją pakelta (Rėza, presbyterologija, Karaliauczius 1834). — Bažnyczkiemeis, kuriūse ne vien lietuviszkai, bet ir lenkiszkaiz bei vokiszkaiz miszia laikoma buvo, Arnulto presbyterologija (žiurėk virszuje) vadina Dūbininkus, Kleszovius, Žabynus, Dambraukus, toliaus ir Galdapės mėstą. Minėtiejie kiemai (lenkiszkaiz vadinami: Kleszczevo, Žabin, Dąbrovka) gul Darkiemio ir Galdapės skirtyse. Žabynūse triju kalbu dėlei uždėtoji kunigija 1817 m. vėl tapė isznaikinta. Dambraukūse szendien jau pažinties lietuviszkos kalbos dėl priėmimo kunigo vietos nebėra reikalinga. — Czion teesie tūjaus paminėta, kad *Gavaicziū* parapijoje szale Galdapės tik vos keli, *Gėricziū* parapijoje prie Stalupėnu pagal vieną pridavimą dar tik 150, pagal kitą *dar tik* 60 Lietuvininku ėsą.***) Greitasis nykimas (arba naikinimas) lietuviszkosios kalbos anūse kampūse tur kožną jos prietelių skaudulingai užgauti. Bėdžei Lietuvininkai ten gyvena be jokio dvasiszko maisto prigimtoje kalboje, be jokio susineszimo su broleis aplink Tilžę, ir nei žinote nežino, kad lietuviszki laikraszcezi iszeina.

Karaliaucziuje pirma buvo įpatiszka lietuviszka bažnyczia szv. Elzbėtos. Paskutinei kunigai buvo *Jonas Epraimas Janzonas* (nuėjo ī Tolminkiemius), *Jonas Liudvikis Engevald'as* (isz Peszekiu prie Stalupėnu, nuėjo ī Didlakius) ir *Dangėlas Thiesen'as*. Szitas ėjo, vietai 1807 m. isznaikintai tapus, ī Dūbininkus. Bažnyczios butas, kursai, kaip Rėza savo presbyterologijoje apgailėdamas sako, „kapiniu ir szeip kitokiu dyvinu paminklu gana daug turėjo“, tapė ī žalnėriszką koravonės butą permaintytas (!!!) ir garnizunos kunigui isz Friedrichsburg'io uždūta, kelis kartus per mėtą lietuviszkas miszes laikyti ir, Lietuvininkams szventos vecziarės praszant, su

*) Presbyterologija, suraszas parapiju ir ju kunigu.

**) Mums rodosi, tai toksai pat pridavimas bus, kaip ir liet. rasztu draugystėje minėtasis.

szeis juju kalboje parendo szventimą laikyti! — Kadangi virszuje Tolminkiemius priminiau, tai czion tūjaus pridursiu, kad bažnyczkiemyje, kur Lietuvininku giesmininkas Dūnelaitis gyveno ir mirė, szendien lietuviszkoji kalba kunigui jau nebėra reikalinga!!!

Kunigas *Krisjonas Lovynas*, gimęs Bartenstein'e, miręs *Naujojoje* 1783 m., yra Hasselberg'io pamokinimą apie užauginimą vaiku ir Hollaz'o ēvangēliszką malonės davada į lietuviszką kalbą perguldęs ir spauzdinęs (*Rēza*, presbyterologija).
Lenkiszkas Lietuvininku prietelius.

Isz svetur.

Berlynas. Isz czia girdėti, kad Prusu valdžia dėl *swokiecziaivimo rytiniu žemės daliu* (Lenkijos ir Lietuvos) *laukus užpirksenti, kurie apsodinimui su Vokiecziu burais swartoti busę; tam dalykui keli milijonai pinigų nū karalystės saimo busę praszyti.*

Poznanis. Septyniu metu sena sirata tampa iszvaryta dėl to, kad jos tėvas anapus rubežiaus gimęs! Tai yra (taipò raszo vokiszkas laikrasztis Germania vadinamas) szvėžiausia žinė, izrodanti dūsningystę bei meilę priesz žmones. Idant dalykai, kuriūs vėryti žmonės nenor, pastotu vėrytiniais, teesie dūdami žodžei kunigo Ivaszkievycziaus isz Kempės mēstelio 13. dieną lapkriczio (novemberio) 1885 k. r.: „Prie ant galo įsivardyjusio kunigo szendien Tomaszekēnē, naszlē mēszczionies Adalberto mirusio pirm pusės metu, atvykusi drauge su savo motyna Janikēne, priedienininko naszle, sekanczius žodžius parasydino: Prie manęs yra užauginama mano (nabasztininko) vyro bei jo pirmosios paczius mergelė. Mergaitė vardu Marijonė einanti į asztuntus metus. Paskutinioje nedēlėje atėidavo kas dieną du kartu daboklei (pulicijos sargai), norėdami ją drauge imti, idant Lenkūsna gabentu. Per paskutinės subatos dieną mergaitė iszsigandusi dėl to, kad daboklius ją iszkaloje sugrėbtį norėjęs, ir ant lauko pabėgusi czėlą pusdienį patvoryje miegojo. Isz iszgāsczio bei szalczio apsigusi ji lovoje gulinti. Tai jau urėdininkas atėjęs ją drauge imti naudyjęs. Mergaitė isz baimės drebėdama meldusi savos motynos: Mama, neleisk manę szalin, neiesiu į Lenkus, noriu pas tavę pasilikti! — Vakaryszczioje dienoje žmona pavietiniui (lantrotui) rasziusi, jog jis jai paliktu mergelę, nēsa ji pasižadanti ją paszelpti ir maitinti. Bet daboklius tik vėl atsiradęs. — Primenu, motyną ne isz Lenku, bet isz szios pusės ēsanczią. — Ivaszkievyczius kunigas. — Tą atliudyja Marijonė Tomaszekēnē, Agnėszė Janikēnė ir Jokubas Lorenzcaitis.“

Kolmar'as (Elzase). Kaip kartą svodbininkams gal eiti, kitas nei sapnūte nesapnūja. Elzase yra paprastas budas, kad per svodbą marczios paryszius jaunikio geri pažįstami iszsidalija. Taip viename mēstelyje ne toli Szletsztato burgmistro pagentainė apšvedė, ant kurios svodbos tas pats paprotys tapė laikomas. Nėkas nejtėmyjo, kad paryszei buvo raudonai baltai mėlino dažo. Svodbininkai po sklypelį tu parysziu prisisagioję, dar antrą dieną ir po mēstą su tais vaikszcziujo. Įgą netrukus gauna visi termynus nū prokuratoriaus į Kolmaro mēsto koravonės kamaraū atsirasti, kur reikia atsiliepti dėl „polytiszko pasiženklinimo“: raudonai baltai mėlinas parvas tai Prancuzu

karuna! Sudžios ponai vienok negalėdami persiliudyti apie priskųstųju piktą mislį jŭs visus atkaltino to nusizėngimo.

Isz Lietuvos.

Naumėstis (Suvalku rėdyboje). Paskutiniuose dienose gegužinio mėnesio 1884 m. atvyko į Naumėstį (Suvalku rėdyboje) isz Varšavos varszavinis sudo butas pakajaus, sudyti sąnarius buvusio susirinkimo naumėstiszės karrengės vaikinų, szaukiamų į vaiską. Apkaltįtais buvo prieszsėdis — virszinis (naczelninkas) paviecio, Trabsza, sąnaris virszinis žemiszkų sargu Zdanov'as, pavietinis vaistytojas Petrauckis ir du vaitai: Jŭzas Puidokas Ziplių valsčiazus ir Cakrys — Pustelninkų valsčiazus musu paviecio Suvalku rėdybos: prie to dar buvo pritraukti Miliaueris, kaipu sąnaris nŭ mėscioniu ir Sakalauckas — tarnas Petraucko, isz kuriu szitie visi ve valinę jaunus vaikus nŭ vaisko už gerus pinigųs. Mielas skaitytojau! negeidauk, kad asz tav padūciau szendien visą žinę apie tą provą, kurios visi kreivi veikalai tos draugystės buvo rinkti per pustreczius metus nŭ žmonių visame pavietyje ir suraszyti bene į septynis didelius skyrius; pasakysiu apie apsudyjimą kaltininku, o po tam apie tai, ką man teko regėti ir girdėti, o apie ką nenorėciau užtylėti, nės tai musu brolei Lietuvei czia yra prietamni, kurie buvo ta melžamaje karve, kurios pieno teko ir szuniui ir katei, o ir karvutė bergždžia liko ir apie ją jau žydai midigauja skersti ant „koszer“. Isz apsudytųju nebuvo vaistytojo Petraucko, kuris, kaip katė pelenus priterszusi, bėgo į užrubežį ir tenai kniaukė tai ant vieno savo pažįstamo, tai ant kito, savėpi iszdūtoje kniūtėje „Liudzie bez jutra“, kuriūs pirma laikė už savo didžiausius prietelius ir geradėjus, o dabar įlindęs per prieteliszką pažintį į ju naminį apsielgimą iszmėtinėjo jiems visokius mažnožius kaipu jŭkdarys, nės budama pati sudumblita savo apsielgimu, turėjo jo saužinė, jieszkodama patėkos, mesti purvais ir į tą szventą ugnakurą naminės sandaros, pakajaus ir meilės, kad nor kiek tiek nusiramįti savo pajautimo kirmėlę ir savo dumblą apibaltįti. Paliksime jį supurvita užrubežiuse beplujant svetimose žemėse, kaipu sutersztą atskaluną iszsimitusį patį isz musu gamtos nesudyja, o grįszime pas likusius, kurie pritraukti prie lipinės teisybės ar kaltai mat ar ne kaltai tapė apsudyti, nės liudininkai davedė, kad iminėjo pinigųs vaitai ir Sakalauckas, kaipu tarnas Petraucko, kuriam atidavė pinigųs. Anie virszininkai Trabsza ir Zdanov'as gerai gynėsi, kad ve neėmę pinigų, bet isz viso davedimo rodėsi, kad negalėjo buti, kad jie nėko nebutu žinoję apie tą bicziulystę palengvinimą sunkenybės svetimos kieszinės teisingu budu, o per tai apkaltiti tapė ir taip apsudyti: Trabsza ant 4 metu su nustojimu visokiu provu ant gyvenimo į Permos rėdybą. Zdanov'as ant 2 metu ir ten taip-gi be provu, bet pagal palengvinimą augszcziazusio užsakymo (ukazo), Trabsza tik ant 6 mėnesiu į pilkalinį, o Zdanov'as ant 3 mėnesiu į kareiviszki kalinį; vaitai Cakrys ant 10 mėnesiu į kalinines rotas, Pindokas ant 8 mėnesiu ir ten abudu su nustojimu visokiu provu, Sakalauckas ir ant 10 mėnesiu, o Miliaueris, kaipu žmogelis nėko neiszmanąs ir nesuprantąs tokiu giliu mandrybiu svėtiszskŭse apsiėjimuse, kur vienas kitą smaugia, o tas nerėkia, tapė nekaltu. Parengę kožną be

vienu iš to pulkelio nū sunkiu darbu, kur kuriam paskirta, mes pirmiausia širdingai gailimėsi ju, kaip musu artimu, bet atmėdami ir ne sykį regėdami tą vargą, tas aszaras, kurias ne vienas Lietuvis artojas praliejo, netekęs nė kisenės, nė sunaus darbininko, ir tas Lietuvytes, kurios ne vieną brolelį ar sunelį apraudojo, neszdamos paskutinį savo kruviną grasį ir mėstą, atidūdanos kaip kada bile kokiam valkiosui, kuris gaudė jas, kaip žuvytes drumstame vandenyje, širdis musu atsileidžia nū gailėšzčio anu apsudytu, o greitai grįžta gailėtiesi tu Lietuviu, kurie szendien iszvėryti iš savo ukės, bastosi po svetimus kampus; sakau, apmislyjus apie tai, lengvesnis gailėstis yra anu, kurie tapė ju plėszikais ir lupikais be peilio; ju širdis neramino ir graudino aszaros musu broliu, nės jiems jie nebuvo brolei, bet žmonės, „klopai“, kaip žydai sako „gojim“, kurie nū Dievo tav atidūti naudoti. Varszavinis sudo butas pakajaus buvo sudėtas iš prieszsėdzio p-o Potulovo, dvieju sąnariu ir raszėjo; prie to dar prigulėjo apkaltitojas (prokuratorius) p-as Kovaliauckis. Liudininkai tai buvo Vokiecezi, tai Žydai, tai Lenkai, o daugiaus Lietuviu. Priprastu budu buvo užkalbintas pervesojas ant gudiszko iš lenkiszko, vokiszko ir lietuviszko vienas žydelis žvairys kumpanosis iš Naumėszcio. Jisai kad ir nesimokinęs, moka lietuviszškai kaip gimęs Lietuvoje, vokiszškai kaip žydas, rusiszškai kaip pakampinis apgynėjas visokiu dorybiu, raszytojas visokiu apkaltu (prasbu) ant bile ko. O kaip jis moka lietuviszškai ar vokiszškai? — O sze kaip: Prieszsėdis: paklauskite liudininko, ar jis davė pinigų daktarui. Tas klausia: ar tu davei pinigų daktarui Petrauckui? — Aa, daviau! o už ką asz jam dūsiu perveda: da, on dal dengi doktoru Petrovskomu. Toliau klausia prieszsėdis: paklauskite liudininko, ką jam pirma skaudėjo, ar krutinę, ar galvą? Tas klausia; liudininkas sako: man skaudėjo krutinę, o kaip daktaras davė lėkarstvu, tai paskui skaudėjo galvą ir iš ausu pradėjo tekėti. . . Pervedėjas sako prieszsėdziui: maczala boliela golova, o potam, kak doktor dal liekarstvo, to perestala boliet' golova, a naczala boliet' grud . . . Tokiu pervedimu buvo daugumas iš lietuviszko ir iš vokiszko, nės Vokietis Cakrys kalbėjo plattdeutsch, kurią pervedėjas ne labai gerai suprantąs, tiktai ve hochdeutsch. Daugumas Lietuviu, grįžusiu iš vaisko, arba paszauktu, apsiėjo be pervedėjo, nės mokėjo gudiszškai. Kaip pasirodė, prieszsėdis p-as Potulov'as pats suprantąs vokiszškai, vienas sąnaris taip-gi, p-as Kovaliauckis, bene kaipo Lenkas supranta lenkiszškai, tiktai lietuviszka kalba buvo nesuprantama sudzioms. Dabar klausimas: kaip galėtu buti ir ją suprasti? — Atsakymas trumpas: tegul butu raszėjas (sekretorius sudo) buvęs tikras Lietuvis, kurs pabaigė universitetą — atidalinimą provu, o tokiu Lietuviu jau szią gadynę yra, tada sudas be pervedėjo supranta visas savo provincijos kalbas. iš kuriu kožna be viena versti ant kitos kalbos ne taip labai lengva yra, kaip rodosi, o jų kalbą prastu žmoneliu, kaip kada ir ne dyvai jos pajautimus peratžagariūti, kaip tikosi toje provoje. Vienok Lietuvei, prisirengę moksliszka drutybe, tarnauja kit kur, nės Lietuviams duris augsztu tarnavimū vis dar užvertos, kaipo Lenkams, su kureis jie netur nė jokios giminytės, nė bicziulystės; ar Lietuvei negalėtu prie gudiszku urėdininku tarnauti Lietuvoje? Tikrai, kad jiems gėda butu kaipo žydui žyda sukti, kridayti Lietuvį, o taip jau-gi neatsirastu tarpe Lietuviu tokiu Petraucku, ap-

gaviku rundo ir žmonių, kurs, atėjęs pas mus su lazduite rankoje, po keliu metu jau sžtai du dvaru nusipirko, užmokejęs apie szimtą tukstanczių rubliu. Gražus pinigai į szttinis metus O! Lietuva turtinga, matote ir daugumas tokiu poneliu geradėju yra Lietuvoje nū plonu iki storu. Per lupas Lietuviu Lietuvei supras geidavimus rundo musu ir jo reikalus aizskai, kaip reikia suprasti tikram gyventojui visos Rusijos, o kas jam tai iszgul-dys? Ar rasztininkas gminos, kurs tyko jį prigauti, nuplėsztii, turėti ką prapusti, ar vaitas avigalvis, kurs isz prastu žmoneliu iszrinktas ir nežino nē jokios provos, tankei ir jam rasztininkas iszkasa gilyn dūbę ir reikia ka-linyje pabaigti vaitystą, ar, sakau, virszinis pavieczio, kurs su gaspa-doreis nesusieina ir nesusiszneka? Tikrai, kad nē vienas isz ju. Tiktai Lietuvei Lietuvoje galētu buti naudingi ir vienam ir kitam. — Kas įveisė tą iszszivalninima papirkimu nū vaisko? Pasakėlė tokia. 1830 me-tūse Lietuvei stovėjo drauge su Lenkais priesz Gudu vaiską, 1863 metūse ir daugumas Lietuviu buvo priviliotas į pakilimą, per tai Lietuvei žiurėjo ant gudiszko vaisko kaipo ant prieszu; kada 1864 metūse ir Lenkai ir Lietuvei parengti tapė szaukiami gudiszku vaisku, ne dyvai, kad nē vieni, nē kiti nenorėjo eiti, slapėsi, bėgiojo; tada rundas padarė burtas (liosas), norėdamas palengva primonyti eiti į vaiską; kas isztraukė augszta numerį, tas liko namie, o kas isztraukė mažą, tas turėjo jau eiti, bet jei buvo tur-tingu, tai galėjo iszszipirkti už 400 rubliu. Daugumas Lietuviu ir Lenku pirkosi. Rundas, matydams, kad ir tokiu budu atsivalnyja nū vaisko, po keliu metu, iszrinkęs pinigus, padvejavo bilėtus už 800 rubliu. Ir tada ra-dosi iszsziperkanczių, tik recziau, bet jau pinigai pasimažino ukėse. Toliaus užpūlė pagalvinis stojus į vaiską, tada žmonės piktos valės, budami isz pa-jautimo prieszais runda, kaip antai ans Lenkelis Petrauckas, valnino, kaipo vaistytojas už tą paczia prekią, o kaip kada dvilypė ir trilypė, iszdūdamas per karrengės sąnarius tokius pavyzius, kad toksai ir toksai vaikas yra ne sveikas. Jei sąnarei tur sėbravimą su daktarais, tai juk nenutvėręs nesa-kysi, bet elgimasi ju aizskai paženkliina, beje: vienas virszinis (naczelninkas) pavieczio (M.) gavęs vietą, atvažiavo labai suvargęs, nės paskutinius pinį-gus iszdavė už bilėtą, ką atvažiavo gelžkeliu, o szendien labai puikai įtaisė savo gyvenimą, ir pasakoja artimiejie, kad jau turįs apie 50 tukstanczių rubliu; kitas vėl pavietinis virszinis (P.), kurs jau seniaus ēsas, yra tokiu laimingu gyventoju Lietuvoje, kad kas antras ar treczias metas vis tai jo bobutė, tai dėdutė mirszta ir palieka tai po 20, tai 30 tukstanczių rubliu isz savo ve turtu, kuriūs jis tū gabena į petrapiliszkį banką (pinįgu krau-tuvę). Kad kam Dievas tokias bobutes ir dėdukus siunczia, tai begig ir gyventi ant žēmės. Kitas vėl, kaip vėžys susidėjęs kiauszius, aplink sznypszczia ir labai savo lizdą daboja nū visokiu žuvyczių, kad akys neuž-tėmytu ir kiauszių neprarytu. Et! t'est Dievui ant garbės O ka, kad kitasyk buvo atsivalninimas, per tai ir dabar pasidarė galimu ir neabejotinu. Žmonelei neszė paskutinį graszį už sunų brolių, kitas ir isz kolonijos iszlekė, o į jo vietą įtupė žydėlis, ar Pruselis; czia jau visaik su-sigadyjo priezodis: „neturi pinigų, neszįzynek“, ir ne vienas jaunas vaikas, atlikęs apžiurą (superreviziją), ikiszęs kelis szimtus rubliu, kam reikėjo, ku-riūs buvo paskolyjęs ar isz kaimyno, ar isz Mausziaus, ar nū Apkio, jojo

pas mergą — ve jau žanytiesi, o pirmas klausimas, kiek gauna pasogos (matai žydiszkai); jei penkis ar szeszis szimtus, tai jojo toliaus, kur tukstantį gaus; tėvas, turėdamas kelias dukras, o norėdamas iszleisti, tur derėti su jaunikiu, kaip tarytum su žydu už kokią trobą, ar java, ar gyvūlį (tik ne galviją); gerai, jei tur pinigų, o jei ne, tai tur skolyti ir priesz szliubą parupėti, nės skolininkai laukia jaunikio grįžtant isz szliubo su pinigais, o ne su marczia. Szios gadynės priezodis sentėviu esąs toks: „szilta ožka meilesnė už gražią merginą“, mat bile turtinga. Nepasakysiu to, kad Lietuvei butu godus ant pinigų, bet dėl to, kad reikia skolas ar dalis mokėti, o į skolą įvarė tiktai burtos (liosai), ir per tai padidino ukėse dalis. Jau szendien beveik nėra namu, kurie neužmokėjo kelis szimtus už liosus ir nėra namu beveik, kur nerastum skolas isz tos priegados. Per tai piniginis buvis Lietuviu szę gadynę tapė labai vargingu, o jų toliaus, jų labiaus; o kur tie pinigai dingo, tai jau žinome isz szito suraszyto atsitikimo. — Bet asz dar norėdamas su broleis Lietuveis truputį papleperėti, norėčiau prisegti prie to dar vieną, rodosi, mažą pinigų eđžią Lietuviu. Daug ukiu vargina ir naikina szitie jauniejie szios gadynės vaikiniai — szpicai, kaip jau jūs keta vadįti, ir merginos dabinės. Nemislikyte, kad asz czia raszyčiau, kad jie esą tinginei, ne! Lietuvis ne tinginys; jis dirba, kaip skruzdė, bet szioje gadynėje smaugia mus naujas paprotys bezdžionkavimo mažesniu nū didesniu; matai, vyrukai jau įjunko į papėrosus, cigarus, sudegįdami kaip kada ir namus, alutį, vadinamą paskolytu žodžiu bavarsku, kurio jie geria tiktai nūstelbas, kaipi kokias putojanczias sriutas, neapsileizdami vienas kitu lenkcziu, katras daugiaus iszgers ir pragers, kiti szoka ir kvartomis bovįjasi ant pinigų; ar tai su pinigais siausti! musu tėvuczei nėkad nesiautė su pinigais. . . . Jaunosios merginos vėl kažin į ką pavirto: tegul jos dar pypkiau neruko, ne daug surukįtu, bet rėdosi kaip panelės nū koju iki galvos vis pirktimeis, kita mažu tik marszkinius dar neperka, o jau pusmarszkinei, tai beveik visu pirkti, nėra ką jau kalbėti apie sijonus, kedelius, ar apatinius ruiknius, tai tūs dėvi vis pirktinius; o jau skepetaitės, tai szilkinės, atlasinės, palenkiant diezkraszes, už kurias kas mets paliaka po szimtines. Ar tai kitąsyk szitaip buvo? Jau nėra senovės gadynės trincyzis vadina tikt pakulinius baltus kasdieninius, o jau szventai dienai vadinasi prancuziszskai: surdotai — kortinei, gelumbinei . . . o kaip kada į koki surdoczių ar korczzių pažiuri giliau, tai jau skolu kirbžda, bet dabas (madas) varinėja; kur dingo tos skaiszczios Lietuvos merginos lelįjos, kurios audė ir vyrams prozaktinius trincyzius, kur tos verpėjos ir audėjos trinkėjos anu marginiu, anu kedeliu ir žiursztu rinktiniu! . . . Rasi lietuviszka milinė rudinė sermėgą pasakytu, kaipo seniausia ir kantriausia dėva Lieuviu, kuri prastovėjo su lietuviszka kalba sykiu pulkelį meteliu ir prostovės, kol svėtas lietuviszškai kalbės, jūkdamosi isz tu szios gadynės mergeliu, kuriu pirsztukai pavirto į virbalus žydams pakulas kratyti, ar sav maiszu iszsi-austi; juk| maiszu nedėvėsi, merguzėlė; o kūmi? — Tėtis, mama nupirks, tigi, tigi, juk nupirks . . . už paskolytus pinigus. Turtingos Lietuvaitės musu laiko nepasigirs savo ranku darbais, tik pirkineis viena už kitas. Ar gal ukė trivoti visus taip apdengti, iszsi-pirkti ir iszmokėti dalis? Nė kitąsyk buvo tu puikiu pirkiniu, nė tu

brangių dabu, o per tai ju daug buvo, nės mažai reikėjo, nės nereikėjo nė sudo papirkti, nė vaistytoju nū vaisko valnintiesi, juk kad yra daviku, tai vis bus ėmiku; sako: kvailas dūda — kytras ima, ale tegul kytras ima, jei kvailas nedūs. Jei taip žengs musu daba, pasijusime, kaip ant musu lygių lauku ir lanku gyvęs ateivei rudbarzdžei, ar kaimynai szleivei, tada musu prova visai bus pralaimėta; kol laikas, stokime stiprei ir imkimėsi už savo-
tinio dabo . . . mažiau pirkime, o daugiau nedūkime, tik pardūkime, o jei neturime ką pardūti, tai už ką galime pirkti? Juk skola ne rona, neužgys...

Szunkarys.

Tilžė. Draugystė „litauisch-literarische gesellschaft“ laikė vakare 17. grūdžio m. gaspadoje hōtel de Russie savo mėnesinį susiėjimą. Rejalgymnazijos mokītojas Söcknick'is laikė kalbą apie žemę ir gyventojus Rytprusiūse. Czion tik tiek praneszime, kiek musu giminė užgaunama. Rytinė ir vakarinė Prusija pasirodanti priekaba Lenku žemės (tur buti negana suvokieczyūta!). Szio kraszto gyvatinkai pasirodą įpatiskais žmonėmis; o tik neesą galima apie įpatiskus žmones kalbėti. Paskutinis prusiszkaī raszęs žmogus jau 17, szimtmetyje miręs. Vokiszki kolonistai (naujokai) isz visų Vokietijos pakraszcziu nū vidurio 13. szimtmeczio stiprei suvokieczyavią, ir iki sziol vedę. Mozuru esą skaitliaus 200,000, Lietuvinku 50,000 (5000 jau iszvarė, o dar 5000 rasi iszvarys, tai beliks 40,000!!!) kursai skaitlius ir l. r. draugystei per mažas pasirodąs (mums rods viena mėra, ar musu kaimynai musu tik 5 tukstanczius, ar 50 tukstanczių, ar 500 tukstanczių beranda; mes vis žinome, kiek musu yra, o isz visų rasztu suprantame, jog ju didžiausias meilyjimas yra, Lietuvinku skaitlių kū mažiausiu regėti). Kas daugiau kalbėta, tai dėl musu menkai intereso tetur. — Antrąjį praneszimą laikė rejalgymnazijos vyresnis mokītojas Thomas apie etymologiją arba kilimą gejojrapiszku vardu musu provincijoje. Ne mažas skaitlius visu vardu esąs sykiu slaviszkaī lietuviszkos kilties. Deimė ir Danė primenanti czelą eilę pietinėje Eiropoje randamu upiu vardu, prie kuriu szaknis „don“ girdima. Vardas „Memel“ isz Niamuno pasidaręs, kaip ir Tilžė gavusi vardą nū Tilželės uputės; Ragainė bene taip pat savo vardą nū Kryžoku užberto Ragupės upelio priėmusi. — Susiėjimas tapė užbaigtas 11. ad. vakare.

— 11 grūdžio m. Bürgerhallės svetlyczioje susiėjimas Tilžės mėszczioniu tapė atlaikytas, kuriame apie tai kalbėta tapė, ar Tilžėje gimusiam Vokieczyū giesmininkui Max v. Schenkendorf'ui czion paminklas galėtu tapti pastatytas. Tam dalykui sustojusioji komitija užsiėmusi paminklui reikalingsius pinigūs visoje Vokietijoje rinkti. — Tilžės Keleivis prie to priduria, o mes su tikru džiaugsmu atkartojame: O kaip butu, kad ir Lietuvinkai savo didžiam giesmininkui Dūnelaiczui, buvusiam Tolminkiemiu kunigui, kad ir ne tokį kasztaunų paminklą statydintu? Lietuvinkai daug daugiau tokio paminklo privalo, kursai jiems primintu, ką Dūnelaitis musu mylimoje kalboje yra raszęs. Jo „meto laikus“ skaitydami juk tiek daug kartu tą saldybę pajusti turime, kuri žodžiūse ano minėtojo vokiszkojo giesmininko gul, jam sakant: „Muttersprache, mütterlaut! Wie so wonnesam, so traut!“ Labai velytina butu, kad kožnas Lietuvinku kudikis, vokiszkaī iszmokęs, ir suprasti gautu, koks skarbas jo motynos kalboje gul.

— 20. grūdžio m. tapė „vokiszcame bute“ *lietuviszkos draugystės Byrutės* mėnesinis susiėjimas atlaikytas, ant karto szį kartą tiktai 40 žmonių tesusirinko. Kalezia tokio mažo susiėjimo, kaip tyrėme, buvo bausis darganotas oras. Vakare ant zėgoriaus pusės trijų tapė susiėjimas perdėtinio *p-o d-ro Bruažio* atvertas. Raszėjui *Mikszu Jurgiu* paskaiczius praėjusiojo susiėjimo sudumtines, kalbėjo pagal dienos rėdą *Janku Mertynas* apie tai: „Ko mums reikia“. Kalbėtojas iszsguldė, kad tiktai mokslos Lietuvininku stiprybė ir kad be mokslo negalima iszlaikyti nei teisingumą, nei vėrnnybę, nurodydamas ant vieno raszto „Auszroje“, kursai, noris daugiausei savo pamatą ant maskoliszkų Lietuvininku kloja, bet ir musu pusės Lietuvininkams labai pritinka. Toliaus kalbėtojas iszsguldė, kaip galima įtaisyti mokslavietes lietuviszkas, kad reikia pasekti budą Nurvėgijos gyventojų, katrie tokiu budu savąjį mokslą skelbia. Įsitaiso vėzimus ir važiūja kiamas nū kiemo kudikius mokindami; o tai tokie žmonės, katrie pilnai iszmokįti yra; o kad vietos mokįtoju visos pilnos, tai tie sav kaip paukszcei maisto įieszkosi ir mokina žmonių kudikius. Lietuvoje galėtu tokie mokįtojai — iszlaikomi arba tik paszelpiami „Byrutos“ skarbu, atlaidu laike per laikraszcezius apgarsinti, jóg mokįs kudikius gerūse mokslūse lietuviszkoje kalboje. Kudikei tokiu budu taptu daug geriaus iszmokįti, ne kaip dabar, metu metus czėsą gaiszindami, ir taptu gerasis žmonėmis, o ne žmogėdžeis. Toliaus kalbėtojas gūdėsi ant rasztininku, katrie kožnas pagal savąjį raszybą laikosi, nežiurėdami ant supratimo žmonių, mislyjo, kad reiktu už tai kožnam lietuviszškai raszancziam daboti, o tik suprastinai ir vienòkia raszyba raszyti, o knįgas spautsi abejaip, lotyniszkomis ir gotiszkomis skaitytinėmis. — Po 10 minutu tarpo d-ras *Bruažis* apie kelias lietuviszkoje kalboje retai vartojamas užbaigtines (žodžių pabaigas) bylojo. Žodžių mainymai (lankymai) isreiszkia tobulystę tietuviszkos kalbos. Gailu, kad jau nekurios užbaigtinės pradeda į užmirsimą pareiti. Užbaigtinė -na prie vietlankio (lokatyvo) prikerigiama, o ne prie skundlankio (akusatyvo), kaip *Kurszatis* ir *Szleiker'is*, o pagal jūs ir kiti kalbos mokslincei mislyjo; reikia to dėlei į vienskaitlyje, o -e daugskaitlyje numesti ir -na pridėti, taip ant paveikslo: vietona, vietosna, be taikant atsiliepia ant klausimo kur link. Gėryna, gėryn, ne nū budvardžio (adjektyvo) „geras“, bet nū daigtvardžio (substanyvo) gėris paeina. -pi pridėdama prie gimlankio (genetyvo): Tilžėspi, musumpi (isz musunpi). Pridurta -gu paženkliina tą patį, ką „ar“ iszreiszkia: nori-gu = ar nori? angėlun-gu dėlei, žmoniun-gu dėlei = ar angėlu ar žmonių dėlei. Gimlankyje (genetyve) dviskaitlio senesnioji užbaigtinė yra -ums (vyr.) ir -ms (motr.). Suniepi, sunypi = prie sunaus; Dievypi ir žmogisampi = prie Dievo ir žmonių. Mėstant = nū vieno mėsto iki kito; kiemant = nū vieno kiemo iki kito. Reikia dar atsimįti, kad n, kuri pirm p į m pavirsta, pridėtina yra, jei užbaigtines -pi, -gu prie gimlankio (genetyvo) arba vietlankio (lokatyvo) daugybės priglauti nori. — Susiėjimas tapė ant 5 zėg. užbaigtas.

— Draugystė „litauisch-literarische gesellschaft“ turėjo 21. sausio m. savo mėnesinį susiėjimą, kuriame d-ras *Brosov'as* apie medžių garbinimą, girių ir laukų sluzbą pas Lietuvininkus kalbėjo. Priegimties žmogus mato kožname želmenyje gyvą daigta. Mirusiojo duszia į kvėtką pereina, kuri ant kapo pasodįta. Ramnavoje, Lietuvos szventinyczioje, stovėjo szventas

aužūlas. Szventinyczia viena buvo ir ant Rambynkalnio szale Bitėnu kiemo. Medžiu sudarkymai tapė kù asztriausei koravoti. Prie Sudaviszkiu, nekuriu Lietuvininku giminės, buvo szeimedis labai szventas. Po jo szaknimis gyveneno dvasės, daimonai, kurie ar ožeis ar vilkais pasirodo. Javus piaunant dvasė į paskutinę pėdą atsitraukė. — Po tam kalbėjo gimnazijos mokįtojas *Söcknick'is* apie nekurio v. Dornet'o kelionę per Lietuvą ir Kursziją. Lietuvininkai berods po baudžiaivos isznaikinimo ir gavę savo žemę, ale ju buvis ne per labai pasigerinęs. Vyriausia priežastis tam ēsanti, kad laukai vis tarp sunu iszdalinami. Visai kitaip iszveizdį per Lietuvos rubežiu į Kursziją perėjus. Ten Vokiecziu įtekmė viską padariusi, Vokieczei Latvius užauginę (!!!). Latvei užkurią Vokiecziu gyvenimus*) (!!!). Mėstūse, dvarūse vien Vokieczei gyveną. Tik Rįgoje vokietystė labai pradėjusi nykti. Mėstai ir bajorystė yra vokiszka, ale kaip ilgai tai pasiliks? baigė kalbėtojas.

Naujoji. 17. sz. m. tapė susiėjimas *lietuviszkos draugystės Byrutės* Naujoje (Gastu, Heinrichsvaldės pavietyje) atlikta. Isz Tilžės atvažiavusi 15 sąnariu atrado ant 3 zėgoriaus po pietu jau visas svetlyczias Seitner'io kupinas svecziu. Musu draugystė nėkur nebuvo radusi tokį meilingą priėmimą kaip Naujojoje. Vyriausei tai uždėkavotiu Kujaus, Zauniaus ir Lorenszacczio ponams, kurie viską kù smagiausei buvo surėdę. Svecziu su sąnareis buvo susiėjusi apie 200, taip mergiszku, kaip moteriszkiu ir vyriszkiu. Susiėjimas tapė atvertas perdėtinio d-ro *Bruažio* ant 3 zėgoriaus po pietu su meilingu pasveikinimu visu tikruju Lietuvininkiu ir Lietuvininku. Pirmiausei *Jankus* kalbėjo apie tai: „Ko dėl szendieniszki Lietuvininkai savo giminiszkus reikalus nepažįsta?“ Kalbėtojas iszguldė, kad Lietuvininkai ne kalti, bet kad kitos praszalaicziau klastos jūs į tą baisią nepalaimą įbradinusios, svetimu gencziu viliojimai gražeis saldliežuviavimais, mokslo attraukimai prigimtoje kalboje. Prie to dar tapė kalbėtojas iszguldyta, kad musu kaimynai rupinasi kiek įnanydami Lietuvininkus į nevienybę parvesti, o tai nusidūda daugiaus per lietuviszkus iszgamius, katrie tikro mokslo apie teisybę nepažįsta, tiktai ką nū nekuriu už ang-pinigus parsidavusiu giminės draugu girdėję vėl toliaus akis užmerkę pliauskia. Mokįtiejie Lietuvininkai mažne visi nor gėdėtiesi tokios vėrnos, istoriszka nekalto giminės ir tėviszkės. Jiems tik didžioji tėviszkė galvoje maiznosi, norįs jos pilve randasi didžiausios begėdystės ir nuspaudimai nekaltuju žmoniu, katrie vėrnais pagalbininkais ju rubežiu iszspłėtimams buvo, ir už tai atmokescziu gauna, „kad tu manę beaugindamas silpnas arba silpnesnis už manę pastojei, tai asz tavę suėdu“. Bet Lietuvininkai pirmieje buvo, katrie „žvėrinį žmogų atgrasino pirmiausei, ēsti žmogėnos,“ o bene ir vėl atgrasįs; o kad mokįti Lietuvininkai gėdisi buti Lietuvininkais, tai jie dar czėso tur prisiversti, o kaip matyti, ir pradeda apmislyti savo durnystes. Toliaus kalbėtojas priminė, kad tokie dēputacijonai ir pėticionai mums menkai gero tegal atgabėti.

„Kad ant svėto mums iszlikti,

Darbą reik patiems atlikti,“

norįs jiems tūmi ir neįtiktumbime. Ant galo pridurė kalbėtojas, kad mes turime vienybę laikyti su kožnu Lietuvininku, katras dar savę per Lietu-

*) Aa. Latvei bene bandė ir Darpato universitėtą uždegti?!!

vininką skaito, neatbodami to, ar jis po Maskoliaus, ar po Pruso valdžia yra, ar jis tokio ar kitokio tikėjimo butu, ir nedarytumbime ginczą dėl nėko. Tam atsiliepė nekursai *Szinkatis* isz Pakalnės kaip didžiausias prieszininkas to, kad tai neteisybė, buk Lietuvininkai ēsą Maskoliaus spaudžiami, o taip pat Lenku bei Vokiecziu; jis atvirai pasakė, kad Lietuvininkai patys nėkam neverti žmonės; vienok savę tikru Lietuvininkai rokavosi!! Toliaus Sz. mislyjo, kad mes negalime draugauti su tokeis žmonėmis, kurie nor vienybę tarp visu Lietuvininku sėti. Kad Lietuvininkas isz Maskolijos dvasiszka susinesza su Lietuvininku isz Prusijos, tai jis polytiszka nuszengia. Sz. per daug pradėjus į polytiszkus dalykus maiszytiesi, turėjo jam buti žodis atraukiamas. Po *Jankaus* praneszė *Bruažis* apie tą klausymą, „musun-gu prosenolei, tai esti tėvu tėvai, ką apie žaibus bei žaibinius tolraszius žinojo?“ Jisai sakęs, žmonės dēlei tokio praneszimo be abejojimo apsidyvyšę, kadangi visi iki šzoles mislyję, tokius dalykus pirm szimto metu dar po visam nepažįstamus buvusius. O jei tokie butu senovėje buvę (taipo klausis rasi kelintas, kur jie dingę. Tai tiesa. Bet kaipo isz Lietuvos atstojusi palaima nepalikdama nei jokio paženklio, krieszczionystei musu kampan įsibrovusei, taipo ir visos musu prosenoliu prietaisos ir ju iszguldymai svētiepi užmirszi tapė. Tiktai isz keliu žymeliu numanoma, kad seniausiose gadynėse daugis atraszciu (atradimu) buvęs. Ale mes dar rasi didžiausią dalį tokiu žymeliu nepermanome. Tokiu budu ir iszguldytinas dalykas iszsireiszkęs. Žaibinė vėka arba macis atsiskirianti nū klaidinanzciu žvakeliu, klystugne arba žaltvyksle vadinamu, taipo jisai bylojo, tiktai stiprastyje (czude). Szi macis pastojanti visados, jei du dalyku prie kits kito priglaudžiamu arba nū kits kito atitraukiamu, kadangi ta vėka tik tada numanoma, jei ji į dvi dali dalyta, o jei jos dalidvi nū kits kito skyriu pasiliekti. Kiekviena sziu dalu pasineszanti ant kitos, tiktai viename dalyke atsikirdama, o tai yra: jiedvi prisitraukia, jei ne tos pacios veislės, spiriasi arba atsistumia, tos pacios veislės bebudami. Viena arba lycna bile kokiam dalyke pasilikti negali, savo bendraitę nepastodinusi ant kitos szalies to paties ryko. Dviem vėkom nelygios veislės besusivienyjancziom pastoja braszkėjimas, jei stiprastis tiktai maža buvusi, o grovimą iszgirsi daugiui sziu vėku besusivienyjancziomui. Per perkuniją judvieju viena žemėje, o antroji ore ēsanti. Po susivienyjimo jiedvi po visam ne numanomi esti musu sargunu (organu), t. e. jiedvi kruvoje budami pasiliekti pakajingom. Macis ir kaip liepsna pasirodyti gal, jos stiprasczei ir menkai beēsanczei, o tai nusidūda, jei ji ant bile kokio rudino (metaliszko) dalyko su laibu galu užleidžiama. Nėsa ji nusklysta nū laibgalio. Tokia liepsna be maisto iszsilaiko, ir gal visokius dalykus uždegti, ale ją ir ant padarymo nauju daigtu vartoti galime. Atsimjkime, kad Lietuvininku kurimo žodis dvejaip vartojamas, jisai taip uždegimą, szejp pabudavojimą paženkliina. To dėl kalbėtojas tokią vėką kuriu vadino; kadangi ale tokia liepsnelė be sudeginimo kitu daigtu iszsilaiko, jisai ją dvasės arba dauso kuriu praminęs, nėsa dausas (zanskrit: davis) iszsiguldo smulkiausiu oru. Ant paskiausei minėto žodžio ale pasinesza „*διοσκοῦρος*“ graikiszku padavimu (pasaku). Szis žodis negal buti suglaustas isz *δῶς* bei *κόρος*, kadangi Grykonai s butu iszleidę ir *διοκόροι* rasze. Ale kito žodžio jie netur, isz kurio pirmutinė dalis *δῶς* butu pastojusi, to dėl ir žodis negal buti grai-

kiskzas. *Διοσκῶρον* arba dauskurei priklauso prie dieviszku maciu, iszguldomu Samotrakės szventinyczioje, kuri, kaip Bruażis parodęs esti, isz Lietuvos paimta. Szitoje ale, kaip Kykeronas sakęs, daugiau gamtinius (noturiszkus) mokslus mokino, ne kaip prie vėros priklausanczius. Reikia to dėlei mislyti, diokurus taipo jau prie gamtiniu dalyku rokūtinus. Jūdu czia moliavojamu kaip du jaunikaiczii, kuriūdu lygumo dėlei atskirti negalētumbei. Sziūdu ale visados dvilypiu budamu, randi — kaip Sėnekas sako — tiktai žaibūse ir žaltvykslėje ir stiprastyje atsikirancziiu nū kits kito. Jūdu pasirodo ant virszunės stiebo, akrutininkui didžiausiojoje bėdoje beėsancziamui. Jūdu labai greitu ēsancziiu, tekancziiu su braszskėjimu ir czystyjancziiu orą. Vienamui pastojancziamui ir antrasis pastojąs, vienam pranykstancziam ir antras pranykstąs. Jei vienas padangėse yra, jo brolių pažemėje rasi. Tas viskas iszliudyja, kad įpatybės diokuru neatsikiria nū dauskuriszkos (ēlektriszkos) kibirkszties, o mes potamkai (vaiku vaikai) negalime abejoti, musu prosenolius visas dauskurio įpatybes pažinūsius. Berods neēša dar parodyta, jog jie ir tolrasziiu bei balsanesziiu turėje. Bet sunku butu abejoti, kad isztyrinėtojai sziiu visu įpatybiu ant tokiu prietaisu nebutu parję, įpaczei apmislyjant, ką ginczyti negalime, kad tokiu įpatybiu didžiausias skaitlius be anu prietaisu vos butu atrastas. O apdumodami, kad biblijoje raszyta yra, jog balsas isz sienos iszējęs, kuri žinē ant balsaneszio nurodo, ir neūžmirszdami, kad visa kalyba (visas mokslas) isz szio kampo parėjusi, vargu abejoje pasilikti galėsime, bau musu tėvu tėvai pirm daug tukstancziiu metu tą viską pažinę. — Po susiėjimo minėtinas linksmsis subuvimas didžiausios daugybės atvykusių svecziū. Tada szis ir tas dar valnai pakalbėjo, kas jam ant szirdies buvo. Draugai su sveczeis linksmai pasidainavo ir ant 10 zėgoriaus visi iszsiskirstē. Szioje vietoje draugystės sąnarei dar kartą pasako savo dėkavonę ne vien ponams, kurie mums tokį meilingą priėmimą parupino, bet ir visoms Lietuvininkėms ir Lietuvininkams, kurie neatgriso ir po susiėjimo musu dratugystėje iki mums iszkeliaujant pributi! Kiekvienas pribuvusių turėjo su savimi tvirtą mislį imti, jog lietuvystē nėra vien czėso klausymas! kaip mums musu kaimynai isz szirdingystės (!) nor išznėkti, bet tikras, matomas pasirodymas. Ateikite į musu draugystės susiėjimus, jus abejojantiejie, o persiliudysite, jog Lietuva ir jos vaikai tebegyvūja savo pirmbuviiu gyvumu, jog Lietuvininkai nenor pastoti iszgameis savo giminės. Garbē jums, jus tikriejie Lietuvininkai, norintiejie ne vien savo giminystę iszlaikyti, bes ir kitus prie to perkalbėti, o atpencz gėda ir amžina gėda jums atsisakiusiems ir atsisakysentiems nū savo giminystės! Jums tai užmėtinės kartunta ne vien giminės draugai, bet ir svetingenczei, o jus pasilikite amžinoje gėdoje. — Vokieczii nekursai giesmininkas sako: „Nichtswürdig ist die nation, die nicht ihr alles freudig setzt an ihre ehre! Nichtswürdiger aber ist die, die, des ruhmes oder eigennutzes wegen, sich auf die schwachen stürzt mit ganzer schwere!“*)

Kaunas. Jau ilgesnį laiką tapē bandyta Niamuną didesnei sziporystei

*) Nėkam ne vertą yra ta giminė, kuri ne viską linksmai stato už savo garbę! Nėkam ne vertesnė vienok toji, kuri, garbės arba naudos dėlei, ant silpnųjų pūla su visa sunkybe!

prieinamu padaryti. Ale iki sziol tai per labai nesisekė. Nū Kauno per Sinalininkus iki mariu rods yra davadnus valcziu ējimas; ale augsztyn ant Gartyno (Gradno) dar vis sunku ką pradėti. O tik yra ir szita dalis didelio svarbumo akrutininkyste. Szia dalimi Niamuno pareina tokios daugybės medziu isz Lietuvos giriu, tokios daugybės javu nū Lietuvos dirvu. Dabar jau pradėta Niamuną ir augszt Kauno apvažiūti. Ponas Siemaszka budavojo „Byrutą“, kuri tarp Kauno ir Gartyno bėginėja. Pernai metą maldymo laike pradėjo tarp Gartyno ir Druskininku eiti „Marie Antoinette“, kuri visai isz plieno budavota, 125 pėdu ilga, 27 plati, o tik 18¹/₂ colio vandens terekalauja. Garlaivis yra elektriszka szviesa apszviecziamas, stiprybeje 18000 žvakiu, gal to dėl ir naktimis važiūti. Jo budavonė kasztavo 30000 rubliu.

— Yra nutarta, jog daktariszką petrapilinė akadēmija jau vėl turēs visus penkis kursus, vietoje triju nū nekurio laiko ten įvestu. Pernai: tapė iszrinkti profesorei dėl skaitymo lekciju ant pirmutiniu dvieju kursu, buvusiuju isztrintu.

Svalė.

— Varszavoje tapė vyresnybės užtvirtinta iszkala amatu vardo Konarskio, kurs mirdamas testamentu užraszė pinigus reikalingus dėl iszkalos užvedimo. Mokslas iszkaloje susideda isz 6 dvimetiniu kursu.

Svalė.

Naumėstis (Suvalku rėdyboje). *Moteriu iszdarbei ant Varszavos parodos.*

— Pradžioje praėjusios vasaros p. Olechovski's, Szakiu rejentas, surinkęs per savo pažįstamus no keliolikos moteriu (bene keturiolikos) Naumėsczio pav. visokiu audeklu — vilnioniu ir lininiu, apatiniu ruikiu, jūstu, prikyszcziu, nusiuntė tūs visus iszdarbius į Varszavą ant parodos („Wystawa przemysłowo rolnicza“). Szendien jau turime žinią, kas stojosi su tais siuntineis. Sztai ką randame surasze apdovanotuju, apgarsštame perdėtoju parodos: „parodai ukininku Naumėsczio pav.“ pripažįtas žalvario medalis; prie to pinigais pripažįta dovanu — 15 rubliu: Jonieszkai Sidaravyczėnei isz Valiu kaimo; po 10 rubliu: Ulijanai Sutkaitėnei isz Jundiliu, Onai Kasparavyczėnei isz Gabartu, Marei Martiszėnei isz Mentszikiu, Elzbėtai Sidaravyczėnei isz Valiu, Viktai Lengvanytei isz Žagariu (tur but Kalvarijos pav.); po 5 rubl.: Rožei Valaitėnei (kitame laikr. Marei) isz Kiaulupiu, Onai Baltruszaitėnei (kitame Marei) isz Bedeliu, Petronei Bacevyczėnei isz Perkuniszcziu, Onai Masziotėnei isz Vaitiszkiu. Padūdame taip-gi atsiszaukima vieno Varszavos laikraszczio „Gazeta swięteczna“: „Reikia pripažinti, skaitome n. 237 szito laikraszczio, jog visi tie iszdarbei atlikti gerai, daugumas gražei. Yra czionai ir lineinei audeklai, ir ploni lineinei ir vilnonei audimai dėl drabužio ir parengti apatinei sijonai vilnonei, prikysztės, abrusai, jūstos, o beveik viskas padaryta dailei ir lygei, iszausta padabotiniais rasztais . . .“ Tokioje jau dvasėje, nors ir trumpiau, atsiszaukė ir kiti laikraszczei. — Taigi mat, kaip priėmė Varszava iszdarbius Lietuvos moteriu; o reikia žinoti, jog tu iszdarbiu nėkas ant parodos nerengė: p. Olechovski's ne senei dar įsigyvenęs Varszavietis, umai surinko, ką katra tūmi tarpu turėjo, ir nusiuntė. Ne viena davusi savo iszdarbį paskui isz tikruju gallinois, nės nesitikėjo, idant kam gėltu patikti ju darbas, kurį paczios darbininkės su miėlu noru maino ant nėkam netikusiu pirkinėliu. — Atsirastu man rodosi pas mus ir daugiau iszdarbiu, kuriūs be gėdos galėtumėme statyti priesz svėto akis, tik, vargeli,

tarp musiszkiu, tur buti, nėra kam apie tai pasirupjti. Gerai dar, kad atsiranda tokie isz gyvenancziu musu kraszte praszalaicziu, kaip sztai p. Olechovski's; acziu jam už jo gerą darbą.

Pranys Assakaitis.

Vilnius. Jau geras laikas prabėgo, kaip į musu mēstą buvo suvažiavę ant sueimės po du žinovu isz kožno pavieczio. Sueimē turėjo nusklempti apie gerumą kaip žemės taip ir miszku musu rėdybos. Tas-gi buvo reikalinga dėl to, jog dabar rėda nor įvesti, idant mokestis „pagalvinėmis“ vadinamas butu užstotas mokeszcio už žemę, neatsižiurint ant to, kam ta žemė prigul, ar prastam ukininkui, ar dideliam ponui, ar mēstui, ar kam kitam — kožnas turintis žemę turės už ją mokėti. Kaip girdėjome, sueimē, kurioje svarbi vieta prigulėjo marszalkoms paviecziu, ant galo pagalės nutarė, kaip laukus taip ir miszkus padalinti į 4 skyrius. Už žemę 4. skyriaus buk tai bus mokama po 2²/₃ kap. nū desetinos, ir 12²/₃ už žemę 1. skyriaus; daugiausei isz viso mokeszcio iszpuls ant žemės 2. ir 3. skyriu, isz kuriu paskutinis savo pavirsziu yra didesnis už visus kitus tris skyrius drauge paimtus. Toliaus, už miszkus pirmo skyriaus bus mokama tiek, kiek už laukus 4 skyriaus; ant desetinos miszku sugadniu budavonei tapė nutartas mokestis po 2¹/₈ kap., desetina-gi miszku sugadniu malkoms apsunkinta bus po 1⁵/₈ kap. nū desetinos, ir ant galo desetina krumu ir po 1¹/₈ kap. už desetina. Pavirszis miszku, užimantis 1/3 dalį viso pavirszio rėdybos, isznesz 691,274 desetinas. Ateinantis laikas parodys, kas isz to viso nutarimo iszeis

— Toliaus, keliatą žodžių iszpūla pasakyti apie 2 ukiszku banku, arti Vilniaus ēsancziu, apie Verkinį ir Gudulin-Meiszagalinį. Mēris ju, kaip ir visu ukiszku banku, apginti žmones nū mokėjimo per daug didžiū palukanu žydams. Buvis ju yra sunkus, labiausei dėl iszsiplatinusios mislies, buk tai sąnariams draugystės nėra reikalinga mokėti skolą ant nutarto laiko, o taip pat dėl priežasties didei palengvaus iszpildymo sudo nusklempimu per vietinę vyresnybę. Vienok, neatsižiurint ant to prigulintis ju vedimas atnesz didelę naudą kaip apigardei, taip ir ju sąnariams. Verkinis bankas tapė užmanytas 6 metai tam atgal, Meiszagalinis-gi tiktai 3 metai; acziu gerai savo rėdai ir padėjimui pritiklesnėje vietoje szis paskutinis pranoko pirmutinį. Taip bėnke verkiniame laike praėjusiu metu skaitlius sąnariu pasimažino nū 1143 iki 825 (122 sąnarei nubuvo dėl priežastis neiszmokėjimo skolos ant laiko), toliaus ir tikras draugystės pelnas, ant 30,000 apibėgusiu laike metu, nubuvo nū 518 rubl. 15 kap. iki 132 rubl. 17 kap., kas dūda vargei 2,3 procento ant kapitolo buvusio 1. dienoje siekio 1883 metu. Nepamokėta skola laike metu pasididino dvejopai, nēs nū 3506 rubl. 96 kap. iszaugo iki 7749 rubl. 74 kap. ant 1. d. s. 1884 m., toliaus provojimas su skolininkais nenorinczeis mokėti isznesza du kartu tiek, kiek tikras pelnas, nēs 261 rubl. 76 kap. Visiszkai kitoniszkai eina reikalas draugystės Meiszagalinės. Ant 28 tukstancziu laike metu apibėgusiu pelnas draugystės pasikėlė laike visu metu dvejopai ir 1. dienoje sziu metu iszneszē 1443 rubl. 83 kap. Tame pacziame laike prie 210 buvusiu sąnariu prisidėjo 87 nauji sąnarei; neiszmokėta-gi bankui ant nutarto laiko skola isznesza tiktai 82 rubl. Rokunda kalba pati už savę

— Ant galo galima priminti iszrinkimą sąnariu mēstinės rėdos. Czia eina didi kova tarpo krikščezcioniu ir žydu. Pagal mēstinį įstatymą asabos

turinczos balsą yra suraszytos į eilę pagal didumą jų mokesčiu ir dalinasi į tris skyrius, iš kurių kožnas iszrenka $\frac{1}{3}$ dalį, t. y. 24 iszrinktiejie. Mokestis kožno isz paminėtu skyriu yra lygus $\frac{1}{3}$ dalei visū mėsto mokesčiu, isz ko paeina, jog į pirmutinį skyrių prigul tiktai 71 asaba, kokios asabos ant metu moka mokesčiu nū 520 rublū iki 114 rubl. 95 kap., į antrą skyrių jau prigul daugiau asabu, nės 235 su mokesčiu nū 114 rubl. iki 37 rubl., į trečią-gi skyrių prigul kū daugiausei asabu, nės 2156 su mokesčiu nū 37 rubl. 65 kap. iki 42 kap. Pirmutiniame skyriuje, kur isz 71 asabos tiktai 38 buvo krikszczioniszkos, nebuvo iszrinktas nei vienas žydas, bet tiktai 7 gudai ir 17 musiszkiu; blogiaus iszėjo antrame skyriuje, kur, norint žydu buvo daug mažiaus, nės tiktai 95 tarpo 235, o vienok tarp iszrinktju papūla 13 žydu ir 11 krikszczioniu. Trečiame skyriuje, kur daugiausei buvo žydu nors, kaip sakoma, ir buvo pažymėti kaip iszrinktiejie 13 krikszczioniu ir 11 žydu, bet ant galo pagalės buk tai neužsiturėjo nei vienas krikszczionis. Kalba, jog atsibuvant rinkimui į trečią skyrių buvo užmatytos nekuriš szelmystos isz žydu pusės ir dėl to tai rinkimas į tą skyrių turės eiti isz naujo. Czia reikia užtėmyti, jog žydai nors turi provą iszrinkti į mėstinę rėdą tiktai $\frac{1}{3}$ dalį sąnariu, t. y. tiktai 24 asabos, bet ju iszrinktiejie yra stropus ir kas dieną vaikszczoja į mėstinę rėdą, tada, kaip iszrinktiejie krikszczionys dažnai apleidžia savo reikmenę, o per tą ir prigulincei negal apginti reikalū asabu jūs iszrinkusiuju.

S.

Musu kniogos.

Žmonės atsitikimu nepažįstantieje vis yra vaikai.

Taigi isz vaikszczojo stono iszsikabėti norėdami, tverkimėsi prie atsitikimu svėte lyg daug kokios tai skryties. Atsitikimu žinojimas parvestu kožną ant tikrojo iszpažinimo, kad mokslincei neszauktu ant musu: tai grėku kudikei.

Tokiū atsitikimu suraszymo mažai lietuviszkoje kalboje tesiranda (iszmetus apraszymns 'atsitikimu su lietuviszškai lotyniszkomis skaitytinėmis, katros Prusu pusės Lietuvininkams nėra pripastos). Dabar apeiname kniğą, vardu „Žiemos vakaro adynėlė“, parasyta Janku Mertyno, broliams Lietuvininkams ant naudos ir pamokslo, katroje randame platų apraszymą visokiū atsitikimu isz svetimu žemės kampu, kaip antai isz Australijos salynu, atsitikimus isz kasdieniszko gyvenimo vidurinės skryties žmoniū musu kraszto, giesmininkiszkus (poėtiszkus) apraszymus isz senovės Lietuvos karu su Lenkais ir Vokieczais, apraszymus isz gaspadorystės ir jos pagerinimo, szį tą apie draugystes, kurios kožnam mislyjancziam skaitytojui didelę naudą galėtu atneszti.

Velytina butu, kad kožname namelyje, kur Lietuvininkas gyvena, „Žiemos vakaro adynėlė“ skaitoma butu, kurioje ras kiekvienas tikras Lietuvininkas savo szirdžei peną ir neprivalys gūstiesi: „Man nūbodo, per visą amžią nežinojime gyventi.“

Dudutis.

Kaip smiltys ant kopkalniu szale Baltuju mariu kiemus apnesza.

(Su abrozu Auszros pradžioje.)

Ant visu juriu krantu, smiltimis apėjusiu, o įpaczei ant kopkalniu tarp Kursziszukju mariu ir Baltuju juriu randasi keliaujanczios kopos, kurios poniavojantį vėją sekdamos vis isz vieno savo vietą keiczia ir besiplatindamos czėlus kiemus smiltimis apnesza. Kursziszkosios kopos isz pradžios tiesus smilcziu volas buvo, kurį Baltosios jurės ties krantu buvo suplovusios, placziausiose vietose kokią mylios czvertį placzei puszynu apaugęs, kurį vienok per septynmetinį karą (1756—1763) Prusai ir Rusai iszkapojo apsi-keisdami. Dabar traukia keliaujanczios kopos po varanczia spėka sziaurvakarinio vėjo vis toliaus į pietryczius: per tai smiltis juriu pusės į vidurinę pusę kopu varoma, per ką isz pradžios nei tiesyklė tiesus kopkalnei įpaczei viduryje daugiaus ir daugiaus į rytus varomi lenkimą įgauna. Czion kiemai senuju ir naujuju Kuncziu jau visai yra apneszti; ir Pilkapiu kiemas jau kelis kartus smilcziu apnesztas, vienok kožną sykį gyvatininku kitoje vietoje isz naujo pabudavotas, dėl ko ir szios dienos taip viduryje kopkalniu gulintysis kiemas (žiurėk abrozą Auszros pradžioje) ir naujaisis Pilkapeis vadinamas. Kopos, ties kuriu pėda kiemas gul, ant mariu kraszto labai staczios yra, dėl ko stipriam sziaurvėjui pucziant nū juriu szono priesz mares perpustomi smiltynai ne vien ant trobu nupūla, bet ir didžias daugybes anu slėniu pajudina, taip kad tankei butai po nukrintancziomis kartomis sudreba ir galiausei jūs ngrovus kitur reikia naujai pabudavoti. Taip tai, kaip musu abrozaz gana aiszkei rodo, vis daugiaus ir daugiaus smiltimis apvaromas, ir veik jo gyvatininkai isz naujo bus priversti kitur užsigyventi, nės visi bandymai, kopu kelionę per apsodininimą su puszimis ir apsėjimą su smiltinėmis avižomis apstabdyti, iki sziol elementiszkomz galybėms prieszais beveik visai nūprosnais pasirodė.

Norime dar primiti, jog ant kopkalnin musu pusbrolei Latvei gyvena, kurie tarmenę anos Kurszijoje vartojamos kalbos vartoja. M.

Gromatnyczia.

Danutei. Tamstos abu rankraszcziu atėjo; jūdu taps Auszroje palpintu.

Kuszl. Tamstos gromata su žine apie adreso perkeitimą atėjo.

Szerengai. Tamstos „Eriukas ir vilkas“ yra mano rankose. Sunaudosime.

D-ruì Zubaty'ui. Kortelė ir prėnumeracija ant „Auszros“ 1886m. atėjo.

D-ruì R. g. ui. Prėnumeracija už 4 eks. Auszros, 28 markei, gauta. Auszra taps prirupitą į parubežį.

Akelaiczini. Sveikinimą gavau. Labai szirdingai dėkui!

Jurininkui. Gromata raszyta 29 grūdžio apturėta. Dėkui už pertaisymą rodyklės.

Litvomanui. Tamstos daina, Byrutės draugams paszvēsta, atėjo. Acziu už jos siuntimą.

J. M-iui. Rasztas dėl Žydu taps patalpintas.

Neregiui. „Isz Lietuvos“ taps suvartota.

Kurtiniu Jonui. „Viduzeminė apžvalga“ bus mums labai sugadu. Praszoma ir daugiaus raszyti.

U ž m a n y m a s.

Kaip reikia padaryti, kad musu kunigai, budami tikrais Lietuveis arba Žemaičzeis, raszydami pas vyriausybę maskoliszkai pasiraszytu kunigas (кунигасъ), o ne ksiądz (ксендзь)? Rodosi mažas digtas, ale pagal mano protą tur didžią verczia. Reikėtu rėda ir perdėtinius pripratinti, kad tarp kunigų daugiaus Lietuviu ir Žemaičių ne kaip Lenku. Tie, kurie Lietuvei arba Žtmaiczei nor buti, tegul raszosi kunigas, o tie, kurie nor, kad jus prie Lenku skaitytu, tegul raszosi ksiądz. Ar bus priimta?

Kunigas Ilgis.

Praszymas.

Vienas gyventojas rusiszkos Lietuvos, Suvalku rėdybos, Vilkaviszchio paviečio, Pažeriu gminos, K. Bukavietis isz Obszrutu, padūda žinę, kad jis užsiimdamas mėkanikiszkais isztyrinėjimais iszrado du iki sziol nežinotu prietaisu, judėti visokias dirbtuves, gaspadoriszkas ir pabrikaszkas.

1) Pavertimas ant mėkanikiszko darbo tekancziu vandeniu, kad ir didžiausiu, su maža kaszta; nės tas prietaisas pasigatavyja isz pigios medegos. lengvai padaromas ir užlaikomas; o labiausei, kad ir nereikalauja užtvenkimo upės, tik upė tekėdama savotiszku budu per jį padūda visą savo tekėjimo vėką (sylą) į darbą. Tas prietaisas gali judėti visoki darbą, stovintį ant vietos, kad ir didžiausią, žiurint ant didumo upės ir smarkumo jos tekėjimo. — Padarymas tokio judėtojas vandeninio be dirbtuvo (maszynos), atliekanczio darbą, kasztūs nū 100 iki 200, 300 rubliu ir taip toliaus pagal norą budavojanczio ir reikalą jo vėko (sylos). Kasztūdamas 100 rubliu (200 markiū) turės vidutiniszką vėką, lygų vėkui 4 arkliu.

2) Prietaisas sudėtas isz dviejų geležiniu cylinderiu, sujungtu tarp savęs mažesneis sąnareis, gali paversti ant mėkanikiszko darbo vėką sudėliu iszdūdancziu gazus prie iszdegimo, tai yra: parako, dynamito ir kitu žinomu kėmijoje sudėliu. Tas prietaisas yra visai panaszus į prietaisą dirbantį darbus ugnia ir vandeniu. Toks prietaisas galės pritikti ten, kur netinka ugninis dėl didelio svarbumo. Szitas prietaisas yra labai lengvas, nės nereikalauja imti su savimi malku nei vandens ir budamas mažo skūmo gal dūti geidžiamą vėką, kad ir didžiausią*).

Iszrastojas geidžia, kad jo tie iszradimai veikiausei iszsiplatytu, nės jie galės atneszti naudą dėl svėto, užvadūdami kas diena brangstantį kurą**). Moliavoniu (risunku) czia nepadūdame, nės iszrastojas dar nespėjo iszsiimti patento ant tu iszradimu***).

*) Tas prietaisas dėl savo lengvumo susigadytu orkulkininkams, kurie valdomą baluną taisosi. Rėd. — **) Kuras, kurenimas. — ***) Mes velyjame, kad skaitytojai apie tą dalyką pasirupintu ar susineszdami su ponu B., arba ir kitus, kurie su mėkanika užsideda, ant susineszimo paakindami. Kožnam smagu patėmyti, kaip mėkaniką ne vien svetimgenczei valdo, bet ir Lietuvei.

Užpraszymas.

Mums vienas šaunus Lietuvis, kunigas, raszo: „Jau dveji metai suėjo, kaip Szl. perraszė pirmąjė dalį Daukanto pasakojimu apie Lietuvos veikalus; prižadėjo spauzdinti, bet liki sziol nėko negirdėti . . . Ar sulauksime to brangaus skarbo, ar tas nūraszas gal kur nužuvo? Jei pasirodytu ant svėto pirmoji dalis, galėtumėme pasirupinti ir apie kitas. Negali buti, idant toksai brangus rankrasztis patektu žiurkėms. Iszspauzdinimas Daukanto pasakojimu butu didesniu paminklu, negu kad kas kokį akmeninį arba geležinį statytu. — Jei pinigų ant spaudos truksta, tegul Auszros rėdytuvė iszdūda apgarsinimą, jog nor spauzdinti; tegul iszrokūja, kiek viskas kasztūs; tada atsiras tokiu vyru tėvynininku, kurie dūs paspirtį; o tos žinės tegul bus padūtos Auszroje. — Jei Lenkai ant Mickaus paminklo surinko tiek tukstancziu, argi Lietuvei nesudės keliu dėl Daukanto? . . .“ — Ir mes su visu szirdies karsztumu tam pritardami pasakome, jog gėda butu mums Lietuviams, jeigu nei tiek nesurinktum, kad galėtumėme to savo karsztojo tėvynininko nespauštūsius veikalus per spaudą nevien Lietuvai, bet ir visam mokītam svėtui prieinamais padaryti. Pasizadėdami už spaudą Daukanto pasakojimu rupinti, kaip veik tik bus pritinkanti suma pinigų sužadėta arba staczei įsiūsta, apgarsisime Auszroje pravardes szelpāju prie szleidimo ir pavestąjė pinigų sumą. Turėdami rankrasztį pirmosios dalies savo rankoje ir aprokūdinę, kiek spauda kasztūs, iszdūsime visą rokundą taip pat Auszroje. Ragindami Lietuvos ir jos szlovingosios praeitinės mylėtojus pristoti prie to szventojo dėl tėvynės darbo per pavedimus, užpraszone ir tūsius ant to pajudinti, kurie Auszros neskaitytu ir tokiu budu apie tai nėko nepatirtu.

Iki sziolei pavesta dėl spaudus istorijos . . . 149 mk.

Toliaus pveda:

Sturys isz Prusu Lietuvos	5 mk.
Stajė Szunbajoris isz Kauno	5 rbl. = 10 mk.
Mikolas Miežinis isz Žemai cziu	4 rbl. = 8 mk.
Maiž. Jurgaitis „ „	4 rbl. = 8 mk.
Zyg. Orodis*) isz Gudijos.	5 rbl. = 10 mk.
	<u>viso labo 190 mk.</u>

*) Jei Daukanto veikalai pigesni bus, tai gausi kelias knjgas.

Klaidu attaisa.

Auszra 1885 pag. 164, 2. eilėje nū ap. vietoje „bet toks“ tur buti „bet ir ne toks; 1. eilėje nū ap. pridėti po „bajoras“ „bajoras, bet kad butu vyskupu kunjgu.“ I.

Gromatas, rankraszczius ir pinigus į Auszros rėdytuvę siuncziant reikia szioкі antraszą padėti:

Jurgis Mikszas Tilžeje-Tilsit (Lituanie prussienne).

Rėdytuvė, spauda ir kaszta Mikszu Jurgio Tilžeje.

1886.

2. num.

AUSZRA.

LAIKRASZTIS ISZLEIDŽIAMAS LIETUVOS MYLETOJU.

KETVIRTAS METAS.

Į t a l p a :

	Laiszkas.
1) <i>J. Bs.</i> Kulti — trypti	33
2) <i>Zoryna Gr.</i> Baltoji motyna, eilės	39
3) <i>K.</i> Ka vienas žmogus įstengia	42
4) <i>T. Linkis.</i> Trys mįslės, daina su alasu	45
5) <i>Prasciokėlis.</i> Keli žodžei apie auginimą	46
6) Gromata Szimkievyczios iki Dijonyzo Poszkos	49
7) <i>Pranyš Milcziauckas.</i> Dūnos jieszkoczei	51
8) ? Audra, eilės	57
9) <i>V. V.</i> Bėda	57
10) Isz Lietuvos	59
11) <i>Bruažis.</i> Įsiųsta	62
12) <i>M.</i> Skliapūšė Stepono bažnyczios Viennoje	63
13) Gromatnyczia	64
14) Užpraszymas	64
15) Kvita	64

TILŽEJE.

KASZTA IR SPAUDA MIKSZO SPAUSTUVES.

Skliapūse Stepono bažnyczios Viennoj

(Priedas 2. num. „Ausros“ 1886 m.)

Kulti — trypti.

Lietuvoje — czion kalbu apie Suvalku rėdybą, geriausei man pažištama — žmonės szendien javus „kulia“ klūnūse ant klojimu su spragilais. Seniaus, rasztams liudyjant ir dar žmo-nėms atsimenant, prie klūnu turėta įpatingas „jaujas“, kuriose ant įtaisytu karcziu javai budavę sukraunami ir džiovinami, kad lengviaus kultusi. Javu kulimas su spragilais pas Lietuvius yra jau labai senas, nės klūnus musu kraszte minavoja ketvirtame szimtmetyje, Kristui negimus, keliauninkas *Putėjas*; jis sako: „Kadangi netur jie skaidrios padangės (saulės), javus dideliūse klūnūse (*ἐν οἴκοις*) kulia, suneszdami jūsna varpas (= pėdas); nėsa klojimai (ant plyno lauko) nepritinka dėl nesaulėto ir ly-lingo aro“ (*διὰ τὸ ἀνίλιον καὶ τοὺς ὄμβρους*)¹).

Seniau Suvalku rėdybos Lietuvei pažinojė ir kitą javu va-lymo budą. Dar mano a. a. tėvas pasakojo, „senovėje“ ne visus javus kulė, bet įpaczei tūs, isz kuriu kulius darydavę — taigi rugius bei purus — ir tai tik tiek, kiek dėl kulių stogu den-gimui reikėję. Miežius, sako, „trypė“, t. e. kojomis mindžiojė. Ant kiemo ar laukūse įtaisydavę įpatingą „tryptą“, t. e. isz-lygintą apskriczei plotą žemės iszmuszdavę ir iszdžiovindavę ant saulės. Ant trypto (klojimo) suklojė javus, paeiliumi sukinkytus arklius užleizdavę ir tie, aplink varomi, kojomis javus trypė. Turėjė dar ir įpatingą dėl trypimo padarą — tulas roges su įkinkomais arkleis; ant tu rogiu dėdavę akmenis ir jomis, ap-linkui valkiodami, sumaldavę sziaudus.

Ar toks trypimo budas kur nors Suvalku rėd. ir Niamuno sziaurėje iki sziol užsilaikė, nežinau; tik pas Latvius, kiek nu-manau, ir szendien javus dar trypia, nėsa d-ras Fr. Kruse 1846 m. iszleistoje kniigoje²) sako, jog Latvijoje „javai *orientaliszku* (ry-

1) *Strabon.* Geograph. IV, 5. 7.; slg. *Auszra.* 1885 lk. 108. — 2) *Ur-geschichte des estnischen volksstammes und der kaiserlich russischen ostsee-provinzen Liv-, Est-, und Curland.* Moskau 1846. S. 54.

tėniskzu) budu, arkliams mindžiojant, isztrypiami yra, prieg tam arklei ūdegomis vienas su kitu suriszami, ir sziaudai suvis į smulkmenas (spreu) sumyniojami, taip jog žiemą gali kaipo paszaras suvartoti tapti. To dėl — sako jis — randasi Kuronu kampe (Kurland) mažai sziaudiniu stogu.“

Didei akyvu daigtu dėl musu galėtu buti dasekus ir iszgvildenus klausimą, isz kur-gi atsirado ir atsirasti turėjo pas Lietuvius *rytėniskas* javu trypimo budas?

Tokiam klausimui ne sunku butu atsakymą suteikti ir sziam pritarimą skaitytojaus laimėti, jei mes neužmirszime, jog Lietuviu prosenei į szios dienos žemes, isz *rytu ir pietu* szalies persikeldami, atėję. Mažojoje Azijoje ir ant viso Balkanu pusiausalio — isz kur, kaip asz sakau, musu prosenei iszsikraustė — dar ir szendien visur ir perdēm tik vienu-vienam javu trypimą randame. Turkai, Graikai, Serbai, Rumunai, apgyvendami senovės lietuviszku gencziu žemes, visus javus su arkleis, bubaleis, galvijais trypia, klūnu ir kulimo nepažindami. O jog ir Lietuviu sentėvei, mažojoje Azijoje ir ant Balkanu pusiausalio gyvendami senovėje, savo javus tūmet trypę, mes turime gana svarbų dokumentą, nurodantį ir ant gilios trypimo senatvės.

Homėro dainose apie iszpustyjimą Ilianos pilies (*Ἴλιον -ονος*)³⁾ apraszyme kovu *padukusio Akiliaus*⁴⁾ (*ποδάκης Ἀχιλλεύς*) su lietuviszkais (trakiszkais) Trajėnais, tarp kuriu ir vienas Trakas, vardu Rigmus (*Ῥίγμος*), jo ranka nužavintas tapęs, tarp kitu dalyku, mes randame paminėtą ir javu trypimą:

ὡς δ' ὅτε τις ζεύξη βοας ἄρσενας εὐρυμετώπους
τριβέμεναι κατ' λευκὸν εὐκτυμένῃ ἐν ἀλωῇ,
ρίγμω τε λέπτ' ἐγένοντο βοῶν ὑπὸ πόσσ' ἐριμύκων.⁵⁾

3) Pilis gavusi vardą nū *Iliaus* (*Ἴλιος*); szendien Lietuvoje turime pravarde: *Yla, Ylakis, Ylaitis* ir k. Isz Ilianos (Azijoje) ateivei Lietuvoje įsteigę *Ylionu* kaimą, Žyžmariu valst., Kauno gub.; XIV szimtmet. vokiszki rasztai minavoja dar kaimą *Iliendorf*, regis ne toli nūg Druskininku (slg. *Scriptores rer. prussic. T. II, p. 701*); *Ylos* kaimas randasi pas Raduszkavyczius, Miniszkie gub. (Minsk); k. *Yliszkiu*, Vėlavos pav., Karaliaucziaus rėd.; *Ylivinkai*, Samu kampe (Samland), *Ylingi*, Vero pav., Lybu kampe (Livland).

4) *Ποδάκης* — yra iszguldomas: „greitas“ neva nū *ποῦς*, *ποδός* = pėda; jog tas žodis yra suambrytas isz liet. „padukęs“, aiszkei mums rodo veikalai Akiliaus, kaip jūs apraszomus Iliadoje (I. 146. 178; XXI. 1 sek., 308. 549) randame. *Ἀχιλλεύς* nū liet. „akylas“.

5) Ilias XX. 495—7: „tartum jai kas jungon įjungtu jaucius plakakeczius dėl trypimo baltu miežiu ant dailei padaryto klojimo; veik (jie) į smulkmenas pavirsta jauciju garsei mykiancziu trypiami“.

Dar akyvesnis dėl musu yra vardas to labdario, kursai iszmokino pirmus žmones javus trypti, ir tos pasakos apie javu sėjimo įvedimą, kuriose mes ne vieną grynai lietuviszką vardą atrandame.

Pagal senovės lietuviszkas pasakas — graikiszkušė rasztūse užsilikusias — dievas *Korónos* (Κρόνος)⁶⁾ su savo paczia *Rėja* (Ρέα, nū žod. *reju* = „rėkiu“, „verkiu“)⁷⁾ turėjęs tris dukteris: *Žesti* (Ἑστία)⁸⁾ — dievę namu kakalio, *Žėrę* (Ἥρα)⁹⁾ — oro ir *Žemelę* (Σεμέλη)¹⁰⁾ — žemės. Szita *Žemelė*, arba pagal senprusiszką isztarinę *Semelė*, vėlesniame laike graikiszškai *Demeter* vadinama, suteikdavusi žemei vaisius ir augmenis, maitinusi žmones ir gyvūlius. Nū *Dievo* (džukiszškai *Džiev's*, *Džev's* į graikiszką *Zeus* pavirto) *Žemelė* sulaukusi dukrą *Korą* (Κόρη), kurią Graikai *Persephone*, Rymėnai *Proserpina* vadina. Korai ugterėjus ir kartą ant pievos bepupūlaujant, jau, sako, pastvėręs pragaro dievas, *Vaidas* (Αἰδώς, Ἄδως, Ἀΐδως)¹¹⁾.

Didei nusiminusi motyna sunkiausiam liudnume su nenuoramintina szirdimi per ilgą laiką jieszko pragaiszusios dukters — bet veltui. Atsiskyrusi nū dievu draugystės, alkana ir trokštanti, tik vilties gaivinama, keliauja *Žemelė* isz szalies į szalį, tikėdamasi dukrą surasti. Nerimasties vejama užaina ji ir į pilį *Saisariu* — vėliaus *Eleusis* vadinamą — Atikėje (*Αττική* Graikijoje), kuri tūmet dar *Mopsopia* vadinosi, regimai nū vardo karaliaus

6) Jog *Kρόνος* isz *korónans* nū *koróju*, *korónu* suambrytas, galima aiszkei persiliudyti isz apraszymo Iliadoje XI, 27, 52. 78 sek.; XXIV, 527 sek.

7) *Kurts* (allgem. mythologie. Leipzig 1869) apie *Rėja* sako (I. 132): „so ist Rhea überhaupt eine Freundin des waldgebirges und hallender schluchten, wo sie sich der heulenden wölfe und brüllenden löwen freut, wenn sie mit ihren dienern, den Kureten, unter paukenschlägen und hörnerschall hindurchzieht.“

8) *Ἑστία* — nū *žesti* — „szilyti“, „szviesti“; jog czion (spirit. asper) reikia kaip ž isztarti, numanyti galima ir isz: *όράω* = žuriu, *τερεός* — žėrėjas (kunigas) ir t. l. Apie *žesti* *Žemaitijoje* pasakas tur surinkęs *Veckenstedt's* (die mythen, sagen etc. bd. I 167, 234. 235).

9) *Ἥρα* — nū „žėriu“, „žėrėti“; nū to pat žodžio paeina ir *ήρας* lyg žėrins (halbgott, held).

10) Nū „žemė“, senprusiszškai „seme“.

11) Nū liet. „vaidytiesi“, „vaidyti“; jog žodyje *Αἰδώς*, spiritus asper tur isztariamą buti kaipo *v* matoma ir isz: *είδος* = veidas, *έλισσω* — veliu, *έλκω* — velku, *εἷς*, *ένός* — vienas, vardas szalies *ή Υρκαρία* — Vėrkāna (slg. liet. „vilkas“); *έσπέρα* — rymiszk. vesper (vakaras) ir t. t.

Mópso (*Móψος*), kurio vienvardžei dar ir szendien Lietuvoje yra¹²⁾, ir buvo lietuviszku Traku apgyventa¹³⁾. Czion atvykusi, ji, sako, atsisėdusi pas krynį (szaltinį) ant akmens ir pasivertusi į seną moteriszkę. Taip ją besėdint atradę dukters karaliaus *Kelėjo* (*Κελέος*), vieszpatavusio tūmet Saisariūse. Pasisakiusi, isz kur einanti, ji pasigyrė norinti karaliaus dvarona į aukles eiti. Karaliaus dukters atsiliepė, jog ju tėvui ir motynai *Metaneirai* labai molonu butu dėl jauniausiojo kudikio gerą auklę atradus. Senolė linkerėjusi dar galvona prisizadėjo tarnauti, o karaliaus dukters, neszdamos žalvariniūse kibirūse vandenį namon link nuėjo. *Metaneira* iszgirdusi apie senolę liepė ją saviesti paszaukti. Senolė slenksti peržengdama pakajaus, kur karalėnė ant keliu sunų *Demoponą* laikydama sėdėjo, dasilytėjo su galva lubas ir tū isz jos szviesybė suspindėjo. Visi dabar nusigando ir stebėjosi didei; karalėnė atsistojo ir pasiulė senutei savo kėdę, bet Žemelė paėmė kitą kėdę, apsisupo szydu (szyru, voile) ir ilgai liudna sėdėjo, nedasilytėdama nė valgio, nė gerimo. Padūtą vyno kupką ji nepriėmė; ji tik norėjo gėralo isz vandens, miltu ir pelenu sumaiszyto. Tada pratarė *Metaneira*: „Szulnios kilmės esi tu, kaip iszsireszokia isz tavo pobudzio. Naudokiesi to dėl drauge su manimi visu kūmi, ką mes turime, ir jei tu mano kudikį, kurį man dievai taip vėlai sulaukti teikėsi, iki jauuystei iszauklėsi, tai asz tavę dėkingai apdovanosiu.“ Jei atsakiusi Žemelė: „telaimina tav dievai, maloninga karalėnė! Noringai priimu nū tavęs sunų, jį auklėti ir sergėti.“ Su tais žodžiais paėmė jį kudikį ant keliu, o motyna szirdingai džiaugėsi. Taip dartes dievė kudikį auklėjo, jog jis augo kaipo koks dievaitis. Ji tepė jį su ambrosija, prie krutinės jį glamonėjo ir savo kvapu ant jo kvėpavo, o naktimis kavojo jį į ugnį, norėdama jį nū mirtinu dalyku apvalyti, kad jis nėkadus nesendamas, dangaus gyventojams prilygtu. Vieną kartą *Metaneira* užžvelgė naktinį darbą dievės; kaip ji *Demoponą* liepsnose gulint pamatė, garsei pradėjo verksti ir raudoti. Dievė, tai dagirdusi, didei supyko,

12) Vieną kaimą *Mopsenoris* randa ant „Reymann's special-karte“ Kauno gubernijoje. Ale kas tai yra „mópsas“? Ar-gi jau butu isz kalbos isznykęs? Žodynūse jo nėra.

13) Slg. *Fligier*. Zur praehistorischen Ethnologie der Balkanhalbinsel. Wien 1877. S. 37 ff. ir Die urzeit von Hellas und Italien. Braunschweig 1881. S. 7, 16.

iszēmē kudikī isz ugnies, paguldē jī szale savęs ant grindu ir suszuko: „o kvaili žmonēs, visados nesumanūs! nē gero likimo, kurs jusu laukia, nepažįstate, nē pikto. Žinok-gi, o karalēnē, begalinę sopą tu sav pasidarei! Tavo sunui asz norėjau dieviszką butybę suteikti, kad jis nēkadōs nesentu ir nemirtu; dabar jis negal myriui iszsisukti. Asz esmi Žemelē, kuri dievams ir žmonēme gausingiausias dovanas dūdmi. To dėl-gi įsteigkite man krúsiną (žinyezią) ir aukarą ten pas krynį. Asz pati noriu jus įprociū iszmokinti, pagal kuriūs jus man aukauti ir manę permelsti galētumēte.“

Tūs žodžius isztarusi dievė atmetē senolēs paveikslą, „aplinkui jau apsiaupē grožybē, ir pakvipo isz jos rubu, kaip meilus atdvēsis, aukos rukimimo kvėpalai; blizgėjimas jos dieviszkos esybēs žerėjo, o geltoni plaukai apsupo jos pezius; szviesybē, tarytum žaibas, pripildē szvarų namą ir jī rumą apleido.“

Tykai, isz baimēs apstabėjusi, stovėjo dar karalēnē, negalėdama nē sunų nū žemēs pakelti; tik dukterims atvykus pasisekē ją nuraminti ir verkiantį kudikį nutildinti. Dabar per kiaurą naktį jos visos garbino dievę maldavimais. Dienai iszausztant apreiskē jos vislab ir karaliui, ką dievė buvo įsakiusi. Kelėjas suszaukē veik saiman ir paliepē įsteigti krusiną, kuri veik dailei iszbudavota tapē.

Czion dar Žemelē per kiaurą metą sėdėjo nuliudusi, nū dievu atsiskyrusi, o nerimastis, dukrą nerandant, apēmē jos szirdį. To dėl pragaiszo ir žēmēs derlingumas, baugingas kilo dėl žmoniū giminēs metas, nē iszsėtōs sėklos negražino atgalios dirva. Alkimas žudē žmones; krusinos ir aukarai tuszti tapē, ir dievams jau grasino pragaisztis auku bei pagarbos dovanu. Tai vislab matē ir apmanstē *Diev'as*; jis nusiuntē Irij (erį, erelį) Žemelę ant *Olumpo*¹⁴⁾ atgalios kviesti. Bet pykstanti dievė negrižta. Vieną po kitą dangiszką pasiuntinį siunczia dar Dievas pas ją: jie visi meldē ją ir žadėjo jei dailiausias dovanas,

¹⁴⁾ *Olumpas, Uolumpas* (**Ὀλυμπος, Οὐλύμπος*), vieton *Olumpas*, yra tikrai lietuviszkas vardas (nū *olà, ùla, oulà*, t. e. *ùlùtas kalnas*), sudėtas kaip ir vardai liet. dievu: *Audrunpas, Patrimpas* ir t. t. Jog vardas tikrai nū *ùla* paeina, rodo mums aiszkei geologiszkos įpatybēs ir apraszymas jo Iliadoje: I. 499, V. 754; II. 167, III. 74, VIII. 25, XIV. 174, 235, XIX. 114; XX. 5, XI. 77, XX. 22, XIII. 523. *Curtius*. (Grundzüge der griech. etymologie. 4. aufl. s. 266) klaidžei nū *λάμπω* (žibu, blizgu) iszveda! — Ant szito kalno, tikėta, buvusi dievu gyvenimo vieta, dangus.

bet žemelē atmetē visus ju praszumus ir prižadējumus; ji grīszenti ant Olumpo ne veikiaus, ir derlingumā žemei tik tada gražīsenti, kada savo dukrą Korą atrasenti ir paregēsenti. — Tik dabartes Diev'as iszpraszžē nū Vaido, kad paleistu Žemelēs dukrą, pas motyną atsilankyti.

Dabar vėl pas Žemelę atvyko dievu motē, Rėja; ji nusi-leido pas Saisarius, kur dirvos pustos ir nederlingos gulėjo. „Mano kudikio (Dievo) dėlei — žadino ji Žemelę, szirdingai pasisveikinusi — grīžk atgalios pulkon palaiminguju! Nepykkie daugiaus ir suteikkie vėl žmonēms maitinantjji dirvos vaisių.“ — Žemelē dar iszpildē praszymą dievu motēs, ir veik dygstantiejie žalumynai apipildē žemes plotą; žemē žnedais ir pupūlėmis apsipūsē.

Griždama ant Olumpo, ji, sako, iszmokinusi karaliū Kelēją, dirvas arti bei javus sėti, ir įsteigusi *musteres* (μυστερια)¹⁵ arba *musteles*, t. e. apmanstymus stebuklingo įvedimo lauku orēs ir javu sėjimo, taip didei dėl žmogaus reikalingu. Vėliaus nusiuntusi Žemelē pas žmones įpatingą asabą, kuri iszmokinusi *javus piauti ir trypti*; vardas tos asabas yra *Triptolemas* (τριπτόλεμος)¹⁶ t. e. liemens tryptan.

Triptolemą Žemelē siuntusi į visą svētą, idant jis tarp visu tautu iszplatintu dirvos apdirbimą ir javu sėjimą. To dėl jis senovėje ir buvo kaipo palaimos dievaitis garbinamas ir tankei iszrožyjamus, kaipo jis ant savo žalcezis vežamu su gulbės sparnais ratu važiuoja, arba kaip nū Žemelēs varpas ir padarus dėl dirvos apdirbimo priima.

Žemelēs krúsina ir jos mustelēs (musterēs) labai ilgai Saisariūse — vėliaus Eleusis — užsilaikē; nēsa senlietuviszkai Traku kalbai aname kampe isznykstant, tikybē ju neisznyko, bet tarp Graiku užsilaikē. Triptolemo tryptas (klojimas) buvęs dar per ilgus amžius ant szvento lauko pažįstamas ir deivotu žmoniū aplankomas. Dar antrame szimtmetyje, Kristui užgimus, Triptolemas, pagal Pausaniaus¹⁷ liudymą, turējės Atēnūse krusiną, kur stovėjusi jo statuva, o kitoje krusinoje buvusi statuva Žemelēs ir jos duktēs Koros.

¹⁵ Nū žodžio *mūstyti* (*mūstyti*) = denken, nachdenken.

¹⁶ Jog isz graik. *τρῆς* ir *πιόλεμος* (*πολεμος*) = *trys* ir *vaina*, *karas*, ne galima tą vardą sudurtu laikyti, kožnas supras.

¹⁷ *Pausanias*. Graeciae descriptio I. 14.

Augszcziaus pridūta pasaka yra dēl musu ir szendien svari: ji mums rodo, jog Europoje jau giliausioje senovėje szios dienos Lietuviu sentēvei, Trakai, pirmieji ir pirmas dabos ir apszvietimo sēklas sējo, įvezdami ir iszplatindami tarp dyku žmoniū arimą ir javus, kuriūs musu prosenei isz Azijos atsiga-beno, Europona pereidami. Pirmus pamatus szendienyksztēs kul-turos Lietuvei įtaisē, to dēl visai teisingai v. Hellwald'as apie musu sentēvus Trakus sako¹⁸⁾: „Kein zweifel, dass darnach die griechische urbevölkerung als hirten mitten in der steinzeit lebten, mit steinwerkzeugen ihre gewaltigen mauerbauten auf-führten, sich vorzugsweise von den ertrāgnissen ihrer heerden und den frūchten des waldes ernährten und der segen des ackerbaues ihnen erst später durch die Thraker gebracht ward. *Erst Thraker und Phryger brachten den rohen barbaren die anfänge der kultur, das abc der kunst und die ersten regungen des handels-verkehrs.*“

L.-P. 10. I. 86.

J. Bs.

Baltoji Motyna.

Žmoniū padavimas. Raszē Zoryna. Gr.

I.

Ant, stugso kalnelis... Pakojūs vingiūja
Liudnoji Merkinē, teszkendama srovę.
Apglobę*) virszukalnį kvētkos baltūja
Ir žiedus lingūdamos rauda neliovē....

Priesz amžius, žilūse Lietuvos laikūse,
Paszventītas ežers tam daigte tvoksojō;
Ant ežero gylēs baugiūs dumburiūse,
Sala, jievarais apsikaiszius', niuksojo.

Vandū ir salutē, ir laivas prisietas
Jau buvo szventybēs ženklais apžymēti,
Ir buvo taip skaistus, kaip dukterēs Lietos,
Sugonytoms rankoms dar nepalylēti.

¹⁸⁾ Kulturgeschichte in ihrer natürlichen entwicklung bis zur gegen-wart. Augsburg 1883. Bd. I, s. 314.

*) „Apglobę“ vietoje „apglobušios“.

Nēsangi salutę nū laiko jau seno
Aprinkę Lietuviu Dievai ten vieszėjo:
Be pertrukio ugnį vaid'lytės kurenō,
Be pertrukio Žnycziaus aukuras rusėjo.

.... Dēl ko taip ugnis pražutingai liepsnūja?
Dēl ko-gi malonē, lyg gaisras, žavina?
Dēl ko-gi dangūse taip žvaigždės žerūja
Ir tamsą kapu nemeilingai naikina?

Szeszēlei tamsybē.... pusiausapnēs svajos....
Koronē skaudi dēl szirdelēs jaunosios!
Bet kas tai? ar girdit? Lyg atdusei klajus
Nuklydo ant kalno virszunēs liudnosios?...

II.

Patogios, padorios Lietuviu dukrelēs,
Nēs davē Dievai joms paveikslą taip skaistų;
Bet tokios nebrasi pasaulėj mergelēs,
Kuri priesz Lietuviu vaid'lytę n'ūžkaistu!

Vienok, kaip sietynas žvaigždžiu miglynūse,
Aptemdo vaid'lycziu grožybę Danutē:
Taip lygei žvaigždelēs žydriūs antoriūse
Iszblyszkę aptemsta, kaip teka saulutē.

Isz kuno jos tryszko plavendama grožē,
Liemū nū kasu net palinkęs virpėjo,
O lupos tai rodēs pražydusi rožē....
Lyg tartum ją patys Dievai izleilėjo!

Pas motę Danutē viena tik augīta, —
Nēs gyvastį vieną tik Dievas mums dūda:
Bet gyvastis ēsas saldybē, pagūda....
Dažnai-gi kaip... dulkē, tarp vėju blaszkyta!

III.

O kas tav yr, motyn? Ar baimē apēmus'
Po lanką vidunaktyj gainioja basą?
Ir ko dēl taip žiurą į krasztą irēmus'
Draskais, klysdama braidinėji po rāsą?

Szit, baimē ant vējo iszsklaidē tav plaukus,
Jūs plūsztais ranka nebevaldoma rauja,
Ir akys apsriuvo, kakta susiraukus',
O prakaitas isztisā kunā apszauja!

Neklauskite senēs, kas jai atsiējo,
Kokia nugandīta atvarē czion baimē:
Sapnūdama drieža — biaurybę regējo —
Tad bijos, kad vaika n'isztiktu nelaimē!

Sztai jieszko to daigto, kur laivas prisietas,
Lakstydama ežera visā apskrydo
Tik dirst... ir, o baimē! ant laivo, szit, vietas
Szakutę isz vakar nulaužta iszvydo!

Laksztangē necziulba, gamta snuduliūja,
Tik dvasēs skrajoja virszum jievaryno,
Spindēdamos žvaigždēs danguj mirguliūja
Ir žvelgias isz augszto į vandenį kryną....

O laivas siubūdams isz tolo baltūja,
Ant Žnyecziaus aukuro kibirkosztys nespragsi —
Szventoji žievē ten tur but neliepsnūja:
Tai kur-gi czia motēs szirdis nepatraksi!

Isztiesus' rankas ant pakriuszio sustoja
Ir, gelmę apžvelgus', į dumburius krinta....
Ir seituvos, rodos, jā ryja, apžioja....
Vienok ji ant virszaus isznerti neminta,

Ir, žiurą irēmus į jievaro elkā,
Su rankomis gylę raikydama plaukia,
Nors pragaras amžins ant dugno jā laukia,
O smertis apglobęs į dumburius velka....

Vienok ji su vandeniu ramstos, kovoja,
Ant kranto salutēs iszlipti netrunka,
Danutēs, jieszkodama laksto, skrajoja,
Ant galo, kai pēdas, ant daigto susmunka:

— „O, Dieve-Perkune! teisybēs tu sarge!
„Žaibais suvaldykie tu baisiā pražangā:

„Vaid'lytė Danutė, szventa ugnesarģė,
„Ismuko į szvieto biaurybiu žabangą!...“

Danutė, aukurą Žinycziaus apleidus',
Ant ricėriaus keliu malonės ragauja;
Ant jojo krutinės paslėpusi veidus,
Užmirszta, kad Žnyczius aukos reikalauja!

Kaip liemenį eglės kirtėjas pargriauna,
Taip akminas senės jaunikį pakirto;
Danutę-gi motė, nei pauksztį, sugauna
Ir temp ant peties į laivelį ją tvirto.

Ir skubin irklūti.... jau kraszta isznyko....
Tada už kasu ji Danutę nutvėrė....
Nasrai vandeniui iszsižioj', užsivėrė....
Ir Undinu pulkas vaid'lytę patiko!

O elkas saliszkis, Dievaicziu sėdynė,
Pragaiszo kaip smiltis, nugrimzdo į gylę....
Ir kalnas tam daigte iszdygo, nei pylė,
O žmones jį „Motyna“ buvo praminę.

Isz prieglobsties kalno iszdygusios baltos,
Kaip pienas, kvėtkelės virszunę dabina,
Ir auga taip skaiszcios, kaip szirdys nekaltos,
Per tai-gi ją „Baltaja“ žmonės vadina.

Ką vienas žmogus įstengia.

Jau girdėjau ne vieną Lietuvinką abejojant dėl to, ar musu giminė įstengs atstovėti gulimą svetimgenczių ir ju priešpaudą. Idant įkvėpcziau abejojantiems lukestį, asz sykį papasakosiu apie tai, ką gal ir vienas žmogus gero padaryti savo giminei, jeigu jis myl savo kalbą, savo žmones ir savo tėviszkę.

Jūzapas Jurgis Strossmayeris gimė 4. d. vasario (pėbr.) 1815 k. r. *) Vengrijoje. Jo tėvai buvo beturcezi ukininkai. Jis ėjo į mokslą savo gimtuvėje, paskui įstojo į universitėtą Peszto mēste, kur pastojo daktaru pilozopijos. 1838 k. r. jis užsigeidė eiti į kunigus, pastojo daktaru tejologijos ir įsiszven-

*) k. r. = kad raszė.

tino budamas 23 metu. Mokslūse daug perleidęs jis pastojo mokintoju nekurioje seminarijoje, ir czia jis ėmė karsztai užstoti ir gynioti Kroatu giminę priešz Vengrus arba Madžiarus, nės tūmet buvo prasidėjusi asztri kova dėl izslaikymo skirtumo tos slaviszkos giminės. Osiekos mēste, kur Strossmayeris gyveno, susitaisė draugystė, kurios sąnarei buvo smarkus priešzgynei prispaudėjams prigimtos kalbos. Susirinkimūse taip skaudžei karsztai jaunasis Strossmayeris sznekėdavo apgindamas savo tėvyne, kad tūmet visi į jį sužiuro ir prieszininkai kų pikcziausei jį apniko. Tai buvo 1847 k. r. Veikei po to kilo sumiszimas Vengrūse. Strossmayeris budamas kunigu cėcoriaus Ferdinando pristojo prie Estreikijos, ir tūmi labai Madžiarų maisztą susilpnino. Dar tebesitėšiant kovai tarp Estreikijos ir Vengrijos mirė Dijakove (Kroatijoje) vietinis vyskupas Kukavyczia. Jau-nasis Strossmayeris, budamas 34 metu, tapė jo pasekėju, o metus vėliaus pastojo vyskupu Bosnijos ir Szirmijos.

Norint Estreikija apeikė savo prieszininkus (Vengrus), vienok ne tūjaus isz to sulaukė Kroatija naudos, kadangi czia prasidėjo atgalinis eigis (rejakcijonas) ir Metternich'o, cėcorystės kanclerio, centralismas (suvienyjimas valdžios į kruvą). Maty-damas, kad savo giminei dabar nėko gero daryti negal, vysku-pas Strossmayeris pradėjo rupinti už žmoniu apszvietimą. Savo pinigais jis įtaisė seminariją, pastatydino visoje Slavonijoje szuiles vaikams ir mergaitėms, prieg tam davė paszalpą dirban-tiems už tėviszkę. Jo pinigais iszėjo gana daug moksliszku knįgu pietiniams Slovėnams, norint vyriausybė to ir neken-tė. Visur vyskupas dirbo, visiems jis įkvėpė dvasę pakelti sunke-nybes ir jas pergalėti.

Tūmi tarpu Metternich'o valdymas ėmė braszkėti. Nors prispautos, bet ne nuslopusios giminės ėmė ardyti įpuvusį val-džios butą, kurį pabaigė truszkonti ana kruvina kova ant lauku arti Solferyno. Vyriausybė matydama reikalingumą atmainu 1859 k. r. sukvietė į Vyną gudriūsius vyrus isz visos Estreiki-jos, idant jie sakytu, kaip reikia atgaivinti valdžios vienybę. Tarp kitu ir Strossmayeris tapė užpraszytas.

Strossmayeris, sandorininku arba fėderalistu budamas, jau tūmet Vyne reikalavo, kad nū Vengru atskirtu karalystes Kroa-tijos, Dalmatijos ir Slavonijos, o jas į vieną sudėtu. Bet jo noras neįvyko. Ir szendien Dalmatija priklauso prie Estreikijos,

o Kroatija ir Slavonija prie Vengrijos. Vyriausybė baimyjosì įvesti tokią naujieną. Vienok Strossmayeris nenusiminė. Į tėviszkę sugrįžęs jis toliaus varė savo patrijotizskus darbus. Tada jau buvo kilusi mislis Agrame įtaisyti universitetą pietiniams Slovėnams. Tai labai patiko Strossmayeriui, kurs norėdamas paskubinti įtaisymą tos akadēmijos davė kelias deszimtis tukstancziu musztiniu. Su jo pagalba ėjo viskas gerai, ir 1861 m. vyriausybė patvirtino akadēmijos statutus.

1865 k. r. Strossmayeris buvo deputėrtu saime, o 1866 k. r. jis buvo Peszte, kur kruvoje su paskirtu komisijonu turėjo apsznekėti sutarimą tarp Vengru ir Kroatu, bet sutarimas įvyko ne pagal norą Strossmayerio. Dabar, matai, Vengrija buvo augsztai iszkilusi. Prusai Estreikizskius sumuszo pas Sadovą, o Habsburgizskis nukeliavęs į Pesztą užsidejo ant galvos karuną szv. Stepono. Estreikija ir Vengrija pasiliko visu kūmi, ir ar, dyvai, kad tūmet vyriausybė menkai rupinosi apie Strossmayerio reikalavimus.

Strossmayeris Vengrams prieszgniaudamas užsitraukė cėcoriaus nemalonę. Dėl to jis nū polytikos atsitraukė ir tėviszkę palikęs iszvažiavo į svetimą žemę. Namona sugrįžęs nebeėjo į parlamentą, bet mokslo darbams pasiszventė.

Iszkilingas Strossmayeriui buvo laikas 2. sept. 1867 k. r. Po ilgu stengimu, pergalėjus visas paines, tapė atvertas universitėtas Agramo mėste. Suvažiavo daug slavizsku pasiuntiniu, visur buvo džiaugsmas isz pabaigto didžio darbo, Strossmayeris tapė iszskirtas kuratoriumi (apėkunu) universitėto iki amžiaus galo: jis savo szaunioje kalboje sumynė ano kraszto pavydūklę kunigystę, kuri savo artiregystėje pasidriususi buvo jam tai užmėtinėti, kad jis pinigūs skleidęs dėl mokslo ir apszvietimo.

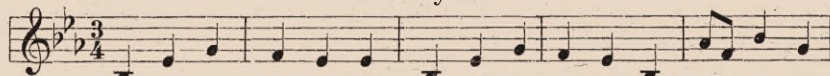
Ar-gi mes Lietuvininkai negauname daug daug pamokslo isz tu darbu vyskupo Strossmayerio? Ko dėl pas mus yra mažai tokiu kunigu, kurie daro gerą tėviszkei, apszvietimui ir mokslui? Be abejojimo, kad visi griebtusi į darbą, argi mes neturėtum-bime gana mokslizsku knigu, szuiliu ir savo akadēmijas? Bet dar musu padangėse slankosi debesei gana jūdi O paveikslas Strossmayerio rodo, kiek gal ir vienas žmogus, jeigu jis tur stiprų norą ir pasiszventimą. Ar Lietuvininkai netur teisybės reikalauti, kad lietuvizskąjė giminę szelptu lietuvizski

kunigai ir vyskupai ir visi kiti, kurie isz lietuviszkos giminės yra kilę ir tarp Lietuvininku gyvendami minta? Kiek Lietuva tur savo Strossmayeriu?!

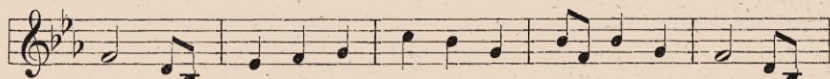
K.

Trys mįslės.

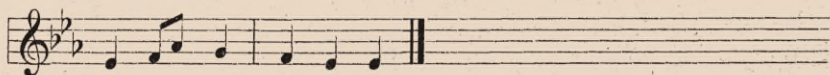
I. klausymas.

Pa - sa - kyk, mer - ge - lė, pa - sa - kyk, jau - no - ji, ui kas ža -

lia - vo žie - moj, va - sa - rė - lėj, ui kas ža - lia - vo

žie - moj, va - sa - rė - lėj?

I. atsakymas.

Ne merga asz bucziau,
Kad to nežinocziau,
:: Ui kas žaliavo
Žiemoj, vasarėlej. ::

Tai darže rutelė,
Girioje eglelė:
:: Tai tie žaliavo
Žiemoj, vasarėlėj. ::

II. kl. ir ats.

Ui atmik, atmikie,
Mano mergužėlė,
:: Kas yr lengvesnis
Už žasies plunksnelė? ::

Ne merga asz bucziau,
Kad to nežinocziau,
:: Kas yr lengvesnis
Už žasies plunksnelė. ::

Tai ranka bernelio
Ant mano petelio,
:: Ta yr lengvesnė
Už žasies plunksnelė. ::

III. kl. ir ats.

Ui atmik, atmikie,
Mano mergužėlė,
:: Kas yr sunkesnis
Ir už akmenėlį? ::

Ne merga asz bucziau,
Kad to nežinocziau,
:: Kas yr sunkesnis
Ir už akmenėlį. ::

Tai ranka naszlelio
Ant mano petelio,
:: Ta yr sunkesnė
Ir už akmenėlį. ::

* * *

Klojo mergužėlė
Margą patalėlį,
:: Paklojo dailei
Puku patalėlį. ::

Kada-gi asz žinocziau,
Kad berneliui tekcziau,
:: Asz jam paklocziau
Puku priegalvėlį. ::

Sēdos viens bernelis
Prie mano szalelēs
:; Dar jis szvelnesnis
Nek' žalios rutelēs. :; —

Kad tai asz žinocziau,
Kad naszleliui tekcziau,
:; Asz jam priklocziau
Kietu akmenēliu. :;

Sēdos viens naszlelis
Prie mano szalelēs
:; Dar jis szaltesnis
Nek' ledo lytelēs. :;

T. Linkis.

Keli žodžei apie auginimą.

Raszo Prascziokēlis.

I.

Auginant vaikus, labai reikia pamislyti apie tai, koku tai dideliu dalyku yra garbinimas vyresniuju, ir kiek tai prasto paeina isz to, jeigu to garbinimo nēkas nesaugoja. Ne galima laikyti už menką tą daigtą! Jausmas garbinimo eina kasdien silpnyn jaunūse žmonēse, tam paskui eina priesz-gynystē, nepaklusnumas, o isz to ant galo iszeina visokie nēkai pageidimai ir nedorybēs. Juk negalime mislyti, kad szios gadynēs vaikai gema ant syēto su didesneis diegais pikto, ne kaip pirma; dėl to kur kitur jieszkokime pradžios to pikto, o ilgai netruksime surasti.

Vaikai visi, o jeigu ne visi, tai beveik visi, užaugš tokeis, kokeis jūs užaugšime; atidūs tą, ką bus nū musu gavę; ju veikalūse tolesniame amžyje galēsime, kaip zerkole, pamatyti visus triusus auginimo laike ir patēmyti tą, ką pirma užmirszome ar nematēme. Budas ju pats bus pirmutiniu ir tikru liudininku musu tikros procēs, arba tingėjimo, kada jūs auginome. Czion gul pradžios, dėl kuriu musu vaikai netur jausmo garbinimo vyresniuju.

O-gi kaip mažai daigtu szendien garbiname! O jeigu nepalaimingi atsitikimai prislēgia musu szirdyje garbinimą, tą sargą musu dvasiszkos verczios, tai ar dabojamēsi su tūmi nū vaiku, ar stengiamēsi paslēpti nū ju akiu savo dvasiszką nēkumą? Nē biskį: nēs jeigu isz vienos pusēs, per meilę vaikų, nepriklauso jį paszaliti, pagabenti nū savo draugystēs, tai vėl isz kitos pusēs, meilē paties savęs, nepavelyja gēdētiesi, daboti liežuvi, atsilaikyti nū negražaus žodžio, kurs įpūla į duszią vaiko, kaipo pirmutinē sēkla pagedimo.

Mylime szime laike vaikus labai, bet mylime žvēriszka meile, ar beveik žvēriszka. Tegul vaikas užsigauna biskį su adata ar su paszinēliu, tai tas mažas skaudėjimas sujudis tėvą ir motyną; o tie patys tėvai, taip jaušmingi ant daigtiszko skaudėjimo, kitu tarpu, nemato dvasiszko sopulio, daug baisesnio, kurs sūpustyja vaiko szirdį. O tas prasideda, kaip garbinimo jausmas pradeda gesti.

Amžias musu iszsidirbo sav labai netiesų supratimą apie garbinimą: mums rodosi, kad garbinime yra koks tai nusizeminimas ir kad buti lygiu kitiems, tai reikia keltiesi į mandrybę ir visus žemiti.

O isz to iszeina tas, kad vieni stengiasi parodyti visą savo protą ir

sztukaunumą, kiti visą kvailumą ir žemumą, kad suvienytomis sylomis nugriauti galētu viską tą, kas vertas yra garbinimo. Viskas tas dedasi neslėptinai, kruvoje giminės, prie vaiku.

Prisižiurėkime vaikui nū pat jaunystės. Išdykautas, dalkūtas, greitai pyksta. Dar žodžio isztarti negal, o jau moka muszti. Motyna bovvyjasi su rankute kudikio, iszdykėlis jei sudūda, o ji jūkiasi ir buczūjja už tai jį; tėvas vėl žiur ir džiaugiasi, kad toks mažas, o jau tiek iszmano. Pakol pažino abėcė, vaikas jau gražei iszmoko skaityti isz veido, ir tū supranta, kad tėvu nereikia bijoti, kad savalninkystė viską gaus, viską galės padaryti; o supraskime, jog tada darosi nepaklusnus ir paliauja jūs garbūti.

Vėliaus, kada jau kalba, klauso, supranta, krauja į savo atmintį viską tą, ko pirma nesuprato. Tas zopostas atsiminimu, tai jo ginklas, nū katro persigās paskui tėvai, kurie mislyjo, kad prie vaiko galima sznekėti apie dalykus, kuriu jis nesupranta. Ne vieną kartą isz piktumo pasakytas prie vaiko negražus žodis ant senolės, tėtos, arba dėdės pasiliks atmintyje. Ap-sznekėjimas buvo pirmaje szneka (kaip tai tankiu tankiausei tarp musu atsitinka), o vaikas buvo czionai; nē klausė, nē suprato, sav bile ką veikė, triusė apie vežimėlį, ar su katikėmis bovvyjosi; tik koku nors tarpu atsiliepia tėtai su žodeliu, už kurį tėvai raudonūja. O ant to ar kas žiur? Vėl ne. Vaikas toks jūkingas, kaip szneka tą, ko nesupranta; žiur visi į jį, dyvyjasi, buczūjja, nū vienu keliu tąso ant kitu. Vaikas, *kurs nesupranta to, ką szneka*, jauczia gerai, kad jis virszumi: pabandė, o atsitiko gerai; nū to žino, kad gal buti be baimės, nēkum, ir kad jį mylētu, tai reikia jūktiesi ir jūkti kitus; o per tūs jūkus tankei kenczia esybė (persona), kurios pati senatvė liepė ją garbinti. Nū laiko, kaip padėjome jame, o neuždraudėmė iszjūkti vyresnį gentį, užmuszėme jame garbinimą giminystės.

Vaikas iszango į vaikiną arba merginą ir paliovė jau buti vaiku. O juk kur ir kaip mes busime, ar busime urėdininkais didesneis, ar mažesneis, ar gaspadorausime, ar bernausime, visur turėsime szikią tokią vyriausybę, kurios reikia klausyti. Toks vyresnysis tur paczią, tur vaikus, o vyriausybė beveik visados yra musu neprieteliumi. Vaikas gird tėvus sznekant tarp savęs apie tūs neprietelius: „už ką jis gavo tą vieta? kūmi asz nēkesnis už jį? kad ne jis, tai ar asz szendien nebucziau gaunaš jau po szimta rubliu? o pati ūdegas ar ne isz mano procės įsitaisė?“ Arba: „tai mam gaspadorius, berno ne vertas!“ Arba: „tai mokūtojas! nudriskęs, pats nēko nemoka!“

Draugijoje (draugystėje) žmoniu nėra davado, vaikas girdi, kaip iszjūkiame vyriausybę, ar jo paczią, ar jo vaiką, žodžiu sakant, iszrandame, kad visi ne verti garbės, kad visi nēkesni už mus.

Tegul tas vaikas pradeda priklausyti kam: sunus nū mokūtojaus, dukte nū mokūtojėnės; arba bernas nū gaspadoriaus, piemū nū kerđziaus. Ar neatsimjį sav tūjaus, ką girdėjo nū tėvu apie vyriausybę? Takas jau numindžiotas, dabar tik reikia jūmi į tinginystę, į puikybę, į pavydėjimą eiti. Kam jis tur spirtiesi priesz pagundinimą? Juk jo tėvai taip darė.

Dėl to musu vaikai visados tur teisybę. Lengva jam iszguldyti tėvui, o dar lengviaus motynai, kad mokūtojas jį per daug daužo, netėisingai pakorojo, kad neiszklausinėja jo gerai, kad kitus nēkesnius labiaus giria, kad jis netėisingai kenczia. Vaikisztis atmoka czydyjimū ir nužeminimu; su

tokeis jausmais auga, su jais tveriasi už darbo, o jų darbas sunkesnis, jų labiau linksta į nekystę. Metas eina po metui, o vaikas nemislyja apie dūną, kurią kiti užsidirba karszta proce, užsiecėdyjimu; vaikas išdykėlis, užaugtas be pagarbinimo tėvu, giminės, gentystės, viso svėto, be mokslo, be procės, be kantrybės, tū neteisingai prakeiks žmogystę, ir matys tik du pasiprieszyjancziu daigtu, ar turtinę ar vargą. Ar tars tada sav, kad turtinę, arba vargas neateina pats, kad reikia dirbti, idant apturėti galētu turta, arba ne kęsti vargą? Kur-gi tai ne! pasakyti tą, tai reiksztu prisipažinimą prie kaltybės, butu tai pradžia iszmingumo. Dėl to tai mes nėkad nenorime liudyti savo puikybes, szalįdami (atolįdami) nū jos tūs baisyus paėjimus, o kalcią vercziamo ant kitko, nenorėdami tikros pradzios pajieszkoti savyje.

Pradžia ta gul netekime garbinimo. Garbinimas yra prigimtu jausmu. Jeigu neturime ką aplink savę garbinti, tai grįzta tas jausmas į mus paczius. Pradedame tada garbinti savo paklydimus, nėkam nevertumą, kvailumą ir viską, kas yra musyje, o tūmi tarpu iszjūkiame iszmingumą, dorybę, ir taip, kaip trepais, nežinodami kada ir kaip, žengiamo vis toliaus, pakol nueiname iki paskutinio rubežiaus, ant kurio nekystė ir kvailumas susiglėbiavę kaipo dvi tikros sesers, į vieną glėbį.

II.

Dabar pratarkime kelis žodzius apie savo augtojas. Kudikis, įpacz augsztesnėse giminėse, iki metu ar pusantru nepakrutina žemės, nės nenu-eina nū ranku auklės (nesziotės). Auklės tankiaus yra isz kiemiszkų praszū žmoneliu, pilnos visokiu saviszku tikėjimu, burtu, labai mažai iszmanancziuos apie svėtą ir vietą žmogaus ant to svėto. Taigi jeigu vaikas nē ant valandėlės beveik neatsiskiria nū savo auklės iki 3—4 metu, o kaip kada ir daug ilgiaus, tai kiek tai gero ar pikto gal įsėti į vaiko duszią per tiek laiko, bepasakodama jam apie visokius nėknėkius ir besekdama jam visokias pasakas?! Dėl to auklė daboja musu vaiką, o mes turime ne tik ne paliauti daboti, ne kad ji neįkrapitu kur į dūbę ar į vandenį, bet labiau jos pasakas ir jos kalbas su vaiku. Gera, iszminga auklė didei naudinga yra, bet tokiu ne labai kur galima rasti.

Kada jau vaikas sukanka 3—4 metus, kada jau pradeda augti jo protas, auklė jam tada nereikalinga, o jis pereina į rankas augtojos. Tokia augtoja stovi tada tarpe pradedancziu judjtiesi, lyg isz miego kįlancziu dvasiszku sylu vaiko ir aplinkinio svėto. Kokiū jam parodysime tą svėtą, tokiu jis ir matys jį. Dabar kožnas mato, kokiū tai dideliu dalyku yra augtoja, į kurios valdžią įpūla vaikas ant keliu metu. O pažiurėkime į savo augtojas, kas jos per vienos ir isz kur jos atkeliauja? Tankiu tankiausei Vokietaitės ar Prancuzaitės, kurios nežino nē musu kalbos, nē musu apsiėjimu, o mažiu mažiausei dvasės. Czion kaltos tik mamos, kurios tokias augtojas isz kas žin kuriu peklū parsigabena. Na kaip-gi tokia Vokietaitė ar Prancuzaitė gal užaugti Lietuvininką? Apie Lietuvaiczius nē sznekos nėra, nės jūs, ir be svetimžemiecziu, patys pacziujai Lenk-Lietuvininkai sudarko; juk gerai žinome, kad kožnas jūdai pasirėdęs Lietuvininkas jau Vokiecziu ar Lenku rokūjasi. O kūmi jis kaltas? juk jį taip užaugino.

Juk sztai iki 3—4 metu augina savoji, kad savąjė kalbą mokėtu, man rodosi tik, kad galėtu su savo broleis ir tėvais susisznėkėti, o jeigu be to butu galima apsieiti, tai ir to nedarytu. O nū 3—4 metu, kada vaikas reikalauja didžiausio dėl savęs triuso, kada jis pradeda įgyti protą, kada jis kas valandą tur sznėkėti, klausinėti, klausyti kada viskas užima jo galvą, kada jis rodosi vis alkanas pažiti ką naują, tada jį atidūda į svetimas rankas, tada jam nedūda girdėti savo kalbos, tada apie jį zimbia ar szvilpia nesuprantama kalba, tada nelankstosi jo protas, nės jis tur mokytiesi svetimus žodžius, o per tai nē jis iszreiksyz, ko nesupranta, nē jam iszguldinēs, ko neiszmano.

Bet per daug nesibaugykime augįtoju, nemislykime, kad jau kaip tik augįs augįtoja Vokietka ar Prancuzė, tai ir užaugįs Vokietį ar Prancuzą! Ir paklauskime motynu, tai kožna gera, istmintinga ir tikrą motyna atsakys mums. Jeigu svetimgentė augįtoja bus tik atgarsiu motynos, vaikas, mokįdamasi svetimas kalbas, užaugys tokiu, kokeis yra jo tėvai. Norįs ir daug, ir labai mokįsis svetimu kalbu, bet neužmirsz, kad yra dėl jo kalba brangesnė, saldesnė pasiraszkažiavimui su mama, pasznėkėjimui su tėvu, pasiautimui (pasikulimui) su savo vienmeczeis. Bet jeigu augįtoja turēs užimti motynos vietą ne tik prie mokslo svetimu kalbu, bet ir szirdingose sznėkose, ir prie poteriu, ir laike ligos, ir kitokiūse didesniūse atsitikimūse, kuriūse pirmą vietą užima szirdis, tai žinoma, kad nenorint vaiką iszkriusz isz jo giminēs, ir po musu pastoge užaugįs svetimgentį. Kiek tai matome vaiku sudarkytu, nemylincziu tą, ką tur mylėti, norint augino pacziujos augįtojos; kaipo ir daug vėl atrandame geru, kurie myl savo kalbą ir giminę, norint turėjo svetimgentes augįtojas! O tai dėl to, kad pirmame atsitikime, vaikas buvo auginamas, kaipo sirata, o antrame, augįtoja tik mokino, bet augino motyna. Motynos! už viską jus ēsate kaltos priesz žmones ir atsakysite priesz Dievą!

Asz neiszmanau ir negaliu iszmanyti, isz ko džiaugiasi motynos, kada ju vaikai vėblioja svetimą kalbą, kurios nē jie, nē jos nesupranta! Man rodosi, kad ne vieną atrastumbine Lietuvinke, kuri szypsotusi ir džiaugtusi, kad jos vaikas „tiek daug iszmano ir toks galvoczius, kad lietuviszkai nē sznėkėti nemoka, o tik lotyniszkai, prancuziszkai, vokiszkai,“ ir meilei su jų sznėkucziūtu, pasistacziusi szale savęs tulką (perguldytoją).

(Toliaus bus.)

Gromata Szymkiewiczios pry Dyoniza Poszkiewiczios.*)

Siediedams ant Danios karalisties kraszta,
Sweikinu szymta kartu jums par sawa raszta,
Ir praszau downoti, kad asz jau ne tankiau,

*) Czion atspaudiname gromatą nepažįstamo mums giesmininko Szimkaus, iki Poszkos siustą, pirmapradinėje raszyboje. Originalas tos gromatos yra Byrutės kniginycziuje, Jurgaiczio priteiktas. Raszyba pusėtinai žemaitiszka: *ie* žem. = *ē* liet., *i* (pagal dabarn. rasz. *y*) žem. = *ie* liet. ir t. t.

Pry Jusu raszidawau yr pats ne łankiau —
Mana szyrdie garbingi Jus esat wysados,
Kajp tyk Jums pažynau nu pyrmos wałados,
Ir buste iki smercze man braği gieribe,
Diewe duok Jũms swejkata yr giera twirtibe —
Daugiau Jums nieka nerejk kaip asz jau dumoju,
Wysa pylni giwenat, kajp Adoms pro roju —
Gałwo, migo, kieszenie, wysako turtingas,
Szaukiu po szymta kartu: Poszkus ir łajmingas —
Kawos atsigieres yr deszru pasijedes
Kiepure pasikriejpes, dware atsisiedes —

Uźsidegies pipkie,
Atsisegies lipkie,
Susikiejtes kojės,
Rasza nedumojės,
Gražės pasekieles,
Dajnes yr giesmeles,
Gałwos nekasidams,
Płunksnos nekramtidams,
Ir taj ira tiesa
Jog ans wed i szwiesa —
Kałba, straju musu,
Žemajcziu yr Prusu —
Sakau isz tejsibies
Jog Feba gieribies,
Jam ant kožnos wietos
Ira adaritos —

Sztaj man warszuj kielauti rejk dideli kieli
Susiriszes tik kelus graszius ing mazgieli,
Po pažasties kiepure kartajs pasibraukies,
Sausa bulwele walgit kajli nusismaukies,
Ant plinu sziaudu błogo karczemo nakwoti
Kietaj ragitis, szlapejs rubejs užsikłoti.
O kad i^ęszweže szali asz ant sziepe płaukiu
Poterauju, dusauju yr pry Diewa szaukiu,
Kajp praded szturmaj jures isz dugna majsziti
Ir po kruwinas bangas sziepi jau wartiti,
O paskuj kajp randas giers ors yr asz isz paliepe
Iszlindes sawa dajne dajnuoju ant sziepe —
Bepigu, sakau, wajkams tu ponu didžiuju,
Kurie kielaudami tur masznas raudonuju,
Tiė szwitpauj wisziedami po miestus karalu
Tynaj linksmaj ulawoj szokdami ant balu,
Paskuj griszt namo, daugiel tenaj iszmokie
Ir tiewa raudonuosius su mergoms praszokie,
Kurius tiews nug žmoniu su pastaranka rinka
Wienam droždams par kupra_o kitam par kinka —

Beprocziu nekarta pats²sawi pawadinu
Kodiel nepalikaw asz jau bernadynu —

Arba Karmalitu

Arba koku kitu,

Szeszieluse klosztoriu buczio begiwenas,
Kuna sawa bežiwijes yr dusze beganas,
Su strikiu pyłwa sawa trys kartus susiriszes
Rožancziu po juostas su križiu pasikiszes,
Pulkie brolu muruse, pakol gałwa giwa,
Gopturu užsigobes be garbinas Diewa,
Ten skanej pasiwalgies, skanej atsigieres
Bažniczio pasimeldes, knigas nusitwieres,
Guleczio sawa cieluį pilwa pasistates
Užtraukdams tabokos isz raga pasikrates,
Nekaip dabar po swieta walkiotis kas diena
Ir par miestus kielauti berejkało wiena.
Ka gali dariti, kad musu toki dalis,
Pradiejus rejk klajoti po swetimas szalis,
Rasit kada mudu susejsme Bardziu darželi
Taj sakaw bus musu linksma waładeli —
Ten abudu po klawo szeszielu siediesma
Ir ałuka gierdami wiens antram plepiesma.
Dabar sudiew, buk swejks, wire bragus,
Tegul dienas Tawa pałajmina Đagus.

Dũnos jieszkoczei.

Paraszė Pranys Milcziauckas.

I.

Ant mariu. Dumojimas. Vėtra. Krantas.

Ten gerai, kur musu nėra.

Per placzias mariu vilnis plaukė, siubũdamasi, vokiszkas
garlaivis isz Amburko į Naują Jorką.

Keturias dienas jau buvo kelionė, o antra diena jau, kai
pralenkę žalius krantus Irlandijos, iszplaukė ant mariu lygu-
mos. Nũ akruto, kaip tik akys galėjo užmatyti, visur matoma
buvo žalsva ir rudsva lyguma; vienur lyg suarta į vagas ir
lysves, kitur apdenhta putomis; visa rodosi siubavosi ir jũ to-
liaus, jũ labiaus, jũdavo ir vienyjosi su dangumi ir baltais de-
besėleis.

Debesys tie buvo matomi ir vandenyje, ir gražei ten buvo
matomas jũsvas szeszėlis laivo. Pirmgalis laivo buvo atkreiptas
į vakarus. Laivas tai rebždinosi ant vilnies, tai grimzdo į

gelmę, rodosi skęsdavo, tarpais visai nykdavo, o tarpais vėl iskildavo ant vilnies taip, kad net dugnas budavo matyti, o skubinosi vis toliaus. Vilnis ėjo prieszais jam, o jis jai, ir raikę ją savo krutine. Paskui ji tiesęsi net bausis žaltys baltas vieszelis apsiputojosio vandens. Keliatas paukszcziu lękę paskui laivo ir szukavo po orą kaip lietuviszkos pempęs.

Plaukti buvo pavęjui, tai laivas ėjo tik pusgariu, o į tą vietą buvo užtraukti žęglei. Pagada vis rodosi ėjo gražyn; daigtais tarp debesiu buvo matyti melsva dangaus. Nū laiko, kaip laivas iszplaukę isz Amburko, vis buvo vęjūta; vęjas putę tiesiog isz rytu, bet nebuvo smarkus, o tarpais ir visai nustodavo: tada žęglei smukdavo žemyn, o paskui vėl pusdavosi net gužei gulbiu. Matrozai, apsirędę į trumpus, labai aptrauktus drabužius, tempę apatinę virvę didžiojo stiebo ir rękavo garsei „Ho—ho—o!“ o rękavimas ju maiszęsi su cypimu szvilpyniu ir sunkiu kvępavimu kamino, isz kurio ritosi kamūlei jūdu dumu.

Jausdami pagadą, keliauninkai iszęjo ant virszaus laivo. Ant pasturgalio buvo matyti jūduse rubuse su skribęlėmis keliauninkai pirmos kliasos, o ant pirmgalio buvo surinkimas visoku žmoniu. Vieni sędęjo, rukįdami pypkes, kiti gulęjo, o kiti pasiręmę žiuręjo į vandenį; buvo ir kelios moteriszkęs su vaikais. Keliatas jaunu vyru vaikszcziojo nū pirmgalio iki pasturgaliui, svyrinędamu tankei; tie dainavo „Wo ist das deutsche vaterland?“ (kur yra Vokiecziu tėviszkę?), ir rodosi mislyjo, kad tos tėviszkęs nękad jau nepamatys . . . bet vis tik buvo linksmi. Tarp visu žmoniu dviejie buvo liudniausi ir lyg atskirti nū kitu: senas jau vyras ir jauna mergina. Abu nesuprato vokiszkai, ir dęl to buvo sav vieni, norins tarp daugio, bet svetimu. Kas per vienu jūdu? Kožnas isz sykio butu pažinęs: buvo tai Lietuvininkai.

Žmogus vadinosi Lauras, o mergina Patronę buvo jo duktę. Plaukę jūdu į Amęriką, ir dar tik pirmą sykį atsivožyjo iszlįsti ant virszaus. Vargingi ju veidai rožyjo ir baimę, ir dyvą. Iszsigandusiomis akimis žiuręjo tai į bendrus savo kelionęs, tai į matrozus, tai į laivą, tai į kamina, tai į baises vilnis vandens, kurios mętę szmotus putu augszcziaus szonu laivo. Isz baimęs nesznekęjo nę tarp savęs. Lauras laikęsi su viena ranka už turęklo, o su kita už kepuręs, kad jos vęjas nenunesztu; o Patronę laikęsi už tėvo, ir kiek sykiu laivas pasvirdavo ant szono,

ties sykiu ji drucziaus glauzdavosi prie tėvo, uiksiodama iš baimės. Paskui senis atsiliepė:

- Patronė!
- Ką?
- Ar matai?
- Matau.
- Ar dyvyjiesi?
- Dyvyjūsi.

Bet ir senis, ir mergina daugiau bijojosi, ne kaip dyvyjosi. Laimė dar ju, kad vilnys mažinosi, vėjas nustojo, o pro debesius praszvito saulė. Kai pamatė mielą saulelę, sloga nustumuko nū szirdies, nės pamislyjo sav, kad ji lygei tokia Rėžiukūse, kur Niamunas plaukė. Viskas dėl jūdvieju buvo svetima ir nepažįstama, tik tas ritinys saulelės, jos auksinei spindulei ir tas dangus nusidavė jiemdviem senu draugu ir apėkunu.

Tūmi tarpu marės visai išsilygino; žėglei nustumuko; atsiliepė szvilpynė kapitono, ir matrozai szoko žėglius rangiti. Matydami tiek žmoniū, bėgiojancziū, lyg vorus, po orą, ties bedugne mariū giluma, Lauras su Patrone vėl buvo baimėje.

— Musu vaikinai taip nepadarytu — atsiliepė senis.

— Kad Vokieczei įlipo, tai ir Juras įliptu — atsakė Patronė.

— Katras Jurgis? Ramonaitis?

— Kur tav Ramonaitis; sakau Damuszis, arklininkas.

— Jis yra miklus, bet tu nelaužk sav galvą apie jį; tu nepriguli jam, o jis tav. Tu važiuji buti pone, o jis kaip buvo arklininku, taip ir pasiliks.

— Jis juk ir ukį tur. . . .

— Tur, bet Rėžiukūse.

Patronė nėko neatsakė, tik pamislyjo sav, kad kas kam žadėta, tai tas tam ir teks, ir atsidusėjo sunkei. Žėglei tūmi tarpu buvo visai nuimti. Siubavimas jau paliovė suvis, ir toli vandū rodėsi visai szvelnus ir beveik melsvas. Iš po lubu vis szvėžus žmonės lindo ant virszaus: bernai, burai, Vokieczei, dykadūnei ir valkiozai iš visokiū mėstu, kurie važiavo į Amėriką jieszkoti ne darbo, bet laimės. Pulkai maiszėsi ant lubu, tai Lauras su mergina, nenorėdamu lišti bile kam į akis, atsisėdo ant pundo virviū patime kampe pirmgalio.

— Tėti! ar dar ilgai važiūsiva per vandenį? klausė Patronė.

— Bene asz žinau. Ko tik paklausi, nēkas tav ne atsakys kaip katalikas.

— Tai kaip-gi mudu Amērikoje susisznēkēsiva?

— Ar tav nesakē, kad ten musiszkui žmoniu daugybē yra?

-- Tēti!

— Ką?

— Dyvas tai dyvas, bet vis tik Rēžiukūse buvo geriaus.

— Nenēkik bereikalo.

Po valandos vienok Lauras pritarē, neva sznekēdamas sa-
vyje: — valē Dievo! . . . Merginai pilnos akys aszaru pasidarē,
ir abudu pradējo mislyti apie Rēžiukus. Lauras mislyjo, ko jis
važiavo į Amēriką ir kas buvo, kad jis važiavo. Kaip tai at-
sidējo? Tai jau pusmetis, kai jam buvo užēmę karvę isz do-
bilu. Buras, kurs užēmē, norējo tris rublius už iszkadą. Lau-
ras prieszinosi užmokēti. Apskundē į suda. Prova greitai ne-
pasibaigē. Paiszkadītas geidē jau ne tik už iszkadą, bet ir už
paszarą, o tas kasztas kasdien didinosi. Lauras vis prieszinosi,
nēs gaila jam buvo pinigū. Prova jau kasztavo jam ne mažai,
kasztas didinosi ir dar ant galo pagalios provą pragrajyjo. Už
karvę jau Dievas žino kiek prigulējo, o kad neturējo pinigū,
tai pardavē jam arklį, o patį už prieszgynystą uždarē į kalinį.
Lauras raitēsi kaip žaltys; tūmi tarpu priējo ir rugpiutē, o ne-
buvo dėl darbo nē žmogaus, nē gyvūlio; susivēlino su suvežimu,
paskui prasidējo lytus, javai sudygo pētūse; tada pamislyjo sav,
kad už mažą iszkadą dobilūse pražuvo tiek pinigū, keliatas gy-
vūliu, viso meto vaisius, ir kad pavasaryje su mergina kiba
žemę griausz ar ubagauti eis. O kad priesz tai buvo buras
turingas ir gerai gaspadoravo, tai dabar jį apēmē baisus ne-
ramumas ir pradējo gerti. Karcziamoje pasipažino su vienu Vo-
kiecziu, kuris neva linus po kaimus pirkinējo, o isz tikruju tai
žmones viliojo į Amēriką. Vokietis jam pasakojo stebuklus apie
Amēriką. Zemēs žadējo dykai tiek, kiek visūse Rēžiukūse ne-
buvo, ir su szilais, ir su lankomis, o žmogui net akys žibējo.
Tikējo ir netikējo į tiesą szneku Vokieczio, bet su Vokiecziu
drauge gyrē ir žydas; ir pasakojo, kad ten valdžia žemēs kožnam
dūda tiek, kiek tik kas valdyti įstengia (o žydas žinojo apie
tą viską nū savo posunio, kurs buvo Amērikoje). Pats Vokietis
rodydavo tokius pinigū, koku ne tik burai, bet ir ponu akys
nematē. Gundē, gundē ir ant galo prigundē. Ko jis ezion dar

ilgiaus tur buti? Juk už mažmožį pražuvo tiek, kad galima butu berna nusamdyti ir iszmaityti; ar lauks, kol viskas pražus ir paėmęs knipelį su krepšiu eis pas bažnyčią rėkauti „Antanai szventas, buk palaimintas!“ . . . Pamislyjo, su Vokiecziu delnomis priplojo, iki szventam Mikolui iszsipardavė, paėmė drauge dukterį ir sztai dabar plaukė į Amėriką.

Bet jau kelionė nebuvo tokia smagi, kaip jis mislyjo. Am-burke jūdu jau gražei apczystyjo isz pinigų, o laive buvo drauge su visais vienoje skylėje po lubomis. Siubavimas laivo ir begalinis platumas mariu gązdino jūdu abudu. Jis negalėjo su-prasti nėko, ir jo nėkas nesuprato. Mėtė jiemdviem kaip kokiū daigtu, stumdydavo, spardy-davo visi kaip akmenį szale kelio; Vokieczei jūkėsi isz jūdviuju. Per pietus, kada kožnas lįzdavo su indais pas kukorių, kurs dalinėdavo valgi, jūdu vis budavo paskutiniu, taip kad tankei ir badą kėsti bandydavo. Buvo jam laive ne gerai, svetur ir ilgu. Jautė ant savės tik apėką Dievo; priesz merginą smaukė kepurę ant szalies, liepė jai dyvytiesi ir pats dyvyjosi, bet žmogui jau nė vienam netikėjo. Kaip kada jį apimdavo baimė, kad mažu tie pagonys įmes jūdu į vandenį, arba lieps tikėjimo savo atsižadėti, ar ant popėriaus kokio pasiraszyti!

Pats laivas, kurs plaukė dieną ir naktį per begalines ma-res, pyszkėjo, poszkėjo, staugė, kaukė, putojo vandenį, kvėpavo kaip smakas, iszsirodė jam jau labai negražei ir pikta dvase. Norint tos baimės buvo vaikiszkos, bet spaudė jam szirdį, ir dukterei apie tą nėko nepasakojo. Ir isz tikro, tas Lietuvis žmogus, iszėjęs isz tėviszkinio lizdo, buvo už tiesą szliužiūjan-cziu vaiku ir už tiesą buvo valėje Dievo. Visko, ką matė ir kas aplink jį buvo, negalėjo galva apimti; tai nė ne dyvai, kad dabar, sėdėdamas ant pundo virviu, nuleido galvą žemyn isz abejonės ir baimės. Vėjas dudavo jam ausyse ir rodosi szne-kėjo: „Rėžiukai! Niamunas!“ kaip kada rodosi birbino kaip rėžiukiszkos birbynės, o saulė rodosi kalbėjo: „sveikas drutas, Laurai, buvau Rėžiukūse,“ bet ratas vis smarkiaus puszkavo po vandenį, kaminas vėl greicziau vėmė dumus, ir rodosi tiedvi piktos dvasės tėsė jį vis toliaus ir toliaus nū Rėžiuku ir nū Niamuno.

Tūmi laiku paskui Patronės vijosi kitos mislys, o plaukė kaipo tos putos, arba paukszcei paskui laivą. Atsiminė sztai,

kaip rudens viename vėlame vakarėlyje ne už ilgo priesz iszvažiūsent nuėjo ji pas szulinį Rėžiukūse pasisemti vandens. Pirmutinės žvaigždutės jau žibėjo ant dangaus, o ji traukė svirtį, dainūdama:

Žalias rutas skyniau,
Vainikėlių pyniau,
Ejau,ėjau vandenėlio,
Ale bent ne viena...

ir kas žin dėl ko jai taip buvo ilgu, taip neramu, kaip kokei kregždėi, kuri priesz iszlėksent graudžiai cziulba... Paskui iszgirdo pagiryje szvilpynė, o tai Jurgis Damuszaitis, arklininkas, davė ženklą, kad mato, kaip svirtis lingūja ir kad tūjaus atjos isz atolo. Tū sutrempsėjo, atjojo, nuszoko nū žirgo, priėjo artyn ir ką jai kalbėjo, tai atsimūdama, rodosi girdėjo saldų smuikavimą. Užsimerkė ir rodėsi jai, kad Juras dar jai sznibžda savo saldžiu balsu:

— Kad tavo tėvukas taip užsiuparyjo, tai ir asz dvaro pradotką atidūsiu, namus pardūsiu, žemė pardūsiu ir važiūsiu... Patronėle mano! — kalbėjo — kur tu busi, ten asz sakalėliu per girės nulėksiu, gaigalu per vandenius nuplauksiu, aukso žiedu per laukus nusirisiu, o tavę susirasiu! Kas man per buvis be tavęs? kur tu busi, ten ir asz busiu; kas tav pateks, tas pateks ir man; vienas mumdvim gyvastis, vienas ir smertis; ir kaip tav sziczion prie to szulinio vandens žadėjau, tai taip tegul manę Dievas apleis, jeigu asz tavę apleisiu, Patronė mano tikroji!

Atsimūdama tūs žodžius, Patronė rodosi matė ir aną szulinį, ir mėnesėlį, kaip toks didelis, raudonas, užtekėjo už girios, ir Jurą kaip gyvą. Buvo tai dideli patėka ir ramybė. Juras buvo vyras teisybės, tai ji tikėjo, kad ką ketino, tą ir padarys. Labai norėjo, kad jis dabar butu su ja ir kad drauge klausytu užimo vandens. Su jūmi butu ir linksmiaus, ir ramiaus, nės jis nėko nesibijojo ir visur mokėjo mandagei apsieiti. Ką jis ten dabar veikė Rėžiukūse? jau ten tur buti pasnigo. Ar paėmęs kirvį į szilą nuvažiavo, ar arklius szērė, ar szlajas taisė, ar eketę prude kerta? kur jis dabar yra? Czion merginai pasirodė Rėžiukai visai tokie, kokie buvo: sniegas girgždantis ant kelio, rausva pažara tarp jųsvu szaku nūgu medžiu, pulkai varnu kvarksincziu ir lekiancziu isz szilo į kaimą, dumai einą isz kamino tiesiog augsztyn, o toli szilas rausvas nū pažaros ir ap-

dengtas sniegu. Ak! buk tai ji dabar buvo! kur tai valē tėvo nuvijo? Aplinkui, kaip tik akys užmato, vis vandū ir vandū; žalsvos vagos, putotos lysvės, o ant to be galo, be kraszto vandens, vienas tik laivas ir kaip koks paklydęs pauksztis. Augsztyń dangus, žemyn vandū; baisus pliuszkavimas ir rodosi maiszėsi graudus verksmas vilniu su cypimu vėjo; o ten, pirm laivo, tur buti jau kokia devinta žemē, ar krasztas svėto.

Jurai nabagėli! ar tu tropysi paskui jos, ar perlėksi sakalėliu per gires, ar perplauksi žuvele per mares, ar dar tu jos Rėžiukūse atsiminei? (Dar ne viskas.)

A u d r a.

Pasiutus' vetra stiebus laužo,
Sutrankė styra į szakus,
Ir nožmios vilnys laivą daužo,
Ir szturmas mėto jį smarkus....

Riaumoja bangos. Jau apsēmė
Ką szaukia, tukstanczius žmoniu.
Pagalbos nēr! Likims taip lēmė,
Ir jie pražut tur tarp vilniu.

O ten toli, lyg tyczia, blaivos
Nelaimiu, vargo debesys,
Ir plaukia jau paszalpėn laivas,
Ir szvint Auszros jau spindulys....

B ē d a.

Senoje gadynėje viename kieme gyveno du broliu, isz ju vienas buvo turtingas, o kitas bėdnas. Kaip pas turtingąjį užstoją vardaszventė (įminynės), czion ir bėdnasis atėjo į sveczius; atėjęs sako: „Brolau, nors szendien tu manę gerai priimk vardan savo vardo; dūk atsigerti iki valei alaus, o kad ne, nors gėros.“ — „Su alumi kaip dedama“, sako turtingasis, „o gėra statinėje stovi, jos gerk iki valei!“ O toje statinėje tai buvo vardū; bėdžius atsigėręs vandens, nėkam nėko nesakęs, eina sav namon, eidamas dainūja, nusidūdamas girtu nū vandens. Bėdainūdamas girdi, kad jam kas žin kas padeda dainūti. Jis pasidairė į visas puses, nėko nematyti, sustojęs klausia: „Kas man padeda giedoti?“ — „Asz,“ atsakė. — „Kas-gi tu?“ jisai klausė. — „Na, asz, sakau tav, tavo bėda.“ — „Kur-gi tu buni?“

— „Asz vis su tavimi bunu.“ — „Kaip-gi tu su manimi gali buti?“ — „Taip, prastai, kur tu eini, ir asz nū tavę nelieku.“ — „Jei asz,“ atsako bėdžiulis, „namon parėjęs turiu mirti?“ — „Nu, ką daryti, ir asz su tavimi mirsiu.“ Szitas žmogus parėjęs namon pradėjo daryti grabą, kurį padaręs sako: „Bėda, ai bėda! lišk graban, o tai ir man reikia į jį gulti!“ Palukėjęs klausia: „Bėda, ar jau tu grabe?“ — „Asz czia, tik dar tavę czionai reikia,“ atsako bėda. Taip jo bėdai sėdint grabe, jis takszt! užvožė grabą, nuneszęs ant kapiniu užkasė. Jisai nū to laiko pradėjo lobti, tokį mantą susipylė, kaip turtingasis jo brolis. O turtingasis matydamas, kad bėdnasis yra už jį beveik mantingesnis, pradėjo szitam užvydėti ir kelis sykius sav vienas klausė: „Kas tai yra? Nū ko jis lobsta?“ Dėl to jis atėjęs pas bėdnąjį klausė: „Nū ko tu, brolau, nulobai?“ — „O ar žinai,“ szitas sako, „kaip asz pas tavę buvau ant tavo vardaszventės, tu manę priėmei vandeniu, asz vandenio gėriau — gėriau ir apsigėriau nū jo, apsigėręs einu namon ir bedainūdamas girdžiu, kad man padeda kas dainūti. Vot asz ir paklausiau: Kas su manimi giesta? Man atsako: ‚Asz!‘ — Na kas tu? — ‚Asz — bėda!‘“ — Jam tai iszkalbėjus turczius klausė: „Kur-gi tu ją dėjei?“ — „Asz ją įtupdęs graban ant kapiniu užkasiau.“ — Turczių taipo ir paėmė pavydas, isz tos pusės; jis nuėjęs ant kapiniu atkasė tą grabą, kurį iszėmęs ant virszaus klausė: „Bėda, ai bėda, tu czia?!“ — „Czia vos sziltai gyva,“ atsako bėda niksėdama. Szitas sako: „Asz atdarysiu grabą, eik pas mano brolį, jis dabar nulobo.“ Bėda iszlyndusi isz grabo sako: „Ne, ne! pas aną neisiu, asz geriaus su tavimi busiu; matau, kad tu geras žmogus, o ans manę kone numarino. Mat, ir judu nelygiu broliu; kad pas geresnįjį buni, tai vis yra geriaus.“ Taip szis turtingasis iszsisikasė bėdą sav ant sprando; jis nū jos ir atsisakė, bet nėko negalėjo padaryti. Bėda nuėjo su jūmi, per ką turtingasis pabėdno, o bėdnasis užkasęs bėdą, visą savo laiką mantingai gyveno.

Taipo, Lietuvei, juš vieni kitiems dūbes nekaskite, nės kitiems dūbę bekasdami patys galite įpulti. Dėl to kiekvienas imkite isz szios pasakos sav prieklodą.

V. V.

Isz Lietuvos.

Tilžė. Dėlei Lenku iszvarymo Žiuronui isz *Smalininku* kampo raszoma. — „Kur pauksztis perėtas, czia jis ir mieliausei laikosi. Taipu ir su žmogumi, tasai ir prie vienai žemei įpatiszku priespaudu, kaip antai szalczio, žvėriu, ar kitkas butu, prisipratina ir nenor savo tėviszkę prastoti. Ale gal tokios prigimtos arba valdžios priespaudos ir taip nepakeliamos pastoti, kad žmogus iszvandrauja į geresnę szalį, lyg pauksztis rudenyje į sziltą kampa, norint ir su sunkia szirdimi. Taipu parubežeis randasi ir pas mus gera dalis Lietuvininku. Dabar tie iszvaryti tampa, ir rods ne tiktai jauniejie nevedužiulei, bei ir vedusiejie pussenei namu tevai, kurie jau buvo mažne užmirsę, kad jie isz Maskolijos įvandravę. Per tai daug raudos pasidarė ir visi, kunzervatyvai, ar dėmokrotai, apgail tokį paliepiną ir dėl to dyvyjasi. Žiuronas atgabeno mums praėjusioje nedėlėje ką isz dėputėrtu kalbu dėlei to iszvarymo, isz to mėgikime, kursai dar mielaszirdingystės neužmirszęs. Valdžia juk žinojo, kad Lietuvininkai ir Lenkai į musu pusę perbėgo, czia pasiliko, isz dalies vedė ir gyveno. Ko dėl jūs taip ilgai palaikė? Ko dėl neuždraudė asztrei naują įvandravimą ir czia ēsanczius paliko? Ko dėl neiszvarė tiktai pasileidėlius ir valkunus, bet ir davadnius bei vėrnus žmonės? Ko dėl galiausei ne tiktai nevedusius, tie veikiaus bile kur randa priebėgos, bet ko dėl iszardo tulą palaimingą pamiliją? Tokius ir lygius klausymus gali sziczion girdėti, ant kuriu nūprosnai tikro atsiliepimo lauki. Sakoma, kad Lenkai Vokietijai pavojingi pastoję, o-gi turime augszctiems urėdininkams, kurie saime apie tai kalbėjo, vėryti. Tegul taipu teyra, kad ir mes abejojame. Kaip stov ale su Lietuvininkais anos szalies? Jie priesz musu valdžią kaip ēryczei pasirodė! Manding jie su Lenkais bus į vieną kaszelę sukiszti.... Zokanai ant „apgynimo vokietystės rytu provincijose“, jau kaip girdime, yra prigatavyti. Apgynimas vokietystės! Kas smaugia musu vokietystę? Manding tai paženkliš: „Zokanas ant iszgaiszinimo kitu kalbu rytu provincijose“. Matysime, kaip Klaipėdos, Tilžės, Pilkalnio ir Ragainės dėputėrtai Lietuvininkus užtars? Jie, daugiausei Lietuvininku skirti ir tūs pažindami nėku budu nekės, kad mes su cėcorystės neprieteleis į vieną kulį suriszti taptum.“ — Sziam musu garbingam rasztininkui ir draugkareivui isz *Smalininku* kampo turim gailėk atsiliepti, kad jis savo paskujame nusi-tikėjimo isztarime baisei apsirikęs, ale tame numanyne, kad „zokanas ant iszgaiszinimo to, kas rytu provincijose nę vokietystė“, iszleistas busęs, labai tropyjęs yra.

Žiuronas.

Plaszkei. 14 szio m. lietuviszka draugystė Byrutė savo mėnesinį susiėjimą Plaszkiūse, svetlycziose Auszros pono, atliko. Susiėjusiu buvo daug per 300. Viskas buvo kupinai pripildyta. Klausytojai stovėjo petys į petį. Daugybė ir negavo klausytiesi, nerazdami nei mažiausios vietos. Kad per tokią kamszą mažumą davadas nukentėjo, žinoma. Vis ir vis atsirado samdytu gaiszįtoju, kuriūs reikėjo iszsiųsti. Nepadorus ju pasielgimas negerą įspaudą padarė. Vienok vis buvo džiaugsmas matyti, kaip Lietuvininkai, seni ir jauni, vyriszkei, motriszkos ir mergiszkos veržiasi parodyti, kad savo giminės ir kalbos neužmirzo. Tikras džiaugsmas kiekvieną perėmė, matant tokias daugybes Lietuvininku dėl savo giminės reikalu susirenkant. Ne-

galima czion praleisti nepasakius dėkavonę Guduszo ponui isz Kampiniskės už iszrodytą trusą dėl musu gero priėmimo. Dėkavonė ir Auszros ponui, gaspadininkui isz Plaszkui, kurs mus meilingai sulaukė. — D-rui Bruažiui Lietuvininkus szirdingais žodžiais pasveikinus kalbėjo Jankus apie tai, ko dėl Lietuvininkai į Vokiecius bei Lenkus vercziasi. Tokiu priežasciu kalcziomis privedė kalbėtojas pamirusius „didžiavyrius“, katrie butu galėję savo giminei ant gero pareiti, bet to nepadarė; jiems garbė buvo brangesnė už jų giminę ir szventąją kalbą. Savo taip garbius rasztus leizdami Lietuvona, nesirūpino už tai, kad žmones kulturiszcai pakeltu. Per jų kalczią žmonės pasiliko tamsus, neapszviesti. Jau isz patyrimo žinoma yra, kad prie tokiu žmonin, kur mokslas pravaromas, žmonės vis ir vis į girtūklystę pūla. Kaip žinoma, sakė kalbėtojas, pirm koku deszimt arba daugiaus metu gyveno jo kieme pasiturinčiai visi ukininkai, bet nekurie per girtybes patrotyjo savo ukius ir tur eiti darbo jieszkoti. O kaip žinome, didieje žemės apturėtojai Vokiečiai arba Lenkai yra, tai prie jų benorint prisimalonėti, reikia ir vokiszcai, ir lenkiszcai mokėti. Bebudami kumeczais dvaršė tur savo vaikus jau anksti prie vokiszkojo gaivalo prilaikyti. Kitasis dabar apgail tas adynas, kur sav nenorėjo dirbti, tai dabar jau tik per vėlai; ale kad Dėgys lauką pragėrė, tai jo vaikas budamas stropiu darbininku vėl atsipelnė. Kiti iszvirsta į Vokiecius per tai, kad mažumą apsitrynę mokslu, nenor nėko dirbti, kaip tik su nėknėkais bovytiesi, ant mēdžioklės eiti, arba sziporauti, o tas jų kvailai galvelei iszsirodo nepritinkas prie lietuviszkos kalbos. Taip tai pasigadina musu krasztas ir virsta arba virto iki sziol Vokiečiūna. Laikraszczei, kokie jie nebutu, visi ne gana lietuviszki yra. Auszra, laikrasztis iki praėjusios vasaros Lietuvos mylėtoju, o dabar Mikszo iszleidžiamas, yra geriausias ir darbszcziausias dėl lietuviystės. Velyjo kalbėtojas ir kitus laikraszczius tūmi keliu eiti. O jei koks ir sakytu: Lietuvininkai neįstengia iszmaityti 20, o rasi 30 vyru, katrie dieną isz dienos dėl Lietuvos gero dirba, tai kalbėtojas tam prieszais iszguldė, kad Lietuvininkai

„Pilkomis sermėgoms savo žemę aria

„Ir visą vakarinę Eiropą szeria.“

(Dar ne viskas.)

Paprienė. Pr. mėstelyje tulą laiką atgal galėjei regėti pas karabelninkus nebevien maldaknięs ir abelnai bažnytines knięgas, bet ir „Sziaulėniskų Senelį“ kun. Dovyd., o kas meiliausia „Jona Iszmisloczių“ J. Katkaus, szaunei sudavadytą Juro Varnelio. Bet vieną szventdenį girdime truckszmą ties bažnyczia, kur stovi paprastai budos karabelninku. Žiurime — o tai žemės sargėjai krato skrynes, jieszkodami ir atiminėdami visas lietuviszkas knięgas, lenkiszku-gi visai nekuszindami. Nū tolei pas mus knięgu nė jokiu nusipirkti negali. Rusas norėjo tokiu budu užvesti musu kampe knięgas maskoliszkas, arba bent lietuviszkas, bet neatbutinai „graždanka“ — rusiszkomis literomis — spauzdintas; vienok nūmonė apvylyė jį, ir jis sulaukė visai prieszingu vaisiu. Isz pradžių žmonės tik dideliu dyvu dyvijosi, ko dėl taip tai pusei maiszosi galva, bet dabar jau suprato praszmatas, ir kiekvienas tvirtai laikosi to, idant ne tapti perkriksztu, t. y. nebepriimti tu knięgu. Maskovas-gi, iszvydęs tokiu pragumu“ nėko nebeįveiksęs, pradėjo brukti žmonėms knięgas per nevalę, bet supraskie, žmogau,

ju neiszymaną: ne lietuviszkas, tik lenkiszkas ir maskoliszkas! Matai, jau taip karsztai užsimanė mus, Lietuvius, apszviesti, jog brukte bruka jas, vienoje rankoje laikydami knygą, o antroje lazda, lyg tartum grasina: neimsi, tai tū tavo kailis sutruks! Antai į vaitystas tapė atleista dėl pardavinėjimo daugybė knygucziu, kuriose apraszyta lenkiszkoje ir maskoliszkoje kalboje kelionė szviesiausiojo cėsoriaus po Lenkiją: tas knygelytes liepė neatbutinai pirkti visiems szaltysziams ir deszimtininkams (desėtininkams). Nekurie isz protingesniuju pasakė brukant jas: „jeigu lietuviszkos, tai dėkui maloningam musu vieszpacziui už jas — mes su džiaugsmu jas imsimė; bet jei kitoje kalboje, tai mes pirkti negalime, nės nesuprantame nė jokio kito liežuvio.“ Bet ju taip iszmingingos kalbos nėkas nežiurėjo, tik per nevalę įbruko jas. Matai, ką jie prasimanė: lietuviszkas knygąs nū musu atima, o dūda tokias, kokias nė sziam, nė tam! Regite, žmonės — Lietuvei, ko sulaukėme! Kada visoms gentėms, Lenkams, Žydams, Czigonams, Baszkyrams, Kalmukams ir visiems kitiems, vale turėti sav visokių knygų, mums, Lietuviams, nepavylya nė Dievą garbinti savo prigimtoje praboczziu kalboje. Nū musu atima ir maldaknyges, isz ranku plėszia, norėdami, mus padaryti perkriksztais, persivertėleis. Lietuvei! melskime Dievą, kad musu valdonai butu iszmingingesni, kad mus taip nekankītu ir nevargītu, melskime cėsorių, kad jis susimylėtu ant musu nelaimingos Lietuviu gentės ir daleistu mums turėti saviszkiās knygąs, spauzdintas tomis literomis, ant kokių skaitydavo musu tėvu tėvai ir kurias paszventino pati bažnyczia, nės jau nū szimtu metu bažnytinės knygos spauzdinamos tiktai musiszkėmis o ne maskoliszkomis literoms. Mes, Lietuvei, kurie mokame už visus vėriausei padūtkus cėsoriui ir nėkada neprasikaltome nė priesz Dievą, nė priesz vyriausybę, galime taip pat kaip Žydai, Totorei, Kalmukai ir kiti nedaverkos, reikalauti, idant mums pavelytu turėti saviszkas lietuviszkas knygąs, ant kurių mes garbintumėme Dievą ir kuriose rastumėme žinias apie gaspadorystę, visokiį apsiėjimą ir apie tai, kas dedasi ant szvietio. Visi žmonės turi labai pigei ir daug visokiu naudingų knygų, ir be ju nė viena gentė negali apsieiti; tik mums, Lietuviams, draudžia jas turėti, norėdami, idant mes pasiliktumėme aklais ant visados. Ir teisybė, kad gentė, neturinti savo kalboje knygų, akla yra. Ir mus per musu aklumą apiponavojo ir žydai, ir burliokai, ir visokie atslinkunai, suczei, o apiponavojo to dėl, kad mes neturėdami knygų nė gazėtu nenumanome, kaip einasi ant szvietio. Dabar tokios gadynės virto, kad be knygos neapsieisi. Pažiurėkite, ko dėl tie musu brolei Lietuvininkai, kurie iszėję į Amėriką, daug supranta ir apie viską žino, taip jog jūs truputi tenai pabuvus nėkas neapgaus? Jie to dėl kytri ir iszmingingi, kad Amėrika liūsa žemė, kad tenai gali mokītiesi ir skaityti ką norint ir kaip norint. O mes, vargingi Lietuvei, kurie ēsame po Maskoliumi, ką žinome: ar neapgaus mus žydas ant turgaus, nės mes neturėdami gazėtu nežinome, kokia prekia (cienia) javu? ar žinome mes priderinczei, kaip vesti savo reikalą sude? ar numanome, neturėdami tam tikrų knygų, kaip elgtiesi savo valstiniūse reikalūse, ant visūtinos valsčziaus sueigos? ar žinome, kaip ir ant ko nesziojame į vaitystą mokesczius? ar žinome ant galo, kaip geriausei žiurėti savo ukės, kaip ir kada mėžti, kada arti, kada sėti? kaip saugotiesi nū ligu patiems ir saugoti gyvūlius? To

visko mes nežinome, o galėtumėme dažinoti vien iš knygų visą teisybę. Bet už tai ir bėda musu, kad tu knygų nėra! Lietuvėi, jeigu knygų ilgiaus negausime, tai rengkimėsi tarnauti žydams ir burliokams, o savo gentę parversti į Maskolius arba ką kitą! . . .

J. Neregys.

Įsiūsta.

Dėl raszto apie musu susiejimą Plaszkiiuse minėtojo praėjusiam skyrėje „Niamuno Sargo“ priimame ir szitą atstatymą anu užpuldinėjimu ant musu draugystės ir jos perdėtinio. — „Minėtame raszte sakyta, kad aną szventą su keleis prieteleis Plaszkiiuse buvęs ir ten pat praneszimą apie „lieviszką kalbą, budus ir paproczius Lietuvininku“ laikęs. Teisybė yra, kad draugystė Byrutė, kurios perdėtinis asz esu, minėtąją dieną savo mėnesinį susiejimą Plaszkiiuse atlaikiusi yra. Vienok ne zėzi draugystei, bet ant manęs vieno yra darytas užpūlimas, o to dėl ir negaliu jos perdėtinu, bet vienintelei savo paties įpatybėje, priesz manę surasztyčius apskelbimus atstumti. Kūmi kitu ne kaip apskelbimais to raszto įturį vargu kas įžurės, kursai proce įsisis, mano iszvedimus skaityti. — Dalykas, apie kurį kalbėjau, skambėjo, kaip kiekvienas isz atviruju apsakymu patirti gal, ar galime lukeszcio turėti, kad lietuviszka kalba neisznyktu“. Tėma pagal tai visai kitaip skambėjo, ne kaip įsiūstojas ano raszto pridūda. Nedabodami jau ant drąsos, su kuria netikri pridavimai szime dalyke tapė daryti, ir pereidami prie kitu patėmyjimu szio raszto, turime toliaus patvirtinti, kad isz mano, pusės ir nei vienas žodytis nėra sakytas, kurs pridūtiems žodžiams, „kad Lietuvininkas, jei su kuciumi vieną kartą, o su akmenimi du kartu į nugarą gauna, menkai isz to iszsidaręs,“ nors ir prilygimą butu turėjęs. Isz viso nesakiau nei vieną Lietuvininku garbę įžeidžiantį isztarimą. Vienok kad toktai tik yra sakoma, tai tik gal tą mērį turėti, Lietuvininkus nū manęs, kaipo lėkoriaus nukreipti, Vokiecziams prieszais manę į negarbę parvesti. Paskutinį dalyką rodėsi keli pribuvantieje ponai vyriausei akyje turėję, kuriu — jei neklystu — trys dėl nepakajavimo turėjo tapti iszsiūsti, o ketvirtasis, gaspadininkas isz Plaszkiiu, pravarde Schvenner, kurio svetlyczioje susiejimas netapė laikytas, susiejimo svetlycziose, ant kuriu mes pilną valę turėjome, pasiliko, kadangi atkartotinai praszytas, svetlyczią prastoti, ne klausė szalinėje stuboje buvusysis szandaras vienok užpraszymą draugystės sąnariui, kuriam buvau sakęs, pakajaus ardytoją attolinti, nesekė, o asz gvoltiszką jo attolinimą dėl perpildytu ruimu negalėjau iszpildyti. Kalboje ēsancziame surasze toliaus sakoma, buk asz klausas, ko dėl ne senlietuviszkūse drabužiūse pasirodęs Sziam tik galiu atsiliepti, jog asz visai negirdėjau, kad toksai klausimas darytas. Ale jei jis butu darytas, tai butu galima, kad nū po P. iszeina, kadangi szisai ponas kelis nepatogius isztarimus darė, kurie manę privertė, jam žodį attraukti. Vienok toktai nenusidavė prie ginczo dėl mano praneszimo, bet prie ginczo dėl kalbos mano pirmtakuno. O galiausei prie mano praneszimo visai nei joks ginczas neprasidėjo, kadangi nėkas žodžio nepraszė. — Kiek galiausei vieta prisikisza, kurioje sakyta, kad asz dainas dainavęs, kurioms ir sluginės ir t. t. pritarusios, tai toktai tuju, kurie žino, kad asz nedainūju, bus per pramanytą

iszrasta. Jei ant galo suraszo dar sakoma, kad tam lygus praneszimas ir Kaukėnūse taps laikytas, tai bus reikalas, dėl to kad nėkas nežino, kas ten kalbės ir apie ką ten bus kalbėta, isztarimą pastatyti, kad visas iszdarkantysis rasztas isz neteisybiu sustatytas ir kad szitos neteisybės tik toje mislyje raszytos, manę kaip vien galima į piktą paskalbą parvesti. — Mėris szito raszto taigi ne per daug nusikreipia nū norėtos mislies tuju, kurie susiėjimams Byrutės pakajaus ardytojus prisiunczia, kuriame apsiprocevojime nekursai kupczius *Hirsch'as*, apie kurio žmogystę žėlek daugiaus nėko nepatyriau, kaip kad jis su kupcziumi Tilžėje, augsztoje ulyczioje 85 num. gyvenancziu, ne tas pats yra, labai daug atliekas. Szeip raszėjai szito raszto szį kartą savo mērį vos pilnintelei atsiektu, kadangi dalis žmoniu, kuri paskutiniam susiėjimui Byrutės pribuvo, o szitą raszta skaitė, su pasipiktinimu turės sakyti: Ar vėrytina, kad kitos priesz manę paleistos piktos paskalbos teisybė butu, kad apie mano pasielgimą Plaszkūse tokias neteisybes gal raszyti? Menkiaus gera szirdžia užgimę gyvi daigtai berods ir isz szito apskelbimo sav naudą trauks, kadangi szito atsakymo neskaitys, apskelbimus priesz manę per iszrodymus padūs, žinodami, kad kalbesis „Calumniare audacter, tamen aliquid haeret (apskelbk drąsei, tik vis bile kas pasiliks)!“ dar vis savo teisybę tur. Vienok ir szitas darbas szį kartą neturės tiek pasisekimo, kadangi ne visi laikraszcezi savo skiltis praplatinimui netikru pridavimu atveria, pagerinimams vienok tasias kartais uždaro.“

Bruažis.

Skliapūse Stepono bažnyczios Viennoje.

(Su 4 abrozais Auszros pradžioje.)

Pradžioje 15. szimtmeczio buvo kaulu butas po Marijos Magdalėnos koplyczia Viennos Stepono bažnyczios, pagal viduramžio paprotį palaidojama vieta toje parapijoje mirusiųju, jau perpildyta. Tai dovanojo 1436 k. r. komturas Kryžoku Stepono bažnycziai didžius skliapus arti prie bažnyczios ēsančiųju Kryžoku draugystės namu, kūmi pradžia vėliaus vis padidintiems skliapams (katakomboms) tapė padaryta, kurie dabar žiurima vertybė Stepono bažnyczios yra ir daugybės keleiviu yra aplankomi. Įeiga į szitus baugius skliapus, į kuriuos mus abrozai perkelia, randasi laukinėje sziaurės pusėje bažnyczios su ruiminga prieange, kuri szitą užraszą tur: „Dieve, dūk jiems amžiną atilsį ir amžinoji szviesa jiems teszvieczia!“ Isz mažos ruimos, kur vadovai savo szakalius uždega, nutampį taku ant kairės pasisukancziu į grabvietę, kur nesuskaitytos daugybės kaulu ir kaukoliu suverstos (žiurėk abrozą virszuje po kairės). Toliaus keliaujant, asla visur augsztai su lavonu puveseis apdengta: po deszinės prieiname mažą ruimą, kur kaulai isz dalies pusė supuvusiųse grabūse gul, isz dalies prie sienos priszlieti yra (žiurėk abrozą virszuje po deszinės). Dar baugesnis yra žvilgis į kitą grabvietę, kurioje daug grabu ant kitas kito yra sukrauta. Keli yra atverti ir gali czia besiilsinczius, isz dalies dar drabužeis aprėdytus kaulus matyti (žiurėk abrozą žemai po kairės); metu skaitlius 1609 virszuje prie sienos paženkliną paskutinį laiką, iki kurio szitas skliapas laidojimui naudotas; kitas dar užmurytas skliapas tur lauke skaitliu 1776, 1777. Ant galo

užmurytas buvęs, ale naujesniame laike atdarytas skliapas yra aplankomas (žiurėk abrožą žemai po deszinės), kuriame isz naujo skaitlius grabu be davado ant kitas kito ir szale kitas kito yra suverstas. Per urvą, į pietus nusitraukiantį, kursai į kitą urvą, į Singer'io ulyčią iszeinanti, įveda, prastoji galiausei szitą baisųjį apatinį svėtą smerczio ir puvesio. M.

Gromatnyczia.

Szatiszkiui. „Szpoku ginczą“ pasinaudosime.

J. K. Rankraszcei atėjo. Dėkui.

Cyr. Tavo atvirasis rasztelis ir gromata po žinomu antraszu apturėta. Tavo svečiudu labai daug privargusiu grįždamu. Pusnynūse buvo įstrigusiu. Rankraszcei parvyko sveiki. Daina Baltro Teisybaiczio mums tiek negerumu padarė, kaip nei vienas kitas rasztas. Gavome ir nū pacziu ponu piktas gromatas už tas eiles. Trukstanczius numerius prisiųsiu. — Ar nėra kur kitur gražesnis Algėrto abrozas gaunamas, rasi nors žyczkomis? Norime klisziją pasidarydinti.

Užpraszymas.

Mums vienas szaunus Lietuvis, kunigas, raszo: „Jau dveji metai suėjo, kaip Szl. perraszė pirmąjė dalį Daukanto pasakojimu apie Lietuvos veikalus; prižadėjo spaudzinti, bet liki sziol nėko negirdėti . . . Ar šulauksime to brangaus skarbo, ar tas nūraszas gal kur nužuvo? Jei pasirodytu ant svėto pirmoji dalis, galėtumėme pasirupinti ir apie kitas. Negali būti, idant toksai brangus rankrasztis patektu žiurkėms. Iszspauzdinimas Daukanto pasakojimu butu didesniu paminklu, negu kad kas kokį akmeninį arba geležinį statytu. — Jei pinigų ant spaudos truksta, tegul Auszros rėdytuvė iszdūda apgarsinimą, jog nor spaudzinti; tegul iszrokūja, kiek viskas kasztūs; tada atsiras tokiu vyru tėvynininku, kurie dūs paspirtį; o tos žinės tegul bus padūtos Auszroje. — Jei Lenkai ant Mickaus paminklo surinko tiek tukstancziu, argi Lietuvei nesudės keliu dėl Daukanto? . . .“ — Ir mes su visu szirdies karsztumu tam pritardami pasakome, jog gėda butu mums Lietuviams, jeigu nei tiek nesurinktum, kad galėtumėme to savo karsztojo tėvynininko nespaustūsius veikalus per spaudą nevien Lietuvai, bet ir visam mokįtam svėtui prieinamais padaryti. Pasizadėdami už spaudą Daukanto pasakojimu rupinti, kaip veik tik bus pritinkanti suma pinigų sužadėta arba staczei įsiūsta, apgarsįsime Auszroje pravardes szelpōju prie szleidimo ir pavestąjė pinigų sumą. Turėdami rankrasztį pirmosios dalies savo rankoje ir aprokūdinę, kiek spauda kasztūs, iszdūsime visą rokundą taip pat Auszroje. Ragindami Lietuvos ir jos szlovingosios praeitinės mylėtojus pristoti prie to szventojo dėl tėvynės darbo per pavedimus, užpraszyme ir tūsius ant to pajudinti, kurie Auszros neskaitytu ir tokiu budu apie tai nėko nepatirtu. — Iki sziolei pavesta dėl spaudos istorijos viso labo 190 mk.

Kvita.

Jonui Liepizskiui. Nū tamstos ir draugu gauta dėl Byrutės naudos 13 (trylika) rubliu.

Byrutės skarbininkas, *Veyeris.*

Rėdytuvė, spauda ir kaszta Mikszu Jurgio Tilžėje.

1886.

3. num.

AUSZRA.

LAIKRASZTIS ISZLEIDŽIAMAS LIETUVOS MYLETOJU.

KETVIRTAS METAS.

Į t a l p a :

	Laiszkas.
1) <i>J. Bs.</i> Isz musu praegios. Kas tai yra „daina“? . . .	65
2) <i>T. J. J. L o.</i> Nadomas, eilės	72
3) <i>X.</i> Kronologinis suraszas atsitikimu buvusių Kauno rėdyboje (pabaiga)	76
4) <i>J. Kaln.</i> Pasaka, eilės	81
5) <i>Pigulevyczia.</i> Bandymas rankiaus Lietuvoje žmonių var- tojama žoliu vardu	82
6) <i>Kucziu Vilius.</i> Mergytė prieszgnė, daina su alasu . . .	86
7) <i>Pranys Milcziauckas.</i> Dūnos jieszkoczei (priemazga) . . .	87
8) Isz Lietuvos	90
9) <i>M. Vytantas,</i> didysis Lietuvos kunjgaiksztis	96
10) Užpraszymas	96

TILŽEJE.

KASZTA IR SPAUDA MIKSZO SPAUSTUVES.

„AUSZROS“

rėdytuvėje ir iszleistuvėje (Jurgis Mikszas Tilžė-Tilsit),

galima pirkti szitas knygas:

- Auszra**, laikrasztis iszleidžiamas Lietuvos mylėtoju, iszeina kas mėnesį kartą pavyzdyje knygutės 32—48 pus. Prekia ant metu su prisiuntimu 6 rublei (kitose žemėse, ne Rusijoje 7 m.). Auszra 1883 m. gaunama už 3 rbl., o 1884 ir 1885 m. po 4 rbl.
- Nėrio trys pamokslai apie gspadorystę** dėl gspadoriu. 1883. 43 pusės. 15 kap.
- Jázapo Miglovaros rasztai**. Eilės įvairios. I. plūksztas. 1884. 32 pusi didžiamie pavyzdyje. 25 kap.
- Drazdauskio svėtiszkos ir szventos giesmės**. 1884. 16 pusi ant raszomo popėriaus. 15 kap.
- Jankaus seniausios lietuviszkos dainos**. 1882. 36 pusės. 15 kap.
- Dagilio lietuviszkas sznipyns**. I. lida. 1884. 16 pusi. 5 kap.
- Dagilio lietuviszkas sznipyns**. II. lida. 1885. 16 pusi. 5 kap.
- Vyturio tėvynainiu giesmė**. 1884. 24 p. 15 kap.
- Basanavycziaus Ožkabaliu dainos**. 1884. 48 pusės. 25 kap.
- Auszros kalendorius 1886 m.** 88 pusės. Su koloravotu abrozū. 35 kap.
- Auszros kalendorius 1885 m.** 72 ir XXVIII pusės. 25 kap.
- Jankaus muzikėlis**. I. lida. 1885. 74 pusės. 15 kap.
- Basanavycziaus žirgas ir vaikas**. 1885. 32 pusi. 15 kap. Pelnas ant „Byrutės“ naudos.
- Nėrio pamokslai apie galvijū ir aveliu auginimą ir gydymą ju nū nekuriu ligū**. 1885. 15 kap.
- Gailuczio uždūtnas**. Uždūcziū rānkis aritmėtikos arba rokundu mokslo. 1885. 80 pusi. 40 kap.
- Basanavycziaus žiponas bei žiponė** ir auksingumas bei sidabringumas lietuviszku dainu. 1885. 30 pusi didžiamie pavyzdyje. 25 kap.
- Trupinėlio Vytantas**, didis Lietuvos kunjgaiksztis. Su Vytauto abrozū. 1885. 48 pusės. 25 kap.
- Nėrio sodnas, apynei ir bitys**. 1885. 36 pusės. Su abrozdeleis. 15 kap. Pelnas ant „Byrutės“ naudos.
- Jankaus žimos vakaro adynėlė**. 1885. 140 pusi. 30 kap.
- Ant atsiminimo susiėjimo lietuviszkos draugystės „Byrutės“ Naujojoje**. 17. I. 86. 36 pusės. 10 kap.
- A. ir J. Sz. o abėcėla** ir taip mokintuvė dėl vaiku. 1886. 60 p. didžioje aszmainio (oktavo) kvarmoje. 20 kap., 100 imant po 10 kap.
- Nėrio aritmėtika**, keturi svarbiausieji veikalai. 1886. 50 pusi didž. aszmainio kvarmoje. 30 kap.
- Nėrio žmoniū ligos**, svarbiausiosios. 1886. 64 pusės. 20 kap.
- Nėrio rėdos įstatymai**, Lietuviams Suvalku rėdyboje. 1886. 18 pusi. 10 kap.
- Kalnėno bitininkystė**. 1886. 10 pusi. 8 kap.
- Kraszevskio Vytoliorauda**, giesmė isz Lietuvos padavimu lietuviszškai iszguldyta *J. A. V. Lietuvio*. 1880. 320 p. Byrutės sanariams po 1 rbl., ne sanariams pō 1½ rbl.
- Juszkos rasztai**: 1) *lietuviszkos dainos*, 2) *svodbinė rėda*, 3) *svodbinės dainos*, 4) *stataaszymas arba ortograpija*.

Perkupeziams po 50 eks. ant rykio vienos knygos imant, dūdame 33⅓% rabato (lėidžiamie už du treczaliū prekios). Pridūtosios knjgu prekios iszsimano be nusiuntimo į užrubežį. Perkantiems reikalaujant galima iki į parubežį veltai prisiųsti; to dėl tik reikalinga czia vietą pridūti.

NB. 1 kapeika = 2 pf., 1 rublius = 2 mk.

Mikszas.

VYTAUTAS,
DIDYSIS LIETUVOS KUNIGAIKSZTIS. 1391—1430.

Isz musu praeigos.

Kas tai yra „daina“?

Lietuviu tautai gilioje senovėje iszėjus *isz rytu szabies, isz Augstosios Azijos, ir mažojoje Azijoje, ant salu Aigijos marės, Graikijoje ir Trakijoje (szend. Bulgarija) apsigyvenus*, sentėvei musu jau į 2—3 tukstanczius metu, dar Kristui negimus, buvo *apszvieciausia tūmet tauta ant žemės, ir jie pirmieji atgabeno pirmas sėklas žmogiszko apszvietimo ir dabos (kulturos) į Europą. Norint didžiausia tūmet tauta ant žemės, bet į daugybę mažesniu genodziu pada-lyta, ant labai didelio žemės ploto be vienybės gyvenanti, Lietuviu tauta ne visados galėjo spirtiesi priesz svetimas gentes, į lietuviszkas žemes įsibriaujanczias ir lietuviszką tautą benaikinanczias. Senojoje teviszkėje — kur tokią augsztą dabą Lietuvei buvo pasiekę — priespaudai atsirandant ir daugsinantiesi, tie isz senovės Lietuviu, kurie savo liūsybę, tikybę ir kalbą iszlaikyti troszko, traukiasi isz savo tėviszkės, jieszkodami sav naują žemę liūsybės, naują Amėriką. Kaip szendien nū didžio Lietuvoje prispaudimo Lietuvei iszsprusdami Amėrikona keliasi, taip senovėje, isz Azijos, Graikijos, Trakijos, Lietuvei szaurės linkui nū upės Dunojaus keliasi, apgyvendami ir kolonizavodami visą tą plotą žemės, kursai randasi tarp Dunojaus ir Jurės (Baltosios marės) sziaurėje. Czionai dar tūmet tankios „žalios“ girės per „szimtus myliu“ tensiasi, ir tose giriose lietuviszki Keltai (iszėvei, emigrantai) daugiausei viensėdiszkas kolonijas įtaisydavo, isz ko vėliaus ir kaimai atsirazdavo. Tu lietuviszku kaimu vardai dar ir szendien randasi Galycijoje ir ant viso ploto tarp up. Udros (Odra), Visztulės (Vysla), Dniepro, kur szendien Slovėnai (Lenkai, Rusai) gyvena, isz ko mes numanyti galime, jog tie lietuviszki kolonistai tarp Slovėnu isznyko.*

Sziaurės link nū up. Dunojaus Lietuviu sentėvei jau į 1000 m. pirm Kristaus pradėjo persikeldinti. Isz mažosios Azijos iszėivystė

pasidaugsino, regis, ipaczei nū 6 szimtmeczio, Kristui negimus, kada lietuviszkos vieszpatystos į Persu rankas pateko; isz Trakijos Lietuwei labiausei „bēgti“ pradėjo nū to laiko, kada Trakija į rymiszką provinciją pavesta tapē (apie 46 m. po Krist.). Sziaurėje Dunojaus, szios dienos Vengrijoje ir Rumunijoje lietuviszki Dokai buvo įsteigę labai tvirtą vieszpatystę, kuri po ilgu kariu su Rymėnais, 107 mete Kristui užgimus, per Rymėnus įveikta tapē. Turime žinias, jog ir szitu Doku liūsybę mylincioji dalis apleido saro tėvu žemę, ir persikėlė sziaurės link nū Karpotu kalnu ir taipogi apsigyveno giriose sziaurėje.

Sunkiaus yra paženklinėti laiką, kada Lietuviu sentėvei pradėjo ant gyvatos įsikurti ant szios dienos Lietuvos žemės palei Jurias-marias. Szime dalyke tik ant musu gintaro dar atsiremti galima.

Graikijoje ir Vitalijoje kapūse, isz gadynės 2 ir 1 tukstančio metu, dar Kristui negimus, atrasta tapē drauge su lavonais ir gintarinius daigtus; szisai gintaras, kaip Helbig'as*) ir Helm'as**) darodė, paeina isz Prusu, nū Jurės krantu. Reikės dumoti, jog tą gintarą, ne kas kitas, kaip patys Lietuviu sentėvei, dar Graikijoje ir kitur gyvenantieji, gabeno isz sziaurės, ir jog jau toje gilioje senovėje apsilankyti turėjo szios dienos Lietuviu žemėse. Ketvirtame szimtmetyje, dar Kristui negimus, keleivis Putėjas jau minavoja lietuviszkus *Aistus*, palei up. *Aistą* (Bartininku valstijos, Vilkavisztkio pavieczio) gyvenusius, kurie jau tūmet buvo tokie jau ukininkai, kaip ir szendien mes esame.

Taip kolonizacija lietuviszka szios dienos Lietuvos žemės prasidėjo gilioje senovėje, ir dar pirmame szimtmetyje, *Kristui užgimus, visas plotas žemės ir tarp up. Dunojaus bei Mėlinosios (Jūdosis) marės pietūse, net sulyg pakrascziu Jurės sziaurėje, lietuviszku kolonistu apgyventas buvo.*

Regis apie pirmą szimmetį Kristui jau užgimus, atsiranda Europoje Slovėnai. Isz rytu szalies eidami nū up. Uraliaus per tyrus pietinės Maskolijos, jie apima pirmiausia žemę, palei upę Dnieprą; isz czion jie pasidūda į vakarus. Viena ju dalis atvyksta į Padunoją palei Mėlinąją marę; kita dalis, apeidama

*) Slg. Mitteilungen der anthropologischen gesellschaft in Wien 1878. Bd. VII, 244.

**) Slg. Zeitschrift für ethnologie. Berlin. 1882. Bd. XIV, 71. 72.

sziaurėje Karpotu kalnus, užima žemes szios dienos Vengrijos; trečia dalis platinasi palei upes: Dnieprą, Visztulę, Udrą ir Labą (Elbę) sziaurės link. *Apimdami palei szitas upes žemę, Slovėnai atranda czionai gyvenanczias be polytikiszkos vienybės lietuviszkas gentes, kurios po valdzia Slovėnu tenka. Slovėnams su lietuviszkais gypatininkais susimaiszant ir priimant augsztesnę Lietuviu kulturą didė daugybė Lietuviu pragaiszta, o isz maiszytanos dviejų kalbų, kyla szendienyksztė slovėniszka, į daugelį tarmenių iszsklydusi, kalba, turinti didė daugybę lietuviszku gramatiszku parmu ir žodžių*

Nors didė dalis Lietuviu tarp Slovėnu pragaiszta, ne menkai tacziau slepiasi nū slovėniszkos slogos ir verguvės ir traukiasi į girias, kurios tūmet be galo ir kraszto szios dienos lietuviszkas žemes apdengė. *Į szitas girias pamarės, palei upes: Visztulę, Niamuną, Duną (Dauguvą) lietuviszki Keltai susigrūdo ipaczei tarp 2—10 szimtmeczio ir vėliaus, taigi gadynėje atsiradimo Slovėnu ir iszsiplatinimo jų valdzios ir galybės. Lietuviszki Gėtai arba Gatvei (alias Jatviagi, Jadzwingi etc.), kurie gyveno tarp girių ir pelkių ant viso ploto tarp upių: vakarininio Būgo, Naro, Beržinės (Berezina) net iki rubežiaus Valynijos gubernijos, kaip žinoma, Rusų ir Lenkų dar XII. ir XIII. szimtmetyje tapė „be mielaszirdystės“ isznaikinti; tik maža jų dalelė, persikeldindama tūmet į szios dienos Vilniaus guberniją, dar iszgelbėjo savo liūsybę ir kalbą nū Lenkų!*

Taigi matome, jog jau į pusantro ar daugiau tukstanczių metu pirm Kristaus, Lietuviu sentėvei dėl gintaro pradėjo jau aplankyti Jurių pakraszczius; ketvirtame szimtmetyje — randame jau ant szios dienos Lietuvos žemės gyvenanczius *Aistus*. Keltus isz Trakijos (szend. Bulgarijos); per kares su Persais, Rymėnais, vėliaus vėl su Slovėnais, Lietuviu sentėvei priversti tapė persikelti ant gyvatos toli į sziaurės gires, kuriose pasislėpti nū persekinėjimu buvo galima.

Kožnas supranta, jog kelstantiesi vieta isz vietos ne turtingiausi žmonės „bėgo“ nū szvetimos priespaudos, bet žmonės vargingi, dėl kurių brangiausia yra kalba prigimta, tikybė ir liūsybė, o ant kurių peczių visados sunkiausias nasztos užkraunamos, ir taip lygei tie vargingesniejie gyventojai mažosios Azijos, Trakijos ir t. t. isz savo tėviszkės į gires sziaurėje traukėsi, laisvės jieszkodami, kaip ir szios dienos tik pavargėlei Lietuvei, Amėrikona einą, tūmet kada lietuviszki bajorai, nėko

nesirupindami apie savo tautos reikalus, ir namėje, nors po svetimu jungu, ramei sav tuno, ne alkanus skilvius turėdami. Ne gana to. Anose žemėse gyvenant ir po svetimu jungu — butent rymiszku — patekus, bajorai ir kunigai lietuviszki pirmiausi atsižada nū savo, o priima rymiszką kalbą, taip lyginai, kaip vėlesniame laike jie lenkiszką prisisivino, ir lygei taip, kaip dabar, lietuviszkose bažnyčiose lenkiszkai kalbai vieszpataujant, daugiausei Lietuvei į Lenkus pavirsta, taip ir senovėje, po valdžia Rymėnu ėsant, Trakijoje su iszsiplatinimu krikszczioniszkos tikybės ir su pagalba rymiszkos kalbos, dalis lietuviszku Traku surymiszkūta tapė ir szendien, jau sziaurėje Dunojaus gyvendami, jie Rumunais vadinasi.

Ant szitu dalyku asz dabar tik trumpai nurodau, pasitikėdamas, jog skaitytojas ir pats dasiprotėti galės, kad tarp *lietuviszkos kulturos senoje tėviszkėje ir naujoje žemėje visados didis skirtumas turėjo buti.*

Nauji lietuviszki Keltai isz mažosios Azijos, Trakijos ir kitur sziaurės link keldamiesi ir ilgas keliones atlikdami, drauge su savimi galėjo imti tik reikalingiausius daigtus, kaip javus dėl sėjos naujūse giriu trakūse, gyvolius naminius ir t. t.; dykose vėl giriose apsigyvenus ir dirvas dėl apgyvenimo įtaisant, tie Keltai negalėjo czionai nė apie kokius mokslus ir daidalystę (daildarystę), nė apie kitus civilizatisziskus daigtus rupintiesi, kaip tiktai apie iszlaikymą vargingo gyvenimo. Teisybė, jie įvaisino sziaurėje tulą kulturą, bet ji nėkūmet negalėjo susilyginti su taje kultura, kokia tame pat laike senoje tėviszkėje, mažojoje Azijoje ir Trakijoje, liko. Ir tikrai, mes turime aiszkius liudyjimus *apie senatvę, augsztumą ir didybę lietuviszkos kulturos*, Lietuviu tautai dar senovės tėviszkėje gyvenant, *tokios kulturos, kuri tulose įpatybėse ir szendieniszkos kulturiszkoms tautoms gal paveizdona statoma buti!*

Musu laiko lietuviszki Keltai Amėrikoje atranda didesnę liūsybę ir apszvietimą, neng savo tėviszkėje turėjo, o tarp apszviestesniu žmoniū gyvendami ir patys veik praaksta ir akylesneis tapsta. Kitoniszškai ėjo szime dalyke senovėje. Keltai senovės isz Azijos ir Trakijos iszheidami ir giriose sziaurės įsikurdami, ne tik neatrazdavo czionai kulturą, bet turėjo patys ją įvaisinti, degindami girias ir trakus trakindami, to dėlei ir

apszviestiesni žmonės galėjo naujoje liūsybės žemėje savo pirm-nyksztį apszvietimą ir dabą pragaisziti.

Ne gana to. Kelstantiesi isz vietos į vietą ir tikybės bei giminystės ryszei tarp nauju Keltu ir tėviszkėje senoje likusiu Lietuviu turėjo atsiliūsūti, paczioje kalboje tulos atmainos tar-miszkos atsirasti, ne vienas paprotys persikeisti arba pragaiszti, ne viena tikybiszka ar vistariszką žinia ir nūmonė, isz senosios tėviszkės iszgabenta, su laiku isznykti.

Szendien, ilgoms szimtmecziu eilėms, Lietuviu tautai ant sziosdieninės žemės begyvenant, praėjus, kada su įvedimu krikščioniszkos tikybės sujungtos atmainos ir polytikiszkos audros sunaikino ir tūs padavimus ir žinias apie senovės Lietuviu tėviszkę, isz kurios Keltai — o szios dienos Lietuviu sentėvei — atėjo, szendien, sakau, yra dar sunkiaus tikrai iszmanyti ir suprasti ir tas senoviszkas liekanas musu budo, dabos kalbos ir senosios tikybės, jai mes nenorėsime atsiremti ant tu veikaliszku ir vistariszku žiniu apie gyvenimą, budą, dabą ir tikybe senovės lietuviszku gyventoju Trakijos, mažosios Azijos ir k., kurias dėl musu užlaikė graikiszki, rymiszki ir k. rasztininkai.

Taip jau ankscziaus, norėdami lietuviszkos „lapinės“ senatvę dasekti, mes turėjome Trakijona persikelti, kur ir atradome tą kepurę*). Upės „Dunos“ arba „Dunojaus“ vardas — kaip paradėme — užsiliko dainose musu isz tos gadynės, kada Lietuviu sentėvei palei tą upę Trakijoje dar gyveno**). „Varias“ ir „žalvaris“ lietuviszku dainu, vardas „Mėlinosios marės“, upės „Priegos“ arba „Prygos“, paminėjimas „alyvos“ medžio ir k. liekti dainose musu taipo-gi isz tos gadynės, kada Lietuvei dar mažąją Aziją, salas Aigijos marės, Balkanu pusiasalį ir t. t. apgyveno, ir isz kur ateidami lietuviszki Keltai pažintį tu daigtu drauge su dainomis į szios dienos Lietuvą atgabeno***). Norėdami dasekti priežastį atsiradimo ir senatvę Lietuviu žemės ženkle „vaiko“, mes taipo-gi priversti tapėme pradžios to ženkle Trakijoje jieszkoti, ir tikrai pas Lietuviu sentėvius, Trakus, įjį atradome****). „Žipono“ ir „Žiponės“ vardą, kaip lygei auksin-

*) Slg. *Auszra* 1884. N. 5—6.

**) Slg. *Auszra* 1884. N. 7—8, 10—11.

***) Slg. *Auszra* 1884. N. 9. pag. 310—312.

****) Slg. rasztą „*Žirgas ir vaikas*“.

gumą bei sidabringumą lietuviszku dainu mes iszaiszkinti galėjome, susipažindami su senovės Trakais ir ju giminaiczeis*). Taip ir dabar, norėdami dėl klausymo „Kas tai yra daina“ atsakymą atrasti, turime vėl į senovės Lietuviu tėviszkę — mažąją Aziją ir Padunoiją — keliauti.

Sala *Kurėtu* (szendien *Krėta*, ant *Aigijos* marės gulinti, tarp mažosios Azijos ir Graikijos), kurią d-ras Schliemann'as, regisi, jau pradėjo arkėjologiskai isztyrinėti, buvo gilioje senovėje Lietuviu apgyventa. Szitos ir kitu salu lietuviszki gyventojai jau į 3000 m. dar Kristui negimus buvo jau augsztą dabą dasiekę, ir tos gadynės visa marinė prekionė ne tik ant *Aigijos*, bet ir ant viduržeminės marės (*Mare mediterraneum*) ju rankose buvo ir ant ju laivu atliekama. Įpaczei karaliui *Minui* (*Minos*) ir jo broliui *Radamancziui* (*Ραδάμανθς*) valdant (apie 2500—2000 pirm Krist.) galybė lietuviszku gyventoju szitos salos augszciausei pakilo. Mes turime žinias, jog ant szitos salos ir *rasztas* tūmet pirmucziausei iszrastas tapė**). Bet dėl musu dabar akyviausias daigtas žinoti, kaip jaunumenė czionai mokinama buvo.

Senovėje lietuviszka kunigija (geistlichkeit) buvo apszviecziausia dalis musu tautos ir ji ne vienur — kaip kitoje vietoje matysime — ne tik dvasiszškai bet ir svėtiszškai žmonėmis valdė. To dėlei tos gadynės mokslas visas rankose kunigu buvo, o jaunumenė, po įtekme dvasiszku savo mokintoju budama, mokinosi daugiausei dvasiszku ir doriszku mokslu. Mokslas apie tikybę, Dievą ir dievus buvo eiliomis giesmėse iszguldomas, ir jaunumenė mokinosi, giesmes giedoti turėdama. Ne tik apie Dievą giedoti mokinta: mokinama buvo ir giesmiu, kuriose veikalai garbingu ir narsiu vyru, karžygiu, apgiedojami buvo. Bet dėl musu svarbiausia yra žinia, jog ir *provos* arba *zokonai* buvo tūmet sueiliūtose *dainose* ir isz galvos *dainūjamos*. Taigi jaunumenė provu ir įstatymu mokinosi, *dainas dainūdama*, kuriose tos provos buvo iszguldomos***). Ketvirtame szimtmetyje, dar Kristui negimus, gyvenęs Aristotelis sako: „pirm atradimo raszto, *provos (zokonai)*, kad jos netaptu užmirsztos, buvo paprastai dainū-

*) Slg. „*Žiponas bei Žiponė ir auksingumas bei sidabringumas lietuviszku dainu*“.

**) Slg. *Diodoros V*, 74 ir *Fligier. Neuere ethnologische entdeckungen auf der Balkanhalbinsel*. Wien 1880. S. 4.

***) Slg. *K. Höck. Kreta*. Göttingen 1829. Bd. III, s. 105.

jamus. Agatyršai dar taip daro.“*) Sztie Agatyršai arba Ažutyršai buvo lietuviszka (trakiszka) gentė ir gyveno tūmet sziaurėje nū Dunojaus, dalyje sziosdieninės Vengrijos. Dar ir vėliaus randame pas lietuviszkas gentes mažojoje Azijoje toki pat budą *dainu provizku dainavimo*. Pirmame szimtmetyje, Kristui užgimus, rasęs Strabonas sako apie gyventojus pilies Mažoku (*Μάξακα*): „Mažakėnai gyvena pagal įstatymus (zokonus) Karondo, to dėl jie vieną *dainorių* (vok. gesetzesänger) laiko, kursai dėl ju įstatymu (zokonu) iszguldytoju yra, kaip provininkai (juristai) pas Rymėnus“**).

Ir pas kitus senovės Lietuviu brolavaikius, butent pas *Indus* ir *Eranus* provos taipogi turėjo buti *dainūjamos*, nės szventose ju knigoose: *Vedā* ir *Avesta*, provas ir įstatymus randame *dainiszka* sueiliūtus; isz ko mes numanyti galime, jog, rasztui atsiradus, vislab tapė tik užraszyta, ir taipo, kaip isz senovės buvo *dainūjama*. To dėlei pas Eranus ir *dainiszka* aprėdyta prova vadinosi *daina* (daēna = gesetz). Ir pas lietuviszkus Agatyršus, Dokus ir Trakus *daina* taipogi ženklino *dainūjamą provą* (zokoną), t. e. provą parmoje giesmės sueiliūtą***).

Szendien, jau isznykus Lietuvoje senoviszkomis *provū dainoms*, arba tiesiog sakant *dainoms* (gesetze), žodis „daina“ tik dėl paženklinimo svėtiszku giesmiu beliekti; tik kalbnastis: „isz dainos žodį neiszmesi“, regis, prie senovėje giedamu zokonu, *dainu*, prigul ir isz gilios senovės daaina!

Lietuviszkas žodis „daina“ užsilaikė ir kalboje Rumunu ir isz to laiko, kada jie dar nebuvo surūmyszkūti ir lietuviszka (trakiszka) kalbėjo; tą žodį jie dabar isztaria „*doina*“. Ir į Persu bei Arabu kalbas tas žodis perėjo, iszsitaria szendien „*dīn*“ ir „tikybę“ (religio) ženklina, nės senovės *dainose* ir tikybiszki įstatymai buvo apdainūjami.

Taigi senovėje „daina“ ženklino tiek, kaip „prova“, „zokonas“ (gesetz).

Elenoje 1884.

J. Bs.

*) *Aristoteles. Problemat. XIX. 28.*

**) *Strabo. XII. 2. 15.*

***) *Slg. R. Rösler. Einiges über das thrakische. Zeitschrift f. d. österreich. gymnasien. Wien. 1873. S. 106.*

Nadomas

pagal *Severyna Goszczių*.

Lietuviszka pasaka. Tikras atsitikimas isz 1290 m. apie szventę szeszťiniu, kada Lietuvoje vieszpatavo Vitėnas, Lenkijoje Mastukas (Lokietkus), mistrus-gi Kryžoku buvo Menckus isz Kvervandės.

Perversta ir eilėсна sutaikyta *T. J. J. L o.*

Sav kurcei užūdams, palengva sriuvendams
Mėlynas mus' Niamuns, kaip dangus žvaigždėtas,
Tamsoje sav slinko, krasztą placzei tvenkdams;
Taigi priesz Kalainę mumis netikėtas
Ant szlapios kruties mus' upės pasirodė
Ne didokas laivas, žėgleis apžiurėtas
Ir puszkūdams mums tik ūdegą parodė;
Jo eiga panėsi, lyg į narią žuvį,
Ar Kryžoką baisų, vejantį Lietuvį.
Tą pilies sargyba per sapnus palaiko;
Bet jautrus Jerma mus' tai tūjaus suprato:
Suvadinęs brolius sumonę jis laiko,
Szeip jis jiems kalbėdams, tą dalyką krato:
— „Sztai, szioj valandėlėj greit pro mus' prasprudo
Gers burys krikszczioniu; kas jie yr, primįsiu;
Jog sveikus palikom, gal jie mus iszpludo;
Kas jie yr, bajorai, jums asz pasakysiu:
Tai komturs Ernelis, brolis isz Ragainės;
Dvideszimts penkis jis karžygius tur tvirtus,
Druczei apszarvūti, jėtys ju gelžinės;
Nor jie iszdaryti mums jūkus atvirtus.
Dar su jais isz Viedniaus brolis ir ten buvo.
Iszilgai pakriausziu sav vytinėj irias,
Lietuvą tyrauja; per jūs daug mus' žuvo;
Jūs praleist netinka: jie mus vargīt spirias.
Kaip-gi dar aps'eiti czia su jais iszpūla?“ —
Vienas atsiliepia: „reik jūs iszterioti“.
Kitas: „reik sugauti ir užmaut ant kūlo“.
Treczias: „kad sugauti, pirm reik suvilioti“. —
Kaip jūs isznaikīti, jie visaip manstauja:
Tarmės tu per drąsios, szitu vėl per bailios,

Idant iszterioti tą Kryžoku saują,
Nės Lietuvei yr tai rėksnės kūsos gailios;
Vyrai-gi Kryžoku — galvažudžiu gauja.
Vienas toks būrys ju daugel kūsu trynė.
Taigi dar visu ju protai susipynė. —
Tarp ju buvo vienas vyrs, kaip milžins tvirtas,
Lyg jauna mergaitė, potogus isz veido;
Vardas jo Nadomas, karėse pagirtas.
Mato, jog dievai jūs susitart neleido,
Akyse mansta jo, tai žinyczia dega,
Tai ugne Perkuno, kibirkszczia lyg spraga.
— „Dūkit man kalbėti!“ — szaukdams, jis pakilo.
Tū visi jam tarė: „klausom!“ ir nutilo.
„Priežodis Lietuviu iszmintingai sako:
Jei nū medžio vaisiaus negali nuskūti,
Tai turi tą medį smarkei pakratyti.
Priežodis yr geras. Reiszkus muszis peikiams:
Man toks supratimas yr dievais suteikiams;
Apie jo-gi sekme man visai nerupi
Leiskit man tą liūbą: ji galvoj man tupi.
Tad jus pamatysit, medį kaip nukrėsiu,
Kaip Kryžokų galvas gausei asz padėsiu. —
Ar jus tinkat?“ — „Tinkam’!“ — surikė, sustojo.
Tad Nadomas szirdžia Dievui davęs garbę,
Kad nē viens Kryžokas neiszsprius, viliojo;
Tū kareiviams savo davė žinę svarbę,
Ir isz kariumenės kū didžiausius vyrus
Iszsirinkęs, kas žin ką prisakinėjo.
Ir akimirkoj, sztai, jie po krumus tyrus
Niamuno kraszte tū iszsislapstinėjo. —
Jau auszra rytinė szvinta, raudonūja,
Ir gelmė, kaip pragars, Niamuno stiklinė
Balžganomis oro ukanoms garūja;
Lyg isz debesių, sztai, iszszliaužė vytinė.
Karžygei joj kribžda, tyrauja Lietuvą,
Kožnas-gi isz juju dėvi baltą skraistę;
Grižta isz naktžygio, maž krauju aplaistę.
Taip tai, jiems bežiurint, sztai mergaitė kelias,
Bėga linkui kraszto, lyg ožka iszvyta;

Prieszingas-gi vėjas su jos rubais velias,
Ir pakėlė verksmą neiszipasakytą;
Jos veidai, užraudę, lyg ugnis liepsnojo;
Patogi isz viso, ir augszta, lytinga,
Greit kraszton, pribėgus graudžei aszarojo.
Klaupėsi ant keliu, tartum nelaiminga,
Ir rankas atkiszus', virsz pavirsziaus upės
Gailescziu didžiausiu žliumbė, garsei szaukės:
„Karžygei, sustokit! ranką man padūkit!
Szei krikszczionkai vargei neszkit pagelbimą!
Nū baisiu Lietuviu manę iszliūsūkit!
Per mus' Jėzaus Kristaus ant kryžiaus mirimą!
Per panos szvencziausios sopulius septynis!
Gelbėkit! Kencziu czia per metus devynis!“
— „Lūmas karžygystės liepia gint merginą:
Baltu gopturu reik gražiąją apdengti.
Miela priderystė tiems, ką kryžių gina.
Baisus užkeikimas, grėkas ją aplenkti.
Reikia pasiskubīt: czia dvejoj nēr laiko.“ —
Staigei ta vytinė vietoje sustojo;
Irias linkui kraszto, vietą lypiui taiko,
Ir merginą urmu, sztai, visi apstojo.
— „Kas esi? mergaitė!“ — Virszininks paklausė:
— „Ko nū mus' tu nori?“ — Antrą kart ją klausia:
— „Kas yr, kas tav daros?“ — Karžygei vėl klausė:
— „Žodžiu jai pritruko — o nelaimingiausia!
Ar krutinėj balsas staigei užsiriszo?
Ar rujos szarvūtos baisei iszsigando?
Tai, — negal sznekėti; protas gal sumiszo.
Į szalis tik dairo; lyg iszbėgti bando.“ —
Bet taip graudžei akys apsziaszarojo
Ir tokia nelaimė veide iszsireiszkė,
Jog isz didžio skausmo, rodos, netrivojo.
Jos rugojimai nors tiek nelaimiu reiszkė,
Akys-gi isz tolo taip gražei liepsnoja,
Jog visi subėgo jos pasistebėti;
Bet drutu tik viržiu akylai daboja,
Ką ant kraszto laivo buvo jais padėti.
— „Mieloji pauksztelė! Tikt atvėsk nū baimės“ —

Dar lēciaus jā žadin iszkilmings kareivis:
— „Priežastį sakykie savo tos nelaimės!“ —
Pagaliaus ji tarė: „Sztai manę Lietuvis
Jau senei pagrėbė. Ui, ilga kelionė!
Lenkūs net už Bugo mano yr gimtinė.
Asz esmi Lenkiutė, asz tikra krikszczionė,
Szendien-gi Lietuviu asz esmi imtinė.“
Tai laivon, — į krumus vėl ji dirstelėjo.
Brukszt! laivon priszokus, nudrėskė gopturą.
— „Vokieczei, jus snarglei!“ — smarkei riktelėjo.
Taip bekoliodams jūs, jis suriko: „ura!“
Isz po moters rubu tvirtas vyras stoja,
Ir pliku, sztai, kardu jis miklei szvytėja,
Ant briaunos vytinės tik ore kapoja.
— „Avigalvei!“ — szaukia, lyg vilkus uliūja:
„Asz esmi Lietuvis!“ baisei vėl užbliovė:
„Asz esmi Nadomas! Gaiszkit, manę keikit!“ —
Ir gelmėj gerklės dar užszvilpė, užgriovė:
— „Ei, Lietuviu vyrai! szen pas manę eikit!“ —
Sztai giria atgijo, lyg persėda truko,
Ir isz tankumynu Lietuvei iszpūlė
Lyg Perkuno griausmas, bėgdami suszuko,
Ir ginklingai, staigėi Kryžokus užpūlė.
Dovanai komturas garsei laivo szaukia,
Dovanai Kryžokai bėga prie vytinės.
Nės Nadomas tvirtas jau ant laivo plaukia.
Nėks negal pajudint tos vylios imtinės,
Nėks iszlupti viržį negal isz jo ranku.
Lietuvei isz girios lakeilė skubėjo
Drucei susispaudę, kirto kirtį tankų,
Kryžokus kapojo, kol visus padėjo.
Greitai mus' Lietuvei, pabaigė tą karę.
Sztai kraszte, kur bangos Niamuno puszkėja,
Ties tvirta Kalaine, rodos susitare,
Czia visi Kryžokai guli ir dėjėja.
Taip tai, rods Ernelis per neapsargumą
Baigė savo slaptų žygį ir galybę.
Mums garbė, paminklas! per iszmingumą
Mus' stipraus Nadomo. drąsiją jo buklybę.

~~~~~

Kronologinis suraszas atsitikimu buvusiųjų Kauno rėdyboje.

(Pabaiga. Pradžia 10 ir 11 num. Auszros 1885 m.)

- 1421 m. Popėžius Martynas patvirtino Žemaičių vyskupystę, o didis Lietuvos kunigaikštis dėl mitybos vyskupo, kapitulos ir kanau-ninku paskyrė nekuriūs dvarus.
- 1422 m. Padaryta sandora, kurį pasiturėdami Kryžokai sugražino Lie-tuvai Žemaitiją ir Sudaviją.
- 1430 m. Vytautas pasimirė. Ant sosto didžios kunigaikštystės už-žengė kunigaikštis Svidrigaila.
- 1434 m. Pasimirė Lenku karalius Ladislavas Jagaila, palikdamas įpėdi-ninku savo sunų Ladislavą III.
- 1435 m. Mikolas, sunus Zygmunto Keistutaiczio, didžio Lietuvos ku-nigaikščio, sumuszė Svidrigailą drauge su jo draugininkais, Li-vonijos bajorais, pagal Paboiską, Vilkmėrgės pavietyje. Čia gavo galą muszyje magistras v. Kirkskordas, o kiti Vokiečiai visiszkai iz-muszti szale Vilkmėrgės persikeliant per Szventos upę.
- 1441 m. Žemaitijos gyventojai, pripažindami savo vieszpaczių kunį-gaikštį Mikolą Keistutaitį, atsisakė pripažinti ant savės valdžią naujai aprinkto Lietuvos kunigaikščio Kazimėro. Paskutinis vienok su kareiveis pribuvęs į Kauną mokėjo gerųju drauge su karvedžiu Gastoldu prikaltėti ir nutildyti supykusius. Tada Že-maicziu storasta tapė iszrinktas Kantautis.
- 1444 m. Didžioje pėtnycozioje Kazimėras įdave Kaunui magdėburginos tiesas.
- 1451 m. Kazimėras, tapęs Lenku karaliumi, nekurių laiką gyveno Kaune ir čia priėmė Burgundijos pasiuntinį Petrą Vaskežą.
- 1452 m. Kanas užvolginiu Totoriu Szach-Achmed'as, Lietuviu vejamas, tapė ju suimtas pagal Kijavą, atvežtas į Kauną, kur ir pasimirė.
- 1463 m. Gartyne (Gradne) karalius Lietuviu ir Lenku Kazimėras iz-davė rasztą, kuriūmi partvirtino tiesas Kaunui įdūtas didžiu kunį-gaikščiu Vytauto ir Zygmunto, o tai: vokiszką pylio užsilaikymą, užturėjimą svarstykliu, vasko iszdirbimą, gelumbiu iszdirbimą, ir paskyrė atidūtą mėstui už Niamuno žemę pridėdamas dar szmotą miszko ir žemės.
- 1464 m. Maro ligai po Lietuvą iszsiplatinus karalius ir karalėnė didžiąją žimos dalį Kaune perleidė.
- 1465 m. Užpūlusieji ant Žemaitijos Livonijos kareivei tapė sumuszti pagal Palangą.
- 1468 m. Isz sumestu pinigų Kaune tapė pastatyta rymo-katalikiszka bažnyczia kunįgams bernadinams.
- 1471 m. Gartyno (Gradno) kasztelionas Stanislovas Sakdzivojevyczius, apturėjęs karaliaus Kazimėro daleidimą, atidavė Kaune savo na-mus pastatymui bažnyczios ir kliosztoriaus kunįgams bernadinams.
- 1472 m. Visoje Eiropoje buvo matoma komėta (ūdeginė) ir tūse pat

metūse nū per daug didžios sausos Lietuvoje ir Žemaitijoje buvo badas.

- 1492 m. Aleksandras, Kazimėro sunus, užžengęs ant sosto didžiu Lietuvos kunigaikščiu, patvirtino visas tiesas Kaunui įdūtas, o labiausei tiesas ir pavalnyjimus mainininkams, išskiriant žydus ir ērētikus, kuriūs buvo paliepta neįleisti į mēstą; taip pat buvo padidinta vieta krautuvei tavoru ir padaugintas skaitlius turgu Kaune. Tas pats karalius 22. dienoje rugpiuczio įdavē Žemaitijai, iš savo valēs prisidėjusei prie Lietuvos, tiesas išsirsinkti sav storastas ir tijunus, ir sulygino tiesose Žemaitijos bajorus (kilties vyrus) su bajorais Lietuvos.
- 1499 m. Padrutintas susivienyjimas Lietuvos su Lenkija, atsibuvęs jau 1385 m. Vilkaviszkyje ir 1413 m. Gartyne (Gradne).
- 1503 m. Karalius Aleksandras, patvirtinęs pirmucziausias dovanas, iš naujo vėl apdovanojo bažnyציą rymo-katalikiszka.
- 1507 ir 1508 m. Išzdūti paliepimai Zygmunto I. apie davadą szventenybēs Kaune.
- 1510 m. Kauno pilionis, pats ir pati Nababai, ne toli nū mēsto, kur dabar karinis ligonbutis, įkurē rymo-katalikiszka kažnyציą szv. kryžiaus.
- 1516 m. Albrektas brandeburginis, Prusu didmistris, išsiuntē kariumenę į Žemaitiją, norēdamas ją užimti. Storasta Žemaitijos Jonas Radživilas sutiko ją ir visiszkaį sumuszē.
- Tūse pat metūse 9. dienoje rugpiuczio karalius Zygmuntas I. paliepē mainininkams ne kitoniszkaį iš Vilniaus į Kauną važiūti, kaip tiktai per Traku mēstą.
- 1519 m. Albrektas, Prusu didmistris, vėl užpūlē ant Žemaitijos, bet be pasivedimo.
- 1522 m. Nū tu metu prasideda aktai magistrato Kauno, iš pradžios vokiszkaį raszyti, paskiaus lotyniszkaį, toliaus slovēniszkaį ir ant galo lenkiszkaį.
- 1529 m. Zygmuntas I. išdavē tiesu surinkimā (statutā) skirimai dėl Žemaitijos.
- Kaune ant Niamuno kranto tapē pastatytas pirmutinis ligonnamis pagal pranciszkonu bažnyציą.
- 1535 m. Karalius Zygmuntas išdavē paliepimā apie priēmimā visoje Žemaitijoje naujai atmusztu pinigū.
- 1542 m. Liepos 28. dienoje tapē padētas pirmutinis pamatu akmū Kauno rotuzēs, dėl kurios statymo tapē paszauktas iš Vilniaus architektas Benediktas Choikavskis.
- 1547 m. Karalius Zygmuntas Augustas, apēmęs sostą savo tėvo, užtvirtino visus pavalnyjimus Kaunui dovanotus jo prabocziū.
- 1552 m. Zygmuntas Augustus iš Karalauzciaus į Vilniū grįždamas buvo Jurbarke, Skarsniamunyje, Veliūnoje ir Kaune.
- 1553 m. Zygmuntas Augustas padovanojo valakā zemēs prie cerkvēs Visu Szventuju Kaune popui stacziatikiu Aleksui.
- 1555 m. 23. dienoje rugpiuczio Jonui Komosiauskiui tapē įdūtas kara-

liszkas paliepimas sugražinti atimtą per jį valaką žemės popui Aleksui, ēsancziam prie cerkvės Visu Szventuju Kaune.

1557 m. Magistras livoniniu kareiviu Vilius Fürstenberg'as su kariu-mene, sudėta isz szimto tukstancziu žmoniu įpūla į Žemaitiją, bet pas Pasvalio mēstelij, Panevėžio pavieczio, tapē sutiktas Lietuviu ir Lenku, kuriu vadovu buvo pats karalius. Muszio nepradėdamas Fürstenberg'as atkeliavo pas Zygmuntą Augustą persipraszyti, dėl ko 5. dienoje rūgsėjaus Pasvalyje ir tapē padaryta sandora.

1558 m. Kaune tapē nupirkta akmenyzių liutēriszkaŭ bažnycziai, ne toli nū rotužės, ir tada tai į Kauną pribuvo pirmutinis liutēriszkas pastorius.

1562 m. Kauno rotužē tapē užbaigta statyti ir joje atsibuvo pirmu-tinis magistrato susirinkimas.

— Tūse pat metūse karalius Zygmuntas Augustas Kaune priēmē kaipo sveczią erciki Finlandijos Frydriką, kurs paskiaus apsi-pacziauvo su jo seserimi, Katryne, ir paskiaus tapē Szvėdu kara-liumi po vardu Jono III.

1567 m. Tikėjimas protestantu iszsiplatino po Lietuvą ir Žemaitiją taip, jog Žemaicziu vyskupystėje vos septynios rymo-katalikiszkos bažnyczios tebuvo palikusios.

1574 m. Lenku karalius Endrius Vaza, patvirtidamas visas tiesas ir pavalnyjimus, Kaunui dovanotus, pavadino tą mēstą darancziu szlovę ponystei.

1576 m. Vyskupas kunįgaiksztis Melkijoras Giedraitis užēmē katedrą Žemaicziu vyskupystės. Jam laike jo 33-metinės rėdos pasisekē daugumą protestontu paversti į katalikiszką tikybę ir atimti bažny-czias, protestontu užimtas.

1579 m. Karalius Steponas Batorius paliepē Kauno burgmistrui ir pilionims daleisti Trāku mainininkams vesti mainą ant Kauno turgavietės.

1580 m. Gegužio 29. Žemaicziu vyskupas kunįgaiksztis Melkijoras Giedraitis Vilniaus katedroje prie didžio žmoniu susirinkimo įdavē Lenku karaliui Steponui Batoriui, kaipo didžiam Lietuvos kunį-gaikszcziai, vainiką ir kalaviją, popėžiaus Gregoriaus XIII. at-siunstą.

1581 m. Ant sueimės tapē nutarta padaryti Kaune vietą sudėjimui tavoru ir per tą mēstą pervesti maino kelią į Žemaitiją ir Prusus.

1588 m. Žemaitijoje taip didē buvo maro liga, jog žmonės bėgo isz savo namu ir slapstėsi po miszkus. Žiemos laike liga buvo tru-putį apsistojusi, bet pavasariui atėjus ir dūnos trukstant maras vėl atsirado Kaune ir buvo ten laike 1588 ir 1589 metu.

1590 m. Nū dideliu szalcziu maro liga apsistoję ir sekancziu du metu buvo vaisingu.

1603 m. 10. dienoje liepos Kaune buvo ugnis, nū kurios nukentėjo bažnyczia bernadinu.

1609 m. Karalius Zygmuntas III. užgynē mainininkams isz svetimu žemiu vesti mainą su žmonėmis sodžiu gulincziu Kauno apigar-

- dēje; jiems daleistas tapē tiktai mainas ant Kauno turgavietēs ir tai tiktai su Kauno mainininkais.
- 1624 m. Vasaroje Kaunas degē; ugnis prasidējo izš kamino kuknēs bernadinu kliosztoriaus ir per jā sudegē ne tik kliosztorius, ir bažnyczia priējo, bet ir didesnioji mēsto pusē.
- Tūse pat metūse Kauno marszalas Endrius Skorulskis izšbudavojo Kaune moteriszķā benediktinku kliosztorių prie bažnyczios szv. Mikalojaus.
- 1625 m. Szvēdu karalius Gustavas Adolfas įžengēs į Lietuvą užēmē pilį Biržiu (Panevėžio pavieczio mēstelio), izš kurio paskiaus tapē pavarytas Liavo Sapiegos.
- 1631 m. Uпитos marszalas Christoforas Bialozoras ir Kauno gyventojas Dominikas Narkevyczius pastatē Kaune bažnyczią ant garbēs Dievo Kuno, drauge su kliosztoriumi dominikonu prie tos bažnyczios. —
- 1638 m. Kunįgaiksztis Albrektas Stanislovas Radživilas savo kaszta atnaujino Kauno rotužę ir bažnyczią, kuri dabar yra apversta į cerkvę Aleksandro-Nevskio.
- 1647 m. Ladislovui VI. vieszpataujant Kaunas tapē paskirtas tavoru krautuvei viso lietuviszko maino. Tapē užginta gaspadoriams leisti savo tavorus į anapus rubežiaus.
- 1650 m. Antroji pati Jonuszo Radživilo, vardu Marija, Moldavijos kunįgaiksztēnē, Keidainiūse pastatē stacziatikiu cerkvę drauge su kliosztoriumi prie jos. —
- 1655 m. Szvēdu kariumenē izšplēsžē Kauną ir sudegino gražiausiūsus namus. Lietuviu vadas Jonuszas Radživilas drauge su savo draugininkais pasidavē Szvēdamas Keidainiūse.
- 1661 m. Didis Lietuvos kanclēris Christoforas Pacas ir Lietuvos ponas Christoforas Sapiega izšvarē Szvēdus izš Kauno, bet mēstas ju izšpustytas potrotyjo visą maino zopostą.
- 1662 m. Christoforas Pacas ir jō pati Elžbē Eugēnija, grovēnē De-Meili (De Maili), už upēs Žaisēs, atstogume nū Kauno 10 viorstu, pastatē rymo-katalikiszķā bažnyczią, garsią izš savo turtu, drauge su kliosztoriumi. Dabar kaip bažnyczia taip ir kliosztorius yra atimti nū kataliku ir atidūti stacziatikiams.
- 1665 m. Karalius Jonas Kazimēras paliepe atnaujinti Kaune bulverius ant upiu Niamuno ir Vilijos, sugadintus ugnele ir pavasario tvanaus.
- 1668 m. 29. dienoje liepos Kaune buvo ugnelē, per kurią sudegē bažnyczios drauge su kliosztoreis bernadinu, jezuvitu ir bernadinku.
- 1676 m. Liepos 18. dienoje karaliszķa komisija nusklempē nesutikimą kilusį tarp liutერიu ir klebono Kauno parakvijos. Pagal nutarimą liuterei turējo savo bažnyczią izš namu stovincziu pagal turgavietę perkelti toliaus į nekurią mažą ulytēlę.
- Tūse pat metūse karalius Jonas III. Sobieskis užgynē žydams Kaune gyventi ir ten vesti mainą; mainininkams izš kitu mēstu, o taip pat izš svetimu krasztu buvo daleistas mainas tiktai su

- czebuveis Kauno mainininkais, kuriems tapė dūta daug pavai-
nyjimu.
- 1678 m. Lietuvos vadas Mikolas Kazimėras Pacas tankei su pasivedimu
užpuldinėjo Szvėdu kariumenę, traukiančią per Žemaitiją isz Li-
vonijos į Prusus.
- 1682 m. Jonas III. kū asztriausei užgynė žydams Kaune gyventi, o
Prusu mainininkams daleidė mainą Kaune ir jo apigardėje.
- 1683 m. Liuterei Kaune gyvenantieji užbaigė statyti savo naują
bažnyčią.
- 1701 m. Ant kalėdu Szvėdai užėmė Kauną ir iszbuvo ten dvyliką
nedėliu.
- 1710 m. Maro liga buvo Kauno rėdyboje iki 1712 metu.
- 1716 m. 4. dienoje rugsėjo Smolensko kasztelionas Christoforas Szczitas
ir jo pati Ona uždėjo Kaune rymo-kataliku bažnyčią ant vardo
szv. Elijosiaus ir prie jos kliosztorių basu karmelitu. Ta bažnyčia
iki sziolei stov ant Niamuno kraszto.
- 1726 m. Augustas II., norėdamas pakelti iszpustytą Kauną ir iszliūsūti
tą mēstą nū skolos, paliepė magistratui uždėti nekurius mokes-
czius ant mainininku.
- 1732 m. Baisi ugnis apvertė į pelenus bemaž kone visą Kauną. Paliko
tiktai keliatas namu ir bažnyčia liuteriu.
- 1741 m. Buvo per daug szlapi metai, o per tą badas Žemaitijoje.
- 1750 m. Laike karės septyneriu metu Rusijos kariumenė, turėdama
per vadą grovą Apraksiną, buvo apsistojusi Kaune traukdama į
Prusus.
- 1753 m. Augustus III. visiszcai užgynė žydams Kaune gyventi.
- 1766 m. Lietuvos didis kunįgaiksztis ir Lenku karalius Stanislovas
Augustas patvirtino visas tiesas pirmiaus Kaunui davanotus.
- 1771 m. Stanislovas Augustas paskyrė 40,000 auksinu arba 6000 rubliu
ant paprovos Kauno parakvjinės katalikiszkos bažnyczios.
- 1780 m. Buvo badas ir galviju pūlimas visoje Žemaitijoje.
- 1787 m. Po uždengimo kliosztoriaus jezuvitu apszvaistos komisija ati-
dengė Kaune iszkalą (szkola podwydziałowa), kuri pirmiaus buvo
jezuvitu rankose.
- 1794 m. Lietuva su Žemaitija tapė padalyta į dvi dali, isz kuriu di-
desnioji — t. y Lietuva su dalimi Žemaitijos — teko Rusijai, o
mažesnioji, nės tiktai dalis Žemaitijos, pateko Prusams. Nū to
Žemaitijos iszskaldymo Kauno turgavietės pasimažino ir mainas
sunyko, nės tavorai isz dalies prie Prusu pridėtos nebegalėjo liūσαι
per naują rubežių į Kauną eiti. —
- 1800 m. Kaune sudegė iki szeszesdeszimt namu drauge su parakvjine
katalikiszka bažnyčia.
- 1811 m. Metai buvo taip szilti ir be lytaus, jog per Niamuną ir Viliją
galima buvo perbristi. Miszkai degė, žolė iszdžiuvo, galvijai-gi
trukdami ganyklos ir gėralo pradėjo dvėsti.
- 1812 m. Jaunio 24. d. Prancuzu armija turinti pusę milijono kareiviu
persikėlė per Niamuną eidama per tris tiltus permestus per upe

tarp mēsteliu Panemunio ir Aleksotos. Imperatorius Napolijonas
 izs pradžios buvo apsistojęs arti Kauno karmelitu kliosztorijos;
 bet ketvirtoje adynoje po pietu smarkei lyjant raitas į Kauną pri-
 buvo. Prijojęs tiesei prie Vilijos paliepė sapiorams tūjaus per-
 mesti tiltą, o raitelijos dalei perplaukti ant vilijampilinės pusės.

— 12. dienoje grūdžio Prancuzai bėgdami atgal buvo Kaune, ir
 ju per tą mēstą sugrižo tiktai 70,000 vyrų; Kaunas-gi tapė užimtas
 Ruskiu kareiviu.

1825 m. Pasimirė cėcorius Aleksandras I., o ant sosto užžengė Mi-
 kalojus I.

1831 m. Lenkijoje ir Lietuvoje kilo sumiszimas priešz Rusus.

— Dalis maiszstininku, turėdama per vadą Gelgudą, traukdami
 į Vilnių, perėjo per Kauną. Gelgudas pamusztas ant panėriniu
 kalnu, arti Vilniaus, su 23,000 vyrų nūprosnai laike vienos isztisos
 dienos turėjo apgulės Sziaulius. Rusu pulkauninkas Kriukovas
 atmuszė visus užpūlimus Gelgudo; grovui-gi Tolstojui pribuvus
 ant pagalbos apgultiemsiems pasikėlusieji turėjo atsitraukti į ana-
 pus rubežiaus.

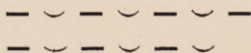
1843 m. Liepos 1. dienoje užvesta Kauno rėdyba. Drauge su tūmi
 įstatyta Kaune stacziatikiu vyskupystė.

— Tūse pat metūse Kaune pastatytas monumentas ant atsi-
 minimo karės 1812 m.

1858 m. 6. dienoje balandžio Kaune buvo užvesta komisija dėl pageri-
 nimo buvio ukininku.

1859 m. Arti Kauno buvo pradėtas darbas tunelio (600 sieksniu) ant
 gelžkelio einanczio isz Petrapilės į Varszavą, ir nū Vilniaus į už-
 rubežį. (G a n a.)

P a s a k a.

Palei Kauną, vidur giriu,
 Ant Kaukūros kalno
 Dikts bajors ramei gyveno
 Rumūse tvirtūse.
 O tam rume, tam augsztame
 Kaip pauksztelė klėtkoj
 Nūbodžiavo verguvėje
 Mergina jaunoji.

Vieną vakarą vėlybą
 Pas sztangūtą langą
 Nusiminus' ir nuliudus'
 Sėdi mus' Mildutė.
 Verkia — aszaros vis byra,
 Tartum žirnei krinta,

Ant szirdies vis nēr ramybės,
 Nēr lengvybės jokios.
 Ji vis žiuri į tą szoną,
 Kur Traidėus jos buna —
 Kur ten toli už szeszupės
 Ją palikęs dingo!
 Sztai ir vasara jau baigias —
 Nēr nū jo žinelės:
 Gal užmirszo savo mielą,
 Kitą gal pamėgo!

Tū gaidžei bus — ji vis verkia —
 Miego nesinori;
 Sztai ji girdi — lyg kas trinka..
 Jai arti... tai jis yr!

Sztai prijoja palengvėle —
 Rume viskas tyka,
 Tik už volo vilkas staugia,
 Žirgą nės pajuto.
 Sztai isz kas žin kur vėl imas
 Pora vyru rimtu —
 Greitai kopėczias prie lango
 Didvyrei pristato . . .
 Kur bajoras? — Saldžei miega,
 Miega ir tarnai jo,

Viens tiks sargas stov ant bokszto
 Bet ir tas sav snaudžia.
 Sztai sulujo garsei szunys —
 Ir pabudo ponas:
 Pūla greitai prie Mildutės --
 Nēr jau jos — o, bėda!
 Tū ant žirgu pūlė — vyties
 Jau vėlu — pėdu nēr!
 Kai praleisi vasaružę
 N'eik girion ūgauti.

J. Kaln.

Bandymas rankiaus Lietuvoje žmonių vartojamu žolių vardu.

Alė'jei.

Agū'nos alė'jus.	Oleum papaveris. Olej makowy. Mohnöl.
Apvyniu' „	Oleum Origani Cretici, <i>Lenkūse ne vartojama</i> Spanisch-Hopfenöl.
E'glės „	Oleum Terebinthinae. Olej terpentynowy. Terpenthinöl.
Garsty'cziu „	(Oleum Sinapis) Spir. Sinapis. Gorczyzny olejek. Senfspiritus.
Ginta'r „	Oleum Succini. Bursztynowy olej. Bernsteinöl
Jóno „	(<i>galvijams</i>). Oleum Hyperici. Olej świętojański Johannisöl.
Kadapūt „	Oleum Cajeputi. Olej kajeputowy. Cajeputöl.
Kepenú „	Oleum Jecoris Aselli. Tran wątrobiany. Lebertran.
Lelijos „	Ol. Liliorum alb. Oliwa liliowa. Weiss Lilienöl.
Mėdžio „	Oleum Olivarum. Oliwa. Baumöl.
Mėtėliu „	Oleum Absinthii. Olej piołuniowy. Wermutöl.
Pálmu „	Oleum Ricini. Olej rycynowy. Palmöl. Ricinusöl.
Skorpijóno „	(<i>galvijams</i>) Ol. animale foetidum. Olej śmie- rdzący. Scorpionsöl.
Sliėko „	Ol. Olivarum album. Dżdżownicowy olej. Regen- wurmöl.
Táukiu „	(Oleum rad. Consolidae) Syrupus simplex. (<i>Len- kūse ne vartojama</i>). Schwarzwurzelsaft.
Plaukú „	Oleum odoratum. Olej na włozy, Haaröl.
Sėmeniú „	Oleum Lini. Olej siemienny. Leinöl.

- Akméns kraújas.* Lapis haematitis. Kamień od poruszenia (na oberwanie, pomordowanie), pomocnik. Blutstein.
- Atgerei', riú.* Aether, Spir. aethereus. Anodyny. Aether, Hoffmannstropfen.
- Bápkos.* Fructus Lauri. Bobki. Lorbeeren.
- Bébriaus (bábriaus) mēsà.* Castoreum Canadense. Bobrowy skrom. Bibergeil.
- Berbeny'czei.* Stipites Dulcamarae. Słodkogorsz. Alfsranken, Bittersüss.
- Blüsoms pùlveris.* Pulvis insectarum. Proszek na pchły. Insectenpulver.
- Czelczebùkas (czinczebùkas).* Semen strychni. Wronie oko. Krähenaugen.
- Czemery'czei.* (Rhizoma Veratri) Plv. pediculorum. Proszek na wszy. Läusepulver.
- Czesnákus.* Bulbus Allii. Czosnek. Knoblauch.
- Czióbras.* Herba Saturejae. Czàber. Pfefferkraut.
- Dalé', dēlē'.* Hirudo. Pijawka. Blutigel.
- Drùgio dóbilas.* Folia trifolii fibrini. Ziele bobrowe. Fieberklee.
- Džiovítos mēlinēs.* Baccae Myrtillosum. Czarne jagody. Getrocknete Blaubeeren.
- E'žio taukai.* Adeps. Jeża sadło. Igelfett.
- Gandro taukai.* Adeps Ciconiae. Bociana tłuszcz. Storchenfett.
- Grybélei.* Semen Strychni. Wronie oko. Krähenaugen.
- Iszgastpulveris.* Pulvis temperans albus. Proszek na przełknięcie. Schreckpulver.
- Kérpēs.* Hb. Pulmonariae. Płucnik. Lungenkraut.
- Kiétis.* Hb. Artemisiae. Bylica. Beifuss.
- Kirmēliú kókos.* Trochisci Santonini. Troczki na robaki. Wurmkuchen (plattdeutsch „Wormkokes“).
- Kirmēliú pùlveris.* Pulvis Cynae. Proszek na robaki. Wurmpulver.
- Kvósas.* Alumen. Alun. Alaun.
- Máriu putà.* Ossa Sepiae. Morska piana. Seeschaum.
- Marijós la'das.* Glacies Mariae. Szkło kamienne. Marienglas.
- Medùs.* Mel. Miód. Honig.
- Médžio ruggy'vē.* Acetum pyrolignosum. Ocet drzewny. Holzessig.
- Mēlinà sērà.* Sulfur griseum. Siwa siarka. Grauer Schwefel.
- Meszkós taukai.* Adeps Ursi. Niedźwiedzie sadło. Bärenfett.

- Miėžu cùkorius.* Saccharum hordeatum. Cukier jęczmienny.
Gerstenzucker.
- Musėlė's póperius.* Charta muscicida. Papier na muchy. Fliegenpapier.
- Nė'kas, ba'tas.* Nihilum album. Nic. Weiss Nichts.
- Niėžo za'lvė.* Unguentum antipsoricum. Maśc na świerzby.
Krätzsalbe.
- O'bszriaus taukai.* Adeps. Borsucze sadło. Dachsfett.
- Pankùlei.* Fructus Foeniculi. Koper włoski. Fenchel.
- Pa'rakas (galvijams).* Pulvis venatorius. Proch. Schiesspulver.
- Pilkà sėrà.* Sulfur griseum. Siwa siarka. Grauer Schwefel.
- Prancùzu málka (medėlis).* Lignum Guajaci. Francuzkie drzewo.
Franzosenholz.
- Py'gu ū'ga.* Ficus Carica. Figi. Feigen.
- Pipirai devyni.* Semina novem. Gziewięciorakie korzenie. Neunerlei Pfeffer. Maiszalas devyniu visokeriopu sėklu, kurias žmonės su brangvynu apipila ir skilvio žolėmis vartoja.
- Ramùlės.* Flores Chamomillae. Rumianek. Kamillenthee.
- Rójaus grudai, rójaus daržėlio grudai.* Grana Paradisi. Rajske ziarnka. Paradieskörner.
- Róžu medus.* Mel rosatum. Miód rózany. Rosenhonig.
- Rudėncija.* Radix Gentianae rubr. Korzeń goryczkowy. Rot Enzian.
- Rugpy'vė.* Acetum. Ocet. Essig.
- Rugszty'nalėjus.* Acidum sulfuric dilut. (*Lenkùse žmonės nevar-toja*). Sauramphöl (*Žolės pro dantu gėlimą.*).
- Sa'kalo druskà.* Zincum sulfuricum. Siarcan cynku. Zinksalz.
- Saldus medėlis.* Radix Liquiritiae. Słodkie drzewo. Süssholz.
- Sėrà, ós.* Sulfur subl. Siarka. Schwefel.
- Sėrós žiėdas.* Flores Sulfuris. Kwiat siarcany. Schwefelblüte.
- Sida'bras, gy'vas.* Hydrargyrum vivum. Žywe śrebro. Quecksilber.
- Skruzdėliu szpy'rtus.* Spiritus Formicarum. Mrówczany spirytus. Ameisenspiritus.
- Smalós muilas.* Sapo piceus. Smołowe mydło. Teerseife.
- Stiklinė.* Vitrum Antimonii. (*Lenkùse žmonės nevar-toja.*) Antimonglas.

Siurbēlē' (confer: *Dalē'*). Hirudo. Pijawka. Blutigel.
Szirdiēs grudai'. Grana Paradisi. Rajskie ziarnka. Paradies-
 körner.

Szùns taukai. Adeps caninus. Psa sadło. Hundsfett.

Taukei, ù. Adeps. Sadło. Fett, Schmalz.

Ta'kei, taukinei. Rad. Consolidae. Żywokost. Schwarzwurzel.

Tē'lapis. Thea chinensis. Herbata. Chines. Thee.

Trejokas. Electuarium Theriaca. Teryak. Theriak.

Vario dimai. Zincum sulfuricum. Siarczan cynku. Kupfer-
 rauch (Zinksalz).

Vėlnio szúdas. Asa foetida. Czarcie łajno. Teufelsdreck.

Vilko képenos (galvijams). Hepar Lupi. Wileza wątroba. Wolfs-
 leber.

Vilko mēsà (galvijams). Hepar Lupi. Wilcze mięso. Wolfs-
 fleisch.

Vy'turio pintis. Boletus Laricis. Hubka modrzewiowa. Lärchen-
 schwamm.

Vászkas, žalias. Ceratum Aeruginis. Zielony wosk. Grünes
 Wachs.

Zálvē.

Akiú zálvē. Unguentum Zinci. Maść na oczy. Augensalbe.

Raudóna akiú zálvē. Unguentum ophthalmic. rubrum. Maść
 na oczy czerwona. Rote Augensalbe.

Altelórzálvē. Ungu. Althaeae c. Oleo Lauri. Maść altalorowa.
 Altheelorsalbe.

Dedervinē's zálvē. Ungu. hydrarg. albi. Maść na liszaje.
 Weisse Flechtsalbe.

Merkúrzálvē. Ungu. Pediculorum. Szara maść. Graue Salbe.

Baltà merkúrzálvē. Ungu. hydrarg. albi. Maść żywego srebra
 biała. Weisse Quecksilbersalbe.

Niéžo zálvē. Ungu. antipsoricum. Maść na świerzby. Krätz-
 salbe.

Utėliú zálvē. Ungu. Pediculorum. Szara maść. Graue Salbe.

Ugniēs zálvē (baltà, raudóna). Ungu. hydrarg. (albi, rubri).
 Maść na wysypkę, krostki (biała, czerwona). Feuer-
 salbe (weisse, rote).

Arkliú zálvē. Ungu. Cantharid. pro equis. Maść dla koni.
 Schal- und Spatsalbe.

Ziukio taukai. Adeps Leporis. Zajęcze sadło. Hasenfett.

Žėmės taukai. Unguentum flavum. Žólta mašć. Erdenfett.
Žiurkžolės. Arsenicum album. Trucizna na szczury. Rattengift.

Žy'do vy'sznė. Baccae Alkekengi. Žydowskie wišnie. Judenkirschen.

Žiėdo kreidà. Succus Sambuci. Bzowe powidło. Fliederkreide.

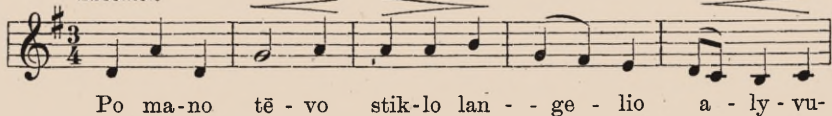
Žiėdo szpyrtus. Spiritus Sambuci. Bzowy spirytus. Flieder-spiritus.

Galinė pasarga. Lenkams ir Vokiečiams rankius, kaip virszutinius, jau turint — jie labai naudingais išsireiszkė —, o to prie Lietuvininku, kiek man žinoma, neėsanč, pasidrištų virszutinį silpną bandymą Auszros skaitytojams praneszti. Yra tai vaisius daugmetinio patyrimo ir tur visas Prusu Lietuvininku *lietuviszku* (ne vokiszku) vardu aptėkose praszomu priedrovu. Jei sziūmi to mokslo vyrai kitėse kampėse Lietuvos jaustusi paraginti, ju skirtyse vartojamus vardus taip jau rinkti ir praneszti, idant kiek galima tobulą suraszą suneszti, — tai mėris szitu eiliu butu atsiektas.

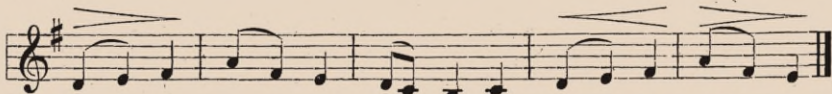
Pigulevyčia.

Mergytė prieszgnė.

Szvelnei.

Po ma-no tė - vo stik-lo lan - - ge - lio a - ly - vu

žei ža - - lia - vo, a - ly - vu - žei ža - lia - vo.

Žalei žaliavo,

Baltai žydėjo,

:: Jūdas ūgeles neszė. ::

O tos ūgelės,

O tos jūdosies

:: Rincvynužiu kvepėjo. ::

Kad asz žinocziau,

Naszlužį gaucziau,

:: Kaldžicziau lenciugėlius. ::

Asz jam suriszcziau

Rankas, kojeles,

:: Įmeszcziau į upelę. ::

Kad asz žinocziau,

Bernytį gaucziau,

:: Siudžicziau marszkinėlius. ::

Isz krasztu siucziau,

Viduryj raszycziau

:: Vardą bei pravardėlę. ::

O ir atjoja
Jaunas bernytis
:; Ant jūdbėrio žirgelio. :;

Ir jis pririszo
Bėrą žirgelį
:; Prie alyvo szakelės. :;

Žirgužis žvengė,
Alyvužis linko,
:; Linkst alyvo szakelė. :;

Ak kad taip linktu
Tėvo szirdelė
:; Leist už manęs dukrytę. :;

Tėvužis žada,
Mocziutė leidžia,
:; Pati jaunoji n'eina. :;

Mergytė mano,
Jaunoji mano,
:; Ko dėl už manęs n'eini? :;

Ar asz ne baltas,
Baltas raudonas,
Ne tėvužio sunytis,
Mocziutės užaugėtas?

Kad ir tu baltas,
Baltas raudonas,
:; Nemėgst mano szirdelė. :;

Kucziu Vilius.

Dūnos jieszkoczei.

Paraszė Pranys Milcziauckas
(Priemazga.)

Isz palengvos saulė glaudėsi į vakarus ir rodosi skendo į mares. Per susiraukusia virszunę vilniu nusitiesė platus saulinis kelias; mainėsi: tai žibėjo, tai krutėjo, tai rodosi degė ir žuvo kur tai labai toli. Laivas įplaukęs į tą ugninį taką, rodosi norėjo pavyti saulę. Dumai, kurie vertėsi isz kamino, ir szlapios virvės pradėjo raudonūti, matrozai dainavo, o raudonas kaip liepsna ritinys saulės vis didinosi ir szliūžė žemyn. Ilgai netrunkant, jau tik pusė ritinio kyszavo isz vandens, paskui tik spindulei buvo matyti, o po valandai visus vakarus apdengė viena pažara, ir toje raudonoje szviesoje nebuvo žymu, kur baidėsi vilnys vandens, kur prasideda dangus; oras ir vandū lygei buvo pilni szviesos, kuri pamažėli geso: marios pamažėliu pliuszkavo, rodosi kalbėjo vakarines maldas.

Tokiose valandose dusziai žmogaus užauga sparnai, ir ką netur užmirszti, tai atsimena, ką numylėjo, myli dar labiaus, o ko ilgu, tai ir lekia pas tą. Lauras su Patronėle pajuto, kad nors vėjas nesza jūdu kaip sudžiuvusį lapą, bet tik judvieju žemė ne ta, kur važiūja, o ta, isz kurios iszvažiavo. Lietuvos žemė! ji graži, vaisinga, apžėlusi kviėtkutomis lankomis, apaugusi tamseis szilais, iszmargėta sziaudineis stogais, pilna upeliu ir upeliuku, pilna garniu, kregždžiu, kryžiu szale kelio, baltu dvaru, vėsiu sodu; ji, nusiimdama keturkampę kepurę, sveikina žodžiais:

„Tegul bus pagarbitas!“ o „ant amžiu amžinuju“ atsako; ji didei galinga, ji geradėjinga, ji teisinga, ji motyna saldžiausia, ji mielčiausia už visas kitas žemes ant svėto. Tai ko pirma judvieju buriszkos szirdys nejautė, dabar pajuto. Lauras nusiēmė kepurė, pažara apszvietė jo jau žilanczius plaukus, mislys jo laksztė, nės nabagas nežinojo kaip pasakyti Patronei apie tą, ką jis mislyjo; ant galo pamaži isztarė:

— Patronėlė, man rodosi, kad lyg kas pasiliko anapus mariu.

— Laimė pasiliko ir meilė pasiliko, — atsakė mergina ir žvilgtelėjo augsztyn, kaip poteriauti pradėdama.

Tame laike visai sutemo; keliauninkai pradėjo lipti nū lubu; o ant laivo pakilo didelė sumata. Po gražaus vakaro ne visada buvo graži naktis, dėl to vis cypė apicėru szvilpynės, o matrozai tąsė virves. Paskutinei spindulei užtemo, o isz mariu pakilo pagaras; žvaigždės pražibo ant dangaus ir isznyko. Migla tirsztyn ėjo, apdengė dangų ir laivą. Regimas buvo tik kaminas ir didysis stiebas, paveikslai matrozu iszsirodė isz tolo kaip szeszėlei. Per adyną migla viską užtemdė; nebuvo matyti nė likternu, nė pieszu, kurios užė isz kamino. Laivas paliovė siubūtiesi visai. Rodosi vilnys lygei iszsitaszkė pavirsziumi vandens, migla priklotos.

Naktis užstojo tikrai akla ir tyka. Su sykiu toje tamsoje atsiliėpė isz tolo koks tai dyvinas oszimas. Buvo tai net užimas milžiniszku dumpliu, kurs vis artinosi. Valandomis rodosi kas žin kas szukavo patamsėmis, paskui lyg atsiliėpė pulkai graudžei verkiancziu tolimu balsu. Balsai tie bėgo isz tamsybės ir skubinosi tiesiog pas laivą. Marininkai, girdėdami tokius balsus, sako, kad tai vėtra szukauja isz peklos vėjus.

Įspėjimai buvo teisingi. Kapitonas, apsirėdęs į aptrauktus drabužius, atsistojo ant paties virszaus lubu; apicėras ir užēmė savo vietą prie kompaso. Ant lubu jau nebuvo nė vieno keliauninko. Lauras su Patrone taipogi nulipo į samiszę grinczią po lubomis; buvo ten tyka, kaip ant kapiniu. Žiburei, prikalti žemai prie sienu, davė labai miglotą szviesą ir tai nesmagei grinczei, ir kruvoms keliauninku, kurie sėdėjo szale lovu*) prie sienu. Grinczia buvo ruiminga, bet tamsi, drėgna, kaip visados

*) Lovos ten: ant dvieju skersiniu patiestos iszilgai lentos, grėzdai.

ketvirtos kliasos. Lubos suėjo su szonais laivo, dėl to tos lovos pasienais, perdalitos viena nū kitos, greičiaus turėjo paveikslą tamsiu ūlu, ne kaip lovą, o visa grinczia iszsirodė kaip didelė liadaunė. Oras buvo pilnas smarvės nū smalūtu audimu, nū virviu, drėgnumo ir mariu puvio. Negalimas daigtas lygiti tą liadaunę su puikiomis stubomis pirmos kliasos. Plaukimas, kad ir tik dvi nedėli tokioje lindynėje apnūdyja plauczius supuvusiu oru, aptraukia ūdą szlapia balzgana ir tankei užkreczia tokio puvio liga. Lauras su mergina važiavo dar tik keturias dienas, o vienok, kad kas butu prilyginęs režiukiszką Patronę sveiką, raudonveidę su dabartiszke subloguse nū ligos, tai nebutu pažinęs jos. Senis Lauras ir pageltonavo kaip vaszkas, nės per tiek dienu abudu neiszlindo nē sykį ant lubu. Misylo kad ne vale, o juk ir ar žinojo, kas vale, kas ne? Nedrįso beveik pasijudėti, o ir bijojo, nueiti nū daigtu. Sėdėjo ir dabar ne tik jūdu, bet kožnas prie savuju. Tokeis pundeleis buvo primėtita pilna grinczia; visokios padarynės, visokie indai blekinei, sąmisziui iszmėtiti buvo kruvutėmis po visą aslą. Keliauninkai buvo beveik visi Vokieczi. Vieni cziulbė tabaką, kiti rukė pypkes, o kamūlei dumu, atsimuszę į žemas lubas, laktė ilgomis jūstomis ir užsiausdavo szviesą žiburiu. Keliatas vaiku verkė pakampiūse, bet oszimas visai nutilo, nės migla įvarė visus į kokią tai neiszpasakitą baimę ir neramumą. Žinunesni keliauninkai žinojo, kad viskas rožyja vėtra. Tū nē vienam nebuvo paslėptas daigtas, kad artinasi bėda, o mažu ir smertis. Lauras su Patrone negalėjo suimti galvą, kas dedasi, norint, kaip bile kas duris atidarydavo, budavo aiszkei girdėti tie baisus balsai, einą isz kokios tai begalystės. Sėdėjo abu ties pacziu pirmgaliu siauriausioje skylėje. Siubavimas buvo ten didžiausias, dėl to ir įkriuszo ten jūdu draugai kelionės. Senis graužė plutą dūnos dar isz Rėžiuku, o mergina, kurei buvo priklu nēko ne veikti, pynė sav kasas ant nakties.

Bet po biskį tas visas tykumos, kuriame tik isz lėto davėsi girdėti verksmas vaiku, pradėjo ją dyvyti.

— Dėl ko tai Vokieczi szendien taip tykai sėdi? — paklausė.

— Ar asz žinau! — atsiliepė Lauras — maž kokia szventė juju....

Staiga tik laivas sukrutėjo, visai taip, kaip kad sudrebėjo,

persigandęs kokio nors baisumo. Blekinei indai suskambėjo, susidavė vienas į kitą; liepsnos liampose szoktelėjo augsztyr ir žybtelėjo aiskiaus; keliatas iszsigandusiu balsu pradėjo klausti: kas tai yra? kas tai yra?

Ket nebuvo kada atsakyti: antras sudrebėjimas buvo smar-kesnis; pirmgalis iszkilo augsztyr ir tą paczią valandą krito žemyn, o vilnis pliuksztelėjo į langelį vieno szono.

— Vėtra kila! sznibždėjo iszsigandusiu balsu Patronė.

Tūmi tarpu kas žin kas užtelėjo szale laivo kaip girėje, katrą vėjai varto; staugtelėjo kaip pulkai vilku. Vėjas atsimuszė sykį ir kitą, paguldė laivą ant szono, paskui apsuko aplinkui, tvėrė į virszų ir metė į peklas. Sienos pradėjo girgždėti, blekinei indai, pundelei su visokeis daigtais, padarynės ir visokios inagės raicziojosi ant grindu isz vieno kampo į kitą. Keli žmonės nukrito ant grindu, o plunksnu isz pagalviu buvo pilna grinczia; stiklai žiburiu pradėjo skambėti. (Toliaus bus.)

Isz Lietuvos.

Isz Pakurszės. Jau antri metai, kaipo gyvenu parubežyje tarp Latviu ir Lietuviu. Dažnai sueidamas su žmonėmis szitos ir anos pusės rubežiaus pažinau su juju gyvenimu, budu, paproczeis ir pažiuroms ant visokiu dalyku, apie ką, man regisi, ne prozalį bus ir Auszrai dasižinoti; nės isztyrinėjimas kožnos musu kertelės, parodys įpatybes jos gyventoju ir labiaus supažindįs mus su Lietuva. — Mėstelis, kur asz gyvenu, yra mažas — kužin, ar turės liki tukstanczio gyventoju — bet tokiame mažame mēstelyje yra liki deszimt karcziamu, isz ko galima matyti, kaip augsztai stovi pas mus garbinimas Bakuso. Isz tiesos girtavimas musu kampe labai didelis: kožna isz karcziamu, nežiurint ant blogu metu (isz priežasties vasaros lytingumo daug javu sudygo ir supuvo ant lanku), turi visados pilningai svecziu, o nedėlios dienomis visos prikisztos, tartum kaip per metturgį — geria, užia kaip pagedę per kiaurą dieną ir naktį. Žinomas daigtas, gėrimas gero nedaro: isz to keliasi musztyrės, atėmimas pinigų nū vienas kito, o paskui ir provos; czia atsiranda žmonės, katrie vis kursto priesz kitas kitą imdami už savo rodas gerus pinigus. Vienas isz tokiu žmoniu dar skaito savę už tikrą Lietuvį ir kartais skaitinėja Auszrą. Begėdis — ar tame gali iszsiरेkszti jo lietuvystė, kad jis siumdydamas vieną ant kito, nutaiso abudu kaip liepas?... Provoms pakilus, pustyjasi žmonės liki paskutinei, lenda į skolas ir pakliuva žydu rankosna. O jūdbarzdžei ir rudbarzdžei tiktai ir laukia isztiesę savo tinklus ant kelio, žiurėdami, katram riebesnė ir didesnė žuvis paklius; to-gi dėl ir žydi karcziamos ir auga akmenyczios pas žydsus.... Kelis kartus suėjęs su vienu ar kitu kalbėjau apie beprotystę, kokią jie daro gerdami ir provodamiesi tarp savęs. Jūkėsi, —

„Kam-gi ta arėlka ir alus bus, kad negersime?“ — „Jog jus begerdami ir besiprovodami žydams kelines užmaunate, o patys nūgi paliekate?“ — „Teisybe, bet ką-gi daryti, ir nabagai žydeliui reikia duti gyventi.“ — „N'o-gi kas bus, kaip suvis nupliksite?“ — „Na, dėl musu vėl užteks.“ — „N'o-gi vaikams?“ — A, vaikai atras vėl, kaip reikia gyventi: asz mislyju, kad jie užpykę ant žydu, pradės jūs peszti, laukan gyti ir atims akmenyczias, katras žydelei buvo pasistatę prie tėvu, nės dabar ar-gi jau po biszkį puiskavoja už peisaku nutvėrę, o toliaus ims daugiaus.“ — Isz tiesos žmonės paskutiniame laike labai nirsta ant žydu ir pradeda kartais jūs daužyti: seniaus budavo žydas apgaus ir vėl dar aptuzalojės iszmes isz kromo žmogelį, kiti jo draugai zvokso stovėdami ir vėl jūkiasi isz nabago, kad jam taip blogai nutiko; dabar to nebematysi: laike tokios nelaimės ima visi žyda už krutinės ir pridaužo kartais liki smerczio. Matyti kad žmonėse maži-pamaži atsiranda jausmas jų vertybės. Jog tas jausmas kyla, gali parodyti ir szitoks atsitikimas: Vieną kartą atsitiko man buti ant svodbos, kur tarp svecziu buvo žmonės visokio augumo: seni ir jauni, dideli ir maži. Besznekant apie szį-tą, vienas jaunikaitys užvedė dainą apie laisvę. Nebeatmenu asz tos dainos, bet žinau tiktai, kad tenai kalbėjosi apie tai, kaip dabar gerai yra, kad cėcorius dovanojo žmonėms laisvę, isvadavęs nū ponu. —

Dabar mes piaunam lankoj

Szienelį, baltąjį doobilėlį.

Mes sav valiojam, mes sav dainūjam;

Nestovi prie musu dar stipinėlis,

Nepliaukszki tijunas su botagėliu ir t. t.

Pabaigus jam dainūti, asz užklausiau: — „Kas dabar butu, jeigu vėl reiktų į dvaraž eiti, ar eitumėte?“ — „O ką-gi daryti,“ atsakė vienas senis, biszkį pasidrąsinęs, reikėtu eiti, labiausei, kad atsiųstu kazokus su bizunais vartyti prie darbo.“ — „Nebebuve; a lauk — eitumėme mes tav,“ atsakė jaunieji, didelis daigtas tie kazokai: priesz bizuną galima parodyti virvę, o mažai, — tai baslį (kūlą) ir kirvį. Žinoma — jus senei gal ir eitumėte, nės nugara pripratusi lenktiesi, lenktusi gal ir dabar priesz bizuną.“ — Isz to galima numanyti, kad jaunumenė geriaus nuvartoja žmogiszką vertybę, ne kaip senei. Gailu tik tai, kad žemutinės iszkalos dabarnykszczio budo negali turėti įtekmės ant jaunūmenės ir plėsti tarp jos gerus žmogiszkus jausmus; bet apie tai mes pasznekėsime kitoje gromatoje. *Vaistininkas.*

„Gazeta Swiąteczna“, n. 248. *Kvatėros dėl rubežinėš sargybos.* Rėdybos laikrasztis garsina, kad nū ministerio iszėjo paliepimas, pagal kurį visur, kur tiktai nėra skirimu namu dėl patalpinimo rubežinėš sargybos, reikia sodžiūse dėl jos skirti kvatėras. Ukininkams už tą turės pamokėti rubežinėš kamaros, kaip dabar už kvatėras ukiszkos sargybos moka paviecziu rėda.

— *Apczystyjimas vaisiniu medžiu* nū samanu ir ten įsigyvenusiu kirmėliu. Paprastinai tame atsitikime apskusdavo medį nū samanu pritinkančiu tokiam darbui įrankiu, bet tai nūbodus trusas ir žievē naikinantis, isz kurios medis sav traukia pasotinanczius dalykus. Dabar žmonės pradeda pasigauti geresnio spasabo, o tai: ima tris dalis gipso ir vieną dalį szlinos dėl pūdu, ir vėdre arba kitame kokiam sudyne tą iszmaiszo su vandeniu lygei taip pat, kaip darosi isz vopnos teszla dėl tinkavojimo. Tada toje

skystoje teszloje padažę mokalą aptepa apsamanojusias medžio vietas — nū to buk tai, kaip samanės, taip ir kirmėlės prapūla.

— *Baimė mokslo.* Nors žmonės ir sako, kad jie ir be knygų moka ukę vesti, bet teisybę sakant, blogai jie tą darbą atlieka. Pirmuciausei jau tas ne gerai, jog kožnas sodžius tur permaiszytas dirvas. Dirvos siaurutės, ežiomis padalitos, kartais po keliatą varstu traukiasi. Ar-gi tai galima tokią dirvą gerai iszdirtbti? Kartais iszpultu tokią dirvą skersai aparti dėl gesresnio žemės iszpurenimo, bet kaip-gi skersai arti, kad dirva taip siaura? Gana greitai kožnas ukininkas savo dirvą aria nū krasztu į vidurį, tada pagal ežes pasitaiso gilios vagos. Ar-gi tai pagal tas ežes gal buti geri javai? O jegut dar vieta žema ir be nūtakos, tai laike pavasario tose vagoose vandū ilgai stovi, dirva primirksta, ir vienos smilgos teužauga. Apie kitoniszka-gį žemės pasidalijimą ukininkai ir girdėti nenor. Jegut kožnas turētu žemę viename gabale, tada galētu ją kaip vien norint iszdirtbti, arti arba akėti skersai ir iszilgai, pats darbas butu skalsesnis, nės nereiktu su padarynėmis kilnotiesi isz vienos dirvos į kitą. Taip pat vienas kitam nēdarytu apmaudo ir butu tarp ukininku graži ir szventa vienybė. Dabar-gi isz žemės suskaldymo kilsta dažnai barnei, žmonės vienas kitą pas teisdarius tempia, prakiszdami ant to gražius užlaikytus pinigėlius ir sėdami neapykantą tarp savęs.

— **N. 249.** *Žinē dėl tu, kurie nor savo krasztą opleisti.* Ne senei mes persergėjome, idant žmonės netikētu toms klaidžioms žinioms, buk tai tolimūse krasztūse žemę dykai visiems dūda. Tai-gi paklauskite, kaip kartais su tū dalyku atsitinka. Ne senei, gal kokie metai tam atgal, Cziarnigavo rėdyboje žmonės, taip pat, kaip ir pas mus dažnai atsitinka, pradėjo tauzyti, buk tai Sibėrijoje, apie Tomską, žemę dykai dūda, buk ten žmonės gerai yra gyventi, ir jog reikia ten važiūti. Atsirado daug tokiu ukininku, kurie pasitikėję ant tu pluszkiavimu pardavė savo ukes ir iszkeliavo į Tomską. Daugybę piningu ant kelionės paszlavę ant galo atsidurė į tą pieno ir medaus žemę. Czia tiktai savo akimis pamatė, kaip tai yra; žemės nėkas dykai nedūda, tada tie, kurie dar daugiaus pinigū turėjo, nusipirko po gabalą žemės ir pradėjo ukę vesti. Bet ne ilgai trukus pamatė, kaip didei buvo apsigavę! Persiliudyjo ant vietos, jog czia nėko gero neužsidirbs, tada metę po bėsaus viską su atlikuseis pinigais grįžo atgal. Tai-gi dabar daugybė žmoniū isz Tomsko sugrįžo į Czernigavo rėdybą ir verkia, nežinodami, už ko nusitverti. Kas ką turėjo, tai prakiszo, ir szendien plikas kaip tilvikas. Nelaimingi žmonės laužo rankas ir keikia tūs, kurie jūs į Sibėriją iszvažiūti prikalbėje. — Tai-gi stundžei reikia turėtiesi savo gužtos.

— **N. 250.** *Prekyba javais . . . .* Norint, idant kožnas ukininkas gerai galētu ant javu uždirtbti, reikia, idant ukininkai stengtusi pardūti javus visais sodžeis, o ne skirimai kožnas po truputį. Jog dėl kupcziaus ne vis ta viena, ar pirkti daug, ar maž — lengvu suprasti. Perkant porą puru, o nors ir daugeliaus — kupczius negal to isz karto iszleisti gelžkeliu, bet tur dėl tu javu sumdyti svirną ir laukti, kolei javū neprisirinks ant viso vagono. Taip pat ir pristatymas javu ant gelžkelio yra daug brangesnis tada, kada tas darosi po truputį, o ne isz karto. Dėl to tai kupcei po truputį supirkdami visūmet dūda mažiaus, ne kad isz karto pirkdami gerą

kruva. Dėl to tai ukininkams geriausiai yra pardūti susidėjus į vieną kruvą. Toliaus reikia atminti, jog pardūdami javai tur buti gerai išsvėdinti, be jokių dulkiu, nes tokius javus visūmet brangiaus galima pardūti.

— **N. 251.** *Ukininkas mokytu daktaru . . . . .* O tai naujiena, ką tiktai pas mus atėjusi nū Kauno pusės: Sunus nekurio ukininko Telsziu paviečio pamėgęs moksle ėjo iszkalona Sziauliu gimnazijoje, po tam-gi nuvažia- vęs į akadėmiją per ilgus metus mokėsi daktarystės, ir kada jau jam akadė- mijos vyriausybė iszdavė diplomą ant žmonių gydymo, tada jis pargrižo į savo sodžių ir apsigyveno tėvu namūse. Tėvas daktaro jau seniukas, sunku jau dirbti, tada sunus, sermėgą užsivilkęs, pats ėmėsi tėvą užstoti, kaip namie, taip ir ant lauko. Jegut-gi kas apigardėje suserga, tai paminėtas daktaras eina prie ligonio, o kad tėvo namūse dūnos jam pakanka, tai nū lignoniu jis neima nei jokio užmokėjimo. Visa apigardė neiszpasakytai džiau- giasi, jog įgijo sav gerą daktarą, ukininkai-gi jame tur savo brolių, pas kuri gal gauti gerą pamokinimą ir parodą, o taip pat jame tur savo taikintoją ir globėją. Laimingas sodžius, laimingas valsečius, kurie iszaugino sav toki vyrą. Bėda tiktai, kad mažai pas mus tesiranda tokiu žmoniu. Jū tolyn, turime viltį, jū daugiau rasis tokiu žmoniu. Dabar-gi daugumas mokytu ukininku, tapusiu daktarais, aptėkoreis, inžinėrais, teisdareis ne tik kad apie tėvynę neatsimena, bet dažnai ir tėvus pamirszta. X.

Lumžos rėdyba norins nepriklauso Lietuvai, bet artimoje kaimynystoje yra su Lietuva, dėl to vaikszzciodamas ir iszilgai ir skersai per ją, visur užtiksi Lietuvį... o kur szendien Lietuviu nėra? Bet szzczion Lietuviu dau- giaus yra kunigu ir mokytoju, o tie iszėję ar isz Seinų, ar isz Veiveriu. Ne vienas isz ju jau užmirszo beveik apie savo praeitinę ir giriasi ėsąs Lenku, bet jau po biskį pradeda griebtiesi ir atsimerkti. Ne vieną galima rasti su pravarde perkreipta nū „aitis“ ant „ski“ ir t. t., bet tai tarp dvasiszkuju; mokytojai dar nepaklydo, nės jūs mokytojas Žilinskas, mokjdamas geograpiją, gerai iszmokino apie tautas ir davė pažįti, prie kokios tautos kas prigul; tai jeigu jau katro duszioje lietuvystė užgeso, tas nors atsiminęs mokslo, gėdisi skirtiesi nū savo tautos. — Macziau viename numeryje Auszros kelis žodžius apie tai, kad musu kunigai per jauni įstoja į kunigystą ir kad butu vertai padiditi jūju mokslą. Tai yra tikra teisybė. — Viename baž- nytkiemyje numirė labai jau sena žmona liūsinkinė. Neliko beveik nė daigtu, nė pinjgu, nė giminiu, nėko. Nėra už ką nė grabą padaryti, nė pakavoti. Tada tai kunigas, dar jaunas, pradėjo praszyti žmoniu, kad susi- mylėtu ant to pastyrusio kuno. Už likusius daigtus szeip taip gavo kelias lentas ir sumuszė szioki toki grabą, paskui vėl nėra kam nė dūbę iszkasti, nė užkasti. Tada tas pats kunigas vėl eina pas žmones, gražeis žodžeis nor pajuditi ju szirdis, bet szirdys tūmi laiku darosi medinės, ar akmeninės: neatsiranda nė vienas žmogus, kurs eitu dūbę iszkasti. Ką daryti? Ne- mislydamas ilgai, kunigas ima spatą, nusivelka rubus ir kasa dūbę, paskui pats užkasa. Man rodosi, kad kožnas skaitytojas matė, ar girdėjo, kaip mirszta pavargėlei žmonės, kurie turtu nepalieka, nės tai dalykas kasdieninis, bet kad kunigas kastu dūbę dėl ubagės, tai mažu nė vienas nė girdėjo, nė matė; mažu kas rado kur istorijoje senovės laikūse, o szitas atsitikimas

buvo trys metai atgal. Primezgsiu tik tiek, kad tai kunigas Lietuvis, pa-
baigęs visą gimnaziją ir akadėmiją. — Jeigu kas buvo Lumžoje ir norėjo
matytiesi su Lietuviu, kunigu T., Sintautu prabaszcziumi, tai rasti jį labai
lengva, nės kožnas praeivis jį žino, ar tai butu szioks, ar tai toks. Kožnas
kalba, kad tai yra *kunigas*, kunigas szviesus, brolis vargstancziuju; jis ką
su deszine paima, su kaire atidūda. Buvau pas jį ir macziau, kad gyvena
kaipo praszeziokėlis, be kertvertos arkliu, be karėtu, be minksztu kėdžiu, be
puikiu stubu, o tik taip, kad nebutu szalta ir neužlytu. Važinėjo pas jį ne
vienaš isz Sintautu parapijos, kad grįžtu pas savo žmones, bet jis nenorėjęs.
Jo pasakas Lietuvos vaikeliams skaitė kožnas Lietuvis ir garbavojo jį iki
sziol, norins jau su virszumi 20 metu jo Lietuvoje nėra. Gerai daro, kad
nenor grįžti į savo parapiją, nės dvylika szuniu visus skvernus nuplėszytu
szale jo klebonijos, kur pirma gyveno, o kaip pamatytu nupenėtus jaucezius
kaip triobas ir kokia szeszeta arkliu kaip sužvengtu, tai persigąstu.... tai
graudžei apsiaszarotu. Tegul jau jam neskauda szirdį ant senatvės. Ką
daryti, kad dar ir szime laike mokina kaip ta katė, kuri koliojo szuni, už
ką zuikius gaudo, o pati, jam bežiurint, pelę papiovē. *Lietuvos vaikas.*

Bs. Lietuvei Pragoje. „Auszroje“ 1884 m. lak. 29. p. Dagilis jau
paminėjo apie įsteigimą Pragoje 1397 m. kolėgijos (seminarijos) dėl Lie-
tuvu į mokslus einancziu. Kolėgija pirmiausei buvo po užveidėjimu kunigo
Jono isz Szczekni ir pilioniu (mėszczioniu) *Križos* ir *Niepros*. Lietuvos stu-
dentai aplankė Pragos universitėtą, net iki antram pusiaudaliui XV. szimt-
meczio, kada Hus'o mokslui besiplatinaut, ir Pragos universitėtas, jūmi už-
sikrėtė. 1469 m. popėžius uždraudė katalikams „erėtikiszkame“ Pragos
universitėte mokintiesi. Nū sziu metu ir Lietuvei paliovė Pragona keliauti.
— Labai malonu butu, jeigu vienam ar kitam mokįtesniam Lietuviui atsi-
tikus gražioje — arba kaip patys Czekai vadina „auksinėje“ (zlata) — Pra-
goje apsilankyti, idant savo atliekamą laiką nenudėtu ant nėku, bet pasi-
rupintu pasinaudoti isz arkyvo prie universitėto, kur randasi dokumentai
apie lietuviszkus mokintinius ano 'laiko. Manę patį ėmė didis gailėstis, kitais
darbaiš užsiėmus, negalint tą darbą atlikti; o labai butu akyva, isztyrinėjus
ir apraszius gadyne, kada Pragoje musu Lietuvei į mokslus ėjo. Tuli
dokumentai apie lietuviszką kolėgiją randasi jau spauzdinti knįgoje: *Mo-
numenta histor. universitatis Pragensis. Tomus II-us. ir Theiner'io: Monumenta
polon. historic. T. II. 164.* — Pragoje randame ir kitus dar paminklus apie
buvusius czion Lietuvius. Taip žinoma, jog husitiszkoms karėms Czekijoje
kilus (1419—1431 m.) su dideis iszpustyjimais, dalis Czeku tautos nū musu
karaliaus Vytauto pagalbos praszė; Vytautas iszsiuntė 1422 m. Pragon lie-
tuviszką kunigaiksztį Sygmuntą-Kuributą su kariumene, kurioje ir lietuviszki
buvo kareivei. Subatoje, 16 gegužės 1422, Kuributas Pragona atvyko ir su
didele garbe tapė gyventoju priimtas. Veikalai Sygmunto Czekijoje ran-
dasi apraszyti pas *F. M. Pelzel:* „*Historische nachrichten von dem litauischen
prinzen Sigmund Korybut*“ (*Abhandlungen der böhmischen gesellschaft der wissen-
schaften. Prag 1786 s. 360—393*) ir pas *Fr. Palacky: Dejiny národu ceského.
Praha 1850, III, 1. p. 484 ir sek.* — Į rytus nū Pragos, 29 kilometru atstume,
palei up. Berounką (į Veltavą tekanczią) gul labai dailioje vietoje sena
tvirta pilis Karlszteino, czekiszkai „Karlův Tyn“, kurioje, Sygmuntui Pra-

gona atėjus, dalis prieszgyviszkos kariumenės pasislėpė. Czekiszkiejie Husita drauge su lietuviszku kunigaikszcziau dasiprotėdami, jog pilyje Czeku kara lizska karuna paslėpta ėsanti, apgulė szitą Karlszteiną su 24,000 vyru husitizkos kariumenės, bet isz ano laiko bombardu sunkius akmenis szaudydami ir leizdami, pilį įgrėbti tik negalėjo ir, keliems septyndieniams praėjus turėjo atsitraukti. Dar ir szendien pilyje keleiviams yra rodoma, tarp kitu daigtu, ir kulka akmeninė, kurią, gal, kokio Lietuvio ranka paleido... Ir lietuviszkos dainos minavoja dar Kuributo kareiviszką kelionę Czekijona. Taip Juszkos užraszytose dainose (Lietuv. dainos. kn. III. n. 1101) randame:

O kad mes jojom

Į Beimu žemę,

Į Beimu žemę

Pas gendrolėlį...

„Gendrolėlis“ ne kitas kas turės buti, kaip Sygmuntas-Kuributas. Kate-drinėje bažnyczioje *szv. Vyto* randasi rąksztis (mausoleum) lietuviszkos karaliuniutės, Onos Jagelutės: abrisas jos puikiamė murmure iszkaltas, guli drauge ir szalyje savo vyro, cėsoriaus Ferdinando I-jo; rąksztis 1589 m. cės. Rudolfo II. pastatyta. Ne toli nū bažnyczios *szv. Vyto* ir karaliszkojo dvaro, randasi puikus rumas „Belvedere“ vadinamas, kurį cės. Ferdinandas dėl savo paczios, Onos Jagelutės, 1536—1556 m. iszmuryti davęs. Szitame rume mes užeiname — tarp kitu abrozu — iszpiesztą Czeku karalių Otokarą kaipu įveiktoją (pergalėtoją) lietuv. Prusu, 1255 m. — Dar reikia pridurti, jog Pragos universitėto knygynėje randasi rankaszrtis nekurio lietuv. žodyno, kurį Geitler'is (lit. studien. Prag. 1875. s. 96) minavoja.

B. Kada lietuviszkiejie keltai (iszeivei) pradėjo Amėrikona keltiesi? S. Daukantas, apraszydamas prekybą senovės Lietuviu, sako: „Toje paczioje gadynėje (1688 m.) ta dar minavotina notis nutiko Lietuvos tau-toje, jog daugybė lietuviszko svėto iszsidangino į Amėriką; nės-gi virsziaus minavojau, jog didturcezi Lietuvoje svėtą vergė, kursai vengdamas nū tos vargybos muko į Kurszą, kuriame kunigaikszczei didei iszmingingai rėdėsi ir savo valszciūse žmoniu nė baudžiamomis, nė didžiomis donėmis nesunkino; nū to radusiesi tenai didei daugybei svėto, kunigaikszztis Jokubas nupirko salą Guadalupu vadinamą nū Iszpanu karaliaus, ir tenai iszleido atėjunus naujokyną (koloniją) įkurti ir tūmi pacziu prekybą praplatinti, kurį naujokyną paskui Inglei (Anglai) iszgriovę o likusijį svėtą iszvedę į Nei Jorką ir taip Lietuviu giminės yra jau ir Amėrikoje svėto.“ („Budą“ lak. 241.) Jei Daukanto padūta žinė apie pirmūsius lietuviszkus keltus Amėrikoje tikra yra, už triju metu brolei musu tenai dabar gyvenantieji galės szvėsti 200-metinę szventę, nū laiko pirmo persikelimo Lietuviu per Atlanti.

Bs. Lietuviszka kalba ir szį pavaszario semestrą (pusmetį) kaip ir kitais semestrais, taps Vokietijos universitėtūse daugiur vietose mokinama. Berlyno universitėte prov. d-ras *Schmidt'as* skaitymus laikys apie „palyginanczią gramatiką lietuviszkos kalbos ir apie lietuviszkas dainas“ („vergleichende grammatik des litauischen; litauische volkslieder“); Liepiszkyje (Leipzig'e) lietuviszką kalbą mokins d-ras Leskien'as, Karaliaucziuje d-ras Bezenberger'is ir t. t.

Vytautas, didysis Lietuvos kunigaikštis.

(Žiurėk abrožą „Ausros pradžioje.)

Vytautas gimęs 1344 m. valdė Lietuvą, budamas jos karaliumi, kaip ir svetimi valdonai jį vadino, nū 1391 iki 1430 m. Jis, sunus Keistucio ir Byrutės, gimusios Palangoje kunigaikštėnės, buvo vienas didžiausių karžygiu viduramžio. Per daug vargu ir sumisžimu Lietuvos valdonu pastojęs, į Lietuvą krikszczionystę įvedęs ją ant tokio straipsnio galybės iszkėlė, kad beveik visos Eiropos valdonystės nū jos drebėjo. Jo trusui ir iszmincei uždėkavotina, kad Kryželnikai ir sukviesti pulkai kitu karalyscziu 1410 m. prie Tannenberkio ir Grunvaldo tapė į plentą sumuszi, nū kurio muszio szie jau nėkados nebeatsigavo. Jo kareiviszką galybę ir Mangolai ir Totorei pajuto, kurie isz rytu kėsėsi visą Eiropą užplauti ir po savo jungu paversti. Vytautas mirė Trakūse (už Vilniaus) 1430 m. 27. d. spalio mėnesio (oktoberio). Jo paskutinis žodis buvo: „Tėvynė!“ Taip jis savo tėviszkę Lietuvą mylėjo. (Platus apraszymas jo gyvenimo randamas knygutėje „Vytautas, didysis Lietuvos kunigaikštis“, gaunamoje „Ausros“ iszleistuvėje.)

Užpraszymas.

Mums vienas szaunus Lietuvis, kunigas, raszo: „Jau dveji metai suėjo, kaip Szl. perraszė pirmąjė dalį Daukanto pasakojimu apie Lietuvos veikalus; prižadėjo spaudzinti, bet liki sziol nėko negirdėti . . . Ar sulauksime to brangaus skarbo, ar tas nūraszas gal kur nužuvo? Jei pasirodytu ant svėto pirmoji dalis, galėtumėme pasirupinti ir apie kitas. Negali buti, idant toksai brangus rankrasztis patektu žiurkėms. Iszspauzdinimas Daukanto pasakojimu butu didesniu paminklu, negu kad kas kokį akmeninį arba geležinį statytu. — Jei pinigų ant spaudos truksta, tegul Ausros rėdytuvė iszdūda apgarsinimą, jog nor spaudzinti; tegul iszrokūja, kiek viskas kasztūs; tada atsiras tokiu vyru tėvynininku, kurie dūs paspirtį; o tos žinės tegul bus padūtos Auszroje. — Jei Lenkai ant Mickaus paminklo surinko tiek tukstancziu, argi Lietuvėi nesudės keliu dėl Daukanto? . . .“ — Ir mes su visu szirdies karsztumu tam pritardami pasakome, jog gėda butu mums Lietuviams, jeigu nei tiek nesurinktum, kad galėtumėme to savo karsztojo tėvynininko nespaustūsius veikalus per spaudą nevien Lietuvai, bet ir visam mokītam svėtui prieinamais padaryti. Pasīžadėdami už spaudą Daukanto pasakojimu rupinti, kaip veik tik bus pritinkanti suma pinigų sužadėta arba staczei įsiūsta, apgarsīsime Auszroje pravardes szelpāju prie szleidimo ir pavestąjė pinigų sumą. Turėdami rankrasztį pirmosios dalies savo rankoje ir aprokūdinę, kiek spauda kasztūs, iszdūsimė visą rokundą taip pat Auszroje. Ragindami Lietuvos ir jos szlovingosios praeitinės mylėtojus pristoti prie to szventojo dėl tėvynės darbo per pavedimus, užpraszone ir tūsius ant to pajudinti, kurie Ausros neskaitytu ir tokiu budu apie tai nėko nepatirtu.

Iki sziolei pavesta dėl spaudos istorijos . . . 190 mk.

Toliaus paveda Peliksas Mažutis isz Žemaicziau 7 „

Viso labo mk. 197.

Rėdytuvė, spauda ir kaszta Mikszu Jurgio Tilžėje.

1886.

4. num.

AUSZRA.

LAIKRASZTIS ISZLEIDŽIAMAS LIETUVOS MYLETOJU.

KETVIRTAS METAS.

Į t a l p a :

	Laiszkas.
1) <i>Sz...is.</i> Tyla, geresnė byla, ...	97
2) <i>K. Vanagėlis.</i> Dalis mano, eilės	103
3) <i>Mileziauckas.</i> Dūnos jieszkozcei	104
4) <i>Szerenga.</i> Gaidys ir žemczyugas, eilės	112
5) <i>Cyrulys.</i> Lelėvelei kilo isz Lietuvininku	113
6) <i>Kriėpatis.</i> Niamuno kelionė, eilės, su gaida	116
7) <i>J. K. Sz.</i> Kristijonas Kalninis	117
8) <i>J. K. Sz.</i> Mokinimas be iszkalu	118
9) Isz Lietuvos	120
10) X. Apie Lietuvą knigos	125
11) Gromatnyczia	125
12) Szis—tas	126
13) M. Tilžė, su abrozu	128

TILŽEJE.

KASZTA IR SPAUDA MIKSZO SPAUSTUVES.

Tilžės mēstas.
(Apraszymas ant l. 128.)

Tyla, geresnė byla.

Turėdamas kasdien po 18 iki 20 adynu darbo be atvangos, ne vieną sykį, kaipo kada szventadienėmis spėdamas, apsaikiau savo darbus nepabaigtus, rupesczius begalinius; o vėl žmogus, gyvendamas toje gadynėje, kuri vadinama greitoji, negali užmirsėti apie ją, kad ji, pavijusi, nepralenktu. Mielas skaitytojau, tūjaus toliaus datirti, kad kalbant lietuviszkai, žinoma, galima kalbėti apie jos veikalus. Ir taip. Musu dienose, po musu akiu pragydo spindulei lietuviszkos „Auszros“, kurie jau sustingusias szirdis musu Lietuviu pradėjo krutiėti, szildyti, kaitėti, kaip pavasario saulelė, bet daugelis akeplocziu rado jos mērį ne labai teisingu ir protingu; buvo ji užkabinėjama nū visu paszalaicziu, bet lietuviszku budu — palengva, nusilenkdama, kaip kada patylėdama ir nukęsdama, pradėjo meileis savo žodeleis, sakau, budėti ir ramėti lietuviszkas szirdis, kurios buvo užszalusios. Ne vienos Lietuviu akelės, pasiskaitydamos straipsnius Auszros apsilvė, regėdamos jos gerą norą ir platinimasi po visas szalis musu Lietuviu. Per tai ne dyvai, kad kožnas bevienas Lietuvis, kurs nors kiek tiek galėjo jei padėti ar giesmele ar dainele, ar straipsnėliu, ar kokia nūraszėle (korrespondencija), skubinosi savo silpną darbėli pridėti į jos rėdystę, ir ta visados turėjo szį tą patalpėti; jau tada nereikėjo rupėtiesi ką reiks iszspaudėti, jeigu nėko nebus; dabar rėdystėje Auszros yra tiek nūraszau, kad ji galėtu labai metus iszleizdėti savo numerius be jokios tūmi tarpu pagalbos, bet ne czion galas uždavos lietuviszkos tautos; ji toliaus tur slinkti augsztyti; kas rupėsis, kad ne mes? Juk tie szvetimgenczei, musu kaimynai, nėko mums nepadės. Apmislyjimas apie jos ateisenę yra labai gilus ir sunkus, bet, sako, nasztą nepakėlęs negali sakyti negaliu: reikia bandyti, rasi bile kas padės užkelti, o neszti jau vis sykį bus lengviaus, kaip užsikelti. Žodžeis savo vėl grįžtu pradžiona; sakau nespėdamas, bet mylėdamas tikrai savo tautos veikalus, norėcziau su ta paczia

misle, kuri mano szirdį ne sykį pervėrė, apsireikszti saviszkiams, nės ta mislis persekioja manę jau senei, rodosi, tik praszosi, kad jei dūti plotą, tegul jį iszreiksztą žodžeis apskelbs daugumui kurie, ar mano žodžiams dūs pritarti, ar pasakys, kad tai „*idée fixe*“ — žodžiu sakant, pasakys ar taip, ar anaip, nės Naujame Svėte galima visaik aiszkei ir mislyti ir kalbėti, ne taip kaip pas jus, kur akys netur regėti, ausis klausyti, rankos ir kojos netur liūsos, o liežuvis tur buti labai sargus, kad kokasai sargas už jį neužkabinėtu — žodžiu sakant, žmogus neturi buti žmogumi, tik koku gaivalu be jokios valios, per tai įpacz labai yra meilu pasikalbėti su tokiu žmogumi, kurs yra liūsas nū visokiu savo užžiuru. Savo mislį nū pradžios iki pabaigai sekancei apraszysiu. Žinoma, kad senovės musu tėvelei buvo gyvenę Indijoje; kas jūs isz tenai iszvijo, lengva atsakyti — vargas, o tū vargu ar buvo vandū, ar griausmas, ar žaibavimas, ar drebėjimas žemės, ar užplaukimas svetimu tautu, ar tos paczios ėmė sentėvius musu kankėti, vis turėjo buti priekabė, su kuria senei kariavo, o prie to nebuvo apsigyvenę ant vietos dabar nykszei, paėmę savo turtus ir lobį, o palikę tą vargą keliavo į vakarus. Perkeliavo ir klonius ir kalnus, ir upelius ir upes, ir užtakas ir mares, stumėsi tolyn, nės kitos tautos ir pirma jų ėjo ir paskui jūs, per tai, kaip sako, svėtas maiszėsi, bet visados slińko kaipo szerencei tiktai viena giminė svėto, kuri tarp savęs galėjo susikalbėti ir buvo savotinoji. Senovės gadynės akmeni nei atminklai, tas pats Dunojus, kaip kada labai graudžei apdainūtas lietuviszkose dainose, rodo labai aiszkei, kad musu sentėvei turėjo apie jo pakrantį gyventi ilgus metus ir turėjo jisai jiems buti ar geru tarnu gentės apsiėjimūse, ar piktu iszkadadariu kasdieniniūse veikalūse, pakol nepapūlė į dainą. Dainu tai yra szirdingai graudingas balsas žmogaus pajautimu ar smagiu ar linksmu, ar verksmingu. Papūlus į dainą, kurios dateko iki musu gadynės, rodosi, kaip tai galima butu, kad mes savo žemėje neturime Dunojaus. Danubius tai nėra Dvyns (Dvynė susidedanti isz dviejų upiu). Mylėtojas musu praeisenės Jonas Ožkabalis, pradėjo tyrinėti tūs pakraszcius ir labai nū sistebėjo, radęs pakraszceis Dunojaus visokius atminklus akmeninio laiko, per tai ne dyvai, kad neabejotinai tenai buvę Lietuvei, o jeigu tenai dabar nėra, o liko nebylei akmens ir neperplaukianti nėkad upė, aiszku, jei dabar ju tenai nėra, o kur

kitur, kad tie patys. Žinoma, kad ir czia turėjo jūs nelaimės pakoroti, per tai jie griovėsi tolyn per Karpūtus kalnus, o nū czia vėl slovėnizka giminė ateidama dar jūs pastumė gilyn į sziaurius, kur buvo pelkės, balos ir girios, į kurias dar nebuvo nė vienas lindęs, bet musiszkei žmonelei isz savo prigimimo labai lėti, nenorėdami sykiu kamszytiesi su tomis gentėmis Slovėnu, o mylėdami sutikimą, bijodami visokiu priesztaru nū svetimu didesniu ir smarkesniu giminiu, lindo į gires ir gyveno kaip žvėrelei, bile buvo liūsi nū svetimtaucziu ir neKentėjo nė jokio vargo nū ju tūmi tarpu. Stumėsi vis tolyn, pakol neatsidurė Pabaltmaryje; czionai jau rubežius buvo kaipo užtvertas, nės eidami vis į sziaurius bijojo szalczio ir nepasidrašino kimsztiesi į nežinomas mares, be to dar atvykdavo pas jūs ir užmariszkei gyventojai, kurie žvejodami daužėsi po visas juresmares su savo nedideleis laivais, maitįdamiesi žuvimis, per ką ir tampa pavaditi Žuvėdais (Szvėdais), o daugumą vėl ju Lietuvei už plėszimą lobio tiesiog mariose skandįdavo, per ką ir vėl vadinosi Skandinavais. Lietuvei sziaurėna slinkti bijojo tu drašiu gyventojų ir bėgdami nū vilko kone sutiko meszką, bet marios jūs skyrė ir suardė ju prieaiga; tokiu budu Lietuvei priėjo galą ir turėjo nenoromis apsigyventi Pabaltmaryje. Toliaus ju amžyje, kaip jūs kapojo, degino, žavino visokiu budu Kryžokai, jau nors diduma apraszo istorija, kad Lietuvei ateivei pailsio ne daug turėjo, o kiek ju iszžudė, tai galima apie anos senovės gadynės paproczius mērūti, pakol vėl tūs neapveikė Lenkai, apėmę jūs o sykiu ir Lietuvius. Nū tu vargu Lietuvei negalėjo isztrukti, per tai pradėjo reižtiesi ir tas laikas istorijos Lietuvos yra dailiausias, nės ji apėmė gerus plotus paszalaicziau ir ne syki nulaužė ragus Totoriams, bet tos giedrios dieneles nebuvo ilgės. Praėjo penki amžei ir kas tik per kaimynai būvė, tie vis gonyjo Lietuvius; nebuvo tiems pailsio, vercziami tai į Prusus, tai į Lenkus, tai vėl į Gudus. Kaip žmogus apmislyji, tai dyvai rodosi, kaip tai dar Lietuvei iki sziol iszsiliko su savo paproczeis, budu ir kalba. Dar mat prieszai musu naikino mus tokiu budu, kad negalėjo nėko padaryti, nės Lietuviu budas yra tvirtas — prieszgyynys, ne dykai Lenkai sako „uparty litvin“ — prieszgyynys Lietuvis. Kad Lietuvis nebutu prieszgyynys, senei jau kalbos jo butu tiktai atminklas; jau buvo pradėjusi džiuti, bet vėl atžalas leidžia, ir tam medžiui nėko tū tarpu nekenkia,

bet neleiskime į savo daržą sodauninką, kurs su kreivu peiliu nenupiaustytu musu atžalu. Szioje gadynėje viskas eina greitai ir važiujame greitai — garvežiu, ir kalbame greitai — tolkalbiu, ir girdime toli — tolgirdžiu ir raszome greitai — tolraszium, yra daugumas tokiu toliu ir greiczium, žmogus su gadyne vos paseki, o tai viską mes apturėjome per kytrumą, o tą žmogus gauna per mokslą; per tai mokslas yra stumu, kurs stumia viską tolyn, sunkyn, labyn. Szi gadynė gerai supranta, koku budu galima tautą greitai iszstumti isz jos paprocziu, o isz burnos prigimtą kalbą. Ar tai Lietuvoje, ar Prususe, ar Gudijoje, visur yra jau daug mokslavieciu. Gudijoje gudiszikai, Vokietijoje vokiszikai, reikia nū pirmutinės dienos atėjus į mokslavietę pamesti savo tėvu kalbą, o klausyti svetimo ambryjimo. Toksai vaikelis Lietuvis isz kaimo patekęs į mokslavietę yra grynai sakant nekaltu gyvūliu, kurį dar negalabyja, bet jau į jo galvutę kriesza svetimkalbius žodžius, kurie ateisenėje isztrauks jam ir jo liežuvį isz burnutės, o įdės jam medinį, su kuriūmi jisai nėkad nepažįs smagumo ir aiskumo sąprotavimo saviszkos kalbos; toksai vaikelis yra amžinai pagadėtas, nės iszaugęs iki 9. ar 10. metu mislyja lietuviszkai, o paskui tur mislyti ar vokiszikai, ar gudiszikai, kuriu smagumas kalbos yra visaik kitoks ne kaip Lietuviu, per tai lietuviszką protą apiprusėja ir apgudėja nū pat jaunu dienu. O kaip tai yra sunku tokį vaikelį mokėti pradzioje, tai tiktai tas gal suprasti, kurs be atspirties priverstas tur krieszti į tą silpną galvutę svetimus žodžius; mokėtojui ir tas pats vargas kaip mokėtiniui; cze jūdu abudu yra prieszais vienas kito; per tai vaikelis, girdėdamas nū pat pradžios svetimą kalbą po nevale pavirsta į sutvėrimą, kurs lygei nėko nesupranta, nės ir jis taip-gi dar tada nėko nesupranta ir jo mislis tada visaik užmiega, o ką jis veikia, tai tik isz didelio pripratimo, kurį vargą tur ilgai vargti, kol neužauga jame, o paskui ne dyvui, kad nejauczia jo. Juk dauguma Lietuviu isz to ir yra atskalunais; ju szirdis jau nekruta dėl tos kalbos, kurią isz krutinės savo motynos iszcziulpė. Toksai ima paveikslą to vilkiszczio, kurs, iszaugęs, o budamas alkanu, drasko tą žinduką — spėnį, kurį pirma laižė. Tokiu vilkiszczium — atskalunu rasis dar daugiaus, nės Gudijoje Lietuvoje keta neužilgu įveisti priverstiną — visūtina mokslą dėl greitesnio apgudavimo, nės mokėtoju užteks isz seminarijos, kuri yra Lietu-

voje. Isz ten iszeina ne Lietuvis, tiktai Ģudas, kaipo rodosi geležiu apkaustitas taip, kad tas apsmilkinimas seminarijos duksa į kelis metus. Be to szi metą vienoje vietoje taip pasitaikė, kad vienas mokytinis užmuszė apie szeszetą žmoniu, o vienas, mokytijas norėjo savę nusidurti su kaltu, bet labai skaudėjo, tai nestumė kalną gilyn. Skaitytojau! gali gerai suprasti, kas per mokytijai tos semiuarijos, kurie jaunai gentei dūda tokį mokslą, ir kurioje sėdi toksai perdėtinis. Po tu razbaju perdėtinį kėlė tolyn, nės smagu jam nebuvo tenai buti. Bet tokį perdėtinį, tokį mokytiją, kurs įkvepia į gryną szirdį kožno Lietuivio savo apsiėjimu, darbais, savo pamokslėleis, kad nėra artimo per Ģudą, nėra liežuvio kaip gudiszkas, kurs, sakau, kaip gyvatė maino savo skurą kas pavasari, tai kasdama, tai vėl laižydama meileis žodeleis savo buvusius mokytinius, nevertas daugiaus nėko, kaip ant tu pacziu karstuviu (gimnastikos) sukrauti laužą, užpilti smalą ir užsmilkėti, tada pekloje butu ramiaus kentėti, nės pražutu kitu kanczia, o lygei ir pacziu szime svėte. Tai matote, koks yra pamatas mokslo musu Lietuvoje. Beje, seminarijoje ir lietuviszkai mokina. Paklausite, kaip? — O . . . labai . . . ar žinote kaip? — Be litaru, abėcėlos . . . kaip jie skaito, Dievas žino ir jie vieni žino. Nės ten nepripažįsta lietuviszkos abėcėlos. Dar gudiszkoje Lietuvoje yra viena gimnazija; tenai yra keli patogus mokytijai Lietuvei, kurie sziek tiek įkvepia lietuviszkai mokytiniam, bet szę gadynę užžiura vyriausybės ir ant ju kreiva ake žiuri, nės ve jie platiną samprotaviną (separatizmą) ir dėl to Lietuvei, kurie baigė universitetą ir ketino gauti vietą Lietuvoje tarnauti, tik tyczia yra skiriami į aklą Lenkiją ar į gilią Gudiją, o vėl Lenkai ir Ģudai į Lietuvą. Czia trumpai paminėsiu, kad Lietuvei, nekęsdami Lenku, mislyjo įtikti vyriausybei, bet kaip dabar pasirodė, nėko isz to nėra; kaip Ģudai spaudė Lenkus, taip ir spaudžia, o Lietuviu ir neglaudžia; Ģudai tik mislyja, kad Lietuvei ir Lenkai kū greicziaus apsigudūtu. Nū vyriausybės augsztesnės tas dalykas nėko neprigul. Vyriausybė ana butu davusi ir spaustuves ir kalbą ir kitus padavadyjimus Lietuvai, nės ji visados klausia tu virszininku, kurie yra ant Lietuvos, o tie vėl, atėję po lenkmezziui į tą kampą kaipo mokslaneszeis (kulturtrėgereis) per savo kvailumą, nės tėvynėje jiems nebuvo vietos, o norėdami sziū tū įtikti tam pacziam randui, kurs jūs iszvijo isz

Gudijos už ju nusidėjimus, išsireiždami rėkia, kad ne verta dūti liūsybės Lietuvai, nės bus taip, kaip antai yra Austrijoje; tais žodžiais nesenei atsiszaukė gudiszko rando varszavinis dienininkas apie geidas Lietuviu n. 201, 1885 m.; žinoma, ju klauso ir nėko nedaro. Mes Lietuvei tūmi tarpu laukiame, kad apie musu klausymą raszmenės bus sziomis dienomis szioks toks padavadyjimas; teisybė, jis tapė sustatytas, bet kaip? — įvesti mokslavietėse dėl lietuviszkos kalbos gudiszką raszmenę, kaip patvirtino visūtinas prisakymas Varzavos globėjo nū 19. rugpiuczio 1884 meto po n. 7514; o vėl neužilgo laukiame apgarsinimo įvedimo priverstino mokslo kaimiszkose mokslavietėse, nū kur greicziaus galima butu įsmeigti ir uždėti pamatą; isz to viso aiszku, kad mes turime skubįtiesi iszsigiminiūti. Patys tie nedi-desniejie virszininkai gudiszki tik tyko, kad Lietuvai prakalbētu gudiszkai, ir negal isz savo kvailu galvu nėko iszspausti, kad iszmislyti, koku budu galima tai paskubėti. Mokįtinei lietuviszki ne labai gal tarp savęs susiraszyti apie savo giminės veikalus, nės ju gromatas, kaipo sako uždėtojai, „dėl reikalo vyriausybės tur atplėszyti ir perskaityti, ar nėra jose kitkart apie Lietuvą kas raszyta ir jos kalbą,“ jei randa, tai paleidžia pelenūsna; per tai jaunas vaikas įpranta slėptą daigtą atvirai žiurėti ir be jokio papiktinimo savo budo. Ne per gerumas jaunūmenės, bet ir žmoniū gaspadoriu, kuriu turtas jau yra saikytas ant svarstuku visokeis mokeszceis: uždera javai, ne labai kam reikia, czižė pakelta — neveža į užrubežius, ir negal pardūti, o czia mokėk vaitui, sudžei, kelpinįgius, czižes, ugnapinįgius, mokslapinįgius, sargpinįgius ir visus kitokius tik vis pinįgius, o kad gaspadorius nor savo namus pavesti sunui, tai užrasziui (rejentui) tur užmokėti 10tą paluką — dalį kurią reikia sudėti į krautuvą pinįgu (kasą), beje: jeigu namai yra verti 5000 rubl., tai užraszos isznesza 500 rubl. Žmogelis dar nėra žydėlis, kad galētu aplink apeiti tas užraszas, o kad ir apeitu, tai anksti ar vėlai vis reiks užmokėti su kalte, jei dasižinos randas. Dalys namūse didelės; reikia eiti į vaiską, reikia papirkti, reikia eiti į suda, vėl sauso nėkas neklauso, reikia eiti į kanceliariją, ir ten, kad netepsi, nevažiūsi; o tas žmogelis nežino isz kur pinįgius imti ir dūti; breda į skolas, o kas veja? — virszininkai. Vienus jis pats renka, kaip antai vaitą ar sudžią; bet buvo ir taip: žmonės renka vieną, o pavietinis virszininkas to nenor, tiktai

tur savo gerą pažįstamą lakutį, su kuriu susiėjęs gal saviszškai elgtiesi ir pas rudbarzdį atsilakti, kaip kada žmonės iszrenka tarp savęs; tas žmogelis nepratęs prie to, greitai dūda savę į kilpas rasztininkui įvyti ir ne retai ir praleidžia savo turtą be vaitaudamas, arba baigia savo amžią kalinyje ant randavu krūpu. Taip negerai ir taip nēkai. Isz kurios pusės žiuri į tą žmogelį, visur jam *vargas*; jis yra vargintas; jo szauksmē (parole): „Vargelį vargau, sunkei dėjavau . . . . kur asz busiu, kur asz pulsiau, kur asz pasidėsiu, nēra man ramios vietelės mano nameliūs“. Dabar yra daug sunkesnis padėjimas Lietuvio kaip tada, kada iszkeliavo isz Indijos; jis priprato prie to palengva — nejaučia; jo szirdis sustyro, nēra kam jos atszildyti, atgaiviti, atkvėpūti . . . . sustirs ji visaik, jei nepasiskubįsime padūti jai pagalbą, nēs kitaip vargas mus nuvargis, kada mes pasijusime iszstumti isz savo kiemu, kaimu ir sodžiu, kada prieszininkai apims musu žemę, kurią szią gadynę vartoja gaspadorei, nēs ju piniginis buvis yra jau silpnas, o toliaus dar numenks — iszvarys mus isz turtu, o per tai mes nuvargę ir susimaiszę su ateiveis, ne dyvai, kad ir pamesime savo prigimtą kalbą; dėl to reikia czia jieszkoti tą vargą pravaryti . . . .

(Toliaus bus.)

Dalis mano.

Kaip norėcziau asz teisybę
Broliams pasakyti,
Jūs apszviesti, pamokiti,
Akis atdaryti!
Bet nelaimē! . . . . Tamsos panczei
Yr druti be galo —
Jūs sulaužyt spėkos mano
Nēkaip neprivalo!
Ak jus dumos, mano dumos!
Sunkios man jus ēsat:
Greitai gemat ir ne ilgai
Savo buvį tēsiat.
Dumos mano — szviesos sėklos!
Nēr kur jums bujoti;

Nors yr dirva, bet jus turit
Darganu bijoti!
Rodos dirvą asz užarcziau
Ir sėklas pasėcziau,
O užaręs ir pasėjęs
Laistycziau ravėcziau.
Rods iszdygtu ir diegelei
Ir žaliūt pradėtu . . . .
Bet pakiltu smarkus vėjai,
Darganos teszkėtu . . . .
Ir pražutu darbas mano —
Taikio nedatircziau,
O negavęs vaisiaus jokio,
Pats badu numircziau.
Bet nedirbant ir nesėjant
Man arsziaus dar buti:
Asz greicziaus dar graban virsiu —
Greicziaus teks man žuti! . . . .
O, dalelė, tu varginga,
Aszarota mano!
Man tavęs dėl taip skaudžiosios
Plaukas jau paseno . . . .
Dienos mano trumpos yra —
Greit amžyn užsnausiu . . . .
Isztart tiesą, prapilt szviesą
Tarp broliu negausiu.

Berž . . . . 10. lapkr. 1885.

K. Vanagėlis.

Dūnos jieszkoczei.

Paraszė Pranys Milcziauckas.

(Priemazga.)

Davėsi girdėti baisus užimas, pyszkėjimas, vandū pliuszkavo augszcziaus laivo; laivą rodosi kas tąsė į visas puses; moters rėkė, vaikai verkė, kožnas gaudė savo daigtus. Tarp to sumiszimo buvo girdėti skaudus balsas szvilpyniu ir let-ne-let trepsėjimas matrozu, kurie bėginėjo ant virszutiniu lubu laivo.

— Panelė szvencziausia! — sznibždėjo Patronė.

Pirmgalis laivo lakstė žemyn ir augsztyn kaip padukęs. Kad ir druczei laikėsi, nusitvėrę už lovu, bet jūs taip mėtė, kad

kartais daužydavosi ir į sienas, ir į lubas. Staugimas vilniu ėjo baisyn, o girgždėjimas lubu buvo toks baisus, kad rodosi jau jau balkei sulusz ir viskas sugrius.

— Patronė, laikykiesi! — rėkė Lauras, norėdamas aprėkti vėtra, bet jau ir jį, ir visus senei baimė lyg smaugti pradėjo. Vaikai paliovė verkę, moters rėkusios; kožno szirdis duzgėjo, o rankos kaip replės laikėsi už visokių prikaltu daigtu.

Vėtra vis labiaus duko. Dvasios išsipačiojo, migla sumiszo su tamsybe, debesys su vandeniu, vėjas su putomis; vilnys daužėsi į laivą, kaip iš armotu ir mėtė jį tai į kairę pusę, tai į deszinę, tai neszė į padanges, tai vėl metė ant dugno mariu Tarpais apsiputojęs vandū laistėsi po visas lubas; daugybės vandens rodosi virė baisiame katile.

Žiburei pradėjo gesti. Pasidarė tamsu; Lauras su Patrone mislyjo, kad tai jau ateina tamsybė smerties.

— Patronė! pradėjo Lauras szaukti balsu, kaip kad jam kvapo nepriteko — Patronė! atleisk man, už ką asz tavę ant pražuvimo iszvežiau. Jau mudvieju paskutinė adyna iszmuszė; jau nepamatysiva savo grėsniomis akimis svėto. Nė mumdvim iszpažintis, nė alėjais szventais paskutinis patepimas, nė mumdvim žemė suputi, tik isz vandens ant paskutinio sudo stosiva, nabagėlė!

Kad jis taip kalbėjo, tai Patronė suprato, kad jau pagalbos nėra. Mislys visokios lakstė jai galvoje, o szirdyje lyg kas szaukė:

— Jurai, Jurai szirdingas! ar tu manę iszgirsi Rėžiukūse?

— Toks jau skaudus gailestis suspaudė jai szirdį, kad pradėjo garsei žliumbti. Verksmas apėmė visą grinczią, kur visi žmonės tylėjo, kaip ant szermeniu. Vienas balsas atsiliepė isz kampo: „still“, bet nutilo, kaip iszsigandęs pats savo balso. Paskutinis žiburys nukrito, o liepsna užgeso; pasidarė dar tamsiaus. Žmonės susikriuszo visi į vieną kampa, kad buti arcziaus vienas kitam. Baimės tyla apėmė visus, tik su sykiu atsiliepė balsas Lauro:

— Kyrie, eleison!

— Kristau, eleison! atsakė verkdama Patronė.

— Kristau, iszklausyk mus!

— Tėve isz dangaus, Dieve, susimilk ant musu!....

Kalbėjo abudu litaniją. Tamsioje budoje balsas senio ir sumaisžiti drauge su verksmu atsakymai merginos išsirodė didėi szventa malda. Keli keliauninkai nusiēmē kepures. Iš palengvos verksmas merginos nustojo, balsai buvo lemtesni, tik iz lauko antrino jiems staugimas vėtros.

Staiga tik suriko tie, kurie stovėjo arcziaus duriu. Vilnis izmuszē duris ir užliejo visas grindis: moters pradėjo rėkti ne savo balsu ir kavotiesi ant lovu. Visi mislyjo, kad dabar tai jau paskutinē valanda.

Po valandėlei įėjo apicėras su likterna rankoje, visas szlapias ir paraudonavęs. Keleis žodžeis nuramino moteriszkes, kad vandū tik iz netycziu tropyjo, kad nėra ko bijoti, o kad laivas yra ant vidurio mariu, tai baimēs didelēs nėra. Perėjo adyna, jau ir kita, vėtra vis baisiaus duko. Laivas girgždėjo, atsistodavo tai ant pirmgalio, tai ant pasturgalio, lubas lankē, guldavo tai ant vieno, tai ant kito szono, bet neskendo. Žmonēs po biskį visai nutilo, kiti jau ir užmigo. Perėjo dar kelios adynos, per langelį jau matyti buvo, kad szvinta. Diena darėsi ant mariu balzguna, rodosi izgązdįta, liudna, tamsena, bet tik neszē sziokią tokią linksmybę ir viltį. Atkalbėjo visokias maldas, kokias tik mokėjo ant pomėties, Lauras su Patrone užlipo ant savo grėzdu ir drucei užmigo.

* Pabudo tik tada, kada jau varpelis pradėjo szaukti ant pusrycziu. Bet valgyti negalėjo. Galvos sviro kaip szvininēs; senis jautėsi nēkiaus kaip mergina: jo sufrankyta galva negalėjo apimti visko. Už tiesą, Vokietis, kurs jį priviliojo į Amėriką, pasakojo, kad reikia važiūti per didelį vandenį, bet jis nēkad netikėjo, kad gal buti toks baisus plotis, kad reiks plaukti tiek dienu ir tiek nakcziu. Mislyjo, kad sztai persikels, kaip tai jau jam ne sykį atsitiko. Kad butu žinojęs, kad mariu toks platumas, tai butu pasilikęs Rėžiukūse. O ir kita mislis dar apēmē jį: ar nepražudys duszią savo ir merginos? ar tai ne grėkas dėl kataliko iz Rėžiuku murmėti prieszais Dievą ir pasileisti ant tokio baisaus vandenio, per kurį reikėjo jau penktą dieną plaukti, kad datirti iki kitam krantui; o juk ir ar žinojo jis — ar yra ten koks kitas krantas, ar ne? O tokioje tai abejonėje ir baimėje dar turėjo buti septynes dienas. Pati vėtra dukiojo daugiaus kaip dvi dieni ir nakti, paskui jau prasipagadyjo. Iszsidrašino vėl su Patrone izlipti ant lubu, o kaip iz-

ipusiu pamatē vēl lyg piktus kalnus ir jūdus palomius vandens, kurs visas jūdējo ir rodosi norējo praryti laivā, tai vēl nulindo ir pamislyjo, kad tik visagalybē Dievo, arba kokia kita dvasē, o ne galybē žmogaus nū tos prapulties gal iszgelbēti.

Už tiesā, iszsipagadyjo vēl visai, bet ējo diena už dienos, o aplink laivui daugiaus nēko nebuvo matyti, kaip tik vandū ir vandū, tarpais žalsvas, tarpais melsvas; dangus rodosi susiejēs buvo su vandeniu, balti debesēlei lakiojo augsztai, ir paraudonavę vakare, eidavo gulti, o laivas rodosi jūs norējo pavyti. Lauras isz tikro pamislyjo, kad, tur buti, marios netur nē galo, nē kraszto, ir iszsidrašino vieną syki klausti.

Nusiēmē kepurę priesz matrozā ir tarē: Poneli! kada priplauksime iki krantui?

Lauras iszvertē akis, kad matrozas tūmi tarpu neprunksztelejo jūkais, bet staptelėjo ir klausē. Matyti buvo, kad jis lyg ką atsiminē, ar norējo atsimiti, bet su sykiu negalėjo . . . Po valandai atsiliespē:

— Was? (ką?)

— Ar greitai priplauksime prie kranto, poneli?

— Dvi dienas! dvi dienas! — szvēpliavo matrozas, rodydamas du pirsztu.

— Labai žemai dėkui.

— Isz kur jus?

— Isz Rēžiuku.

— Was ist das Rēžiuku?

Į tą tarpą atėjo Patronē; susigēdusi paraudonavo baisei, bet nors ne drąsei, atsiliespē plonu balsu:

— Mes ne toli nū Jurbarko . . . .

Matrozas mislyjo sav, žiurėdamas į vandenį, paskui pažiurėjo į merginą, į jos kaip linus plaukus, ir lyg ką atsiminē, nės susiraukęs apdeges veidas, szyptelėjo. Po valandai sakē:

— Asz buvau Tilszē . . . . suprantu biski lietuviszikai . . . . Asz Jonas Kosziuba . . . . jus' bruder . . . . tai jau liabai senei! Jetzt bin ich deutsch (dabar asz esu Vokietis) . . . .

Isz tarēs tą, nusitvērē už galo virvės, atsikreipē, suriko „ho! ho! o!“ ir pradėjo virvę tēsti.

Nū tol, kiek sykiu Lauras su Patrone budavo ant lubu, tiek sykiu tas matrozas, pamatēs jūdu, meilei prasznekidavo Patronę. Jūdu neiszpasakytai džiaugēsi, nės buvo ant to vo-

kiszko laivo nors vienas paciujis žmogus, kurs su jiemdvim szejp taip biskį snekėjo, ir rodosi buvo artima giminė. O juk ir kelionė jau baigėsi. Ant rytojaus rytmetryje, iszėję ant lubu, pamatė dyviną daigta. Isz tolo kas žin kas vandenyje plaukė, o kaip laivas prisiartino, tai pamatė visi, kad vilnys neszė raudoną bertainį; toliaus užtėmyjo kitą tokį bertainį, paskui treczią, ketvirtą. Oras buvo biskį miglotas, bet ne per virszų; vandū lygus kaip stiklas, o bertainiu vis daugiaus ir daugiaus plukejo vandenyje. Baltu jūdsparniu paukszcziu pulkai, net debesys, lakiojo paskui laivą. Ant lubu visi dyvinai krutėjo. Matrozai apsilvilko su naujais drabužeis; vieni sziuravo lubas, kiti szveitė varines vinis, ant stiebo užkabino karunėle, o ant pasturgalio laivo kitą didesnę.

Keliauninkai visi kuitosi ir džiaugėsi; kas tik gyvas, iszlindo ant lubu: kaip kiti iszsineszė pundelius ir pradėjo diržus varžyti.

Patronė, matydama tą viską, mislyjo sav:

— Tik mažu ant galo primuszime prie kranto.

Lauras ir atsidusėjo lengviaus, o czion lyg tyczia pasirodė vakarūse sala (Sandy-Hok), paskui kita, o ant jos vidurio dideli trioba, o toliaus lyg migla, lyg debesys, lyg dumai ant mariu, rodosi labai toli, sudrumsti, be jokio paveikslo . . . . Matydami tą, visi rodė pirsztais, o laivas suszvilpė baisei, kaip isz džiaugsmo.

— Kas tai yra? — klausė Lauras.

— Naujas Jorkas — atsakė stovįs szale jo Kosziuba.

Tie neva dumai pradėjo skirstytiesi ir nykti, o kaip laivas, ardydamas gražų vandenėli, stumėsi vis toliaus, tai į ju vietą dygo kokie tai paveikslai boksztu, kaminu, ties kureis lakstė kamūlei dumu. Žemiaus pilies buvo matyti visa girė stiebu, o ant ju virszuniu margavo tukstanczei karunėliu, kaip kvėtkos lankose. Laivas vis artinosi ir artinosi, o puiki pilis lyg isz vandens iszniro. Džiaugsmas ir dyvai apēmė tada Laurą, nusiēmė kepurę, iszsižiojo ir žiurėjo, žiurėjo, o paskui tarė:

— Patronė!

— Dievulėliu mano!

— Ar matai?

— Matau.

— Ar dyvyjiesi?

— Dyvyjūsi.

Lauras jau dabar ne tik dyvyjosi, bet alko. Pamatęs abipus pilies žaliūjančius laukus ir jūsvus puszinius sodus, kalbėjo sav:

— Na, Dievui dėkui! Kad tik žemę dūtu szale pilies, su ta aną lankutę, arcziaus butu ant kermosziaus. Kermoszius ateina, karvę nusivesi, kiaulę nusivarysi, tū ir gali parsidūti. Gyventoju czion tur buti kaip agūnu; asz Lietuvoje buvau buras, o sziczion busiu ponas...

Tūmi tarpu labai puikus puszinis sodas (National-Park) buvo jau visas matyti. Lauras, pamatęs anas kruvas medžiu, o daug buvo ir gražei žydincziu, toliaus sznekėjo:

— Papraszysiu pono kamisoriaus, prisisznekėsiu dailei, kad man nor pusvalakį (60 margu) tos giraitės padovanotu. Kad dvaras, tai dvaras. Bernas rytmeczeis su malkoras važinės į mēstą... Dėkui augszcziausiam Dievui, nēs dabar matau, kad Vokietis manę neprigavo...

Patronė ir szypsojosi, ir pati nežinojo, isz kur jai į galvą atėjo daina, kurią Rėžiukūse merginos per veselijas dainūdavo jaunamartei:

Kas tu per pons?

Kas tu per pons?

Visi tavo rėdai

Kepurė ir žiupons...

O mažu jau mislyjo, budama pone, padainūti nabagėliui Jurui, kaip paskui jos sziczion atplauks.

Tūmi tarpu lėkte atlėkė pas laivą mažas laivelis nū kvarrantėnos. Keturi ar penki žmonės užlipo ant lubu, tū prasidėjo sznekos ir szukavimai. Ne už ilgo atplaukė kitas laivas jau nū paties mēsto; buvo ten visokie mēklerei isz pakeleivinnamiu, perguldytojai ir vadovai, keitikai pinigų, agentai nū geležinkelio: visi stumdėsi, rėkavo, sukosi po visas lubas. Lauras su Patrone ipūlė kaip į ratus kokios melnyczios ir nežinojo, ką pradėti.

Kosziuba parodavojo seniui iszkeisti pinigų ir prižadėjo, kad nedūs prigauti. Lauras tūjaus iszkeitė ir gavo už viską, ką turėjo, 47 dorelius sidabru.*) Pakol visas tas darėsi, laivas priplaukė jau taip arti pilies, kad buvo matyti ne tik namai,

*) Dorelis ant musu aukso vertas 1 r. 35 kap., tai pagal dabartiszką mokestį galima rokūti dorelį su virszumi du rubliu.

bet ir žmonės; paskui aplenkdamas vis kitus laivus, mažus ir didelius, priplaukė pri kranto.

Kelionė jau buvo pabaigta.

Žmonės pradėjo ristiesi iš laivo, kaip bitys iš avilio. Per siaurą tiltelį, padėta nū kraszto laivo iki krantui, kriuszosi pulkai visokiu: pirmiaus ējo pirmutinės kliasos, paskui antros, o išz po lubu, apsikraustę pundeleis, paskucziu paskucziaus. Kaip Laurą su Patrone kiti ir atstumē pas tiltelį, tai priėjęs prie judvieju Kosziuba, suspaudē ranką Laurui ir tarē:

— Na, bruder! Dievs dūk tav gerą giliukį! ir tav, merga. Dievs jum padēk!

— Dėkui labai žemai! atsakē abudu, bet daugiau nebuvo kada sznekėti. Pulkas nustumē jūdu nū pakalnaus tiltelio ir tūjaus atsidurē dideliame name muitmokesczio. Ponas, apsilkęs su rudais drabužeis, su sidabrine žvaigžde, pacziupinējo ju pundelius, riktelėjo: „all right!“ ir parodē duris. Išzėjo ir pasijuto ant gryno lauko.

— Tėti! o ką dabar veiksiva? -- paklausē Patronē.

— Turiva palaukti. Vokietis sakē, kad tūjaus valdžia atsiųs kamisorijų, o jis pasiklausinēs ir ras mudu.

Atsistuoja tada abudu prie sienos, laukdamu kamisoriaus, o aplink išz visur buvo girdėti užimas mēsto. Nėkad jūdu nėko tokio nematē nė negirdėjo. Ulyczios buvo tiesios ir placzios, o ant ulycziu žmonių daugybēs, kaip per kermoszių; ant vidurio vežimai, karėtos. Aplinkui zimbē nesuprantama kalba; darbininkai ir prekėjei rėkavo. Tankei matyti budavo vaikszezio-janczius didgalvius žmones, visai jūdus, su garbanotais plaukais. Pamatę jūs, Lauras su Patrone žegnojosi. Dyvinu nusidavē jiemdvim tas mēstas; visur užia, poszka, szvilpia maszynos, duzga vežimai, rėkauja žmonės. Visi ten bėgiojo taip greitai, kad rodosi vieni norėjo pasivyti, o kiti nubėgti; o kokia daugybē žmonių! o kas vėl per žmonės! vieni kai sūdžei jūdi, kiti gėlsvi, kiti rausvi. O ten, kur jūdu stovėjo, buvo didžiausias trusimas; maiszus ir pundus nū vieno laivo kraustē ant kito, vežimai važinėjo kas valandą, karai barszkėjo . . .

Perėjo taip adyna, jau ir antra, o jūdu vis stovėjo prie sienos ir laukē kamisoriaus.

Dyvinai išrodē Amėrikoje, Naujame Jorke, tas buras Lietuvis su ilgais, jau žilsvais plaukais, su keturkampe vilagine ke-

pure, ir ta mergina isz Režiuku su melsvu kedeliu (sijonu) ir rožancziumi ant kaklo.

Vienok žmonės ėjo pro szalį ir visai nė nežiurėjo į jūdu. Ten nesidvyvija nė isz jokių žmonių, nė isz jų rėdu.

Perėjo dar adyna, dangus apsiniaukė, pradėjo lyti ir neva snigti, o nū marių putė drėgnas ir szaltas vejas....

O jūdu vis stovėjo ir laukė kamisoriaus.

Buriszkas budas labai kantrus, bet jiemdviem jau lyg sloga pradėjo spausti szirdį.

Ne smagu, ne gerai ir baisu jiemdviem buvo laive tarp svetimu, ties gelme didelio vandens. Meldėsi Dievui ir praszė, kad perkeltu jūdu kaip pabludusius vaikus per marių platumą; mislyjo, kad kaip tik kojose dasilytės sausą žemę, tai pasibaigs visos bėdos, o atsivers gėrybės. Sztai atplaukė, stovėjo dabar jau ant sausos žemės, buvo didelė pilis, bet pajuto susyk, kad toje pilyje dar nėkiaus ir daug baisiaus, ne kaip ant marių.

Kamisoriaus kaip nebuvo, taip nebuvo. O-gi ką jūdu pradės, jeigu kamisorius suvis neateis, jeigu Vokietis jūdu prigavo?

Užėjus tik tokei mislei, sudrebėjo judvieju buriszkos szirdys. Ką pradės? Tiesiog sakant, pražus.

Nū lytaus ir vėjo perszalo labai.

— Patronė! ar tav ne szalta? klausė Lauras.

— Szalta, tėti — atsakė mergina.

Dar vieną adyną iszmuszė zėgorius bokszte. Pradėjo temti. Žmonės pradėjo liauti dirbę; ant ulyczių szvaisė žiburius; visas mėstas degė žiburiūse. Darbininkai grįžo nū marių namon ir dainavo užkimuseis balsais „Yankee Doodle“. Isz palengvos ulyczius tusztinosi. Namus muitmokeszcio uždarė.

Jūdu vis stovėjo ir laukė kamisoriaus.

Ant galo visai sutemo, o ant marių kranto nutilo. Tarpais tik isz jūdu kaminu sznypsztė pieszos ir geso augsztai, tarpais vilnys pliuszkavo, atsimuszusios į akmeninį krantą; kaip kada budavo girdėti daina girto matrozo, kurs grįžo isz mēsto ant savo laivo; o jūdu laukė.

Norint ir nebutu norėję laukti, tai kur eis, kur pasidės, ką pradės, prie ko priglaus savo skaudamas nuilsuses galvas? Szaltis krėtė vis labiaus, pilvas skundėsi, kad tuszczias. Kad nors pastogę kokią gautu, nės suszlapo net iki kaulu. Ak! ka-

misorius neatējo, nē neateis, tokiu kamisoriu visai nēra. Volkietis buvo agentu draugystēs, kuri važinējo žmones ī Amērikā, jam mokējo už kožnā priviliotā žmogū, o daugiaus jis nēko nē žinojo, nē žinoti norējo. Lauras pajuto, kad jo pakinkei dreba, kad lyg kokia sunkybē grudžia jī ī žemē, kad tur buti Dievas, supykęs ant jo, užvedē tokiā baisiā korā.

Kentē ir laukē taip, kaip tik buras gal kęsti ir laukti. Balsas merginos, drebanczios nū szalczio, lyg pabudino jī iz kokio tai apjekimo:

— Teti!

— Tylēk! Nēra jau mielaszirdystēs dēl mudvieju.

— Grižkiva ī Rēžiukus.

— Eik ir pasiskandīk....

— Dieve, Dieve! sznibždējo Patronē.

Laurā suēmē didelis gailestis.

— Sirata! nabagēlē!... tegul Dievas susimyli nors ant tavęs....

Bet jo jau negirdējo. Atsirēmusi su galva prie sienos, užmerkē akis. Miegas buvo sunkus ir ne smagus, o sapnūdama matē, net gražū abrožā, Rēžiukus, ir lyg girdējo dainelę Juro arklininko:

Kas tai per ponē?

Kas tai per ponē?

Visi tavo rēdai

Rutu vainikēlis....

Pirmutinei spindulei saulelēs apszvietē vandenī, laivus ir namus muitmokeszcio.

Miglotoje toje szviesoje buvo žymu, kaip pasienyje miegojo du paveikslu žmogiszku, pamēlinavusiu, apsnigtu, visai kaip negyvu. Bet jeigu skaitysime knįgā judvieju bēdu, vargu, nelaimiu ir atsitikimu, tai iki sziol ties mumis atvožti dar tik pirmutinei laksztai. (Dar ne viskas.)

Gaidys ir žemcziugas.

Nekurioj adynoj

Gaidys ant mėszlyno

Rand vertybēs spurgā,

Kurs tad taip sav urga.

„Kad tai koks nors grudas,..

„O d'bar akmū brudas!

„Nēko man nevertas —

„Teg' liek vėl užbertas.“

Ir tarp mus' taip buvo:

Jei kurs knigu kruva
Gaun nū kokio dėdės,
Mislyj atsisėdęs:
„Kad tai but dukatai,
„Arba rubliu ratai,
„Vietoj lapu szitu
„Jūdai iszmargitu . . .

„O kad bent už kniگا
„Grivina, bepiga . . .
„O kad nē po graszi,
„Jei dera ne naszi!
„Ot reik neszt pas Mauszių,
„Tik nors kiek maž gausiu!“ . . .
Szerenga.

Lelėvelei kilo isz Lietuvininku¹⁾.

Lelėveliū giminę visaip vadintą ir dokumentūse valdžios: Loelhoffel, Lelhövel, Lölhöfel, Lelhefel, visados padūdavo, pas Lenkus, encykliopėdijose²⁾ ir vistorijose literatūros kaipo pribuvusę su Augustu II. isz Saksu į Lietuvą ir Lenkiją. Tyrinėjimas po tikrus dokumentus, pridūtus ne senei mirusio a. a. Proto³⁾ Lelėvelio, be abejonės liudyja, kad Lelėvelei pribuvo į Varszavą ne isz vokiszko saulėleidžio, bet isz senovės Lietuvos. Lelėveliū patarlė garsina, kad lizdu ju giminės buvo apigardės Įsrutės (Insterburg) Prusu Lietuvoje, isz geros valės padūtos lietuviszkai-lenkiszkaie vieszpatystei Prusu, laike vieszpatavimo Kazimėro Jagelonaiczio. Kū pirmiausias tikras dokumentas, diplomas Vilniaus akadēmijos nū pradžios XVIII. szimtmečio, liudyja, kad Lelėvelei gyveno tada lietuviszkoje Klaipėdoje, pramintoje Vokiecziu Memel⁴⁾. Nežinome, kokiū budu mirusio jau Proto boczius atkeliavo isz Klaipėdos į akadēmiją Jezu vitu Vilniuje. Tada sostapilė Lietuvos buvo mėstu lietuviszkai-lenkiszkaie vokiszku; akadēmijos bažnyczia szv. Jono garsinosi tada daugybe kalbu ant pamokslinyczios, tarp kuriu ir lietuviszka. Taip vadinama *Bursa valerijoniszka*, uždėta vyskupo Valerijono Protasevyczios Vilniuje, turėjo pinigūs atidėtus staczei dėl iszmokinimo ant kunįgu paskirtu lietuviszkoms parakvijoms. Gal ir ponas Enrikas Lelėvelis, boczius Proto, buvo vienu isz tokiu naujoku (kandidotu) prie kunįgiszko stovio, kaipo mokantis lietuviszkai.

1) Dėl susstatymo to artikulo pasinaudojau isz „Podręczna Encyklopedia Wiślickiego“ ir laikraszczio „Kłosy“ už 1884 m. n. 981. p. 246, kur buvo artikulas: „Prot Adam Jacek Lelewel“.

2) Suraszas pagal abėcėlą visokiū mokslu.

3) Tikrai lietuviszkas vardas. Protas (lenkiszkaie *rozum*; vokiszkaie klugheit, vernunft).

4) Gerai butu, kad kas užsiimtu isztyrinėjimu, ar nėra dar giminės Lelėveliū Prusu Lietuvoje po minėtas vietas. *Lėlei* yra apie Raseinius ir Klaipėdą.

Mikriaus vienok kas nors isz jo giminės, gal garsingas apgynėjas tiesu akadēmijos, Preuschoťos⁵⁾, kuris buvo propesoriumi Vilniuje, atsivadino ten savo giminaitį dėl pasimokinimo prie savęs. Kaip nors ten butu, pasirodo be abejonės, kad Enrikas Lelėvelis tik Vilniuje iszmoko lenkiszskai, o gal ir mažiausios nėra abėjonės, nės patentas apie tą liudyja, kad tenai apturėjo garbę bakalario (žemesnio mokintojo), o paskiaus ir magistro gražių prityrimu 1728 mete . . . . Karolius, sunus Enriko, turintis daugel urėdu, buvo apsivedęs su Jeva Szeliutaite, dukterimi Lietuvisio, czesnininko⁶⁾ Režyckio, apsigyvenusio po Garvolynu. Sziokiū budu placzei žinomi trys jo sunus: Joakimas, Protas ir Jonas-Povilas, atgaivino savo kraują lietuviszką per motyną. Kaip rasztininkai pasigarsino du pirmūju, trecias buvo inžinėru.

1) *Joakimas*, garsingas vistorikas, sąnaris draugystės Varszavos prieteliu mokslo, gimė 22. kovo 1786 m. Varszavoje, sunus Karoliaus Maurico, rotponis (lenk. radca, vok. ratsherr) komisijos apszvietimo, ir Jevos Szeliutaitės. Mokinosi pas kunigus Pijorus Varszavoje ir Vilniaus universitėte 1804 mete. Buvo užstotoju vietos propesoriaus tame universitėte 1814 mete. Paskiaus propesoriumi ir biblijotėkoriumi Varszavos universitėto 1818 mete. Ant galo paprastu propesoriumi Vilniaus universitėto 1822 mete. Nū 1824 mete gyveno vis Varszavoje. 1832 mete, regisi isz priežasties maiszto Lenkijoje ir Lietuvoje, kaipo pakajingas Lietuvis ir protingas, o mokintas vyras, nenorėdamas prie maiszto prigulėti apleido tas žemes, užsigyvendamas isz pradžios Prancuzijoje, o paskiaus nū 1833 m. vis Brukselyje, Belgijoje. Pasimirė Paryžiuje 29. gegužio 1861 mete ir polaidotas tapė ant Montmartrės kapu. Rodydamas nū pat kudikystės didelį prilankumą prie darbu ir užsiėmimu protingu, jau 1803 m., budamas mokintiniu V. kliasos, pradėjo raszyti apie nusidavimus XVIII. szimtmezio ir nū to laiko per visą amžių karsztai atsidavęs literaturai, atsistojó eileje genijaliszku ir garsingu rasztininku ir vistoriku. Du užklausimu gyvastingu per visą amžių užimdavo Lelėvelį: Iszliūsavimas ukininku isz

5) Bene bus tai perdirbimas ant vokiszsko, lietuviszsko *Praauszaitis*?

6) Vardas urėdo Lietuvoje ir Lenkijoje senovės. Isz pradžios turintis apveizdą ant valgiu karaliszku, o paskiaus titulas garbės dūdantis szlovē padavinėjimo valgesiu karaliui prie stalo.

po valdžios ponu⁷⁾ ir laisvė tikėjimo po-skydu (lenk. *tarcza*) liūsybės tikros ir brolystės; tam pasielgimui atsidavė sulyg galui savo amžiaus. Rasztu ir knygų paraszytu per Joakymą Lelėvelį pradedant nū 1806 m. buvo daugiaus ne kaip 60. Įtura ju kù labiaus vistoriszka. Suraszytos buvo lenkiszkoje kalboje, o taip jau nekurios ir prancuziszkoje. Yra czia kelios knygos priderimos lietuvystei paraszytos lenkiszakai, kuriu užraszus perdėję ant lietuviszkos kalbos turime tokius: 1. „Pažvalga ant senumo lietuviszku giminiu ir raisztis ju su Giruleis. Vilnius 1808 m.“ 2. „Paminėjimas apie kù seniausius vistorikus lenkiszkus ir patėmyjimai ant raszto kunigo Boguszto apie pradžia tautos ir kalbos lietuviszkos. Varszava 1809 m.“ 3. „Patėmyjimai ant įtekmės rymiszku tiesu ant lenkiszku ir lietuviszku“ laikrasztyje „*Dziennik Warszawski*“ nū 1825 m. Po jo mirybos jo brolis Protas sulygo su vyriausiu iszdūtoju jo rasztu, kac visus rasztus priderinczius nusidavimams ir lenkiszakai literaturai sukrautu į viena darbą 20 daliu po užraszu „Lenkija, jos nusi-davimai ir dalykai“.

2) *Protas Adomas Jackus*, brolis pirmesniojo, gimė Varsza-voje 11. rugsėjo 1790 m.⁸⁾ Pabaigęs mokslus įstojo į lenkiszka karą 1809 m., atbuvo karus 1809—1813 m., paskui buvo siuntiniu Vengrovos pavieczio į sueimę 1825 m. Po 1831 m. užsigyveno tėviszkėje savo Vola-Cygowska; surinko didelę knyginyczia ir rupestingai iszkavojo visus rankraszezius brolio Joakymo ir visas jo gromatas, su blėkomis paveikslu, kuriūs Županskis Poznaniuje atmuszinėja.

3) *Jonas Povilas*, brolis pirmesniuju, gimė Varszavoje 26. biržio 1796 m. įstojo į lenkiszka karą 1818 m. Po apgarsinimo Lenku karalystės buvo adjutantu gendroliaus Malletskio 1815 m., paskiaus kapitonu 1822 m., rodydamas nūmoningumą taip prie aptvirtinimo pilies Žamoscio, kaip ir prie perkasimo Augustavos kastiniq. Mete 1830 padarė projektą budavonės nenuimamo tilto

7) Tame dalyke daug pasidarbavo ir musu garsingas kariautojas Tadeuszas Kasciuszka. Taigi mislis liūsybės rytinėse žemėse nū Lietuvinku yra iszsiėjusi.

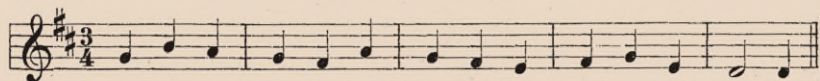
8) Pagal laikrasztį „*Kłosy*“ nū 1884 m. n. 981 p. 246, gimė jis 1801 mete Varszavoje. Autoras artikulo „*Kłosuse*“ geriaus galėjo žinoti už „*Encykliopedija*“, kurią rankoje turiu, nės pasižino su Protu Lelėveliu. Bet ar galėjo turėdamas 8 metus į vaiską įstoti pabaigęs mokslus?

ant Yslos upēs, kurs nors apturējo nū visu pripažinimā ir atvertē žvilgī ant jo cēcoriaus Mikalojo I., netapē vienok izpildytas⁹⁾. 1831 mete vedē aptvirtinimā Pragos¹⁰⁾, už kā tapē komandantu Pragos ir populkauninkiu. 1832 mete izzvažiavo iz Elbingos mēsto iz Prusu į Prancuzijā ir padarē projektā izdziovinimo dideliu pelkiu Seeland'o Szvaicarijoje. 1837 mete tapē vyriausiu inžinēru keliu ir tiltu Szvaicarijoje, pasiženklinēs garbingai ant to stovio. Mirē Berlyne 9. balandžio 1847 m. Paraszē jis kelias knygas prancuziskai ir vokiskai inžinēriszkos ituros.

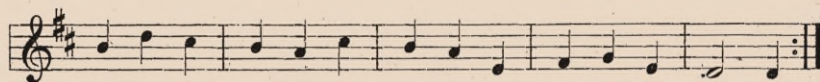
5. (17.) vasario 1886 m.

Cyruļys.

Niamuno kelionē.

Nia-mu - nē - li, van-de - nē - li, Lie - tu - vos gro - žy - bē,

kur par-bē - gi, kur nu - bē - gi su di - de link - smy - be?

Pat Rusijos Lietuvoje esmi pagimdytas,

O mariose kursziskose tampu užmigītas.

Žemaitēlei, Lietuvēlei manē palydēja;

Jie giesmeliu bei dainēliu man nepavydēja.

Gradno, Kauno puikus mēstai manē padabina;

Lietuvos brolycziū giesmēs manē pagarsina.

Smalininkai, Vieszvilēnai linksmi prieszais ējo;

Su laiveleis bei žēgleleis, varomais nū vējo.

Baltupēnai bei Trapēnai manē apkeliauja.

O Sokaiczei, nabagaiczei, manē apžvejauja.

O Bambēnai, Vēžininkai, menk manēs vartoja;

Atstu nū manēs gyvenant, jie labai vaitoja.

Bet Ragainē bei Tusainei, vėl manē dabina.

Augsztails kalnais, puikioms girioms manē paskalbina,

O Rambynas, kur Dievaiczei virszaus jo stovėjo,

Pirm senovēs mus' tētaczei poterius kalbėjo,

Nor sunykti, papildyti manē su žemuže;

Nor sudrumsti vandenēļi; verks mano mamužē.

⁹⁾ Bene iz priezasties maiszto 1831 mete.

¹⁰⁾ Priemēstis Varszavos.

O Bitēnai bei Szilēnai man žuvis izsgaudo;
Jie tinklaiczeis, venturaiczeis, didin savo nauda.
Tilzēs mēste, kaip Prancuzas tēviszkę pagavo,
Mano akys aszaravo ir szirdis dējavo.
Bet dabar, puikus mēsteli, jau žydēt pradējei:
Neraudoj mano szirdelē, kad taip daug kentējei.
Džiaugsmas man yra girdēti, kad jus brolutēlei,
Į draugyste, prietelystę stojot, Lietuvēlei.
Tegyven linksma BYRUTE, kolei krutuliūsit,
Ik galiausei kaimynukus, Lietuvei, iszjūksit.
Likkies linksma, tu Byrutē, asz turiu keliauti!
Iki Rusnēs žveju kiemo reik man persigauti.
Ten pabengsiu asz kelionę į mares važiūdams,
Ten ilsēsiūs nū kelionēs vilnyse žužiūdams.
Giesmē bei balsas sutaisyta *Krūpaicziū Kristupo*.

Kristijonas Kalninis.

Baigiantiesi praėjusiems metams isztiko Latvius verksmingas nusidavimas. Kristijonas Kalninis, stiprus jaunalatviu stulpas, pabaigē savo 39 metu amžią. Budamas tiesabyliumi (advokatu), jis darbavosi daugalios dėl tautinēs naudos. Ilgus metus jis buvo pravadoriumi riginēs latviszkos bendrybos (draugystēs), rēdydamas ją kaipo pirmosēdis. Drauge su kitais Latviu stulpais, kaip Valdemaris, broliu Dirikiu, Vēberis, Zakitis ir k., rupinosi, kaip ne tiktai isz tamsybēs isztraukti savo brolius, bet ir iszkelti liki sziolei svētui mažai težinomą Latviu tautą. Suvienytomis spēkomis jiems pasivedē atsiekti paženklintą sav mērį, nēs dabar praszviesti Latvei nebesirokūja prie Vokiecziū, kaip kitą kartą darydavo. —

Užsivertęs ant pecziū sunkią tiesabylio ir bendrybos rēdytojaus naszta, Kr. Kalninis turėjo nemažai byloti ir kalbėti daugeliūse veikimūse, ko dėl jį sugavo gerklinē liga, kuriai užsivėtryjus jis iszvažiavo į Vokietiją vaistytiesi. Žymeį pagērėjęs ligonis grįžo į tėviją prie savo veikalu, bet, ne toli jau budamas nū namu, umai susirgo Dynaburge ir, parvažiavęs į Rīgą, veikei pasimirē 16 (28) grūdžio 1885 m. Pažymėtame laike 20 grūdžio, neatbojant ant lijundros, supludo svėto [tukstanczeis palydēti nabasztininką su žibureis isz jo namu į latviszkos bendrybos namus, kur buvo pastatyta per dvi dieni gūdos sargyba. Nedēlios dienoje, 22 grūdžio, po pietu vėlei susirinko svėto

daugybė ir palydėjo savo mylimą apraudojamą nabasztininką į kapus ant amžino atilsio.

J. K. Sz.

Mokinimas be iszkalu.

Turtingi žmonės, dvarponei, net tuli vagorei pramokįdina savo vaikus pirmiausei namie, o paskui leidžia jįs iszkalosna varyti didesnį mokslą, bet bėdniejie to negal padaryti: gerai, kad jiems pasiseka pasiekti norints pradžiamokslinias iszkalas, o jei ne, tai, patys budami akli, užaugina aklus vaikus. Tiktai ne visur ant svėto taip yra. Žvilgterėkime, kaip tame dalyke rengiasi seseriszka Lietuviams Latviu tauta, ir pasimokįkime nū ju, kaip isztraukti naudą isz savuju spēku.

Pas Latvius yra užvestas nūlaczei prispirtinas vaiku mokinimas, už tatai Latvis, nemokaš skaityti, atsitinka labai retai. Jei kas negal leisti savo vaiku iszkalona, tai tur jįs mokįti namie. Žiemos laike, ėsant mažiaus darbo apie gaspadorystę, negu kituse metlaikiuse, motyna ir tėvas isz vieno, kartais ir kiti namiszkei, rengiasi mokįti vaikus skaityti ir raszyti. Tokį mokinimo budą tame kraszte užvedė bažnyt kunigėi (kungs, t. y. kunigas, yra pas Latvius paprastai ponas). Kasmet kunigu atliekami pagastu aplankymai (kunigu kalėdojimas) yra paskirti isztyrinėjimui, kiek ėsą vaikai pramokę, ir kuriems paaugusiems jau busę laikas eiti pas kunigą į tikėjimo mokslą dėl įžegnonės.

Norints mes nei mažumą negeidžiame kisztiesi prie musu kunigu darbu, bet nerinstame nepakuszinę klausymo, ar-gi ir pas mumis galima nebutu užvesti, idant musu kunigai kalėdodami ragintu tėvus, kad jie leistu vaikus mokįtiesi skaityti dar priesz pirmąjė spavėdnę, prie kurios susitaisydami galėtu geriaus isz knįgeliu iszmokti reikalingiausius tikėjimo dalykus?

Tūmi atrastumėme dvi stipri spēki, dvi tikri motyni, gimdytoją ir bažnyčia, kuriedvi, szirdingai pasiėmusi už veikalo, suteiktu visūtina pirmopradinį dvasiszką tautos praszvietimą prigimtoje kalboje ir uždėtu tikrą pamatą tolesniam prasiskudrinimui svėtiszkušė mokslušė per doru knįgu ir naudingų laikraszčiu skaitymą. Permanydami szviesos naudą ir pasimėgdami knįgomis ras ir Lietuvei tam tikrąjį laiką, kaip Latvei, tarp kuriu mokslo szviesa yra jau diktai prasisklaidžiusi. Iszpažinę mokslu spēką, Latvei pradeda pratinti savo kudikius

prie rasztu nū pat jaunucziu dienu: kaip tiktai kudikis gal aiszkei žodžius isztarti, ketveriū arba penkeriū metu, motyna rodo jam skirias litaras ir tai ant dienos ne daugiaus kaip vieną, žadēdama užpelnu baranką arba pyragēlį nū tėvo, kurs važinēdamas isz mēsto parveszēs. Tokiu budu nei tėvams ne vargu mokīti savo maželius, nei maželiams ne sunku ir ne bodu kada ne kada žvilgterėti į knįgą. Tokie maželei, palengvēliu pri-prasdami prie mokslo, paskiau veržiasi patys prie knįgu; kada-gi didesnius pradėjus mokīti, reikia jiems tankei kasdien priminti nepaprastą ir nūbodų jiems darbą. Tai-gi ankstyvas ir pamažus mokinimo budas yra ir tūmi labai naudingas, kad septintu ar v asztuntu metu kudikei jau moka lakei skaityti knįgoje.

Taip mokinami namie maželei tankei neturi elementoriaus, nēs mokīdamiesi po vieną litarą ir, sumesdami isz ju žodžius, nereikalauja mokītiesi vienkart nūlaczios abēcēlos, kaip dabar pagal įpatiszkas mokslo knįgas yra visūtinaai daroma iszkalose, kur vaikai mokīdamiesi vienkart skaityti ir raszyti, negreicziaus iszmoksta pažinti visas litaras kaip per du mėnesiu; už tat-gi per tą laiką permano ir tikrąjį skaitymo ir raszymo budą, norints nemokēdami pagreiczios abēcēlos.

Kad mums kas neužmētinetu užtylėjus musu knįgu nūpelnus prie tautos apszvietimo, pridursime norints mažumēlį isz musu praeigos. Szio amžiaus pradžioje musu pradinēs iszkalos buvo knįgu rankose. Knįgai mokino smarkei lenkiszskai pagal užvestą aname laike įrēdą, bet lietuviszkumo tūmi nenusmelkē ir anos gadyneš mokītiniu daugumas sznekėjo lietuviszškai ir meldēsi isz lietuviszku knįgu. Musu atmintyje vėlei vyskupo Volonczauskio nabasztininkas, aplankydamas tankei savo dvasiszką avinyczią, ragino svētą mokītiesi skaityti, idant geriaus galētu pasimelsti knįgoje. Paklusni jam dvasiszka jo banda, primdama į szirdį savo virszininko atsiliepimą, padarē jam džiaugsmą, nēs, neēsant lietuviszku iszkalu, kiek galēdami nū kits kito mokinosi ir taip atsitiko, jog mažne visas svētas mel-dēsi isz knįgu ir skaitē dvasiszkus pamokinimus kaip paties vy-skupo, taip ir kitu knįgu iszspaudintus.

Kas nor mokītiesi, ir suaugēs randa tam tinkamą laiką. Ne vienas bernas, ne viena merga sunkei dirbę per visą nedēlę, veržiasi nedēlios dienomis prie mokslo ir nepaleidžia, kol nepasieks savo mērį. Garbē tokiems bernams ir mergoms, nēs

ne tuszti nēkai, bet iszmingtingos dumos tilpsta ju galvose ir jie bus visados naudingi visūmenei.

Rīga, vasaryje 1886 m.

J. K. Sz.

Isz Lietuvos.

Isz **Kaukēnu**. 28. szio m. lietuviszka draugystē Byrutē savo mēnesinj susiējimą svetlyczioje Schaak'o pono atliko. Norint kelias ir dar taip prastas buvo — augszti, vos pervažiūjami pusnynai ant szasiju ir vieszkeliu — tik sanariu ir svecziu apie 300 susirinko. *Jankus*, vieta perdētinio *d-ro Bruažio*, kursai dėl neatspējimo ir ligustumo buvo namėje pasilikęs, užimdamas, susiējimą ant $\frac{3}{4}$ zēgoriaus atvērē, draugus ir sveczius virdingai pasveikindamas. Pirma kalbējo *Strēkiu Jurgis* apie tai, „ar verta yra apie giminiszkus reikalus pasiprocewoti.“ Daug žmoniū užmirszta per vargus savo giminēs reikalu, o tik yra reikalinga ir dėl giminēs reikalu procewoti. Szitas rupestis, norint ir daugiems rodosi nereikalingu, pastoja reikalingu, atsimenant, kokius vaisius iszsigiminiavimas visur nesza. Kudikei ne prigimtoje kalboje pamokinti ir užaugiti pastoja puspagoneis nei jokios vėros neturēdami, kuri vienintelei motynos kalboje gal į szirdį ant visados įsiveržusi pasilikti. To dėl kalbos ir vėros iszlaikymas neatleistinai prie giminiszkuju reikalu, apie kuriūs pasirupinti reikia, priklauso. Kalbētojas toliaus privedē, kad kudikis labai mielai prigimtąjē kalbą vartoja; labai apgailētini yra tie tėvai, kurie savo kudikiūse dūda giminiszkiems jausmams numirti, jūs į vokiszką szuilę atidūdami ir daugiaus apie lietuviszkos dvasēs auginimą nebesirupindami. Kudikis į szuilę atējēs, prastai arba rasi ir visai vokiszakai nemokēdamas, privercziamas nesuprantamą kalbą vartoti. Isz to iszeina, kad per visą szuilēs laiką tūmi dvasē nuvargina, atszipina, vokiszkos kalbos neiszmoksta gerai, o lietuviszką primirszta. Į svētą įstoja apgailētinas sutvērimas nei vieną nei antrą kalbą savo galybėje neturēdamas. Galiausei kalbētojas velyja, kad mokįtojai pirma lietuviszakai kudikius pamokįtu, o tada su pagalba lietuviszkos kalbos ir tobulai vokiszakai iszmokintu.

Leizdams žmones Dievs ant svēto

Įdalijo daug kalbu;

Tarp visu szlovnai dabįta

Est kalba mus' Lietuviu.

Kalba musu lietuvystēs,

Kuri taip szlovna yra,

Ragin visus ant darbystēs,

Ją mylėti visada.

— *Janku Mertynas* bylojo „apie vargus Lietuvininku viduramžio ir szios gadyneš“. Kalbētojas nurodē ant vargintoju Kryžoku, katrie tarēsī atējē Lietuvininkus prie krikszczionystēs priversti, o tacziau, kaip isz ju pacziu apraszymu aiszkei patirti gauname, jie garbstē, „tą ir tą dieną tapē 14000 arkliu, 500 stipriu vyru ir gera dalis darbui tinkamu moteriu sugauta, katru verczia ne taip maža“; vislab tampa tarp augsztu ponu padalyta, katrie kupczystę toliaus varo ir pardūda žmones kaip tavorą kitiems dvarams tolimoje Vokiecziu szalelėje. Nū tokiū žmogystēs naikintoju Lietuvininkams labai vargei buvo iszsprusti, neturint szarvu nei ginklu, o kada po ilgo kryžokiszko varginimo Lietuvininkai valna giminē pastoję, suraisztē nēkam ne-

vertas Jagėla Lietuvininkus su Lenkais, pavelyjo tokius pat zokanus dël bajoru Lietuvininku, kokius lenkiszki bajorai jau turėjo, butent, verguę iki tol liūsu žmonių įtaisyti, kad lietuviszkas ukininkas turėjo per nedėlę 5 dienas į dvarą dirbti eiti, o kitidvi liko jam, ant jo gyvasties išlaikymo. Bajorai tūmi labai Lenkus gyrė, priėmė lenkiszką kalbą ir budus, o Lietuvininkai liko bajoru vergais. Szendien mums, turėtumėme sakyti, nėra toks didelis vargas, nės baudžiava tapė panaikinta, o tai Prusūse jau pirm 80 metu, Maskolijoje tam priesz tik pirm 20 metu; czion vienok su baisiomis įtartinimis. Žmogus gauna žemę arba lauką, ant katros jis pats gaspadoriumi tik po nūgyvenimo 50 arba 30 metu pastos. Knįgos lietuviszškai spaustus yra uždraustos skaityti, szuiliu, katrose lietuviszškai mokintu, nėra nei vienos; ubagams Lietuvininku vaikus lietuviszškai skaityti bei raszyti mokinant, tenka į kalėjimą eiti, jei valdžia isztirti gauna. Paskiaus kalbėtojas privedė, kad szendien nekalta lietuviszka draugystė „Byrutė“ isz menkai numanancziu Vokiecziu pusės daug užpūlimo bei apžodžiavimo kentėti tur. Galiausei tapė minėta, kad nekurio jaucziu piovėjo bei jo draugu lietuviszka draugystė „Byrutė“ neszvankei apskelbta nekuriūse laikraszczziūse, katrie pataisymus isz musu pusės nepriėmė ir mes turėjome keliu žmonių (katrie tūs laikraszczzius skaito) mislimis apskelbtais kaltininkais pasilikti. Vienok priežodis sako: priesz paikystę ir Dievu kova nūproсна. — Galiausei dar kalbėjo *Reidžio* ponas isz Vitku, primindamas užtarimą lietuviszkos kalbos per mnsu szirdingus valdonus ir praszydamas szaukti: „augsztai tegyvūja musu cėcorius!“, į ką visi pribuvantiejie sveczei tris kartus įtarė. — Po susiėjimo linksmasis subuvimas isz tikro linksmu pasidarė. Draugams ir svecziams pagiedojus: „Lietuviszka tu giminė!“ svetlyczios durys staiga atsivėrė ir Kaukėnu kapelė dailų marszą patrubėjo. Nėkam nežinant Kaukėnu valsčiaus perdėtinis (amtsvorstėras), p-as Szonn'as, buvo tąjė pakvietęs mus pasveikinti. Toji pasiliko iki musu subuvimo galo (ant 1/2 10 zėgoriaus vakare), su trumpais perskyreis mus palinksmindama. Didesnio skirtumo priėmime nebuvo rasti kaip Plaszkiūse ir Kaukėnūse: ten didžiausia nepadorystė ir kusitas gaiszinimas, czion meilingiausias priėmimas ir nū paczios vyriausybės. Vos vėrytina, kad taip žmonės galėtu atsikirti savo budūse... P-ui Szonn'ui ir szioje vietoje priverziami jaucziamėsi savo įpatiszką dėkavonę isztarti ne vien už tą staigųjį palinksminimą, bet ir už buvimą musu draugystėje iki mums iszkeliaujant.

Isz **Raseiniu**. Mes kalbame apie knįgas ir laikraszczzius dël žmonių, o isz tu daugumas ne tik skaityti nemoka, bet dar neiszmano kas tai yra *žingunė* (pustas, paszta), per kurią knįgos ir rasztai yra gaunami, kaip reikia rasztus leisti, kaip atimti, kaip užraszyti, idant eitu. Sztai dar vienas atsitikimas isz tokiu dalyku Raseiniūse 31 d. sausio (12 vasario) 1886 m. Vienas ponas einancez į Raseinius bobai davė gromatą, idant įmestu į žingunės skrynute. Toji jau sena budama, o nenumanydama, nės savo amžyje negirdėjo, kas tai žingunės skrynute yra, be to žinodama nū to pono, kad per plyszę reikia gromatą įmesti, atradusi plyszę nū lauko tarp prieangio ir sienos žingunės, gromatą įmetė. Žydas eidamas pro szalį paklausė: Ką tu czia darai? — Gromatą į plyszę įmeciaiu, kad į Kauną nueitu, manę ponas praszė tą padaryti. Tam paaiszkinus, kad ne czia reikėjo mesti, boba

paėmusi savo lazdą pradėjo isz vidaus nū prieangio ir nū lauko badyti, idant gromata isz ten iszkristu. Žingunės urėdininkai žiurėdami pro langus, o žmonės susirinkę ant ulyczios gana dailei pasijūkė, ir dabar kur eini, tai ten apie tą kvailą bobą kalba. O musu žmonės kalba, kad seni žmonės daug pragyveno ir daugel vietose buvo. Jau szioje gadynėje bene jauni gudresni už savo tėvus bus?!

— Klosztoriuje kunįgu Dominikonu yra tik vienas zokonininkas, po kurio mirimo klosztorius ir prigulincziuos jo tėviszkės pareis į valdžios rankas.

— Isz priežasties atpigimo, supuvimo ir neužderėjimo javu, daugel arendoriu negalėdami užmokėti arendą savo ponams už gyvenimus, dvarus slapta pirm kalėdu dar iszbėgo palikę tuszcius tvartus ir trobas. Nekurie isz ju atsidurė į Amėriką pardavę slapta gyvolius, javus ir t. t. *Cyrulys.*

Apie **Juszkos žodyną.** Girdėjau, kad žodyno Juszkos lietuviszko iszėjo jau szeszi arkuszai spaustuvėje akadėmijos *Petrapilėje* ir dar nepasi- baigė litera A. Iszdūtojas žodyno, Juszka, paskutiniūse laikūse sirgęs Kaza- niuje, kur yra mokintoju III. gimnazijos, dabar taisyklą atidavė prof. Jagicziui. Gailu musu svarbaus darbininko ir jo žodyno, jegut spaudinime butu kiek sutrukdintas.

C.

Prie nusidavimu senovės prispaudimo Lietuvoje. Labai gūdotinas ir teisingas rasztininkas ir tėviszkainis (dvarponis), gyvenantis arti Minsko p. *Aleksandras Jelskis*, paraszė labai akyvą knįgą po užraszu „Uwagi w kwestyi włościan, a mianowicie jak było u nas i gdzie indziej. Warszawa 1884.“ (patėmyjimai daly 5° ukininku, o įpaczei, kaip buvo pas mus ir kitur). Teisingas tas rasztininkas, kurio aiskumas ne vienam pakyrėjo durdamas teisybę į akis, tarpe kitu dalyku, raszo: . . . ir apie baisią pagiežą (kersztą) lietuviszku bajoru ant ukininku už maisztą *Leiczio* (ukininko Lietuivio), isz ko atsirado tarp žmoniū priežodis, „kad lengviaus atsieis mužikui prisiekti dangų, ne kaip ponams, apsunkintiems iszplėszimais ir iszveržimais. . .“ (p. 19) . . . (žiurėk „Obraz. Litw. T. II p. 151—152), kad bėdnas per neiszgalę atidavimo pinįgu ir granžinimo pagalbos turėjo pareiti į tikrą vergystę (ne- laisvę), kad „nū amžiu pripratęs ukininkas lietuviszkas klausyti ponu, kų tankiausei be murmėjimo kentėjo baisų prispaudimą, kuriūmi naikino jį neteisingi ir nežmoniszki dvarponei“. Rasztai isz arkyvu pridūda mums tikras žines, kad parsidavimas *ant amžiu* buvo dar datyrime Lietuvoje sulyg galui XVI szimtmezio. Nū paskesnio laiko rasztu neatsimenu: bet nū to laiko macziau ne mažai ir galiu užrodyti labai akyvus rasztus atspaustus, patalpintus įpaczei pirmoje dalyje Arch. Sbor. Wil. p. 145, 149. Czia skai- tome, kad pardūda savę *ant amžiu* kas žin koks Piotravyczia ir Petkevyczia, o paveikslas anu rasztu rodo paveidumą ju į „kabalas“¹⁾ (p. 33) . . . isz prie žasties prispaudimo per bajorus „debesys žmoniū“²⁾ nusviro ant eilės Len- kijos³⁾ . . . maisztas *Leiczio*⁴⁾ Lietuvoje laike vieszpatavimo Kazimėro Jagelo-

1) „Kabala“, pardavimas savęs į nelaisvę. Isz to paeina ir lenkiszkas priežodis „popadł w kabały“ (įkliuvo į nelaisvę). C.

2) arba mužiku. Kitą sykį sakydavo, kad tas o tas ponas tur po sa- vimi tiek o tiek *žmoniū* arba mužiku C.

3) Czia reikia suprasti drauge ir Lietuvą, nės Lenkai rokūja Lietuvą už nūkampį Lenkijos. C.

4) Gera! butu, kad apie tą *Leitį*, szaunų užstoji laisvės, norėtu kas

naicžio⁵⁾ buvo baiseniu už maisztą *Muchos*, Sanoko žemėje (Lenkijoje), nės *grynai mužikiszkas* be primaiszo polytiszko, Rumunijos žemės geidimu.“ (p. 35) . . . szmotelis isz kronikos Gvagnino liudyja apie baisų vargą prispaidimo lietuviszku ukininku . . . (p. 36) . . . Michalionas, svarbus rasztiininkas, geras žinovas tu dalyku, liudyja apie sunkų likimą valdonu Lietuvoje XVI. szimtmetyje . . . Jaroszevyczia, didelis žinovas lietuviszku veikalu, sako, kad pats senovės tikėjimas Lietuvos turintis apveizdingą dievaitį *Puszaitį*, prie kurio žmonės meldžiasi, praszydami užtarimo pas *dievaitį ponu Markopolį* (Markopole) dėl palengvinimo ju likimo, parodo, kad ten buvo prispaidimas nū senu senovės. Toliaus Jaroszevyczia sako, kad Lietuvoje nū senovės pavargėlei žmonės kentėje . . . Jaroszevyczia parodo procesą systėmatiszko pajungimo mužiku ir ten apraszo, kaip dar ir „smulkesni bajorai“ sulyg pat unijai⁶⁾ datyrė prispaidimą nū galingesniu ir prie laisvės daleisti nebuvo . . . Toliaus galima skaityti apie begėdingą pasielgimą bajorų prie paplatinimo savo tėviszkiu, vėliak apie kū vargiczniausiã visiszkai būj valdomu žmoniu, nelaisviu arba prigulineziu koku nors budu nū ponu, randame pažvalgą isz placziu szaltiniu semtą, ir ant galo apraszą prispaidimo, kurs privedė prie maisztu, o kuriūs baises Rimvydas ramino.⁷⁾

Teodoras Norbutas (lenk. Teodor Narbutt)⁸⁾, vienas isz kū svarbiausiu vistoriku lietuviszku raszancziu lenkiszskai, gimė Szaurūse, Lydos pavietyje, Vilniaus rėdyboje 8. lapkriczio 1784 m. Mete 1803 pradėjo savo tarnavimą inžinėrijoje Petrapilėje. Kovojo po Ostrolenka Lenkijoje ir po Tilže 1807 m., Sūmijoje (Finlandijoje) po Abos mėstu 1809 m., kur isz priežasties susidaužimo nū lėkimo pro szalį kuklos visai apkurto. 1810 ir 1811 m. padarė planą tvirtynės Bobruisko Gudijoje ir ten vedė darbus aptvirtinimo. Apleidęs kariszką tarnystę, kapitonu inžinėrijos, užsigyveno tėvu tėviszskéje Szaurūse. Mirė Vilniuje 28 lapkriczio 1864 m. Apart daugybės artikulu patalpju laikraszcziūse ir „Atheneum'e“ Kraszevskio, iszdavė tarp daugybės kitu knigu vistoriszkos ir nevistoriszkos įturos, priderinczius lietuvystei: 1) „Nusidavimai lietuviszkos tautos, nū seniausiu laiku sulyg 1569m.“ Darbas szis paraszytas devyniose dalyse, atspaudintas Vilniuje 1835—1841 m. su paveikslais senovės dalyku ir dievu, labai svarbus dėl musu vistorijos, per kurį autoros amžiną garbę apturėjo. 2) „Paminklai prie nusidavimu Lietuvos dalyke vistorijos, diplomaaijos ir statistikos“ iszėjo tik viena dalis Vilniuje 1844 m. 3) „Mažesni vistoriszki raszatai prie nusidavimu Lietuvos priderintieji su paveikslais, Vilniuje 1856 m.“ Rasztiininkas tas, lietuviszkas patrijotas, o isz priežasties, kad pradėjo kelti senoviszką garbę Lietuvos, tapė neapkenstas lenkiszkos kritikos, kuri jam užmėtinėjo melagystę ir padirbimą

iszrastu daugiau žiniu. Toji pravardė galėjo paeiti nū latviszko *Leisziis-Lietuvininkas*. C.

⁵⁾ Sunus Vladislavo Jagėlos ir Zopijos, dukters Kijavos kunigaikszczio, gim. 29 lapkriczio 1427 m., pagarsintas Vilniuje didžiūju Liet. kunigaikszcziu 1440 m., Lenku karaliumi 1447 m., mirė Gartėnūse 1492 m. 6 d. biržio. Pravardė Jagėlos randasi tarp bajoru arti Raseiniu ant Dubysos upės. C.

⁶⁾ Tai yra suvienijimas Lietuvos su Lenkija. C.

⁷⁾ Rimvydas arba Rinvydas, Lietuvos kunigaikszztis. C.

⁸⁾ Pasinaudojau isz „Podręczna Encyklopedia Wislickiego. C.

dokumentu. Jis neraszė to dēl lietuviszkai, kad toji kalba mokintam svėtui nebuvo gana pažinstama, nei jam nei skaitytojams, kaip lenkiszka, kuri buvo tada geriaus isztaisyta. Turime ant to atsiminti, kad svarbiausi prikeltojai tautystės Cziakijoje, Vendijoje ir t. t. isz pradžios ne tik knįgas, bet ir gromatos raszė vokiszkai. Nesidyvykime to dēl, kad Norbutas raszė lenkiszkai.

Cyrulys.

Isz **Jurbarko**. Norbutas ir kiti rasztininkai apie Lietuvą iszveda vardą tos vietos nū upės vadinamos slaviszkos kalbose „Jura“, kuri iszeidama isz Žemaitijos įteka į Niamuną Prusu Lietuvoje per kelias myles žemiaus nū tenais. Upė toji vienok vadinasi pas Lietuvius Jurava, o girė tarp jos ir Jurbarko vadinasi Jura, ir nū tos girės, pridėjus burg, borg, pasidarė Jurbarkas, Jurborg, perdirbtas pusiau nū Vokiecziu ant „Georgenburg“ tas žodis savo pradžioje. Girė toji pagal patarles to dēl vadinasi Jura, kad czia jurė buvusi kitkart.

Apie **Veliūną** ir **Seradžių** paniamuneis, Kauno pavietyje, pradėjo ponai baigtinai gires iszkirsti sav tik po kelias desentinas palikdami, o už tūs pinigūs garines kuliamas maszynas keliu tukstancziu vertybės perka. Akvyvas tik daigtas, kūmi tos maszynos kuriamos bus, kad girės nebebus. Ne tik isz tu giriu stirnas, bet zuikius (kiszkius), voveres, ožius ir varnas iszvyvs. Jau varnos ir taip nebetur kur dingti, po mėstus gyvendamos ir barankas, pyragus nū žydu vogdamos. Keistutis draudė tas gires naikinti, idant į Žemaitiją negalėtu prieti Kryžeivei, o dabar isz ju pasiliektas tik vienas kelmynas. Liudna! Valdžia nor po savo apveizdą paimti ponu gires, idant jas baigtinai neiszkapotu, o ponai skubinasi kirsti, idant valdžia giriu neradusi po apveizda savo neimtu. Tikimėsi, kad netrukus medžius turėsimė ant svaru pirkti.

Isz **Salocziu**. Yra tai mėstelis, Panevėžio pavietyje kur yra gimusi *Svirplytė*, paskui pati Maskoliu cėcoriaus Petro Didžiojo, mirusio 1725 m. Pirma ju pažintis buvo Aukmergyje (Vilkmergyje), Lietuvoje, kur ji buvo tarnaitė vienoje svechtėje; ten labai tikusi cėcoriui tapė iszvežta ir vesta už paczią. Yra ir dabar tie namelei, kur gyveno jos tėvai Svirplei ir kur gimė musu Lietuvininkė, paskui cėcorėnė po vardu *Katrynos I*, mirusios 1727 m. Toji žinė yra gauta nū Vaszku (Kanstantynavo) klebono Bronislovo Stasevyczios, Panevėžio pavieczio (adresas: Pasvalis — Posvol — Kauno rėdyba — Kovno gouv. —). Maskoliu svarbus istorikas D. Povaiskis, sako: „pasakoja, kad Katryna isz bėdnos lietuviszkos giminės Skavronskiū yra kilusi ir pirmiaus Marta vadinosi. Savo kudikystę perleido namūse liuteroniszko pastoro Gliuko, Vidžemės Marienburgo mėstelyje. Tūmi tarpu kada cėsorius Petras I. nū Žuvėdu Marienburgą atėmė ir Maskoleis apsofino, Gliukas bėgo su savo gimine ir Marta isz mėstelio, ir nutvėrė anūs feldmarszalas Szeremetėvas į nelaisvę. Petras isz netycziu patėmyjo, kad jauna vargszė per savo gražumą iz malonuma pabudžio labai jam patiko. Caras iszmoko ją mylėti ir apsivedė su ja...“ Labai butu dailei, kad kas galėtu tą dalyką giliaus isztyrinėti. Vokieczei rodo, kad ji gimė Jakubsztate, Kuržemėje. Mes vienok atradome pasaką, kuri rodosi bus labai akvyva ir teisinga, nės rodo vietą ir tikrą lietuviszką pravardę musu Lietuvininkės.

Isz **Joniszkės**. Galime patėmyti, kad dainos szios gadynės dainiu pradeda buti dainūjamos tarp musu žmoniū. Sztai apigardėje to mėstelio dainūja jau Eglės „Jonas ir Oniutė“ priskyre įpatiszką gaidą. -- Joniszkės parakvijos yra labai maži kapai paszventinti vyskupo Valancziausko pirm koku 20 metu. Isz tos priezasties, kad anūs vyskupas paszventino, laidoja ten ne tik isz tos, bet ir isz apigardiniū parakvijū. Dar nesupuvusius kaulus numirėliū su plaukais mėto ant krasztu, o kiswa kitus. Ar-gi negalėtu tūs kapus parakvijonai padidinti ir sziokiū budu geriaus garbinti kaulus savo tėvu? Verta apie tai pamislyti, nės tai ne tik negražu, bet ir bėdą už tai nū palicijos galima gauti. — Kad su pinigais galima viską padaryti, gali datirti isz to, kad pirm keliu metu buvęs starszina J. vyresnybės atstatytas už pinigėlius isz antro karto naudingą vietelę gavo. Žmonės prie jo eina ant provu kaip prie kokio advokato, o jis paima rublelius ir nū reikalingu ir nū nereikalinga ir supiudo vienus su kitais. — Kitą kartą Joniszkės mėstelyje buvo turtingi gaspadorei, kuriūs to dėl galėtum ir ponais pavadinti, bet gadynė virto kitaip, kaip papūlē jie į rankas visokiū Mauszkiū, Gerszeliū ir kitu jūdbarždžiū. Daugel ponu taip jau daug naudos, muszdami kartas, paleido. — Yra czia labai daili bažnyczia muryta, bet biszkį per maža dėl taip didelios parakvijos, kuri rokūjasi už geriausią parakviją po Sziauliū visoje Žemaitijoje. Yra czia keli kunįgai dėl aprupinimo dvasiszku reikalū. Klebonos Radavyczia, labai dievobaimingas ir rupus žmogus, nor szitą bažnyczią padidinti.

C.

Apie Lietuvą knįgos.

A. *Thomas. Etymologisches Wörterbuch geographischer Namen* (Etymologiskas žodynas geograpiszku vardu). Breslau. Ferdinand Hirt. 1886.

Yra tai knįgos, kurios rasi pirmutinės su etymologiszku iszguldymu geograpiszku vardu užsideda. Czia vardus, daugiausei pažįstamus, isz viso svėto krasztu bandyta pagal ju kultį iszreikszi. Tarp daugybės kitu krasztu vardu randasi ir szmotas isz Lietuvos. O atrandi ir daugumą nauju pažvilgiū. Taip iszguldo „Tilžė“ nū „tilžus“, „tižus“, „Prusu“ vardas pradžia savo szaknies turis žodyje „protas“, lyg jie savę protingesneis už visas kitas szale ēsanczias gimines laikėsi; „Lietuvą“ iszveda nū liejimo, lijimo, kadangi labai vandeninga žemė buvusi; „Suvalkai“ iszguldo nū „su-vilkti“, suvalka; „Isrutė“ paeina nū „Isros“; „Memel“ pastojęs isz „Niamuno“, per sukeitimą -m- ir -n- ir -l- ir -n-. Kitus žodzius, kaip prie kalnu vartojamus, bando isz vokiszko iszvesti; mums vienok teisingiaus rodosi, su lietuviszku „kopiū, kopti“ (steigen) „kopos“ (höhe) sudėti. — Trumpai sakant, yra tai knįga, szį ir tą naują ne vien prie lietuviszku vardu, bet ir prie slaviszku praneszanti, ir kožnas apie tūs dalykus pasirupinąs turėti tą rasztą pažiti. X.

Gromatnyczia.

Sziaudelini. Tamstos eiles sunaudosiū. Laukiū daugiaus, o tai įpaczei mįsliū.

T. J. J. L..... Tamstos labai praszau man ne rugoti, jog nauju metu eiles szj kartą nepatalpinau. Auszroje jau buvo sustatytos kito giesmininko eitės. Jei ką įpatiszką tamsta paraszei, tai tik praszau atsiųsti. Noriu vis turėti szj ir tą iszskiroje.

Gaideliui. Tamstos abi gromati ir du rubliu pinigais gavau.

Star. Atvirą rasztelį gavau. Auszra taps ten siųsta.

Praszymas.

Vienas gyventojas rusiszkos Lietuvos, Suvalku rėdybos, Vilkaviszko pavieczio, Pažeriu gminos, K. Bukavietis isz Obszrutu, padūda žinę, kad jis užsiimdamas mėkanikiszkais isztyrinėjimais iszrado du iki sziol nežinotu prietaisu, judyti visokias dirbtuves, gaspadoriszkas ir pabrizkiszkas.

1) Pavertimas ant mėkanikiszko darbo tekancziu vandeniū, kad ir didžiausiu, su maža kaszta; nės tas prietaisas pasigatavyja isz pigios medegos, lengvai padaromas ir užlaikomas; o labiausei, kad ir nereikalauja užtvenkimo upės, tik upė tekėdama savotiszku budu per jį padūda visą savo tekėjimo vėką (sylą) į darbą. Tas prietaisas gali judyti visoki darbą, stovintį ant vietos, kad ir didžiausią, žiurint ant didumo upės ir smarkumo jos tekėjimo. — Padarymas tokio juditojus vandeninio be dirbtuvo (maszynos), atliekanczio darbą, kasztūs nū 100 iki 200, 300 rubliu ir taip toliaus pagal norą budavojanczio ir reikalą jo vėko (sylos). Kasztūdamas 100 rubliu (200 markiū) turės vidutiniszką vėką, lygų vėkui 4 arkliu.

2) Prietaisas sudėtas isz dvieju geležiniu cylindriū, sujungtu tarp savęs mažesneis sąnareis, gali paversti ant mėkanikiszko darbo vėką sudėliū iszdūdancziu gazus prie iszdegimo, tai yra: parako, dynamito ir kitu žinomu kėmijoje sudėliū. Tas prietaisas yra visai panaszus į prietaisą dirbant darbus ugnia ir vandeniū. Toks prietaisas galės pritikti ten, kur netinka ugninis dėl didelio svarbumo. Szitas prietaisas yra labai lengvas, nės nereikalauja imti su savimi malku nei vandens ir budamas mažo skūmo gal dūti geidžiamą vėką, kad ir didžiausią*).

Iszrastojas geidžia, kad jo tie iszradimai veikiausei iszsiplatitu, nės jie galės atneszti naudą dėl svėto, užvadūdami kas dieną brangstantį kurą**). Moliavoniū (risunku) czia nepadūdame, nės iszrastojas dar nespėjo iszsiimti patento ant tu iszradimū***).

Užmanymas.

Kaip reikia padaryti, kad musu kunigai, budami tikrais Lietuveis arba Žemaiczeis, raszydami pas vyriausybę maskoliszkai pasiraszytu kunigas (кунингась), o ne ksiądz (кщндзь)? Rodosi mažas digtas, ale pagal mano protą tur didžią verczią. Reikėtu rėdą ir perdėtinius pripratinti, kad tarp kunigū daugiaus Lietuviū ir Žemaicziiū ne kaip Lenku. Tie, kurie Lietuvei

*) Tas prietaisas dėl savo lengvumo susigadytu orkulkininkams, kurie valdomą baluną taisosi. Rėd. — **) Kuras, kurenimas. — ***) Mes velyjame, kad skaitytojai apie tą dalyką pasirupintu ar susineszdami su ponu B., arba ir kitus, kurie su mėkanika užsideda, ant susineszimo paakindami. Kožnam smagu patėmyti, kaip mėkaniką ne vien svetimgenczei valdo, bet ir Lietuvei.

arba Žemaičiai nor buti, tegul raszosi kunigas, o tie, kurie nor, kad jus prie Lenku skaitytu, tegul raszosi ksiądz. Ar bus priimta?

Kunigas Ilgis.

Užpraszymas.

Mums vienas szaunus Lietuvis, kunigas, raszo: „Jau dveji metai suėjo, kaip Szl. perraszė pirmąjė dalį Daukanto pasakojimu apie Lietuvos veikalus; prižadėjo spauzdinti, bet liki sziol nėko negirdėti . . . Ar su-lauksime to brangaus skarbo, ar tas nūraszas gal kur nužuvo? Jei pasirodytu ant svėto pirmoji dalis, galėtumėme pasirupinti ir apie kitas. Negali buti, idant toksai brangus rankrasztis patektu žiurkėms. Iszspauzdinimas Daukanto pasakojimu butu didesniu paminklu, negu kad kas koki akmeniniį arba geležiniį statytu. — Jei pinigų ant spaudos truksta, tegul Auszros rėdytuvė iszdūda apgarsinimą, jog nor spauzdinti; tegul iszrokūja, kiek viskas kasztūs; tada atsiras tokiu vyru tėvynininku, kurie dūs paspirtį; o tos žinės tegul bus padūtos Auszroje. — Jei Lenkai ant Mickaus paminklo surinko tiek tukstancziu, argi Lietuvei nesudės keliu dėl Daukanto? . . .“ — Ir mes su visu szirdies karsztumu tam pritardami pasakome, jog gėda butu mums Lietuviams, jeigu nei tiek nesurinktum, kad galėtumėme to savo karsztojo tėvynininko nespaustūsius veikalus per spaudą nevien Lietuvai, bet ir visam mokītam svėtui prieinamais padaryti. Pasīžadėdami už spaudą Daukanto pasakojimu rupinti, kaip veik tik bus pritinkanti suma pinigų sužadėta arba staczei įsiūsta, apgarsīsime Auszroje pravardes szelpėju prie szleidimo ir pavestaję pinigų sumą. Turėdami rankrasztį pirmosios dalies savo rankoje ir aprokūdinę, kiek spauda kasztūs, iszdūsime visą rokundą taip pat Auszroje. Ragindami Lietuvos ir jos szlovingosios praeitinės mylėtojus pristoti prie to szventojo dėl tėvynės darbo per pavedimus, užpraszyme ir tūsus ant to pajudinti, kurie Auszros neskaitytu ir tokiu budu apie tai nėko nepatirtu.

Iki sziolei pavesta dėl spaudos istorijos . . . 197,00 mk.

Toliaus pveda:

A., mokintinis S* seminarijos	2,00	„
K., „ „ „	4,00	„
B-as, M. gimnazijos	2,00	„
J-szu Jonas, mokintinis M. gimnazijos	2,00	„
D-aitis, „ „ „	2,00	„
L-is, „ „ „	2,00	„
P-as, „ „ „	2,00	„
G., „ „ „	2,00	„
R. isz Varszavos	4,90	„
Matulaitis isz M.	4,00	„
Masziotu Pranys	2,00	„
Kraucziu Antanas	2,00	„
Macziu Vladas	1,00	„
Lozoraitis	1,00	„
Vilkutaitis	5,00	„

Viso labo mk. 234,90.

Neatbutinai reikalinga.

Tie jie, kurie turi mano raszytą *visatinę istoriją*, užpraszdomi man ją kù veikiausei atsiųsti; iszvažiūdamos isz tēvynės, neatsimenu, pas ką palikau. Tas rankrasztis brangintinas. Podrauge buvo vienas sasagas, priraszytas visokiu nūraszu isz įvairiu dokumentu; žinēs tos buvo renkamos dėl istorijos Gedimino, kurią jau buvau beveik visą placei paraszēs. Kas turētū rankrasztį apie Gediminą, o podraug ir surinktąjē isz visokiu knįgu medegą, tegul bus toks mielas man sugražinti.

Jonas Szliupas, New-York, 29 Spring street, Amērika.

Pasarga Lietuvininku rasztininkams.

Kiekvienas tēvynininkas, dirbąs dėl savo giminės dvasiszku budu, yra užpraszdomas apie savo didesnius veikalus Auszros rēdytuvei praneszti, idant ji, žinodama, kad kitur kitsai tūmi pacziu veikalu užsiima, rasztininkus apie vieną darbą triusianczius supažindintu. Toktai neatbutinai reikalinga dėl geresiuo procevojimo ant tēvyniszkos dirvos.

Tilžės.

(Su abrozu.)

„Asz nusieisiu, i Tilžės mēstą,
Asz pasistosiu tarp Lietuvininku.“

Kokio Lietuvininko szirdis nesidžiaugia, pamatydama Tilžės boksztus, ar tai butu, kad ant turgaus atvažiūtjame isz Niamuno lankos, vieno vaisingiausiuju kampu visos Prusijos, ar tai butu, kad isz Ragainės atvažiūdami ir jūdąjē koryczią vokiszkos bažnyczios su taje lietuviszkos bažnyczios pamatome, i kurią nedēliomis ir szventėmis einame. Czion moliaavotojas Tilžę parodē, kaip ji szale Niamuno szlovnai gul. Balandžio mēnesio dienose, kad pavasario saulē stipriąjē Niamuno ledu kartą tirpina ir isz Žemacziu bei rusiszkosios Lietuvos ledinēs pareina, prasideda ant placziosios upės ir ant didžiuju klēcziu prie kranto naujas gyvenimas. Czia pareina storpilvės vytinės ir puidokai su javais, ir tampa privairytos Tilžės ir Karaliaucziaus kupcziu pirktosios sielės budavonės medziu, pramoningai sutaisytu. Iki i Inglioniją eina tie medžei, ir musu javai, patys kiauszei, sviestas, kēžas, kuriūs valgomus daigtus vaisingoji Lietuva pagamina, eina i Berlyną. Taip aprupina musu Lietuvos žemē, ir ką Lietuvininko stropumas iszgabena, Prusiją. Tilžės kupczius vėl gelba ir tarpininkauja didžioje kupezystijoje. Tilžėje tur musu draugystē Byrutē savo buvį. Ten yra ir musu augsztesniosios iszkalos (szuilės), rods vokiszkos, kuriose lietuviszakai tik dvi adyni per nedēlę temokina. Ten ir musu laikraszczei iszeina: Auszra, Tilžės Keleivis, Niamuno Sargas. Ten ir perkame, ko geram gyvenimui reikia. Tilžėje yra Lietuvininkas mielai matomas, o ir jis pats Tilžę mielai mato, kuri czion numoliaavota yra.

Fr.

Gromatas, rankraszczius, pinigus i „Auszros“ rēdytuvē siuncziant, reikia sziki antraszi padėti: Mikszas Tilžėje-Tilsit (Lituanie prussiennie).

Rēdytuvē, spauda ir kaszta Mikszu Jurgio Tilžėje.

1886.

5. num.

AUSZRA.

LAIKRASZTIS ISZLEIDŽIAMAS LIETUVOS MYLETOJU.

KETVIRTAS METAS.

Į t a l p a :

	I. n i s z k a s .
1) <i>Andžiulaitis (Kalnėnas)</i> . Apszvaistos dalykūse	129
2) — Nugramzdytas mėstas, eilės	136
3) <i>A. H. Kirkoras</i> . Kapai didžiū kunjgaikszceziū ir karaliū Vilniuje	137
4) <i>Senkus</i> . Dūnos jieszkozcei (priemazga)	143
5) <i>J. Ma . . ys</i> . Vaistas nū koleros	145
6) <i>Vanagėlis</i> . Daina apie vanagėlį su gaida	147
7) <i>Ma . . iū Jonas</i> . Isz ukės	148
8) Isz svetur	151
9) Isz Lietuvos	152
10) Gromatnyczia	159
11) Maskoliszskasis rubežius (su paveikslu)	160

TILŽEJE.

KASZTA IR SPAUDA MIKSZO SPAUSTUVES.

Maskoliszkasis rubežius.
(Apraszymas ant l. 160).

SPAUDA MIKŠO TILŽEJE.

Apszvaistos dalykūse.

Macziu Jonui atminties dėlei.

Dvyliktame num. Auszros 1885 m. esu kalbėjęs apie girtūklystę, kaipo didžiausią priežastį doriszko ir medegiszko nūpūlio draugijos; paminėjau tenai, kad szaknis to biauraus papratimo kyszto tamsybėje ir skurdgeloje, o to dėl nē jokie drausmingi pragumai jį neisznaikjįs; paminēta taip jau tenai tapē, jog pikta galima sudildyti vien nukirtus jo szaknis, t. y. praplatus apszvaista, kuri ēsa czia vieninteliu pragumu. Prie to svarbaus klausymo grįžtu antrukt.

Istorija rodo, jogei nē viena tiesastatystē spyrimu ir drausme nedasiekē pageidauto taikio, bet dar labiaus didino pikta; tū tarpu tasai lyczius rasi galētu įvykti apmokescziavus geriancziusius? Kiekviena tiesdavystē, turēdama savo neatmestina pareiga stengtiesi prieszai plintanczia girtūklystę, ipacz žemesniūse slūgsniūse draugijos, privalo jieszkoti tokio vaisto, kurs jei ne pilnai, tai bent pusiautinai pamažintu tą placzei įsikerėjusia piktybę. Paveizdu szime dalyke gali buti Prancuzu tiesdavystē (įstatai 3. vasario 1873 m.), kaip regis gudresnē ir turinti racjonaliszka pamata: ji uždeda koros nū 1—5 pranku ant patiktu girtais vietose atvirose (akivaizdinēse), kavynēse ir restauracijose pirmą kartą; antra kartą 6—30 dienu kalėjimo ir koros 16—300 pranku; sekancziūse atvėjūse, apart didesniu koru, tokie individai nustoja: 1) tiesos dūti balsą ant rinkimu; 2) tiesos buti iszskirtu į pasiuntinius Buto; 3) tiesos prigulėti prie atlikimo visokiu visūmeniniu reikalu, ir 4) tiesos neszioti ginklus ant dvieju metu. Laikytojai karcziamu, priimdami pas savę girtus ar pardavinēdami jiems gēralus, taip pat ēsa koroti, o keleriopūse atsitikimūse grasina jiems uždraudimas prekiauti isztisą mėnesį. O ką tie įstatai atsiekē? Tegul kalba už manę skaitlei: regime, kad Prancuzijoje (Noailles, Un essai de syllogisme économique, Revue des deux mondes, nū 15. balandžio 1872 m.) yra apie

400,000 karcziamu (cabarets), kuriose per metus iszsipardūda gėralu už 2¹/₂ milijardo pranku; isz tu nū darbininku pripūla 1800 milijonu pr., kas sudaro beveik ¹/₃ vertybės visos ukinės produkcijos.

Nepuikiaus dedasi ir kitur. L. Felix (Die arbeiter und die gesellschaft, 1874) padūda sziokius nustebėtinus skaitlius: Anglėnūse iszgerta

1871 met. įvairiu gėralu už 108 mil. svaru sterlingu

1872 " " " " 120 " " "

1873 " " " " 125 " " "

koktai ant pusės persveria visūtina sumą angliszku lietos pelnu; isz to skaitliaus didesnė pusė iszpūla ant darbininku.

Sziaur-amėrikiszkose Suvienytose Valstijose 1870 m. iszgerta už 1487 milijonus doleriu, isz kuriu ant vieno Nau-Jorko pripūla 246,617,520 dol., o ant dievūto mėsto Bostono 27,979,575 dol. Tūse pacziūse metūse aulinka suma sumu javu, drabužiū, laikraszcziū ir spaudos iszneszė Suvienytose Valstijose tiktai 905 mil. dol. — 500 mil. mažiaus, nėg konsumcija gėralu.

Austrijos biudžetas už 1875 metus rokūja pelno:

isz mokeszcziū už arėlką — 8030000 rėniszku auksinu

" " vyna — 4200200 " "

" " alų — 23430000 " "

Biudžetas Vokietijos už 1871 m. rokūja mokeszcziū už arėlką 8651440 doreliu, o karalystės Szvėdu už 1872 m. (pagal d-rą Sidenladh) tojo mokeszcziū 11200000 ryksdaleriu. Pagal Chr. Sarauv'ą Maskolijoje (Das russische reich in seiner finanziellen und ökonomischen entwicklung seit dem Krim-kriege 1873) mokestis už gėralus jau 35 metai kaip isznesza treczią dalį visu mokeszcziū lietos, o met. 1871 davė apie 150 mil. rubliu.

Szitie skaitlei aizskei rodo paplitimą, kaskart besidaugsi- nanti, tos piktybės, nežiurint ant daugybės tramdancziū ją blai- vystės draugyszcziū ir drausmės valdytės. Iszrasti vienatinę panacėją dėl sunaikinimo jos nebeyra daigtu galimu, nės toji piktybė yra vaisiumi įvairiu priežascziū ir aplinkybiu ir be bai- mės dar gali pasislėpti po skraiste tamsos visatimės ir nenoro abelnai visūmenės suprasti ir praszalinti ją. Sumanesnės ir prakilnesnės žmogystės, gali sakyti po vieną tik, malonėtu sutriusz- kinti tą pamatą, ant kurio rymo girtūklystė, bet vienstovis ką beįveiks? Tą griovimą pamatu gali atlikti apszvaista, berods

ne viena tik, bet žengdama ranka į ranką su kitokiomis perkaitomis ir pertaisomis. To dėl teisingai taria Earl of Shaftesbury, kad ir įtekmė bažnyčios su iszkala (vienu sav, numanu), ir rupesnis apie platinimą (vienūtinai) apszvaistos, nuveis ant nėko, pakol žmonės gyvena triobesiūse, arszesniūse už tvartus, o teisiaus paveidžiūse dūbėms. Ruimingas butas su sveiku oru, czuinei, ygijėniszkai užlaikomas, didelę ėtiszką įtekmę turi žmoguje ir ęsa pirmutine įtarne jo darbsztumo, smagumo ir prigimto gyvumo. Iki tam tikriems įstatams neuždraudus aulinkai gyvenimus nesveikus, drėgnus, tamsius, sklepinius ir neszvarius, — visi rupesnei pagerinti dalį darbininku slūgsnio eis per nėką. Įstatai neturi daleisti gyventi angsztame, skurdžiam bute per dideliam skaitliui darbininku jau tai isz doriszku, jau sanitariszku priezasciu. O tū tarpu d-ras Engel'is ant ękonomistu susirinkimo Eisenach'e 1872 m. pridurė, butent Berlyne 80 tukst. žmoniū gyveną po žemel!

Liudna regėti, kad sziądien, baigiantiesi XIX amžiui, dūdasi jaustiesi beveik visūtinas toka jumanitariszkos apszvaistos nevat augsztumose draugijos, nekalbant jau apie žemesniūsius slūgsnius jos; drįstu stygavoti, kad taip vadinamoms „apszviestoms“ lūmoms, kaip Lietuvoje, taip ir visur kitur*), truksta kaip doriszko, taip lyginai ir protinio iszsiplėtojimo, o per tą priezastį ir tikro pažvilgio į socialiszkus klausymus. Ar ne didesnę dėkingystę teikia tasai „apszviestasis“, arba kitaip vadinamas „kulturiszku“, slūgsnis darbui guvaus kriaucziaus, nęg kruvinam vargui mokįtojaus? Isztenka juk pasirėdyti pagal naujausiają „rytojiszkę“ madą, neszioti naujas pirsztinaites, mokėti mėkaniszškai skaityti, raszyti ir rokūti, perlaksztūti kelis romanus, puikai elgtiesi draugystėje ir mokėti keliatą prancuziszku isz-

*) Suprantama, jogei asz kratau tą dalyką nebevien nū punkto žvelgimo lietuviszko, bet ir nū visūtinu; jeigu kas geistu užmesti, kad atsitraukdamas nū lietuviszkos dirvos, netenku grunto po kojomis, tai tokiam galiu atitarti, jogei laikas pasimesti tą netikusį pažvilgį, pagal kurį kalbėti ne apie lietuviszkas pravardes ir tolygius dalykus yra nusidėti tėvyniszkume. Lietuvos reikalai drucei suriszti su reikalais visos žmogijos, ji įkunyta joje, taip jog kalbėdami apie vargus žmogijos, kalbame ir apie savo vargus; tai nėko, kad raszytojas neįskverbia į savo rasztą žodžiu „Lietuva, tėvynė...“ ir neprįžada mirti už ją: jisai atjaučia už tai szejp vargus musu kraszto ir tvirtesniu keliu nor aprupinti jūs. Nūmanu, jogei netinka tą dalyką atlikti taip, kaip tai darė p. Prascziokėlis, kaltindamas Lietuvius (?!) už tai, buk

tarimu, idant buti žmogumi „apszviestu“. Kiek tai žmoniū didelei suszirstu, jeigu jūs nepriskirtumėme prie „apszviestosios“ kliasos, kurie vienok nėkada rankose neturėjo svarbaus tvaro, kurie apie dalykus arcziausei palytinczius kiekvieną žmogų ir ukėsą tiek žino, kiek prastas kiemionis, kurie atgrisdami nū kiekvienos kalbos apie klausymus svarius, klauso ju, jei tik per nevalę ir žiovaudami! Ar daugelis žmoniū turi bent szioki-tokiį numanymą apie tai, kūmi tikrai yra apszvaista, ir supranta, kad neėsa tai žiupsnis, ir tai dažnai menkas, pradiniu atlužėliu? ar daugelis sumoja uždūtę žmogaus ir lietos arba ukės vyro, teisingai nusprendžia užbaigtinį lyczių savo darbu ir savytarpiņį prietikiį sąnariu kiekvienos draugijos ir solydariszkumą ju reikalū? ar daugelis žmoniū geidžia ir stengiasi iszsikelti augszciaus paprasto gyvenimo, kuriame kiekvienas isigilinęs į pati savę nemato priesz savę kitokio mērio, kaip tik nupenėti savo kuną ir atsidžiaugti linksmybėmis szio szvieto? Dažnai nevat pusėtinais iszmokīti neturi to prakilnaus proto, ēsanczio ženklū *tikrai* apszviesto žmogaus, o apsireiszkianczio nore ir besistengime gyventi ne dėl savęs tiktai, bet pirmiausei dėl kitu. Tokio mokslo, tokios apszvaistos sziađdien dūdasi jaustiesi visūtina stoka; o toji stoka atves ilgainiu doriszką ir medegiszką nūpūlį draupijos, gimdydama proletarijată, isztvirkimą ir daugybę baisingu draugijiszku kruszu.

Apszvaista pati savyje turi taiki ir nepridera ją vartoti kaipo ryką nė polytikiszkūse nė kitokiūse reikalūse. Dailiu paveizdu supratimo to princypu gali szviesti įstatas, iszdūtas 1863 m. ant saimo didkunįgaiksztystės Badu, kurs, atėmęs priežiurą ant iszkalu nū rėdo, pavedė ją kamisijai, iszrinktai per *tėvus* namu. Neįstabu per tai, kada tulas Prancuzu tiesastatis pasakoja,

---

je ima kokias — tenai fiktyviszkas guvernantkas isz tarpo Vokietku ir Prancuzaiczziū, kad tū tarpu žinoma, jogei tu metu vaikai (isz kuriū gali paskui dasipildyti perlenkis lietuviszkos inteligencijos) arba seka paskui kiaulės vūdegą (pas kiemionis), arba eina galvomis (po dvarus), ir, atskyrus labai-labai mažą skaitlelį vaiku isz ponu (nepripažįstancziū savę Lietuveis, o dažniaus ir nebeēsancziū jais), nė vieni nė kiti nemato nė į akis nė jokiu guvernantku. Bet ir už tai dėkui, kad p. Pr. palytėjo taip svarbū dėl draugijos klausymą, nės jau didis daugumas Lietuviū gailėstauja, jogei musu laikrasztyje nebetalpina rasztu rustesnės įtalpos, kurie palylētu *dabarnykszczius*, *tikrus* reikalus Lietuvos ir jos žmoniū ir stengtusi numaldyti vargus *szios dienos* . . . . Vienok kur jus, tikri *draugijiszki* rasztininkai?

jog, ėsą, dūđant vaikams rėnizskus auksinus, idant jie eitu padėti jam medžioti, anie atsakę negali, nės turi skubintiesi iszkalona. Neatbutinai reikalinga lietai prilaikyti mokslinyczias ten, kur ju stoka, ir tū laiku iszkalala turi buti liūsa nū visokiu polytikiszku įtekmiu ir vartoti ją kaipo ryką netinka, nėsa nedasiėks savo taikio. Ne stramužyjimas szalininkiszkuėse taikiuse, tik plėtojimas proto yra uždūte visu mokslavieciū. Mokįtojas, betarnaudamas visokiems mainantiėsiems paputimams, kilusiems isz augszto, pagal tai, kokia partija arba žmogystė įgyja virszininkystę arba virszugałę, tampa pasyviszku ryku vietoje protaujancziuos esybės, paskirtos mokįti kitus mislyti. Nū žemiausiuju iki augszciausiuju mokslavietės turi buti liūsos nū visu vienpusiniu įtekmiu ir dėl visu szalyniu vienodos. Mokslas turi but iszguldomas taip, idant jaunūmenė savintu jį isz meilės, persiimtu teisingumu ir sziluma jo, idant neszaldytu savę biauriu klausymu: ant ko jis man pareis? Kas iszsimokįs mislyti, kas įgys tikrąją apszvaistą, visur mokės iszgauti naudą jei ne dėl savės, tai dėl kitu, remdamasi ne ant egojistiszku, tik ant alterujistiszku principu. Vienpusinis stramužyjimas davė draugijai gal daug guviu tekniku, bet nebeįstengė dūti žmoniu su szirdžia, mokancziū sumalsztyti savininkiszkus godulius ir *žmoniszkaį gyventi*.

Visiszkaį apleista didesnėje dalyje Auropos, įpacz-gi Rusijoje, yra apszvaista žemojo slūgsnio žmoniu. Tą, kas padaryta tose szalyse, kur laipsnis apszvaistos rodosi visu-augszciausiu, galima tik už silpnas szakniukes laikyti. Koksai ten aprupinimas mokįtoju ir pacziū pradiniu iszkalu, kaip mėkaniszkaį yra prigaminami tie mokįtojai! Ar-gi prie tokio medegiszko ir moraliszko aprupinimo ju galima reikalauti, idant ant tos dirvos imtu darbūtiesi žmonės buklesni — kūmet karjėra otelinio tarno geresnį dūda atlyginimą, nės bent prieszakyje jo paties otelius szypšosi! Reikia tiktai palyginti iszdūtes ant iszkalu su kitomis iszdūtėmis lietos, idant patirti, kiek daug prie gero noro atlikti galima. Taip paveizdona, Maskolijoje isz 650 milijonu paprastu iszdūczių lietos 1882 m. tik 17 milijonu paskirta ant apszvaistos dalyku, kad tū tarpu kareivystė suėdė tūs pat metus 185 mil.! — „Apszvaista žmoniu per pradines iszkalas — sako Jūzas Supinski's savo tvare *Mysł ogólna fizyologii powszechnėj* — iki sziam laikui baigiasi visur tik iszsimokinus skaityti, rasztyti ir rokūti; yra tai be ginczo dalykai svarbiausi, kurie padaro pamatą

tolesniam iszsilankstymui, bet jie nepatiekia žmogų dėl pildymo reikalu draugijinio gyvenimo.“ Nū savęs pridursiu, jogei, pakol mokinimas vaiku isz žmoniū bus tokiu formaliszku ir tuszcia-viduriu, tol vaikai mokisīs tik mėkaniszškai skaityti, raszyti ir rokūti, idant to gyvenime nėkada nevartoti.

Bet ir tas pats mokslas ne taip labai plinta tarp visūmenės, per priežastį nerupesnio apie tai, kam pridera, noris reikia pripažinti, kad jau matyti nekuriuose szalyse szviesus progiedrulėlei bent isz tos pusės. Vienok šie skaitlei geriausei iszaiszkins tą dalyką: tarpe 1861—70 m. ant szimto vaiku, ēsancziū metūse, kuriūse reikalinga lankyti iszkalą, mokinosi

Kunig. Saksen-Veimaro	102,2
Kunig. Nasavos	100,5
Karal. Saksonijos	100,3
Kunig. Saksen-Altenburgo	99,1
Karal. Vyrtembergo	99,0
Kunig. Badeno	98,1
Szveicarijoje	95,1
Hanovere	93,2
Danijoje	89,6
Prusijoje (1864)	87,5
Bavarijoje	83,0
Prancuzijoje	76,5
Anglėnūse	76,2
Belgijoje	66,5
Meklemburgijoje	60,7
Austrijoje (1870—71)	57,3
Iszpanijoje	45,3
Valakūse	31,9
Galicijoje	19,7
Bukavinoje	11,5
Turkijoje	10,5
Rusijoje	5,7

Sziaur-amerikoniszkosė Suvienytosė Valstijose nemokėjo nė skaityti nė raszyti žmoniū baltosios szakos

metūse 1840 —	549000
„ 1850 —	962898
„ 1860 —	1260575
„ 1870 —	2879543.

Rusijoje 1873 m. isz tukstancziū rekrutu tiktai 30 mokėjo raszyti; ten pat 1882 m. tik 20,35 % visu naujaeviu graibaliojo ant spaudinto raszto, o nekurie ir raszyti mokėjo. Geriaus stovi Prancija, nės isz rekrutu 1884 m. mokėta skaityti ir raszyti 87,7 %.

Kaip įvairus ėsa rupesnis valdžiu apie apszvietimą ukėju, regime sustatę szitūs skaiczius:

	metūse	mokslinycziu	mokītiniu	mokītaju
Suvien. Valst. 1883	189000	189000	9750000	281000
Prancuzijoje . 1884	78500	78500	4600000	132000
Rusijoje . . 1885	?	?	1000000	24389

Tai tiek Rusijoje buvo, pagal urėdiszkas parodas mokītaju žemutinėse mokslavietėse, ant kuriu iszleisti per bėdą 5 milijonai rubliu. Žingeidu bus iszgirsti, jogei taip jau pagal urėdiszką iszskaitymą, 1884 m. iszgerta Rusu vieszpatystėje apgulmei 71250000 vėdrų degtinės už 500 mil. rubliu, t. y. ant kiekvieno žmogaus (neatskiriant nė moteriu su kudikeis) vidutiniszka iszpūla už 5,8 rubl. iszmauktos arėlkos. Dailus sustatymas!

Kur iszkalos geriaus aprupintos, ten ir ukėjei szviesesni; paveizdą regime Suvienytose Valstijose, kur ant vienu tik vistūmeniniu mokslavieciu 1883 m. buvo iszdūta 818 mil. doleriu, arba Szvėdai su Norvėgija*). Szvėdijoje kiekviena asaba kupinūse metūse, kaip vyriszko taip ir moteriszko veislo, neiszskiriant nė Sūmiu su Laponais, mokā skaityti, o jaunūmenė ir raszyti. Dėl to tai szvėdiszka iszkalā ant parodos Viedniuje pelnė daugiaus nūdabonės ir gyrius, negu didžiausi iszdarbinei.

Vienok pradinės iszkalos, tokios, kokiomis yra jos dabar, kaip mokina patyrimas, nebeįstengia priderinczei iszmokinti jaunąją eilę, jau dėl to vien, kad priespirtis neturtingu tėvu leisti vaikus iszkalona pailginta, o kur jos nėra, užvesta buti negali. Slūgsniūse, apie kuriūs kalba, jaunūmenė isz anksto turi rupintiesi apie uždarbę, idant nebūti sloga tėvu. Reikalingas to dėl tolimesnis mokinimas iszkalose *vakarinėse* ir *nedėldieninėse*. D-ras J. Bona Meyer'is (Die fortbildungsschule in unserer zeit, 1873) teisingai davadžioja, kad ant valdžios guli reikalas pasirupinti apie tą dalyką. Nės kadangi valdystė kernoja už peržengimą tiesos ir įstato, neprūmdama teisinimosi nežinojimu ju, tai jos pareiga skototiesi, idant kiekvienas gyvatininkas tiek butu mokītas, kad galētu suprasti jos įstatus. Antraip ji papildo dangun szaukianczią neteisybę. Kas prider prie iszkalu vakariniu, velytina butu priespirtis tam tikru įstatu, kokią naudojasi karal. Vyrtembergo, kunig. Gotos ir kitur. Iszkalos tos, szalip lavyjimo abelnai, turi taikytiesi prie užvado, kurį paskiria sav lankytojas.

*) Dirstelk Auszros 10—11 n. 1885 m., Nurvėgijos apszvaista.

Atsakantis skaitlius besidanginancziu mokįtoju turi platinti apszvaistą po visą szalį, laikydami skaitymus visūmenei, uždėdami susirinkimus ir uždarbaujanczias bendrybas, lygiu budu vakarines iszkalas, parodydami visatimei rykles ukėje ir amate, pamagindami naudotiesi isz paskolingai — suczėdytiniu skryniu ir draugyscziu iszlaikos arba atsargumo, plėsdami sveikas nūmones ir žines apie draugijinę ukę, prekionę, verstą ir pramonę*). Tokiu tai budu draugija isigautu į medegiszką tvirtybę, kuri ęsa paklodu visūtino iszsiplėtojimo gyvenimo ir paminą žengiant kopėcziomis civilizacijos pirmyn, be jokiu užkliuvimu ir sutrikimu. Tokioje draugijoje visokie pikti paproczei greitai nyksta, nės neturi kur įleisti szaknis, netur įtarmiu bujojimo. Tokia draugija turi buti, bet ar tokia yra? ar stengiasi kas padaryti ją tokia? Žvilkterėkime į savo lietuviszkus tautiszkus ir draugijiszkus reikalus — ką daugiau kalbėti, kad iki sziolei savo knigos neturime!! . . . .

J. Andziulaitis (Kalnėnas).

Nugramzdytas mėstas.

Jurė kriokia, jurė szniokszczia,
 Vos pakįl sunki banga,
 Vos palypsto lėgsztą krantą —
 Ein szalin dusaudama.
 Jurė verkia; smilcziu krantas
 Liudnas, kurczias, neramus;
 Isz po uku, isz po dumu
 Saulės veidas lend szviesus.
 Valtį seną žuvininkas
 Tylei stumia vandenyn,
 Szlapią tinklą vaikas tiesdams
 Žvelgia nūbodžei tolyn.
 Užsimislyjo žiurėdams,
 Ilgu tapė ant szirdies.
 — „Ko taip, dėde, jurė stena?“
 Klausia senojo žvejies.
 — „Sztai ans stiebas, ka ten kyszoo
 Isz bedugnės gilumos, —
 Pameni, kur pernai riszom
 Valtį mes laike audros?

Ten bū**) mėstas viso pilnas,
 Ant daugybės mėstu pons:
 Sziądien vienas bokszto stiebas
 Kyszoo gelmėj jurės plons.
 Mėstas, sako, bū**) turtingas,
 Koku nēr dabar — puikus;
 Dėl savęs tik rinko auksą,
 Plikeis leizdavo kitus.
 Milžins jįjį czion pastatė —
 Grindo kaulais klampynes;
 Bet su jurėms, kaip nē peszės,
 N'apgalėjo nēkaip jas.
 Į mus' jurę toj gadynėj
 Bėgo upė szia lanka —
 Spaudė akmenio krantais ją
 Milžiniszkoji ranka.
 Bet pakilo szturmns nū jurės —
 Bangos krantą im skalaut,

**) = buvo.

*) F. K. Martinowski. Nie dajmy się. Pogawędka spółeczno ekonomiczna. Warszawa 1885.

Upē jurę nebīveikus'
Praded žmogui pakersztaut,
Vis už tai, kad bėdno brolio
Brolis turtūs nežinoj':
Nė maldu, nė prakeikimu
Jis neklausė nėkad jo.
Sztai dėl ko taip guseis stena
Jurės nūgandi banga;
Vos palypsto lėgsztą krantą,
18. spalnio 1885 m.

Pūl szalin dusaudama* . . . —
Vaikas klausė szitą bailei,
Baimėj jurėn jis žiurėj':
— „O-gi vardą kokį, dėde,
Tas nugrimzdes mėsts turėj' ?“
— „Vardas jojo — svetimasis,
Pamirszau senei jau jį.
To dėl, kad neprigimtas,
Nesiliko atmintyj . . .“
J. Andžiulaitis (Kalmėnas).

Kapai didžiū kunįgaikszeziū ir karaliū Vilniuje.

Suraszyti pagal *A. H. Kirkorą.*

Laikė kiauuru szimtmecziū rasztininkai klydo, sakydami, buk tai Gediminas buvo pirmutiniu Vilniaus įkurtoju, ir buk tai priesz jį czia tebuvo mažutis sodelis. Vienok jau Długoszius sako, kad Vilnius jau gerai seniaus buvo priesz Gediminą, ir jog jo pirmutineis įkurtojais buvo Rymijonai. Jagėla Lietuvis tapė Lenku karaliumi; to laiko pažvalga ir tautinė garbė reikalavo, kad kaip giminė Jagėlos taip ir sostpilio įkurimas nū Rymijonu pradžia turėtu.

Laikas ir mokslas parodė, kame teisybė. Szendien nėkas jau nebetiki, jog Lietuvos kunįgaikszezei turėjo nū Rymijonu paeiti. Vilnius-gi daug szimtmecziū priesz Gediminą jau buvo įkurtas, turėjo savo tvirtynę, buvo sostpiliu vienos isz tu daliū, į kurias Lietuva buvo padalįta, turėjo savo vieszpaczius ir szventas vietas, ant kuriū buvo deginami lavonai tu vieszpacziū. Tarp tokiū vieszpacziū buvo nekursai Szventragis, kunįgaiksztis.

1272 m. Tas tada Szventragis metūse 1272 įbėgoje Vilnelės į Viliją aprinko vieta, ant kurios turėjo buti deginami lavonai kunįgaikszeziū ir szauniausiuju bajoru. Vieta ta ant kapu aprinkta buvo tarp kalnu ir didžiausio aužūlinio miszko. Metūse 1294 czia tapė iszstatytas aukuras ant garbės Perkuno dievaiczio, tapė uždegta neužgestanti ugnis, ir czia apsigyveno augszeziausias kunįgū kunįgas, kryviū kryvaitis.

Pirmutiniu kunįgaikszeziū, kurio lavonas czia tapė sudegintas, buvo Szventragis, nū kurio ir pats slėnis, ant deginimo paskirtas, buvo Szventragio slėniu pavadintas. Tas vardas daug amžiu iszbuvo.

1341 *mete*. Tame slėnyje turėjo buti deginami lavonai ir kitu kunigaikszcziu, o taip pat ir ju giminiecziu, vienok rasztininkai nėko apie jūs nesako. Mes žinome tiktai apie pakasynas didžio Lietuvos kunigaikszczio Gedimino, kurio lavonas kaipo pirmutinio po Szventragio tame slėnyje tapė sudegintas.

D. kn. Gediminas tapė užmusztas 1341 m. pagal žodžius Stryjkovskio ir Kojalavycziaus, laike Veliūnos apsiautimo, pagal žodžius-gi Vigando tai atsitiko Beyerburgo apsiautime. Tame apsiautime Kryžokai pirmutinį sykį pasigavo szaudancziuju ginklu ir tikrai viena isz kulku parvertė Lietuvos milžiną. Reikia tikėti, jog tai atsitiko pagal Veliūną, ant Niamuno (tarp Kauno ir Jurbarko mėstu), nės iki sziolei czia tebestov augsztas pilekalis, *kapais Gedimino* vadinamas; žmonės-gi kalba, buk tai tas pilekalis buvo supiltas ant lavono didžio kunigaikszczio.

Bet yra dar kitas pilekalis Vilniuje, tarp Antkalinio (Antokolio) ir Popovszcziznos, vieszpataująs ant kaimyniszku kalnu ir visos apigardės. Nū seniausiuju laiku szį pilekalnį taip pat žmonės vadina Gedimino kapais.

Stryjkovskis aiszkei sako, jog Gediminas tapė sudegintas ant krosnies, Szventragio slėnyje, Vilniuje, drauge su trimis Kryžokais į nelaisvę paimtais, ir jog jo sunus pirm laiko jam buvo kapus sutaisę.

Paskutinis pasakojimas tur buti teisingiausiu. Gediminas nėkur kitur negalėjo buti sudegintas, kaip tiktai ant krosnies, kuri 69 metus tam atgal buvo paskirta deginimui lavonu didžiu kunigaikszcziu. Bet pelenai ir kaulai neperdegę turėjo buti sudėti į skirimą sudyną, ant kurio po tam dėl amžino atsiminimo ir buvo supiltas szaunus pilekalis.

1346 *mete* (?). Gediminui dar gyvam ėsant jo sunus Algirdis metūse 1318 apsipacziavo su Marija, dukterimi Jaroslavo, Vytebsko kunigaikszczio. Metūse 1320 pasimirė Jaroslavas, o tada Vytebsko kunigaikszsztystė Algirdžiui pateko; pateko-gi vėl dėl to, jog Jaroslavas sunu neturėjo, o Marija buvo jo duktė vienutinė. D. kunigaikszštėnė Marija Vilniuje įkurė stacziatikiu cerkvę, „Piatnickaja“ vadinamą. Yra sakoma, buk tai ta cerkvė tapė pastatyta ant vietos, kur pirmiaus buvo stabmeldiszka szventinyczia Raguczio, dievaiczio girtūklystės. Kaip laikas pastatymo tos cerkvės, taip ir laikas pasimirimo kunigaikszštėnės nėra staczei žinomi. Cerkvė galėjo buti iszstatyta

tiktai Algirdžiui į Vilnių persikėlus, tai yra po 1341 metais, nės iki to laiko jis Vytebske gyveno. Užraszas, kurį randame ant marmulinės lentos į cerkvės sieną įmurytą rodo metus įkurimo 1345. Taip pat staczei nėra žinomas ir laikas pasimirimo Marijos. Žinome tiktai, jog Algirdis antrą sykį apsi-pacziavo 1350 metūse su Ulijone, dukterimi Tvero kunigaikszczio; už tai tada Marijos pasimirimas ir jos palaidojimas piatnickoje cerkvėje turėjo atsitikti tarp 1346 ir 1349 m.

1377 mete. Dabar visiems jau yra žinoma, jog szaunus Algirdis buvo jau krikszczionis, o ne stabmeldys. Teisybė, vienok reikia pasakyti, kad jis prieš visus Lietuvoje rodėsi stab-meldžiu, nės bijojosi valdžios kryviu kryvaiczio, namūse-gi savo kaip Vytebske, taip ir Vilniuje jis turėjo krikszczioniszkas szventinycziās ir daugybę kunigu. Už rubežiu tikrosios Lie-tuvos Algirdis visiszcai nesislėpė su tūmi, jog jis yra krikszczionis. Taip metūse 1342, kada Pleskavos pilionys meldė jį ateiti pas jūs vieszpatauti, Algirdis raszė jiems: „asz esmi jau kriksztytas, krikszczioniu esmi ir antrą sykį nenoriu buti kriksztytu.“

Algirdis pasimirė Vilniuje 1377 metūse. Pagal metraszius lietuviszkus ir gudiszkus jis tapė palaidotas cerkvėje czyszcziausios Dievo gimdytojos (Preczistoj Bogarodicy.) Ta cerkvė tapė įkurta per antrą Algirdžio paczią, d. kunigaikszctėnę Ulijonę. Užrubežinei-gi rasztininkai sako, jog Algirdis tapė sudegintas stabmeldiszku budu.

Tūdu abudu praneszimu galima yra sutaikinti. Algirdis galėjo buti palaidotas cerkvėje Bogarodicos, o drauge su tūmi dėl prastu žmoniu galėjo buti ant krosnies Szventragio slėnyje sutaisytas laužas, ant kurio pagal senovės papratimą galėjo buti sudeginti arklei, sakalai, ginklai ir kitos padarynės didžio kunigaikszczio. Žmonės matė, jog buvo deginimas ir dėl ju to buvo gana.

1382 mete. Szaunus *Keistutis*, Žemaicziau, Traku, Gartėnu, Bresto kunigaikszctis, Lietuviams mylimiausias, nės kada Algirdis daugiausei Gudijoje vieszpatavo, Keistutis iki mirimo buvo ispažintoju stabmeldiszko tikėjimo ir Žemaitijos globėju, iki metūse 1382 netapė per vylių Jagėlos sugautas ir Krevoje į tamsinyczią įmestas, kur ir buvo per paliepiną to paties Jagėlos nužudytas. Jo lavonas į Vilnių tapė atvežtas ir

visu akyveizdoje sudegintas ant Szventragio krosnies. Tai buvo paskutinis stabmeldiszkas kunigaikszczio palaidojimas Vilniuje.

Penkerius metus praleidus, 1387 metūse, ant tos paczios vietos, kur pirmiaus buvo Perkuno aukuras, tapē iszstatyta katalikiszka katedra ant szv. Stanislavo vardo; ir tos bažnyczios įkurtoju buvo Jagėla, dabar jau Lietuviu ir Lenku karalius.

Nū to laiko lavonai vieszpataujancziu esybiu ir ju pamiliju rymo-katalikiszkos tikybos buvo palaidojami szv. Stanislavo katedroje.

1390 m. Metūse 1390 pasimirē *Kazimėras (Karigaila) Algirdaitis*.

1392 mete. Dvejus metus praleidus, 1392 metūse, pasimirē jaunesnysis Algirdžio sunus, *Aleksandras Vigundas*. Abudu tapē palaidotu tame pacziame skliape, kurį greitai po tam Vytautas aprinko kaip dēl savo pacziuju, taip ir dēl savęs.

1418 mete. Metūse 1419 Trakūse pasimirē antroji*) pati d. kn. Vytauto vardu *Ona*, duktē Szventoslavo, Smolensko kunigaikszczio, įkurtoja gražios gotiszkos bažnyczios po vardu szv. Onos Vilniuje. Ta Ona Szventoslavitē tapē palaidota katedroje szv. Stanislavo, o kurioje jos vietoje, tai toliaus bus pasakyta.

1430 mete. Spaliu mėnesyje 1430 metu didis Lietuvos kunigaiksztis Vytautas, dasižinojēs, jog pasiuntinei, kurie jam neszē karuną nū cēcoriaus Zygmunto, katra karuna jis turējo buti pagal popėžiaus suteikimą apvainikūtas ir pakeltas į Lietuvos karalius, tapē sugauti per draugininkus Zbignėvo Olesnickio ir karuna nū ju atimta — sakoma tada, jog Vytautas apie tą dasižinojēs, jau ir be to sergās nū nukritimo nū arklio, dar labiaus sunegalo. Jausdamas tada, jog jis tos apmaudos nepergyvensēs, 21. dienoje spaliu mėnesio Trakūse suraszē testamentą, pagal kurį Vilniaus vyskupui ir kapitulai vilniszkēs katedros jis užraszē didelį dvarą Ihumen'a, reikalaudamas, idant per amžiu amžius kas metu czvertį visos kapitulos butu atlaikoma didē szventenybē už jo paties duszią ir už duszias jo dvieju pacziu, Onos, jau pasimirusios, ir Ulijonės dar tebegyvenanczios, ir idant jis butų palaidotas katedroje prie altoriaus szv. Mikolo arkaniolo, kur jau buvo palaidota jo pati Ona, prie kurios jis ir dēl savęs vietą skyrē. Pelną-gi nū dvaro Ihumen'o

*) Pirmutinė Vytauto pati buvo Marija Praskovija, duktē kunigaikszczio isz Starodubo. Kada ji pasimirē ir kame palaidota — nežinome.

paeinantį Vytautas szeit padalino: du treczdaliu pelno prigul Vilniaus vyskupui, kurs kasmet taip pat isz paminėto dvaro tur iszmokėti 5800 dabartiniu auksinu (80 kapu grasziu) skaitantiems (legentes) nūlatai maldas katedroje, ir 1450 auksinu (20 kapu grasziu) kunigui perdėtiniui altoriaus szv. Mikolo arkaniolo toje pat bažnyčioje.

Szeszioms dienoms suėjus, tai yra 27. dienoje spalio mėnesio 1430 metu, pasimirė Lietuvos milžinas. Karalius Jagėla, Vytauto anukas didis Maskvos kunigaikstis Vasylis, didis kunigaikstis Svidrigaila ir daug kitu ponu, suvažiavusiuju į Trakus isz anos pusės rubežiaus, palydėjo Vytauto kuną isz Traku pilies į Vilniaus katedrą. Czia jo noras tapė iszpildytas. Jis tapė palaidotas prie altoriaus szv. Mikolo arkaniolo, grabe kuriame jau ilsėjosi jo pati Ona.

Kame-gi tada buvo padėtas altorius szv. Mikolo arkaniolo? Ant to aiszkų turime atsakymą apraszyme Vytauto palaidojimo per lietuviszką metraszėją: „y položysza jeho telo v zamku u Vilni v kostele sviatoho Stanislava y chore na levoy storone, podle dverey zakrystyjnych“.*)

Aiszku tada yra, jog ir altorius szv. Mikolo ne toli nū duriu zakristijos stovėjo, jog kunas buvo palaidotas ne skirimoje koplyčioje, bet paczioje, po kairei pusei, ne toli nū duriu zakristijos. Isz aktu-gi kapitulos žinome, jog priesz ugnele 1530 m. zakristija ano laiko katedroje buvo nū pietu pusės padėta.

Bielskis ir Strykovskis sako, jog ant Vytauto grabo buvo pastatyta didė karinė vėlava, ant kurios jis pats buvo paženklintas, raitas ant žirgo. Ugnelė 1530 metu suėdė tą palikimą.

Vienas isz stropiausiu Vilniaus tyrinėtoju, Mikolas Homolickis, o taip pat Kirkor'as**), pagal kuri šzis rasztas yra sudėtas, staczei sako, jog Vytauto grabas katedroje atbudavotoje po ugnelei per Bernadiną Zenobį szendien iszpultu pietinėje dalyje presbyterijos, arcziaus vidurio didžiojo altoriaus, tarp pirmutinio ir antro poro bažnyczios paspireziu (pilioriu).***) Toliaus be jokio abe-

*) Norbutas, kn. 7.

**) Groby Wielkoksiażące i Królewskie w Wilnie przez A. H. Kirkora. Warszawa. Drukiem Józefa Ungra. 1882.

***) Drauge su Homolickiu reikia atsimiti ir apie prėlatą vil. katedros, kunigą Mamertą Herburta, kurs visus aktus vilniskės kapitulos, pradėdamas nū 1500 metu gražiausei iszvertė į lenkiszką kalbą. Dėl Vilniaus tyrinėtoju — tai didei svarbus daigtas, bet kame tapė popėrei kn. Herburto, jam pasimirus, nėra žinoma.

jojimo galima sakyti, jog toje vietoje, kur isz pat pradžios buvo Vytautas palaidotas, turėjo buti rusys (skliapas) dėl visu ano laiko lietuviszku kunigaikszcziau. Tame rusyje buvo palaidoti pirmiaus priminėti Karigaila Algirdaitis, Aleksandras Viguntas, Ona Szventoslavaitė, antroji Vytauto pati, ir paskiaus Vytauto pasimirusioji, kaip tai: Zygmuntas Keistutaitis, d. kn. Svidrigaila, Mikolas Zygmuntaitis, apie kuriūs paskiaus taps pasakya. Tokiu tada budu tame pacziame rusyje kur pirmucziausei Vytautas buvo palaidotas, ilsejosi ir kiti kunigaikszczei, iki nebuvo pastatyta karaliszkoji nabasztininku sukrautuvė (koplyczia). Bet jegut vietą pirmutinio Vytauto grabo mums reikėjo spėti, o tai dėl priezasczio katedros pertaisymo po ugnelės 1530 metu, už tai tikriausei galime pažymėti, jog antras grabas, į kuri tapė perkelti jo pelenai isz pirmutinio grabo, buvo paczioje gilumoje sziaurinės dalies katedros, nės czia, o ne kur kitur, buvo anszsaunus *Vytauto aukuras*.

Ne gana, jog Stryjkovskis, Bielskis, Gvagninas klaidžei raszo, buk tai karalius Aleksandras, szv. Kazimėras karalaitis, Zygmuntas Keistutaitis su savo sunumi Mikolu ir d. kn. Svidrigaila buvo palaidoti *toje pat koplyczioje*, kurioje jau Vytautas ilsejosi, bet ir pagirtinas Lietuvos ir Vilniaus tyrinėtojas Mikolas Balinskis (Starożytna Polska III, 148), o taip pat Lukoszius Golebiovskis (Dzieje Polski za panowania Jagiellonow III, 518, przypisek 75) daro tą patį pasirikimą. Vytautas nėkadods nebuvo paguldytas karaliszkoje koplyczioje, nei priesz, nei po perkėlimo jo pelenu. Vytautui tebegyvenant tebuvo dvi koplyczii, viena pirmutinio vyskupo Indriaus Vasylio, o kita Mantvydo, m. 1422. Karaliszkoji koplyczia, apie kurią žemiaus pasakysime, atsirado paskiaus, ir joje szv. Kazimėras karalaitis buvo pirmutiniu palaidotas. Tada atkartodami dar sykį sakome, jog taip vadinamo *Vytauto grabo*, arba *Vytauto aukuro* nereikia painioti su karaliszkaja koplyczia. Zygmuntas Keistutaitis su savo sunumi Mikolu, d. kn. Svidrigaila buvo palaidoti *Vytauto grabe*, tada kaip szv. Kazimėras ir jo pasekėjai isz Jagėlos namu buvo laidojami karaliszkoje koplyczioje. Czia taip pat turime priminti, jog Vytauto aukurą ne tiktai kad daugelis rasztininku, bet ir aktai kapitulos kartais (m. 1557) vadina *Vytauto koplyczia*.

Tokiu tada budu, kada po baisios 1530 metu ugnelės katedra isz naujo buvo atbudavojama ir atpūsziama, tapė atnau-

jintas ir aukuras, Vytauto apdavanotas ir to dėl Vytauto aukuru pavadintas. Tame aukure tapė įtaisytas paveikslas szv. Mikolo arkaniolo dėl atsiminimo pirmutinio aukuro, stovėjusio ant milžino kapo.

Starovolskis paliko mums szį paraszą ant Vytauto virszkapio. Paraszas lotyniszkas; dūdame jį tikrame iszguldinime: „Bona Sforcija, Lenku karalėnė etc., szauniam valdimėru, Aleksandrui Vytautui, didžiam Lietuvos kunigaikszczui, dėl savo tėvynės geriausei užsipelnusiam, ir karineis veikalais kiaurai per visą svėtą garsiam, dar gyva tebebudama, szį akmenį su-taisė. Po tam Valerijonas, Vilniaus vyskupas, geradėjui szios bažnyczios tą virszkapį prie jo aukuro pridėjo ir jo kaulus, pirmiaus nepritinkancei laikomus, jame uždarė. Metu Vieszpaties 1573.“*)

Dūnos jieszkoezei.

Pagal *Senky.*

(Priemazga.)

II.

Naujame Jorke.

Ant vietos ir akmū apželia.

Jeigu eisime Naujame Jorke per placią ulyczią Brodvay ties mariomis, pro sodą (Chattam square) ir pereisime apie pusantros deszimties ulycziu, tai rasime kampą pilies vis bėdnesnį, nėkesnį, purvinesnį ir labiaus apleistą. Ulyczaitės vis siauresnės ir siauresnės. Namai, kuriūs dar tur buti pastatė marininkai Nyderlandtai, labai surėžyti ir pasvirę į visas puses; stogai su-

*) Tas pats paraszas lotyniszkaiz szejp skamba:

Bona Sphortia, Regina Poloniae etc.

Inclyto Principi, Alexandro Vitoldo, Magno Duci

Lithuaniae, de patria sua optime merito

et rerum gestarum gloria per uni-
versum orbem claro,

Dum viveret, lapidem hunc paravit.

Valerianus demum Episcopus Vilmensis Benefac-

tori Templi huius, monumentum hoc

altari eius apposuit, ossaque ejus, ante

non pro dignitate servata, in eo

conclussit. Anno domini

MDLXXIII.

driskę, molis isz virszaus pusiau nukritęs, o patys murai taip į žemę įsmukę, kad langai beveik žemę siekia. Dyvinai iszsirodo ta dalis pilies: Amėrikonai mėgsta ulyczias tiesias, namus ir stogus lygius, o czion ulyczaitės kreivos, viena trioba augszta, kita žema, vienas stogas augsztesnis, kitas žemesnis, vienas labiaus nudriskęs, kitas mažiaus, o kitur visai jau nėra stogo.

Pagal tą vėl, kad ta dalis pilies arti kranto mariu, purvynai ant ulycziu neiszdžiusta beveik nėkad, o maži kiemai iszsirodo kaip prudai tirsztu jūdo purvo. Langai apipaiszytu namu matyti ir tame purve, kurs margūja nū szmoteliu popėros, stiklu, szipuliu, blekiu ir t. t.; galima pasakyti, kad tokie szmotelei apdengia visas ulyczias; o dar teisingiaus sakant, apdengia purvą, kuriūmi storai apkrėstos ulyczios ir kiemai. Visur matyti purvynas, netvarka ir nelaimė žmogaus.

Tame kampe pilies yra tokie namai dėl pakeleivingu, ten už du doreliu ant nedėlės gauni nakvynę ir maistą. Tūse namūse yra szinkei, kur gaudžuvei vilioja valkiozus į savo laivus, arba viliokai isz Venecuėlijos, Ekvadorijos ir Brazilijos vilioja žmones į savo kampą, kur paskui drebulys beveik visus iszsmaugo; kuknės, kurios maitina žmones sena mėsa, supuvusiomis žuvimis, kurias jau pats vandū iszmeta ant kranto; dar ten yra namai visokiu graju, visokios nakvynės dėl matrozų, vietos dėl skalbėju, o ant galo galima primegsti, kad ten yra ūlos rāzbaju, vargo, bado ir aszaru.

Vienok ir ta dalis pilies juda, nės visi pabėgėlei, kurie tik netur kur pasidėti, o dirbti nenor, kriuszasi ten, gyvena ir mirszta ten. Jeigu sakysime, kad pabėgėlei isz Eiropos yra tik szrukais savo viengencziu, tai gyventojai szito kampo pilies yra tik szrukais pabėgėliu. Žmonės kai kiti dykauja, nės netur ką veikti, bet daugybė dykauja isz papratimo. Dėl to tai naktimis ten tankei plumpsi suzevei, girdėti szaukimai pagalbos, užkimę balsai piktų, dainos girtūkliu Irlantu, arba staugimas peszancziusi murinu. Diena, beveik kas valandą, pulkai nudriskusiu valkiozu su pypkėmis dantyse žiopso pesztynėms ant kumscziu ir stato į laižybas po kelis skatikus už kožną iszmusztą akį. Vaikai balti ir jūdi su pasisziauszuseis plaukais, vietoje buti mokslincziose, slimpinėja po kiemus, barszkįdami jaucziau szonkauleis ir jieszkodami purvyne atlikusios maitos, supuvusio vaisiaus, viso-

kiu nēknēkiu. Moters Irlantkos atkiswa rankas, pamacziusios užklydusį poniszkaį pasirėdžiusį praeivį.

Pažinę dabar dalį tą pilies, o prisiziūrėję jos gyventojams, užtiksimė ten du senu musu pažįstamu — Laurą ir jo dukterį Patronę. Dvarai, apie kuriūs taip mislyjo, isznyko kaip sapnas: randame dabar jųdu tamsioje įsmukusioje į žemę grincioje su vienu langu, o ir tame iszdaužyti stiklai. Sienos nū drėgnumo pajūdavusios ir supelėjusios; szale sienos stovi mažas, jau keliose vietose prakiuręs, geležinis pecziukas ir trikojė kėdutė; kampe biskį patarszyta miežiniu sziaudu — tai jųdvieju lova.

Tiek ir visko. Senis Lauras priklaupęs priesz pecziuką jieszko, ar ne užsiliko jau senei atszalusiamė pelene nors kokia bulvė (roputė); o nēko neradęs, atsitraukė ir po valandėlei vėl grįžta ir žarsto pelenus . . . jau dvi dieni. Patronė sėdi kampe ant žemės, atsirėmusi su alkunėmis ant keliu, rankomis apkabinusi galvą ir žiuri į grindis. Mergina serga ir vargsta. Neva ta pati Patronė, bet jau ne tie raudoni veidai, iszbalę nū ligos, burna jau daug mažesnė, o akys didesnės ir iszverstos. Atsimusza ant veido supuvęs cras, vargai ir nēkai valgei. Maitinosi tik vienomis bulvėmis, bet jau antra diena, kaip ir tu neteko. Nežino dabar abudu, ką pradės ir kūmi maitįsis. Baigiasi treczias mėnesis, kaip gyvena beveik ant gryno lauko ir tupi szitoje skylėje, tai jau ir pinigai iszsibaigė. Senis Lauras klausinėjo kelis syk darbo, bet ne tik jo negavo, ale ir nēkas nesuprato, ko jis nor; bandė padėti neszioti į laivus pundus, anglis, bet neturėjo karo, o Irlantai tūjaus apdaužė jam antakius; norėjo padėti bile ką su kirviu prie budavonės laivu, bet vėl kūne akis iszdaužė. O-gi ant galo kas tai per darbininkas, kurs nesupranta, ką jam sako?! Kur tik kysztelėdavo rankas, ką tik pradėdavo, kur tik pasirodydavo, visur jų iszjūkdavo, stumdydavo, kumszdavo, trunkydavo; dėl to — tai nēko nerado, nēkur negalėjo skatiko nē uždirbti, nē iszvilioti. Plaukai jau visai pabalo nū vargo, iszsibaigė pinigai, viltis, o prasidėjo badas.

(Tolaš bus.)

Vaistas nū koleros.

Berods, padūtas czia vaistas negalėjo įgyti visūtinaį pripažinimą, bet-gi vis yra žingaidu apie jų iszgirsti.

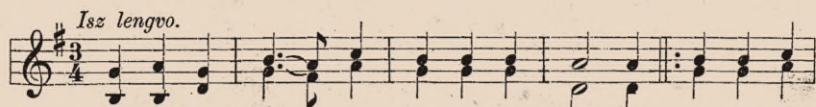
Metūse 1852 d-ras Biurk'as užtėmyjo beskraidant kolera, kad trusiantieji apie varią nebepagaunami taip smarkei koleros, kaip kad kiti, nės isz 7695 tokiu darbininku numirė tik 20, kad tū tarpu kitus skaitė mirsztanczius szimtais. 1865 m. tas pats Biurk'as szia ką užtėmyjo. Bauginant kolera Tulonieczei strymagalveis nėszinosi isz savo nedalingo mēsto, bet arsenalo varkalei, iszsjautojė apie isztyrimus d-ro Biurk'o, apsiliko tenai ir, dyvinas daigtas, isz 250 numirė tik 1, ir tai dėl to kad apsirgus kudikiui pametęs buvo arsenalą. O ir kiti 900 varininku Tulone iszliko, kad tū tarpu kolera žudė tukstanczius szejpžmoniu. Įsigužtavus kolera tūs pat metus Paryžiuje, tenai isz 30000 varininku numirė kolera tik 16; taip jau iszliko ir tie, kurie dažnai vartoja varinius sudus (rykus) ir aštinai varią. Pagal administracijos-gi apskaitymą, isz darbinku apie varią mirszta tik 3 nū 10000. Paugždinti tokioms buitimis, provesorius Huas Szvėdijoje ir inžinėras Kassiano Iszpanūse užtėmydami iszvydo, jogei nū koleros iszlikdavo visi darbininkai kasyklėse vario, o nevat, pagal pastarąjį, ir aplinkinei gyventojei esą labiaus apsaugoti nū jos, negu tolymesniejie. Taip jau ir daktaru-du Rogatis su Galliarini'u užtėmyjo Neapolyje antkrito koleros metą (1836 ir 54 mm.) nē vieną isz dirbancziuju apie varią nenumirus. Tą patvirtino ir tyrinėjimas Bagdade (Azijos paszvietyje).

Turėdamas priesz akis tokias parodas ir patyrimus, d-ras Biurk'as įgavo mislį, taip sakant, skiepyti savę vario sandėliu. Kakdamas dėl isztyrimu Marselijona 1865 m., kada tenai smar-kavo kolera, jisai primaiszydavo į praustinį vandenį po 15—20 centigramu sėrarugsztės vario ir neszioldavo ant kuno varines lentikes. Taip apsigynęs, jisai be pavojaus lankė Marseliją su Tulonu tarpe kolera smaugiamuju. Bandavodamas tą vaistą, mokįtasis daktaras pasiliovė ēmęs varią: ir sugavo tūjau kole-rinę, nū kurios atsikrėtė tik nurijės apsczei varinės materijos. Po tam jisai persikanavo esant geriausei priesz kolera szejp elgtiesi: aplink kuną nesziok jūstą isz varniu skritulėliu, kuriūs gal užstoti ir varinei pinigai. Taip jau gali dėvėti jūstas, bruslotą ir flanelinius marszkinius įdažytus sėrarugsztėje vario; kambariūse ant spiritliampės deginti klorines apyrauges vario; imti pilės (kuriose 1 centigramas dviapraigės vario) nū 2 iki 6 sykiu ant dienos ties augumu, paveizdona isz ryto ir vakare

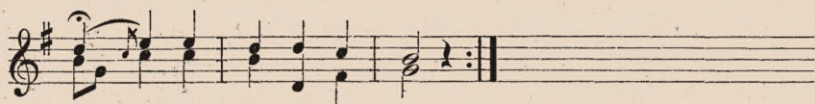
po dukart ir pusadyniui praslinkus po pietu; trukstant pileliu dėti į vandenį prausimui nū 10—20 centigramu vario; taipo jau gerti per pietus minerolinį vandenį su variu ir apszlakstyti valgomus vaisius jo sėrarugszte. Mėgindami tokiu budu ginti žmones nū koleros iszrado, kad isz 18 apsirusiu 16 visai pasitaisė, o pasimirė tik 2 ir tai nū paszalinės priežasties jau pasveikstant. D-ras Lyl'is pagelbejo variu 26 isz 32, kad tū tarpu isz 36, gydytu paprastu budu, numirė 28. *J. Ma...ys.*

Daina apie vanagėli.

Gaida ir žodžei isz Garliavos.

Lėk, va - na - gė - li, per e - žė - rė - lį, su - vyk liz-

de - lį ru - tu dar - žė - lyj.

Lėk, vanagėli,
Per ezerėlį,
Suvyk lizdelį
Rutu darželyj,
Tame darželyj'
Tame žaliame,
Verkė mergelė,
Verkė jaunoji.
Atjoj bernelis,
Klausė mergelės:
„Ui ko tu verki,
„Jauna mergelė?“

Nēr man tēvelio,
Nēr man tēvelio,
Nēr man tēvelio,
Rangelei rengti.

Nēr man mocziutės,
Nēr man mocziutės,

Nēr man mocziutės,
Kraiteliui krauti.

Nēr man sesucziu,
Nēr man sesucziu,
Nēr man sesucziu,
Vainikui pinti.

Nēr man broleliu,
Nēr man broleliu,
Nēr man broleliu,
Laukeliui dėti*).

Mėnū tēvelis,
Mėnū tēvelis,
Mėnū tēvelis,
Rangelei rengti.

Saulė mocziutė,
Saulė mocziutė,
Saulė mocziutė,
Kraiteliui krauti.

*) Laukelį dėti, visus darbus ant jo atlikti.

Žvaigždė sesutė,
 Žvaigždė sesutė,
 Žvaigždė sesutė,
 Vainikui pinti.

|| Sietins brolelis,
 || Sietins brolelis,
 || Sietins brolelis,
 || Laukeliui dėti.

Vanagėlis.

Isz ukės.

Noriš p. Nėris, iszleizdamas į žmones savo pagirtinus „tris pamokslus apie gaspadorystę“, paskyrė gerą vietą savo knygutės rasztui apie mėszlą, vienok neužkenks dar trumpai pasznekėti apie tą didei svarbų dėl musu ukės dalyką, nės teisybę pasakius knigėlė Nėrio nelabai yra paplitus tarp žmonių per priežastį sunkaus pristatymo jos ir bailumo musu ukininku pirkti ją, kaip draudžiamą vyriausybės. O musu gaspadorei labai reikalauja tokiu pamokiniu, nės tariant po tiesai pas mus tokia tamsybė tame dalyke, jogei svetimo kraszto žmogus, pamatęs, kaip mes gaspadoriaujame, pramintu mus jauceis, kurie tempia sunkų jungą, bet isz savo darbo neturi naudos, nės nemoka verstiesi ir apsieiti kaip prigulint su tū, ką jiems davė gamta ir gyvenimas. Na, artojai, tik geriaus apsimislykite apie tai, ką czia pasakysiu. Kaip jus pavadintumėte tokį žmogų, kurs turėdamas pinigų, imtu jūs mėtyti ir deginti? Arba vėlei tokį, kurs sunkei uždirbtą dūną mintu po kojomis, trankytu pakelėse ir vienu žodžiu naikintu savo gerą? Tikrai pasakytumėte, jog tai beprotis ir kvailas žmogus. O vienok, skaitytojau, pasidairyk į susėdus ir savo apielinkę, o iszvyysi, kad mes visi gerai paikteliame. Nės pažiūrekie tik: sėji tu grudą iszdirboje dirvoje ir tikiesi, kad isz to grudo turėsi sav maistą ir pelną; bet apsigauini, nės javai tav neužderėjo, o neuždera tankiausei dėl to, jog žemė po pasėliu nebeužmėžta, neturi tiek peno, idant iszmaitinti grudą ir iszleisti isz jo buinesnį diegą. O isz kur dirva ima tą sylą dėl užauginimo javo? Isz mėszlo. Na, o mes ar mokame gaminti ir oravyti jį? Berods, ukininkai visada rupinasi kūne daugiausei mėszlo iszvežti ant dirvu, bet į ką tas mėžimas panėszus! Tik jūkas ima žiurint, kaip tą mėszlą ant nėko paverczia. Tegul taip ilgiaus musu ukininkai versis su mėžimu žemės, tai dirvos suvis taps liesomis, ir musu vaikai galės keikti savo tėvus už tai, kad jie taip blogai apžiūrėdavo jas, paversdami ir tą patį mėszlą, ką turi, į nėką. Musu ga-

spadorei rupinasi tik apie tirsztąjį mėszlą, kurį paliēka po nakcei arba per žiemą arklei, kiaulės ir galvijai su avimis, o mižalus jie išleidžia laukan per kiaurus pamatus, kuriūse padaro tam tyczia skyles, idant tvarte butu sausiaus. O tū tarpu ar žinai, skaitytojau, kad mižalai yra geresnis mėszlas už tirsztąjį? Visu svarbiausia dalimi mėszlo yra toks dalykas, kurį vadina *amonijoku*, o to mižalūse yra visu didžiausia dalis; mižalams nusėkus ir amonijokas drauge išgarūja, o tokiu budu nyksta visa gerovė mėszlo. Prie tam atėjus mėžatvei žmonės tą patį, jau netekusį geriausios dalies mėszlą veža į laukus ir paliēka tenai bežluksant kelias dienas, o kaip kada ir dvejatą sanvaicziū (nedėliū), iki ir užsilikęs dar amonijokas gauna išsivėtryti; paskui jau iszkrateį palaiko dar kokią dieną ir tik tada pradeda arti, kad tas mėszlas išzdžiūvo, išgaravo arba nusiplovė. Tokia eile gal pasilieka mėszle tik penkta arba šeszia dalis viso to skystimo, kuris pridūda dirvai derlingumą. Pasakykie-gi dabar, skaitytojau, ar mes, taip apsieidami su mėszlu, neesame lygus tam žmogui, kurs mēto pinigūs ir mindžioja po kojomis dūną? Mes esame žmonės tamsūs — apie tai nė nedvejok; bet statome savę diktais ir iszmingais, sakydami: „ką ten mus ta kniga iszmokins, bene jos raszytojas moka arti, akėti ir mėžti lauką; mes, kurie ant to stovime, galime geriaus apie tai numanyti, tai kam-gi mums toji kniga, kam mums tie rasztai?“ Tai taip szneka tamsunai. Vienok, brolau, labai klysti taip pliaukszdamas. Tas, kurs raszo knigą, pats gal nearė, nė nemėžė, bet jis žino labai gerai isz tam tikru knigu, kaip iszmingesni žmonės kitu krasztu elgiasi ir koki jie isz to traukia pelną. Sztai ir apie mėszlą, ar nori žinoti, ką sako tokie protingi žmonės? Jei apsiimi toliaus skaityti szitą mano rasztelį, tai asz tav papasakosiu apie tai, o gal szitie keli žodžei vieną arba kitą paugždins geriaus verstiesi savo ukėje.

Taigi sakiau jau, kad visu svarbiausiu dalyku mėszlo ēsa amonijokas, kurio didžiausia dalis laikosi mižalūse; jei amonijokas iszgarūs, mėszlas virsta per nėką. Per tai reikētu pirmucziausei pasirupinti; idant tas amonijokas užsiliktu visas mėszle. Dėl to yra labai gera ir naudinga roda, tatai: ketindamas tarztyti tvartus sziaudais, pirma apibarstykie sumintą mėszlą sausomis žemėmis, kurios sugers amonijoką su mižalais ir nedūs jiems išsivėtryti. Nės reikia žinoti, kad amonijokas ēsa kaipo

druska; mižalūse jis isztirpēs, bet īsisunkēs ī sausas žemes pasidaro kietu kaip druska, o tik iszkrētus mēsžlą po lauką ir aparus jī, tasai amonijokas vėl atitirpsta ir pridūda derlingumą dirvoms. Prie tam dadūdami prie sziaudu žemiu, padarome ir daugiau ir geresnio mēsžlo, o atlikusius sziaudus galime suszerti galvijams. Tik reikia gerai īsidėti, kad žemēs, kuriomis apibarstome mēsžlą, turi buti sausomis. Vasarą ju lengvai gausi, bet ant žiemos reikia tam tyezia pagaminti jos isz rudens ir supilti kur ties tvartu, apdengus po tam sziaudais. Geriausei yra dėl apibarstymo imti "jūdžemi, durpėtas žemes arba trupų molį. Molis geriausei dera prie galvijų mēsžlo, kurį po tam reikia krėsti ant lengvu, sziltu dirvu. Barstydami susigulėjusį mēsžlą žemėmis, dar gero sav padarome tūmi, jogei tos žemēs užlaiko nū pagedimo arkliu ir ipacz aviu mēsžlą, kurs, kaip kiekvienas žino, greit perdega, suplėksta ir tokiu budu eina per nėką. Taip tai regime, kad klausydami szitu rodu, galime turėti dveja tiek mēsžlo ir tai daug geresnio. Jeigu dar prie to minėsime, kad sąszlavas, pelenus, sūdžius, mulienas ir szarmą, vietoje ką belieti bile kur, turime pilti ant mēsžlyno, prietvartės, arba ir pacziame tvarte — tai ir bus beveik viskas, ko pas mus ant to sykio geram ukininkui pakaks žinoti.

Taipo-gi dažnai musu daržininkai, kurie valdo keliatą margu lauko ir kokią vieną karvaite, skundžiasi, kad neturį kūmi užmėžti ir to paties sklypgalio. Vienok ar norite isz nebuto butą padaryti? Asz sakau, kad kiekvienas isz tokiu daržininku gali labai lengvei pasigaminti sav mēsžlo ir tai ne blogo. Tik iszkaskie ties savo bakužiu dūbę didumo, kaip sav numanai, iszklostykie apaczią sziaudais ir po tam meskie tenai visada sąszlavas, žoles iszrautas pakelėje, žemiu po truputį ipacz iszgriebtu isz grabiu, ant to liek pamazgas, mulienas, szarmą ir kitus daigtus, kokius numanai, o isz to iszeis paskui visai pusėtinas mēsžlas, geresnis už mēsžlą blogai szertu galvijų arba arkliu.

Dar prie to viso prikeibsiu visu svarbiausią rodą: ketindamas mėžti lauką, atsidėkie ant to pilnai, ir papraszes ī talką kiek reikiant vyru, sykiu vežkie mēsžlą, iszvežtą tūjau kratykie, o iszkratytą taip jau ant tu pėdu užarkie, nēs jeigu laikysi mēsžlą ant lauko bent dvi — tris dienas, tai jis iszsivėtrys,

kaip pirma jau buvo sznekėta, ir užlaikys savyje gal tik penktą dalį savo sylu dėl pagerinimo dirvos.

Tai ir vis, ką galėjau dabar pasakyti. Žinai, jogei yra dar daugybė geru rodu, bet jos netinka mums, nės suėda daug kaszto; geresniu pragumu (spasabu) mėžti ir apdirbti žemę mes negalime iki kolei pasigauti, nės ėsame mažaturczeis ir mums nebeužteks pinigų ant nusipirkimo reikalingu daigtu, kadangi prie tam turime mislyti tik apie tai, kaip atlikti rėdai visokius mokeszciaus, kurie kilte kila ir rodosi ketina visai mus užsloginti. Už tai musu ir bėda, kad tik krauja mums mokeszciaus ant mokeszciau, o nesirupina apie tai, idant mes galėtumėme geriaus ir iszmingiaus versdamiesi apie savo lauką papildyti tuszczią kisenių; draudžia mums, Lietuviams ėsantiems po Rusu, apsiszvietimo; bet neliauja sloginę mus padūtkais ir visokeis nebuveis. Na, kad geidžia, idant mes butumėme tamseis žmonėmis ir neturėtumėme iszmanymo apie jo visokius darbus, kad nenori jis mus apszviesti, tai mes-gi patys žiurėkime apie savę, storkimėsi įgyti ant tiek akylumo ir proto, idant neverti taptumėme vardo aklu žmoniu. Akylais-gi galime pastoti per vis skaitydami geras knįgas savo prigimtoje kalboje. Matai, žmogus paėmęs lenkiszką arba kokią kitokią knįgą, skaitai-beskaitai, bet ten taip mandrei parasyta, kad žmogus ir atmesi ją; pusę supratai, kitos pusės nesupratai, tai kas isz to? Mes velyk saviszku lietuviszku knįgu žiurėkime, tai bus geriaus. Dėl to tai jau nū keleriu metu mokįti Lietuvos vyrai ėmė vienas per kitą rupintiesi apie iszleidimą į szvietą geru lietuviszku knįgucziu, ir ju storone iszeina užrubežėje, įpacz Tilžės mēste, kastelē ju, o tarp tu kas mėnū ir szita Auszra, kurią dabar turite priesz akis. Skaitykime-gi, vyrai Lietuvei, Auszrą, skaitykime kitas lietuviszkas knįgas, o apszviesime savo protą ir nulauszime ragus tiems nevydonams, kurie tykoja ką pelnyti isz musu tamsos.

Ma . . iu Jonas.

Isz svetur.

✓ Isz Szenandorio Pa. (Amėrikoje). Skaitydamas Auszrą kaip kada randu ir pagiriant Lietuvius gyvenanczius Amėrikoje, bet tu tarpe randasi ir visai netikusiu pardavėju musu gaivalo svetimiems. Prie tu reikia paskaityti iszdavėjus nekurio laikraszczio, kurs priesz porą mėnesiu iszkiszo savo galvą ant pavirszio žemės Plymouth'e Pa. Tas laikraszctis lyg butu

lietuviszkas, kuriame nė toli pusę žodžių lietuviszku ne galima parinkti, o kita didesnioji pusė yra lyg lenkiszki su maskoliszkais sukratyti — kaip koks kratinyš. Tajį atžagarainį rasztpalaikį tur buti amėrikiszki Lenkai sutvėrė dēlei iszardymo lietuviszkos vienybės, ir susilpnėjimo tos paczios dvasės lietuviszkos, kuri jau tūmet per L. Balsą pradėjo nekuriūse broliūse atsi-gaivinti. Tam netikram laikraszcziui praminė neteisingą vardą „Vienybė Lietuvininku“, kurio iszdūtoju yra Pauksztis, o rėdytoju koks pseudo Toma-szevskis, pervirtęs isz Lenko į Lietuvininką. Tas žmogus be jokios tvarkos budamas apie mokslą, grūdą į savo „gazėtą“ tik piemeniszkas pasokutes ir begėdiszkus keiksmus ant tikruju Lietuvininku, kurie ano neteisiaus mokslo nenor priimti. — Ar negeriaus butu, kad Lietuvininkai ir Amėrikoje dau-giaus ir vis daugiaus pratintusi prie skaitymo taip naudingo raszto kaip yra „Lietuviszkasis Balsas“. Liet. Balsas ir Auszra pažadyna musyje gryną kalbą musu sentėviu, tik tūdu laikraszcziu szaukia visus be skirtumo į są-vieninį darbą. Meskime szalin Panksztines, o tverkimėsi už geru ir nau-dingu rasztu, nės tik per tūs tapsime žmonėms vertais — mylėtojais tėvynes.

M. J. Andriukaitis.

Isz Lietuvos.

Isz Tilžės. Mėnesinis susiėjimas lietuviszkos draugystės Byrutės tapė atliktas 27. szio mėnesio Paarman'o svetlyczioje. Jis tapė atvertas perdė-tinio d-ro *Bruažio* ant $\frac{1}{2}4$ zėgoriaus po pietu. Šanariu su sveczeis buvo apie 50 susirinkę. Pirm pradėjimo dienos rėdo tapė sutarta kitą susiėjimą Ragainėje laikyti, o tai 19. majaus. *Jankus* kalbėjo apie nekurią naują Amėrikoje iszėjusią lietuviszką knygutę: „Kūkszcziio keli žodžei apie vaiku auginimą“. Apie ją placziaus neraszysime, kadangi norintysis jas pažįti gal nusipirkti*). — Po *Jankaus* skaitė d-ras *Bruažis* isz Juszkos dainu rankiaus nekurią giesmę apie pavasarį, kuri bagotumu lietuviszku paukszcziu vardu iszsiženklina. Tarp retai vartojamu ir menkai pažįstamu minėsime szius vardus ir žodžius: tetervinas (birkhuhn), vasnoti (kalti, gandras), vaszta-kas (?), žuvėdra (gemeine möve, meerschwalbe), kultupis (?), naras, narunas (taucher, tauchente), gužė (žąsis), tutlys, uputis (wiedehopf), klykis (regen- Pfeifer) baublys (rohrdommel), rencė (?), krakė (schwarzspecht), melėta (grünspecht, bienenwolf), perkunožis (regenvogel), putpela (wachtel, feld-wachtel), putperlė (schlagwachtel), wolungė (goldamsel), medszarkė (berg-elster), dagilis (stieglitz, diestelfink), sniegana (dompfaffe), kikilis (finke, hänfling), puputis (?), uvas (?), suvas (?), luputis (?), stulgys (punktierter strandläufer), tilvikas (brachvogel), pėpala (wachtel [?], nutukęs kaip pėpala, rugiūse), kėksztaš (nuss-, holzheher), raszis (?), degėsis (?), parpelis (?, pa-maryje), jėrubė (haselhuhn), peczlinda (zaunkönig, ?), czėklė (?), gluszokas (auerhahn), garnys (reihher), starkas (jūdasis gandras). — Giesmė szita ne-tapė dar visa paskaityta; galas taps ant kito susiėjimo pranesztaš. Jei kas isz skaitytoju neiszguldytą vardą kokio paukszcziio žinotu, labai meldžiamas, tai Auszros ar Niamuno Sargo rėdytuvei praneszti. — Susiėjimas tapė ant $\frac{1}{2}6$ zėgoriaus užbaigtas.

*) Gaunama pas Mikszą, Tilžėje, pylimo ulyczioje, 2. bute.

Isz **Ragainės**. Lietuviszka draugystė Byrutė atliko 19. szio mėnesio Ragainėje svetlyczioje Endrikaczio savo 10. mėnesinį susiejimą, ant kurio per 150 žmonių buvo susirinkę. Pirm pradėjus dienos rėdą perdėtinis d-ras *Bruažis* kelis žodžius kalbėjo apie grožybę lietuviszkos kalbos ir apie nevertą pasiėlgimą Lietuvos iszgamiu priesz prigimtąjį kalba. — Tada tapė sutarta visūtina susiejimą Tilžėje laikyti pagal draugystės vyriausybės sutarimą, o kitą susiejimą atlikti Skaisgiriūse, Zauniaus svetlyczioje, 13. kito m. — Po tam *Jankus* kalbėjo apie reikalą giminiszko krupsztumo. Prie tos progos priminė ir žydu giminės pasiprocevojimą už savo reikalus, norint jie ir taip labai iszsklaidyti yra po visą svėtą. Ju skaitlius bus rasi antrą tiek didesnis už Lietuvinku skaitlių: 8 milijonai. Tame dalyke labai daug gelbanti nekuri ju draugystė „Alliance Israélite“, kuri kas metą 800 000 franku sudedanti dėl žydu paszalpos. Mes norėdami tikrais Lietuvinkais buti, turėtumėme ir prastūsius budus paszalinti, kurie mums tik gėdą daro, kokeis yra įpacz ir iszsigiminiavimas. Maskolijoje didžiausei dvasiszkoai priespaudai poniavojant, mes turėtumėme ir savo broliu sziek tiek atsiminti, o ne sėti neapykantos dvasę priesz jūs, kaip tai nekurię musu laikraszėjai daro. Mylėk savo artimą, kaip pats savę: szitas vyriausiasis prisakymas jau ju visai užmirsztas, apie broliu mylėjimą jau visai nekalbant. — Tada bylojo d-ras Bruažis apie lietuviszką vardą „Abrys“, kursai bene nū pirmoju lauku įgyventojo paeinas, arba nors nū tojo, kursai lauku įgyvenimą pirmiausei pamokinęs: Abrys-apyberis-apberis-apberys-abrys. Toje tai gadynėje, kad laukininkystė tarp žmonių žinoma pastojo, ir atžvėrinimas prasidėjo; tūkart jau nebereikėjo kitas kitą susivalgyti. Kalbėtojas toliaus mislyja, kad ir žodis „Bel, Bal“, szventame raszte minavotas, bene nū to paties vardo paeina. Galiausei dar tapė paskaitytas galas anos apie pavasarį giesmės, kuri Tilžėje buvo pradėta. Isz neįžajstamųjų žodžiu czion privedame: meszkelė (žibąs vabalas ant vandens), sparva (viehbremse), kuisis (?), maszalai (maži ūdai). — Susiejimas tapė užbaigtas ant 5 zegoriaus vakare.

Isz **Suvalku rėdybos**. Senei gal buti nebuvo musu kraszte tokio tusztumo, kaip dabar: kur tik klausai, visur girdi tą patį: „viskas atpigo, nėra isz kur susigriebti grasį — tokia jau gadynė!“ Tiesa nepuiki užstojų gadynė: sunku rasti szendien pas mus ukininką, kurs turėtu atliekamą grasį: kas gyvena be skatiko kieszenyje, lopydamasi tūmi tarpu kaip galėdamas, kas yra skolose. Negalijuksakyti, kad ir pirma (priesz kelis metus) nebutu buvę gana pas mus vargstanczių ukininku, apsunkitų skolomis, arba gyvenanczių taip pat; vis-gi rodosi padėjimas buvo lengvesnis, ne kaip szendien: buvo daugiaus užsitenkinusio graszio; skolos buvo mažesnės ir ne taip skaudžios. Mat, pirma skolydavosi nū vienas kito: kaimynas nū kaimyno, giminė nū giminės, mokėdami prieinamus palukus. Szendien, sakau, viskas virto kitaip: tusztumas, bepinigė verczia reikalaujanczius lipti į kieszenes naujai iszdygusiu Lietuvos bajoru — žydu. O kas tai yra įsprusti į žydo kieszinę, gana aiszkei parodo tas daugelis nuliudusiu, liūsininkaujanczių savo paczių namūse musu ukininku. O kaip tai lengva įsprusti į žydo kieszinę — nė nepasijunti! Paklauskite vieno ar kito, kaip tai su jūmi atsitiko? — „Isz tikro, brolyti, pats nežinau, — nė szejp nė taip atsitiko. Pasiskolyjau isz žydo porą szimtu, mislyjau tik užaugš javai, pardūsiu

gyvūlį . . . sztai tav! perėjo metas, kitas, javai atpigo, palukus užsiraszė nežmoniszkus, nebuvo isz ko atidūti, pūliau pas vieną kaimyną, pas kitą: nėkas netur atliekamū. Apskundė į suda, nežinau jau nė už kiek, nė ką... Tū atvažiavo kamarninkas ir iszpardavė. Brolyti, tik už kelis szimtus!...“ Sztai tav ir visą nusidavimą iszpasakojo. — Tokiu nusidavimu pas mus ne mažai. Apie tai tik ir szneka, kad szendien pardūda lauką to, rytoj kito ir t. t.; o ne tai, tas rėžo savo lauką į szeszmargius, o tas ketina traukti į Amėriką. Priežastis to visko teisybė: atpigimas produktu ukininkystės, suktumas žydu, bet ir neapsiėjimas pacziu ukininku. *Aszakaitis.*

— Prusu Lietuva nū Gudu Lietuvos skiriasi labiaus tūmi, kad pirmoji yra apszviestesnė ir medegiszkas buvis gyventojū jos geresnis. Priežastį to ir kito kiekvienas iszmano. Mokslincyziū ten yra daug ir į jas vaikszczioti tur priverstinai visi vaikai. Pabaigę mokslus kaimo mokslincyziuose jau gauna abejutiszką apszvietimą. Medegiszkas buvis geresnis, nės ukę veda pagal naujus įmanymus. Turėdami daugiaus pinigū ukininkai gal leisti vaikus ir į augsztesnius mokslus ir dūti gerą apszvietimą. Pas mus visai kitaip. Dėlei stokes mokslincyziū ant kaimu ir trukio pinigū daugumas vaiku liekti tamseis nemokįtais, tankei nemokėdami nė prigimtoje kalboje skaityti. Į mėsztų mokslincyzius taipogi didumas neleidžia tai dėlei tolumo, tai vėl sakydami, kasztūja, o „nėra isz ko“, o kas dar daugiaus apraudotina, tai kad isz musu broliū daug iszsiranda tokiu tamsunu, katrie drįsta szitoje gady-nėje sznekėti apie blogą įtekmę mokslo ir nežiurint ant iszteklio, palieka vaikus savo tokeis jau tamsunais kaip patys. Atsitinka girdėti, kaip jie sako: „nenoriū, kad sunus butū lupiku, ir dėl to neleidžiū į mokslą“. Berods tuli ukininkai leidžia vaikus ir į gimnazijas, bet su ta mąstimi, idant vaikėlis taptū kunįgu. Labiaus tą mąstį seka moteriszkės ir jas ne tik sunku, bet ir didumą negalima perliudyti (pertikrįti) kitaip. Kadangi lengvius prisznekėti jauną ne kaip paaugusį, tai gimdytojai dūda vaikams pabaigti ketures kliasas, o paskui siunczia į seminariją (Seinus*), nežiurėdami, ar tai gerai ar ne. Tam apsiėjimui Lietuviu ne daug tereikia stebėtiesi, nės viena jie mylėdami Dievą, myli ir kunįgus kaipo tarnus Dievo, o antra patys kunįgai priszneka ir tūmi ne mažai kreipia, nės ne vienas mokįtinis yra užlaikomas nū augsztesniu mokslu, ant katru tas tur norą ir akylumą. Vienas kunįgas Naumėszcziū paviezcziū, Olekas, kada viena moteriszkė atėjo klausti jō rodos, ką daryti toliau su vaiku, szitaip atsiliepė: „jam yra du keliū: ar į kunįgus ar prie žagrės“. Taipogi jis žinodamas kad vienas naszlės sunus jau baigė gimnaziją, pasakė, kaipo nūspredį isztardamas: „davei valę sunui, dabar turėsi džiaugsmą; kam reikėjo leisti į augsztesnes kliasas? juk ten visi paklysta; ui, reikės atsakyti!!!“ Matyti, kad kunįgėlis O. norėtu, kad visi vaikai, labiaus kurie isz kaimu eina į mokslą, butū kunįgais ir artojais, nės tokiū budu iszsvengsę paklydimu ir paskandos; visi kiti tur buti klysta, nepažįsta Dievo ir tampa nenaudėleis. Girdėti daug taip kalbant. O, apgauti apgavikai! Taip mokįti prastus nemokįtus žmones ir tankei buti priežastimi nelaimės vieno ar kito žmogaus, yra darbu visai ne pagirtinu.

*) Tai ta pati vieta, kur kartą du poneliū Auszrą sudegino. Ar atsimenate, p. Str. ir M.? Tai graži dvasė neapykantos!

Visi dideli paklydimai seka iš to, kad tėvai išveža savo vaikus į seminariją, kada dar tie nepažįsta gerai savęs, nežino ant ko jie (ju sveikata, ju protas), yra tikę, nežino tikrai, ar galės išpildyti pareigas to urėdo, ar pildys su norū, ar naudingi dėl žmonių bus. Tokie vyrai ne tik dūda papiktinimą žmonėms, bet ir patys nelaimingi, juk tropyjasi girdėti, kad kitas net keikė tėvus ir prisznekėtojus už tai, kad priverstinai jį įstumė į tą urėdą, kada dar neįjutė tikro paszaukimo. Tokie nelaimingi stov ir tarp kitų žmonių, jei išsirenka ne tą amatą, prie kurio yra tikę. Gal buti ant svėto pusė vargo mažiaus, jei kožnas imtu atsakanti sav darbą. Nūstabus tai yra daigtas, kad mes girdime ir skaitome laikraszcziūse nū kunjū visuai priesz-taraujanczią maštį. Nežinome, kam tikėti. Nenorime per tai plėszi szlovės nekuriu kunjū, bet norime, kad geriaus mokjtu, kad pabaigę gimnaziją gal buti kunjūgais ir stov, kad ir recziaus, jai ju laukia tokia liktinė. Gal buti išzganytas ir asztūniu kliasu, o dar labiau gal padėti kitiems išzganytais tapti ir mokjti žmones. Kunjūgai mato, kokią įtekme tur ant prastu žmonių ju pamokslai: kada balsas atsiliepia ant kozaunyczios, o dar graudingas, Lietuviams taip atsilėidžia szirdis, kad tankei apsziverkia. Bet kaip apseina iki kitam pamokslui? Taip jau kaip ir pirma. Czia reikia apszvietimo, apszvietimo ir apszvietimo!

Kvietaitis.

— Pagal visu naujausią apskaitymą, patiektą balandžio mėnesyje sziu metu, Suvalku rėd. ēsą iš viso 14 dirbtuvių arba amatviecziu (tokiu, kuriose yra ne mažiaus per 10 darbininku); tarp tu: Suvalkūse 3, Senapilės pav. — 4, Vilkaviszchio — 3, Seinū — 2 ir Augustavo — 2. Tose dirbtuvėse trusę tiekiant parodas 286 cziaubuvių darbininku ir 69 praszaliecziū. Kaip tai menkas yra czia skaitlius pramonininku, tū labiaus jeigu dadūti, kad 3 iš tu dirbtuvių priguli Prusu padonams, o ir kitos nebėra savybe musu gentaicziū!

J. Ma. . . ys.

Išz **Naumėszcio**. Aplankęs Naumėszcio pavietį pabaigoje grūdžio mėnesio pereitu metu, užtėmyjau, jogei ten žmonės ne taip dar labai nutaute, kaip kitūse paviecziuose. Turėjau asz su savimi paskutinius 3 numerius „Auszros“ už 1886 m.; taigi asz tenai, susieidamas pažįstamus žmones, paskaicziau jiems apie szį ar tą ir jie veik kožnas nusidžiaugė, girdėdami tokia gražia kalba spauditą laikrasztį. Daugelis tū po tam pasirūpino „Auszros kalendorių“ ir kožnas iš ju buvo gatavas nors po rublių siųsti ant atspaudinimo sukaktuviniū knjūgu. Ir gal jau nekurie prisiuntė, jei tiktai jie išszimanė szį-tą paraszyti.

J. S. P.

Išz **Punsko** (Suvalku pavietyje). Atvykus į szį krasztą įstabu man buvo, kad Punske, — kur kūne visa parakvija yra Lietuvėi (Dzukai) ir pats plebonas taip yra myljs savo prigimtą kalbą, — bažnyczioje beveik viskas yra atliekama lenkiszškai, tiktai pamokslą kas antrą nedelę sako lietuviszškai, o gieda visada lenkiszškai. Mozuru, arba teisingiaus sakant susilenkinusiu Lietuviu szitoje parakvijoje yra tiktai maža dalis, kuriu gal pusė moka ir lietuviszškai. Ale dabar, garbė Dievui, jau kelios nedėlios, kaip pradėjo tankiaus lietuviszkus pamokslus sakyti, nežinė, ar ilgai taip bus. Gal plebonas ne akiu plotu tai daro, bet prigulinczei apmaštės tą dalyką. Juk už tiesą, kad išz sykio viską perkeistu, tai išz Mozuru pusės pakiltu ant kunjū vaidas; ir dabar jau jie szvokszeczia, kad „chcą zmniejsyć nasą

polską wiarę, a rozsezyć litevską“, tai yra nori sumažinti musu lenkiszka tikėjimą, o iszplatyti lietuviszka. Tiktai jie nežino, isz kieno priežasties taip darosi; įpacz sumiszo ju pėdos, kad pasklidęs buvo garsas, jogei mozurisz-kose mokslavietėse mokįsę lietuviszkai. Taip szio kraszto prastsvėdziui yra įkvėpta lenkiszka dvasė, kad jiems viskas, kas yra katalikiszku, iszrodo lenkiszku, nekalbant jau apie lenkiszkas literas yra ir tikėjimas lenkiszkas, ir bažnyčia lenkiszka, ir kunigas lenkiszkas, ir kas dar ant galo kalba su tikėjimu turi koki — tai lenkiszka sujungimą. Matyti, kad ir plebonas yra tą dalyką gerai supratęs ir tiktai isz palengvo pradėjo platinti lietuviszka kalbą sav pavestoje bažnyčioje. — Man rodosi, kad lietuviszkas giesmes butu lengviaus įvesti ne kaip pamokslą, o tai ir prigulėtu padaryti, nės giedoti ne visi gieda, o pamokslo visi klauso, įpaczei dar, kad visi giesmininkai yra Lietuvei. Dieve jam padėk tą darbą lengviaus nuveikti, jei jis tik vėl nepermainys savo užmanymą.

J. S. Panoviszkis.

Isz **Szpliszkiu** (Cipliszkei, Suvalku pavietyje). Nors „Auszroje“ kelis- syk tapė patalpinta raminanti žinė, buk gudiszka vyriausybě rengiasi palengvinti Lietuviu padėjimą, ale dar sulyg szių laiku mes nieko to nepatyrėme, bet vis tiktai didesniu apsunkinimu tesulaukiame. Taip pereitą rudenį du kartu musu szirdys labai buvo sugrauditos. Pirmiausei paskilbo Suvalku pavietyje, buk vyriausybě ketina visiems gminu rasztininkams padiditi algas liki 300 rubliu. Apie ką patys rasztininkai, radę laikraszczituse, kitiems gyrėsi. Bet tarp mokytoju tū pacziu laiku paplito garsas, kad vyriausybě apsirokavusi padiditi algas, o paskui katalikus rasztininkus atitoliti, o į ju vietas atsiųsti stacziatikius. Gal buti ir teisybě, kad yra toks užmanymas. Žinoma pagujimas musu rasztininku, butu tiktai pirmutiniu žingsniu, o toliaus ir kitokius urėdininkus tokiu jau budu gal permaintytu, jei tiktai pradžia pasisektu. Bet su tū dalyku tai dar szio bei to, gal dar neiszsipildys, arba bent neiszsipildė; ale kits nusidavimas daug dar skaudesnis buvo. Sztai toks nusidavimas: apszvaistos virszininkas (direkcijos) Suvalku rėdybos iszdavė visiems mokytojams pradiniu mokslavieciuz įsaką, idant sziuksztu nebutu daleidžiamos į mokslinyczias lietuviszkos knįgos su lotynisz-komis literomis ir idant nebutu vartojamos ir paczius literos. Ar-gi dar galima iszmislyti ant svėto sunkesnio buvio?

J. S. Panoviszkis.

Isz **Pakurzės**. Perna rudenyje gromatraszėjis isz Panevėžio siaubė vokiszkoje gazėtoje „Zeitung für stadt und land“, dviem sandaros sudziom ketinant apleisti savo vietas. Tūdu sudžiu esą Kursziecei baronai. Jūdu rokavosi su žmonėmis per bylas toje kalboje, kokią bylojantiejie supranta, t. y. maskoliszkai, lietuviszkai, latviszkai ir vokiszkai. Glauzdami prie to gromatraszėjo linkėjimo, mes geidžiame szirdingai ir karsztai troksztame, idant ne tiktai tūdu ponu paliktu ant savo vietos, bet kad ir daugiaus tokiu sudžiu atsirastu musu kraszte.

J. K. Sz.

Isz **Lumžos**. N. 12 Auszros pereitu metu perneszė man per rubežių Mozurėlis ir pirmą nedėldienę atsiuntė mažą mergaitę pas manę. Toji, ar nesupratusi liepimo, ar paklydusi, nugabeno jį pas kunigą, Lietuvį kunu ir duszia (pravardę praleisime, kad nesurigėstu jo brolei už jį). Ką padarė kunigas, pamatęs tą mažą ženkleį dvasiszkos esybės savo gentės? Maž prasidziugo? Ne, nės isz viso balso suriko ant mergaitės — „kas tav liepė

sztitūs nēknēkius man atneszti? gal norite, kad asz eicziau kalnu kasti į Sibēriją, joguei nesziojate užrubežinius kokiūs ten laikraszczius?“ Dasižinojęs-gi, kad mergaitė gavo Auszrą nū savo tėvo, liepē paszaukti mano Mozurēli. Žmogēlis szitas, tiek sykiu jau man pergabenęs Auszrą už *szirdingą aczių*, pajutęs dar piktumą kunjgo. girdēdamas taipogi Sibēriją, pabalo, apalpo taip, kad kojoes ketino liauti jam tarnauti ir-gi (ui stebuklai!) klupszczias dėkavojo prabaszcziai už persargą, nēs jis iki sziol mat nežinojęs, joguei taip baisei uždraustą parneszdavo man daigtą. To dėl pagrēbęs Auszrą, užmirszo jau ir apie manę ir dumē atgal į Prusus. Dievui tik dar dėkui, joguei žalnērius neperleido jį per rubežiu, tai mano paslas iszmeldē dar Auszrą ir tokiu būdu 12. numeris pateko į mano rankas, pusētina, tiesa, apžnaibžtas, nēs keli lapai isz vidurio iszplēszi. — Sutikęs-gi manę tas pats kunjigas, mano kaimynas ir rodosi prietelius, taipogi pradėjo iszmētinti, kad, mat nē isz szio, nē isz to, turjį kęsti už mano nusikaltimus. — Brolei Lietuvvei! koks tai gailēstis ēmē manę, matant tokį dvasiszką vargą Lietuvio? Ne girdētumēte mano skundo, bet man rupi, kas dabar pargabęs Auszrą, o jeigu dar asz tokį ir rasiu, tai vėl ne smagu, kad eis sznekos, jog asz samdau baisyus rasztus, o tokios sznekos gero nepriteiks; dar vėl sziumi pasiskundimu asz praszau tūs Lietuvius, kurie nejauczia gēdos dvasiszko peno savo kalboje, idant jie neperiszkadytu kitiems Lietuviams tikresniems taip gryname darbe, kaip yra darbas apie pakēlimą dvasios savo tautos. Auszros mes nē vienam užkurtēliui į rankas brukte nebrukame, bet-gi ir jiems lupti mums ją isz ranku ir mindžioti testov! *szuiksztu!* — Ne vienas maž pamislys, jog mano kaimynas jau pavirto į Lenką (kad ir butu taip, tai Lenkus nepaszelpu, o mus nenustelbtu)! Ne, jis savę jauczia tikru Lietuviu, tik yra žmogus per daug žemos dvasios ir per tai nežino į katrą pusę linkti. Su Lietuvveis norētu buti Lietuviu, o su Lenkais! . . . galvą padētu, kad Lenkai ir Lietuvvei tai viena gentē, suvienyta paskutinei ir amžinai kunu ir duszia mete 1569 ir kad Lietuviams tur per tai užtekti bagoatos Lenku literaturos. Negalių suprasti, kur datyrē mano kaimynas, joguei už Auszrą kasa Sibērijos kalnus. Dieve! tiek szauniu vyru, tiek garbēs vertu kunjgu ją samdo, o nē vienas nežino, kad į kalnus reiks eiti. Kaimyne! jeigu szita naujiena isz tavo paties galvos paeina, tai lenkiu savo galvą priesz jos svarbumą, o jeigu isz „Gazietos Swiątecznos“, nēs kitokio laikraszczio nē knjgos neskaitai, tai tikrai rēdytojai tos gazētos baisyus galvoczei. — Laikas, už tiesą laikas jau suprasti visiems pareigas savo tautos, tiesas žmogijos, valdžios klausyti, bet ne pavirsti į aklius zuikuczius. Pr.

Isz **Mintaujos.** *Kuržemiszka kulturinei istoriszka paroda.* Szjmet vasaroje bus įtaisyta Mintaujoje „Kuržemiszka kulturinei istoriszka paroda“, apie kurią pagal įrēdį mes padūdame trumpą žinę. I. *Pagoniszkas laikas:* akmeninēs padarynēs, sudynai isz molio, bronzai ir geležis, stiklas ir gintaras, pinigai; kapu, piliu ir t. t. plianai ir povyzei. II. *Riceliu laikas.* *Ercikiu laikas.* *Po Maskoliu valdžia.* 1. Rasztinei paminklai kaip rankraszcziiūse, taip ir spausti. 2. Povyzei, plianai, mapos Mintaujos ir kitu męstu, tvirtyniu, piliu, bažnycziu Kuržemėje. Paminklu stovylai. 3. Istoriszki abrozai, paveikslai. 4. Pinigai, medalei, atminties pinigai ir pinigų sztempēlei. 5. Ginklai, szarvai, karunos. Medžioklēs ir jojimo rykai. 6. Erbai ir pęczvietēs.

7. Naminei ir bažnytinei rykai. 8. Pūsztai (schmucksachen) ir užvalkcei.
 9. Akadēmiskos atmintys. III. *Latviszkas skyrius*: seniausi spaudimai ir rankraszcei, užvalkcei ir pūsztai, paveikslai ir užvalkceiu abrozai, prastu žmoniu namu povyzei. — *Prieplaika*. 1. Atmintys apie Liudviką XVIII.
 2. Kuržemininku ir Kuržemininkiu dailydės ir dailydžių amato darbai.

J. K. Sz.

Kraj'us, 9, 86. Žinoma yra, kad sistēma baudžiatvos ēkonomiszkame buvvje Rusijos ūžiedē tokią pavojingą sankrovą aplinkybiu, jogei norint ar nenorint reikējo lūmai žemvaldžiu ir lietos vyrams stvertiesi už kūne skubiausios nūdugnēs pertaisos lygtoliniu ūtarmiu, idant iszventgi staigų sumiszimą, kurs jau buvo taikęsi nuversti su ginklu rankoje pirmnyksztį vergystiszkąjį davada ūkēs. Toktai numanē ir cēcorius Aleksandras, kurs prie savo geros szirdies ūsteigē jau 1856 m. slaptų komitētą dēl perkratymo padējimo Rusijos padonu ir atradimo pamatu, ant kuriu remtusi ūvykdinimas ūdējos atliūsavimo valsecionu — tokio atliūsavimo, idant jis vyktu povalei, be staigiu perversmu ir sumiszimo. Tą tai laiką, kaip sako ūžengtinis straipsnis 9 num. Kraj'aus, minētinai spalui men. 1857 met., Didžiosios Lietuvos (Kauno, Vilniaus ir Gardino rēdybu) bajorai *visu pirmi* nusiuntē cēcoriumpi savo velyjimā — prisidēti kiek vien galima prie to taip prakilnaus darbo, t. y. prie *iszliūsavimo* valsecionu nū slogos baudžiatvos, — koktai pavadavo augszcziausią reskriptą nū 20. lapkriczio tū pat metu ū bajorus kitu rēdybu, kuriame vyriausybē, dēkavodama Lietuvos bajorams už gerus, prakilnius norus, stato jūs kaipo paveizdą kitieims. Paugždinti tokiu budu atsiliepē pirmucziausei bajorai Petrapilēs rēdybos, bet szie numanē, lygei kaip ir kiti, rengiamą pertaisą turint buti „pagerinimu buvio valsecionu“, o ne *atliūsavimu* ju, kaip geidē ar negeidē, bent raszē musu bajorai. Nutarimas „pagerinimas buvio valsecionu“ taip ir užsiliko paskui visose popērose ir darbūse kaip virsziausiojo pertaisytinio komitēto, taip lygei ir kitūse ūsteigimūse, paskirtūse dēl surēdymo prajektu. Tą verta mums, Lietuviams, nužvelgti.

Ma . . iu Jonas.

Cēc. rusiszk. geogr. draugystē Petrapilēje keturias bronsines medalijas sandarbininkams p-o Volterio, kursai, kaip žinoma, praējusią vasarą Lietuvą apkeliavo rinkdamas etnograapiszkas žines, pavedē, o isz tuju tris gimusiems Lietuvininkams isz Szventēnu pavieczio Vilniaus rēdybos, butent broliam dviem Siniam ir valstiniui rasztininkui Rutavycziui.

Bs. Kalbu žodingumas. Isz visu europiszku kalbu angliszka yra labiausei iszsiplētusi: angliszikai kalbantieji žmonēs gyvena szendien visūse žemēs pakraszcziūse, bet mantingumą didžiausią žodžiūse, sako, turinti vokiszkoji kalba, butent ū 80,000 visokiu žodžiu. Pagal Thomerell'o suskaitymą angliszka kalba turinti tik ū 43,566, o prancuziszka — tik 28,000 žodžiu. Akvyvas yra daigtas sustaczius su anomis lietuviszkos kalbos žodingumą. Kurszaczio lietuviszikai vokiszkas žodynas tur savyje ū 20,000 lietuviszku žodžiu; viena tik litera p Juszkos spaudinamo dabar žodyno turinti 6000 žodžiu. Visas žodynas apima per 80000 žodžiu; suprantama, jog ir jis nebus dar visus žodžius ir isz visu tarmiu lietuv. kalbos surinkęs. — Atsižiurint ant to dalyko, jog lietuviszka kalba sulyg sziol labai mēnkai dar apdarballiūta tapē per rasztus, ir jog kūne visi tie žodžei nū žmoniu surinkti

tapė, reikės lietuviską kalbą priskirti prie žodingiausiu kalbu Europos! — Akyva butu labai dasižinojus, kiek žodžiu vartoja kožnas musu žmogus. Pagal Makso Müller'io mąstį apszviestesniojo lūmo Anglai, augsztesnius mokslus įgijusieji, vartoja į 3000 žodžiu savo kalboje; angliszko rasztininko Shakespeare's rasztūse suskaityta 15,000, o Miltono — tik 8000 žodžiu. Dr. Martinas Luteris savo rasztūse turis į 11,000 žodžiu visokiu. Szvento raszto sename įstatyme Renan'as suskaitęs tik 5642 visokiu žodžiu. — Dr. Geitler'is, priskirdamas musu S. Daukantą prie geriausiu lietuviszku prosajiku, apie jo „Budą“ sako: „Zu manchen bisher wenig bekannten grammatischen und lautlichen erscheinungen gesellt sich im Budas der treffliche volkstümliche stil und der grosse wortreichtum, über den Dowkont gebietet“ (Beiträge zur litauischen dialektologie. Wien. 1885. S. 16). Ar nereikėtu dasižinoti žodingumą jo rasztu?

Neatbutinai reikalinga.

Tiejie, kurie turi mano raszytą *visatinę istoriją*, užpraszomi man ją kù veikiausei atsiųsti; iszvažiūdamas isz tėvynės, neatsimenu, pas ką palikau. Tas rankrasztis brangintinas. Podrauge buvo vienas sąsagas, priraszytas visokiu nūraszu isz įvairiu dokumentu; žinės tos buvo renkamos dėl istorijos Gedimino, kurią jau buvau beveik visą placzei paraszęs. Kas turėtu rankrasztį apie Gediminą, o podraug ir surinktąjį isz visokiu knįgu medegą, tegul bus toks mielas man sugražinti.

Jonas Szliupas, New-York, 29 Spring street, Amėrika.

Gromatnyezia.

Seniui. Tamstos gromata su giesmelėmis yra mano rankose. Ir pirma siųstosios eilės yra mano rankose.

Macziu Jonui. Tamstos gromatą praszanczią, idant nekurius rasztus į Auszrą netalpincziau, gavau; bet ko dėl ju netalpinti?

Žemaičiaiui X. X. X. Tamstos siuntinys su dainomis yra mano rankose. Jos yra labai gražios ir taps, pertaisytos, progai atsitropyjant, suvartotos. Dėkui už siuntinį.

Homoleckiui. Tamstos rasztelis taps Auszros rėdytuvėje suvartotas.

Cz. Gaideliui. Tamstos abi korteli su adreso perkeitimu atėjo.

Gėdrikiui. 4 Auszros kal. ir 1 Nėrio tris pamokslus tamstai už priųstu du rubliu pasiuncziau.

Pancerž. Tamstos gromata su 4 rubleis gauta.

Prasziokeļiui. Gromata 5. geg. apturėta. Užmanymas taps atliktas.

Szerengai. Siuntinei 10. ir 12. geg. apturėti. Ilgesnį atsaką per gromatą daviau, sunaudosiu. — „N. S.“ ir „Ž.“ per Szunkarį galėtum gauti.

Liutui. Tamstos rankrasztis dėl sukaktuvinės knįgos atėjo ir taps minėtam mėriui suvartotas.

Kancziui. Tamstos tris rankraszczius ir gromatą gavau. Rankraszczei taps suvartoti. Dėl tamstos noro, užsiimti iszguldymu Nestoro istorijos, daviau į tam tikrą vietą žinę.

Bukaviečiui. Atsiųsk tamsta savo Konradą Valenrodą lietuviszkoje kalboje.

Maskoliszkasis rubežius.

(Su paveikslu.)

Priglaudžiame prie szio numerio paveikslą maskoliszkojo rubežiaus su jo apraszynu, pasitikėdami, jogei tas gal pareiti ant naudos tulamiam musu tėvynainiui, nelaimei užklupus. Keleivis, noris nukeliauti į prusiszkają Lietuvą, privažiūja prie rubežmedžio, jūdai baltais brukszmeis nudaryto, kursai su dviem mažom, tokiu pat budu nudarytom, budelėm suvienytas; tose urvose dieną ir naktį lindo ginklūti sargai (abėszczikai). Vienoje pusėje to rubežmedžio stovi butas, kuriame gyvena sargai ir ju virszininkas, kitoje — taip pat butas parubežinės kamaros urėdininko. Keleivis prisiartina prie rubežiaus; szion jį sutinka ginklūtas Maskolius ir veda į kamara, kur randa belaukiantį urėdininką, kurs, pareikalavęs nū keleivio paso, iszkrato jo visas panages. Jeigu randa viską tvarkoje, t. y., jeigu pasas isztikimas ir kiszenei tuszti, tai, prispaudęs prie paso savo peczvietę, leidžia tolyn. Bet, jeigu pasas jam pasirodys neisztikimu, jeigu su savimi turėsi kokius daigtus, ar knygas, didelė bėda tavęs laukia! Jis tavę suimą, atima tavo pinigų, užpeczvényja daigtus ir, suraszęs protokulą, padūda tavę į abėszcziku nagus. Czion tu turi progą apžiurėti vidų antrojo buto; didelis kambarys su daugybe lovų pasieniūse, kuriose voliojasi abėszczikai, sienos apkabitos įvairiu veisliu ginklais. Czion tavę apstoja burys besitycziojancziū isz tavęs Maskoliu, iszkrato tavo visus kizenius ir tūjaus gabena į „kutuzką“. Apsireiszsk sav, skaitytojau, sieksnį ilgio ir ploczio be jokio langelio urvą, tai „kutuzka“! Tavę užrakina toje smirdinczioje skylėje, kur kvėpūti yra sunku ir tu ten darykie, ką nori; norėtum atsiesėti, bet nėra ant ko, atsigtulti ant grindu, bet neiszsitenki, o prie tam ant grindu labai nelemti vabalėlei lipinėja. Palaikę dieną ir naktį tokioje smarvėje, tavę varo į kitą kamara, kur tas pats dedasi ir taip toliaus, pakol neatvarys į vieta, isz kurios tu paeini. To dėl, jeigu tu turi reikala persigauti per rubežių, tai nėkados neeikie per kamara, bet turėkie gerą žmogų, o jis tavę naktyje perves. Norint nesuskaitoma daugybė Maskoliu sergi tą rubežių, vienok vietinei gyventojai tokie yra lavus (gudrus), jogei be jokios kliuties gabena isz Prusu ko jiems reikia, įpaczei lietuviszkas knygas. Maskolius, nedūdamas Lietuviams spaudos liūsybės, mislyja jūs sumaskoliūšęs, o tūmi tarpu knjogos kaip ėjo, taip eis, kad ten dar tukstanczius sargu suvarytu. Jis negali ar nenori suprasti, kad tokiu žvėriszku pasielgimu su Lietuveis gindo priesz savę tik didžiausią neapykantą ju szirdyse, kuri, kokiam ermyderiui užstojus, kū geriausei iszsirodys! . . . Ko dėl jis su mumis nesielgia taip kaip su musu broleis Latveis? tūkart mes jį mylėtumėme. Ko dėl Prusu valdžia nespaudžia savo Lietuviu, ir pavelyja vartoti, kokias jie nori raides (literas)?

J. Andžiulaitis (Kalnėnas).

Gromatas, rankraszczius, pinigųs į „Auszros“ rėdytuwė siuncziant, reikia szioikį antraszį padėti: Mikszas Tilžėje-Tilsit (Lituanie prussiennie).

Rėdytuwė, spauda ir kaszta Mikszu Jurgio Tilžėje.

Dvasė ir medega.

„Kožna valdžia, kožnas tėvynės mylėtojas atsiminti tur, kad dūnos reikia. Tą užmirsdami, jie nevien didelei nusidėtu, bet ir dvasiškai *nėko* nebįstengtų ištaisyti.“

Imdamasis už plunksnos, idant trumpai atitarti p. Silvatikui ant užmetimo, buk mes, kurie rupinamės pervis apie medegiszką atkėlimą savo gentės, ėsame materijalistais (medegininkais), asz tai darau suvisu ne kaipo prieszininkas pažvilgiu to pono, bet kaipo pritarėjas jo, kursai vienok netapęsuprastu, jaucziasi neisingai užgautu. Sutikim-gi visūtiname pažvilgyje.

Poėzija yra tai be ginczo galingas padaras, ipacz ėtiszka tautų prasilankstyme, ir įtekmingo jos įspudžio nėkas užginti negali. Asz tai pats, lygei kaip ir kiti jaunieji Lietuvei, galėjome persikanyti, kada gėrėjomės paties tamstos, p. S., pakelenczia dvasę giesmele „Lietuvninkai mes ėsam gimę“, arba „Regėjimu“ J. A. V. Ir kokio užkietėjusio atžargaus Vokiecziu neprietelio szirdis bent ant to tarpo niatsileido, iszgirdus iszkilmingą Arndt'o „Wo ist des Deutschen Vaterland?“ Lygiu budu gali sakyti, kad be savo szaunios „marseliutės“ Prancuzai nebutu atsiekę tai, ką jie atsiekę buvo, kada pergalinga revoliucija parodė visai beveik Auropai kelią atgal isz Prancijos ir iszkilmingai perėjo skersai ir iszilgai visą paszvietį su garsu anos giesmutės. Vienok poėzija poėzijai nelygi: taigiczia ir visas akstinas. Asz sakęsu: bemelai ir giesmės su dainomis gali buti naudingos (supraskit — *gali*, jeigu *geros*), tūm parodydamas savo pažvilgį į tą dalyką, tik bėda, kad neaiszkei, nės nenorėdams užgauti giesmininkus, užgavau paczią poėzija — ir tai man paskaityta už paszlijimą prie medegiszkumo. Dūkit mums poėzijos, nės tai yra gaivestis, kurs aptildo, iszgydo szirdies ir dvasės ronas, uždūtas nemaloningo gyvenimo, bet tokiós poėzijos, kokia yra „Jieva“ Kalnėno, triszskanti gyvasczia ir ne-

pagadinta statybe iszsireiszkimo, o ne „skambėjimu pataisymą, tankei ‚poėzija‘ vadinamą“ . . . .

Vienok koksai-gi buvo tikras akstinas raszyt aną straipsni? ne jau ta buitis, kad viens ar kits poėzija užsiima?

Tamsta, p. S., negyveni tarpe musu žmonių ir nenumanai tobulai viso ju budo ir dvasės; bet mes, kurie visą laiką besitrinam tarp ju, galim gerai žinoti, kas jiems yra naudinga ir padaro jūse labą įtekmę, o kas ne. (NB. Ten buvo kalba vien apie žmones). Skaityk jiems ne jau naujausei „pabudavotas“ eiles, bet ir tikrą poėziją — jie tars, kad tai „dykadūniu darbas.“ Vienatinės eilės, kurios paliko jūse įspūdį ir pakrutino jausmus, ant kiek galėjau patirti, yra, „Žemaičių muzikas“, „Jieva“, „Lietuvninkai mes esame gimę“ ir nekurios iztraukos iz eiliu Vėversio arba Vyturio. Daug naudingesnis per tai butu jiems rasztai ruszczios įtalpos, kurie (atkartoju) pamokytu jūs kovoti su taip nemalonioms įtarmėms dabarnykszczio gyvenimo ir pavojum ekonomiszzkos kryties, bauginanczios sziądien Auropą, o įpacz Lietuvą (noriu sakyti — Lietuvius), nės kadangi pas mus kas ne artojas ir ne elgėta, tas ne lietuvis, per tai toji įvyksenti krusza gali gyvai pražudyti dėl musu visą musu ir taip nebelaimingą krasztą. „Giedokit, giedokit — apsiverksite veik!“ Zvilgterkit akyliaus, malonus vyлтаuczei, į musu ekonomiszzkus ir draugijiszzkus prietikius — kokius pamatus ir diegus laimingesnės ateitės jus regite Lietuvoje? Ar nepradėsime -- ko gero — tikėtis stebuklingojo magiszzko vandens, kurs atgaivytu musyje gyvasti, kaip daugumas lituviu lukuriuja? O jeigu kas nesitiki to vandens, tai kam-gi pilstyti kitiems smiltis ant akiu? Tegul musu gentė turės tvirtą pamatą po kojomis, tada galėsime paszneket ir apie poėziją. O dabar? Tegul Ansas skrydauja po padanges — Geelhaar'as greicziaus Vanagiszzkius užgriebs! Priesz antpūli — tegul esa lygus atramtis; kų Geelhaar'as kovoja, tų tur kovoti ir Ansas. Mes-gi, raszinėdami dykam laike eiles arba rupindamies apie lietuviszzkas pravardes, lapines kepures ir tolygius dalykus, o tikrus reikalus gentės ir draugijos palikdami užpakalyje, ar niatsiliksim vieni sav, bevadaują savo szeszėlius? Ne, jeigu apsiēmėm tarnauti draugijai, kalbėkim apie jos reikalus, apie jos vargus ir pilką ritimąsi už buvį, palengvikim jai tas ristynes, parodykime kelią — o tada galėsime pasididžiūdami tarti, jogei esame tikrais draugininkais ir tėvy-

naineis. O tūtarpu naujai kilusioji lietuviszka inteligencija ikiszioliei vienpusiauja — ir stipriausios spėkos niatlieka savo darbą. Jeigu nedėkinga yra (pagal nekuriūs) dirva — trusties ėkonomiszkoje ir draugijiszkoje skirtyj, tai verta tiems nekuriems atsižvelgt į istoriją, ką jinai sako? Poėmos Homero arba Vergiliaus paliko *vardus* Greku ir Rymėnu amžinai nemarszius, bet tikras rupestis apie draugijiszką, valdystinį ir ėkonomiszką buvį tu vieszpatyscziu butu galėjęs gyvoms iszlaikyti *paczias* tas tautas; neparangumas, nenoras žengti pirmyn su srove gadynės, nenoras arba nemokėjimas taikyties prie naujai dygusiu istoriszku įtarmiu, nerupesnis apie gyvenimą, isztvirkimąs doros ir draugijiszko buvio — nuvedė tas gentes į prapultį; o poėtai, kilusieji gadynėse žydėjimo ju, paliko amžiams vardą Greku ir Rymėnu. Nenoriu tū pasakyt, jogei poėzija yra vaisium palaimingo draugijiszko ir ėkonomiszko gyvenimo — norėcziau vien paaiszkinti, kad prie dabarnykszczio pastovio musu reikalu ir įtarmiu poėzija mažiaus iszgali padaryti, negu rupesnis apie kitas puses tautiszko buvio. Berods, labai butu smutna, jeigu dirvoje lietuviszkos tėvynainės necziulbėtu balsai poėtu ir giesmininku, bet pripažinti poėziją beveik vienatiniu padaru bestument pirmyn gentę — bus manding pervirsz įsibėgėjęs įmilimas ir vienpusiavimas. Poėzija reikalinga, bet dusyk reikalinga — rupinties apie draugijiszką ir ukiszką buvį tautos. O tūtarpu ar daugelis supranta nevat įtarmes lietuviu gyvenimo? Jei kas isz lietuviszkos inteligencijos darbavos ikiszioliei, tai pervis ant poėtiszkos, lingvistiszkos, arkeoliogiszkos ir siaurai — tautiszkos dirvos, o apie paczią draugiją — pamatą visko — nelabai kas rupinos (iszskirent Szliupo rasztus). Tai iszrodo, lyg Lietuva tai butu koks pauksztis, skrydaujās padangėse, kurį kiekvienas laiko savo pareiga szukauti vardu „Lietuvėle — tėvynėle!“ —

Taigi regis negalima buvo imti už piktą tą mano iszreiszkimą pažvilgiu, tū labjaus, jeigu nužvelgsime, kad man raszant tą straipsnį (Spalinyje 1884 m.) nė vieno oringesnio tvaro, iszimant „tris pamokslus apie ukę“, nebuvo iszėjusio. Kaipogi atsiminę aną szaunią patarlę *l'union fait la force*, užmirszkime tą mažą skirtumą pažvilgiu ir susiėmę rankas eikime visi vienu keliu, kurs yra gana platus dėl visu. Tik derėtu, idant skiltys Auszros atsivertu placziaus dėl svarbesniu rasztu apie draugijos reikalus — antraip ji negalės įtikt visiems „ir

√ turtīgiems ir vargužiams, ir mokītiems ir nemokītiems“. Argi verta buvo, pažvelgus neszalinīkaujant į tą viską, p. S. taip nereikalingai jovijalizškai, o kur-ne-kur ir nepriderinczei dagei užpult ant iszreiksztos pažvilgio? Tikiūsi, jogei gūdotinas p. S., kurio nūpelnu nēks nusmelkti ir užmirszti Lietuvoje negali, su gera szirdžia priims szitą mano paaiszkinimą ir nedarys tokio didelio skirtumo tarp tu dviejū pežvilgiū, kuriū iszreiksztujeis netyczia tapome mudu su anū ponu, staczei, su kategoriszku *that is the question!* kirsdams: ar poēzija, ar kas-kitas tur atgai-
vīti musu tautą?

J. Maczys (*Kėksztas*).

Kalnėnui.

I.

Pražudę viltis bekovojant,
Krutinę statant mus vargams,
Nematom brolius aszarojant,
Nulenkę sprandus nedraugams.

Dažnai savytarpyj kovojam,
Bet taip kovojant kraujingai,
Mes tiesą tik iszplēszt gorojam —
Nemirt ant gatvės nelemtai!

Kova su broleis už smilkimą,
Kova už vario skatikus —
Siuncziu jai savo prakeikimą,
Tegul tarp musu ji pražus!

II.

Bet balsas tavo man ausyse
Nūbodžei skamb: „Kas laukia mus,
Jei dėl tokios kovos mummyse
Tos paczios nūjėgos pražus?“

Tegul sav tokios spēkos nyksta,
Tegul sloga ir niatkeliamas taps —
Tad bent žinai, kad galas vyksta,
Kad mus netrukus laukia kaps!

Mus dvasei laimės galim ten nerasti,
Bet visgi lauk romė mus po audru,

Ir piktas nedraugs jau negal atkasti
Mus bent dėl naujo vargo ir kancziu!

III.

Liusti? Tu laukei nū gyvenos
Kitos dalies, kitokiu dovanu?
Ne per kraujus pirktos sav dūnos,
Ne vietas tarpe „dvėsenų“?

Ir asz nelaukiau tokio galo,
Ir mano gyvastis taipjau
Man daug žadėj' — pradėts nū melo —
O asz tikėjau jam labiau!

Bet ir dabar, tamsoj' gąsczioje
Asz gatavs tarpais įtikėt,
Kad dar szioj' nelemtoj' tamsoje
Auszra gal laimės užtekėt!

Ma . . . iu Jonas.

~~~~~
Tyla, geresnė byla.

(Pabaiga.)

Brolei Lietuvei! ką mums kalba praeitė musu? Nū vargo bėgome, o nū vargo vėl bėgkime Ar mus marios sulaikys, ar mes dūsime apsigudūti, lenkūti ir vokieciūti? Gana musu sprandą laužė visi praszalieczei, o mes miegojome, mus slogino; pabudome dabar, bet dėl to, kad užmigti amžinai. Ar mes atsineszėme tą žemę su savimi, ar ji mus iszdavė? ar mes negalime ir rasti tokios žemės? Brolei! laikas keliaut toliau; ar mus jurės užlaikys? O kam tiek žmogaus protas kaszėjo, ar kad dykai atrast padarą garvežiu, garlaiviu, akrotu! Juk žmogystė atrado dėl geradėjystės žmonių tūs daiktus, kad mes tas mares galėtumėm perirt; tenai jau brolei laukia mus, moja mus, szaukia, mes da kurti; nės jau apkurtom sėdėdami namie ir negirdėdami nėko. Ar ne geriaus mums parodo grynas pajautimas tu žmonių, kuris jau ne vieną iszvedė į aną svieta? Teisybė, pradžioje jame yra sunku, bet liūsybė tūjaus atnaujina jo visą vėką ir protą, per tai ne dyvai, kad jie greitai pripranta, palikę savo tėvynę, gentis, gimines, savo namelius ir ju iszbėgiotus ir iszvaikszcziotus takelius. Jūs galima

sulygįti su tais vadais, kurie visados yra pirmutineis, nės ju aiskus protas ir szirdies pajautimas yra jautresnis; jis liepe jiems eit, kaipo tiems gandrums, kurie pavasaryje pirmutinei pas mus pasirodo; jūs neveda nė kelei, nė magnasinės adatos (ylos), bet tiktai prigimtas pajautimas (instinktas) ir nėkad jie nesimilija. Taigi, sakau, anie iszeivei iszėjo be jokio lobio, o szendien daugumas pralobo per savo darbsztą ir kropsztą, o mes eisime ne su tuszczioms rankoms; mes tvirti, stiprus, turime vėką rankose kaip art, akēt, sēt, piaut; turime turtus, lobio, ir vėl, sakau, turime protiszkus turtus musu sunuse, kurie pabaigę visiszkus mokslus; rasime isz savuju ir artoją ir kuniją, ir vaistoją ir knyginįką, ir liekarszių ir matinįką; tenai mums susigadys visi; ką czia mums abejoti? Ar rasi gaila mums bus palikti sentėviu kaulus kapūse? Velyk tegul mes jūs paliksime ir nemyniosime savo kojoms, nės mus pajautimas, mus kalba, nebus lietuviszka kalba, mes busime iszgamoms, netikėlei; ar liksime ant apjūkimo mus sentėviu atminties, kad mes ėsame iszgamoms. Daug lengviaus bus mus sentuviams silsėtis czionai be mus, ne kaip savo dvase veizdėti ant mus, kurie iszsižadėjo savo mocziutės, tėtu-czio; tenai mes galėsime garbįti jūs atvirai, ir tenai ju dvasė sergės mus nūg to vargo, kuris ne vieną tolyn varo. Taigi eime kur liūsybė! O kur? — Į Naują Svieta Tenai mes galėsime visaik atsinaujīt, atsikratīt nūg tu smelkiu ir dulkiu, kurios mus apsėdo ir graužia. Palaiminti nuėjė! . . . Palaiminti suvienįti lietuvei Naujojo Svieta. Sveikinu jus asz senis dulkius, kuris ir norėtu per vėjus keliaudams nukratīt tas dulkes*). Brolei Lietuvei, ar lauksit mus, ar priimsit mus? smagias bus visiems sykiu, atnaujįsim savo tėvynę Sensvietyje mes negalim atsinaujīt, nės paproczeis ir įtaisais Krūpio (Kruppo) mes negalim kariauti ir nenorim, nės tai yra senas paprotys, laikas mest. O mes velyk sziteip kariausim. Tegul vokitis ar žydas, ar ant galo pagalias gudas uždeda tėviszkinę krautinę pinigų (nationalbank) ir iszperka mus turtus, tegul tada gudas su prusu sustos akis į akį, rubežius į rubežiū, viens priesz kitą, tegul tad jųdu smaugias viens kitą, kuris turės daugiau vėko. Jau dabar prusai lenkus gena isz vokitijos. Ims

*) Yra ir tenai szauniu „dulkiu“; Lietuvis ne taip lengvai nusikrato nū dulkiu. Ar pažįstat naująją Paukszczio „apsuktgalvių gaują“?

gudai vyti vokiečius iš gudijos. Tegul jie išsigena svetimtaučius, o paskiau ir patys nusibaigs besivaikįdami. Jei jie nusigalabys, tada gal pajus, kaip tai yra smagu kankit kitą, kuris turės daugiau vėko ir atims jiems taipgi liūsybę. Tos liūsybės mes neturim jau kelis amžius; szendien visi tur liūsybę be mus; ar mus ponas Dievas už sunkius nusidėjimus spaudžia? bet ir atlaidos yra kada nors galas. Kodėl negal but tas galas jau arti? O kaip mes tą liūsybę susikrausim, tai parodys mums ateisėnė. Pagarbīta liūsybė! Pagarbītas Naujas Svietas! Mielas skaitytojau! Nepalaikyk manę už bėprotį už tokį dalyką; czionai, apmėrkavojus, išz to nēr ko labai dyvyties. Tai galima labai padarīt. *Pirmas*: prastiems žmonelems keliems tycze apskelbtas szits dalykas patiko; jie eitu lengvai, nės patys mato, kad czia gero nėko nesulauks; daugumas jau turi Naujame Svieta savo giminaicziu, per tai jų smagiau tie klauso apie tą apipasakojimą; apie tai visai neabejotu, jei tikrai but visotinis slinkis. *Antras*: vokiecei netelpa savo žemėj; reikėjo jiems jau Kameruno, reikia jau ir Karielinu salu; juk ir tenai sauso nėks neklausu, reik atsineszt szioķi — tokį lobį; tenai pikcziaus, vokietis su savo krepszeliu ir pypkeliu nepralobs, tai ne pas mus, o tenai reik grynu raudonucziu; tai kam te neszt, kad czia prie kraszto gali gaut, prie savo rubežiaus. But protingiausias darbas parubeži gudu apsođiti prusais. Jie iszpirktu palengvėle mus Lietuvą, pasidare sav „nationalvaterlandsbank“; tada jie susijungtu su anais pabaltmarineis vokieceis į kuriūs jau meszka savo leteną kisza ir cziūpia, kas tenai yra, įveisdama savo kalbą, o vokiecei jau ko ne szaukia pagelbos prusu, žinodami ir jausdami, ką gal ju gelžžmogis. Szita apskelba katic jam nepatiktu. *Trecias*: žydai nor atpirkti ne krauju ir kunu, bet pinigais savo pažadėtą žemę — Palestiną, bet ką jie naudos išz jos, kad tenai gilus smiltynai ir pekliszkos plynios, kuriose kysz mirijadai — didelės tamsybės knibždynu vabalėliu dulkeliu (bakteriju), kurios smaugia žmones, kaip kolera ar pavietrė. Szioj gadynėje sensvietyje yra ne viens turczius Rotszildas, kaip ana pernai Petropilėj pabaigė savo amži viens žydelis, net baronas, Sztiglic, palikęs grynu pinigų pusanthro szimto milijonu rubliu. Toksai vienas bevaikis auksinis maiszas gal nupirkti lengvai Suvalku rėdybą, kurioje yra 2 milijonai su virszum margu žemės. Daugumas tos žemės yra apsėta lenkais,

daugumas žydais, daugumas jau kaip kur ir gudais, rokūjēt beveik pusę apsėstą lietuveis, pareis gal vos apie milijoną; tegul už margą mokētu po 50 rubliu, pareitu apie 50 milijonu rubliu. Toliaus Kauno, Vilniaus ir Gardino rėdyba liktu, tenai yr taip lietuvei spaudžiami, kad ju dvasė yra labai menka, o palengva jie ir taip nustos savo dirvonus. Prusūse vėl žinoma, kad tą tūjaus prarytu pats prusai. Žodžiu sakant, norėdami szitą dalyką apimti, ne labai but didelis ženklas mus kilmės. Žinoma, pradeiveis (iniciatoreis) turi buti pats lietuvei, kurie laksto po Gudijos miestus mokslūse, szitą dalyką praplatīt. Toliaus; vienam geram mylėtojui su savo tėvynaineis galima but apjieszkoti kokį kampą (sztatą) Naujame Sviete, kur da ne labai apsėdę amerikonai, o kur yra sveikas oras, paneszās į musiszkį. Pardavę savo turtus už vidutinius pinigūs, galētumia visūmet tiek žemės nusipirkti ir apdirbti savomis rankomis prie pagelbos maszinu. Susirengę su visukūm uždainūtume: „ei eisim, eisim, mes czia nebusim, czia ne musu szalelė, sudžiusim, kaip ilgiaus busim, neturim czia mes vietelės . . .“ Iszeidami, galēsime pastatyt atminklus ant kapu musu tėvu žemėje, kad ju nē jokia pikta akis, nē viską gaiszantįs oras ir laikas negalētu sunaikīt, o kad jie galētu prastovēt amžiu amžius, idant po keliu eiliu amžiu koksai kurmžmogis jūs atradēs, bekasinėdams žemę del datyrio jos vertės, paskaitytu ir po mus galvai, kaipo lietuviszkus atminklus senovės gadynės, kad mes czia kitąsyk gyvenom ir tikrai mylėdami savo kalbą, bet matydami jos pabaigą, slinkom tolyn, kur mus nēks nekankīs. Jauniejie Lietuvei szios gadynės, negalėdami pasipirkt nū vaisko, pulkais rengesi eit į Naują Svietą. Visi jauniejie iszeis, liks tik senei, po ju galvai kas apžiūrēs ir valdys ju turtus? — Žinoma, svetimgencei, o vėl tie nuėję į Naują Svietą iszsisklaido po visus krasztus jo, tenai maiszosi su tenbuveis, kurie ēsa visokios kilties, o pacziu vėl budamas nedidelis burelis, niekados negal savotinai elgties, žinoma, tur prapulti kaip laszas mariose. Mus kankina dvejopai: ir svetimi ir pats saviejie: svetimi, spausdami mus kalbą ir žiurėdami ant mus, kaipo ant savo prieszu nevientikiu; mes patys vėl, budami nedidelė tauta, dalinamės dar į dvi dali, isz kuriu viena vargsta namie, o antra svetimam kampe nyksta. Žodžiu sakant — szii gadynē mus vargina; ji mus ant galo pagalios visaik nuvargīs, per tai brolei, Lietuvei, turime mus vargą

visotinai apmislyti, kad jį nustot; kitaip mes žusim. Šią gadynę moksliszkai mes pasikėlėme augsztyn, del to, kad labiau jaust savo priespaudą ir galą, per tai tegul mus tas mokslas padūda mums iszeigą isz tokio padėjimo, nės del nenorinczio nėko negalima, o del norinczio viskas galima.

Paraszius sziūs žodžius, ant szirdies pasidarė lengviaus, nės pasidalinau mano tokiu ilgu neramumu szirdies su tavim, mielas skaitytojau; dabar, kada mus lietuviu protas pakilo augsztyn nūg verguvės, tegul tavo protas, apmislijęs tai viską, atras tą akmenį ilgojo gyvenimo tautos. Tad su džiaugsmu priimsiu pagelbą, o tūm tarpu sakau amžiną atilsį, dovanok karalystę dangaus Aleksandruui antram, kuris mus iszjungė isz jungo verguvės, o per tai mes tapom ir žmonėmis dusziūtais, bet gudu randas, kuriūm yra perstatytais no vyresniu laipsneliu, visoki mažiurei, mums ne tik nėko nedavė, bet nor nū mus atimt tai, ko jie mums nedavė — mums iszplėsžė isz krutinės prigimtą kalbą! Szitai mums parodo praeitės darbai ir pasielgimai Muravjevo, oszioje gadynėje daug jau priviso Muravjuku, kaip tikruju skruždžiuku. Ant prapulties jiems, o mums ant naudos dvasiszkos, tiktai tyla, tai vis geresnė byla.

30. spalinio 1885 mete.

Mylėtojas tėvynės, grynas Lietuvis

Sz is.

Žodis apie veterinariją.

Baisingieji pūlei gyvūliu, nū nepamenamu gadyniu, skaudžei skriaudami darbszečiūsius ukininkus, privertė nukentėjusius jieszkoti pragumu dėl apmalszymo tu skaudžiu plėgu. Dalykas suprantamas, jogei veterinarija pirmūse amziūse savo buvio neėjo lenktyu su vyresne savo sesere medicyna, pasilikdama ilgus amžius nagūse žavėtoju, nagūse žmoniu tamsiu, kurie vedė ją dažnai takais, vaisinanczeis daugybę biauriu nėktikėjimu, prietarū, pseudo-raganiszku užžadėjimu, keikeszciu, rukinimu, dažnai pažeidingu, barbariszku gydymu. Dar ir sziądien kaimūse ponavoja tokios nūmonės apie budą naminiu gyvūliu ir ju gydymą, kurios nėku nesiskiria nū anu, vieszpatavusių tukstantį metu atgalios. Palengva vienok veterinarija pradeda įsigauti aizskesnį, racijonaliszkesnį iszveizdį, tampa mokslu; medicyna spiria ją, kaipo tarnaitę, prie atjieszkojimo paslaptu žmogaus organizmo.

Jau Aristotelis raszē anatomijā žmogaus kuno, pasiremdamas labiausei ant anatomijos bezdžionės, ir pats piaustē daugybę gyvūliu. Nevat jo garsusis pirmtakunas Demokritas isz Abdēros, uždėtojas atomiszkos (pirmokiszkos) tēorijos, taip mylėjo gyvūlinę anatomijā, jogei buvo palaikītas savo viengencziu už iszėjusį isz proto ir tapē iszguitas isz tėvynės. Tiktai vēlesnioje gadynėje pažintis vidurinės budavonės gyvūlinio kuno tapē pavesta medicynai, kuri jau anksti jautē reikalā tyrinėjimo anatomijos žmogaus kuno. Bet taip kaip aklybē ir prietarai senuju ir viduriniu amžiu labai nemeilei žiurėjo ant kapojimo žmogiszku lavonu, tai tyrinētojai naudojosi anatomija artimiausiu prie žmogaus gyvūliu ir pagal ju vidurinę budavonę mąstē apie budavonę žmogaus. Rymijonu gydytojas Klaudijus Galen'as, gyvenęs II. amž. po Kristui, kuriō rasztai apie anatomijā ir patologijā žmogaus iki penkioliktam amžiui turėjo didžiausią prasmę, pasēmē savo žines vidurinės budavonės žmogaus isz kapojimu bezdžioniu. Net dar XIV. ir XV. amž. drįsdavo užsiiminėti anatomija žmogaus tiktai paslėptose vietose, įpacz kada popėžius Bonipazijus VIII. asztrei uždraudē kapoti žmoniu lavonus. Tokiu budu žingeidus daktarai turėjo kakdītiesi anatomija szu-nies, arklio, katės ir kitu gyvūliu. Viduryje XVI. amž. Anglėnu kvizijologas Harvey, betyrinėdams organismus įvairiu gyvunu, iszveda tiesas veiklumo szirdies ir iszdavadyja tiesā cirkulacijos kraujo, perversdams tais atradimais visā pirmnyksztį mokslā kviziologijos. Tūm keliu jau buvo patiektos sziakios-tokios žinios apie vidurinę budavonę kunu augsztesniuju gyvunu, bet tiktai XVIII-me amž. ėmē placzei tyrinėti ir sulyginėti anatomijā žemėsniuju gyvunu, taip kad pabaigoje jo Pallas'as, Poli's ir Kamper'is pagamino medegā, isz kurios pradžioje XIX-to amž. Kiuvje sutvērē tvirtā mokslā palyginanczios anatomijos.

Dėkavojant tiems tai tardymams, pažinome mes tiesas, pagal kurias atsiekia savo taikį maitinimas, raumeninį gyvūjimā, darbā dirksniu; jie pralobino mokslā naujomis žinėmis — gyvūliniu magnetismu, įtekme elektrynės ant systėmos dirksniu, o žmogiszka medicyna, pasinaudojus jais, atranda vis daugiaus ir daugiaus pragumu gydymo.

Morfina, strichnina, nikotina, atropina, digitalina ir kiti baugingi nūdai rankose daktaru tapē gydyklomis, ir tai labai trumpame laike, dėkavojant bandymams, padarytiems ant gyvūliu.

Matome isz to, jogei tyrinētojai įvairiu szaku mokslo, įpacz gydytojai žmoniu, kupina sauja sēmē isz palaiku veterinarijos. Budami vienok teisingais, semdami viena ranka, dūsnei gražino veterinarijai kita.

Kaipo mokslas, veterinarija szaunei iszkilo, gabendama neiszrokūjamą naudą, jau tai medicynai žmogiszakai, jau tai specialiszakai plētodama pažintį gydyklu dėl sergancziu gyvūliu, bet pasirodē, lygei kaip ir medicyna žmogiszaka, per isztisus amžius silpna gydyme užkrecziamuju ligu. Nesugebēdama iszgydyti ligą, veterinarija stengēsi vienok ją tramdyti, tū labiaus, kad daugis tu ligu, kaip antai pasiutimas, karbunkulis, nekalbant jau apie medegiszką skriaudą, buvo itin pavojus dėl žmoniu. Stropei sudavadyti priesakai veterinariszkosios palicijos, patvirtinti valdžios visu civilizūtu gencziu, gelbēte gelbėjo tramdyti ir malszinti tasias ligas. Dėkavojant tiems tai priesakams, pavėtrē jau neskraido po Auropą su tokia narsybe, kaip tai budavo pirmiaus, karbunkulis ir siutligē retai jau plinta isz vietos atsiradimo ir toli mažiaus kreczia gyvūliu, nēg anūmet. Žinoma, tie priesakai mažai atgabēs naudos, jeigu draugija neeina jiems ant pagelbos, arba-gi, kaip neretai atsitinka, trikdo ju iszpildymą, jau tai isz pavydo, jau isz negūdojimo sveikatos savo artymo ir jo gero, jau tai dėl tamsybēs ir nežinojimo. Numanydama tai, tiesastatystē geriaus sudavadytu draugiju pribastiniais pragumais spiria nerangēlius ir kernoja žmones pikto noro.

Ne czionai vienok galas pastangoms, kokias padėjo mokslas, idant apmalszyti ir sunaikīti limpanczias prie gyvūliu ligas. Prancuzu mokslininkas, garsusis Pasteur'as, patyrēs, jogei prieszczia užkrecziamuju ligu ēsą mažiukai, szimtą kart smulkesni už dulce, grybelei, apskelbē jiems baisią kovą: nusilpinta skiepyjimu užkrecziamoji matērija sutramdo įsigavimą organisman drutojo užsikrētimo, užkirsdama tokiu budu kelią ligai. Nesunku įspėti, jogei netolymoje ateiteje limpanczios ligos perstos buti ukininkams baisiomis.

Isz pasakyto numanu, kad veterinarija turi didžiausią prasmę, ne vien dalykūse daugijiniūs, bet ir gyvūliu sveikatos.

Veterinarija gali turėti didelę įtekme, o kitose szalyse ir turi, ant patobulinimo budo auginti gyvūlius. Jeigu žmogiszaka ygijēna sziaudien ēsą rankose mediku (lėkoriu), kurie veda ją ant racijonaliszko kelio, tai skrytyje auginimo naminiu gyvūliu

tai tur atlikti veterinarija. Pažintis gyvūliu organizmo, jo reikalu ir išsiplėtojimo yra žinomi, arba-gi turi buti pažinti veterinoriu. Jeigu žemdirbis pagamina medegą dėl izmaitinimo gyvūlio, veterinorius, kaipo taupinąs kompetenciją žinovas gyvūlinio organizmo, turi tą medegą prigulinczei vartoti.

Dalyke auginimo gyvūliu veterinarija dideles nūpelnas gali padėti. Vienok musu ukininkas mažai ant to daboja; apsirgus žmogui, jis dar pasitikėdams ant mylistos dievo, retai szaukiasi vaistytojo, o gyvūliui — dar recziaus. Ant galo, pas mus nėra nė kam suteikti žines apie racijonaliszką auginimą ir izslaikymą naminiu gyvūliu, kadangi veterinorei arba labai reti, arba-gi neturi susineszimo ir reikalu su musu žmonėmis, budami svetim-tauczeis.

J. Andžiulaitis (Kalnėnas).

Pirmiaus visko.

(Nedaugeliui mano draugu pavedu.)

— — — — —
Bėdnioke, buk teising's ir dirbk,

Darbūk pirmiaus visko.

Patiksi vergą — atsikreipk

Su panėka nū jo.

Pirmiaus visko, pirmiaus visko

Priesz poną nedrebek:

Didystė sztemplius pinigų —

Daugiaus juk ir ne kas.

* * *

Lai dirsiu dūna tu minti,

Nudriskus sermėga,

O tūlas nors szilkais rėdyt's,

Bet sukczius pirm' visko!

Pirmiaus visko, pirmiaus visko

Juk titul's kvailas daigt's;

Bėdniok', jei tik teisingas tu,

Ēsi didžiausias pon's!

* * *

Sztai szitas pon's — kilming's bajor's,

Bet kas mums yr' isz to,

Kad jis tik turtais yr' puikus,
O kvailas pirm' visko!
Pirmiaus visko, pirmiaus visko
Lai teisus bun' visi;
Teisumas — tai mus titulai,
Ir protas pirm' visko!

* * *

Nú dievo melskitia visi,
Kad but valdystė jo;
Lai darb's teising's ant szvieto tamp'
Gūdojamas augszcziaus';
Pirmiaus visko, pirmiaus visko
Nú szendien ant visad'
Lai žmogus žmogui bun' teisus,
Bun' broliu pirm' visko!

Garlevoje, 13. spalinio 1885.

Pagal Borns'ą *Kalnėnas (Andžiulaitis)*.

Viduržeminė apžvalga.

I.

Nakat, berni, skatitees,
Kadi ermi tirumā.

Isz latviszku dainū.

Taip užgalviūdamas savo rasztelį, visai nemisliju patiekti visūtinają apraszą lietuviu padėjimo. Dėlei to negana pajiegu vieno žmogaus. Bet, sako, grudas prie grudo, veik bus ir kruva. Toktai reikia suprasti taip, kad kiekvienas pagal savo įstangą tepristato kūnodaugiausei buicziu isz Lietuviu gyvenimo: tada tik galėsime apspręsti, ko musu žmonėms reikia ir be ko jie buti negali. Buicziu, buicziu! Kūnoapszcziausei faktui! o isz tos žaliosios medegos guvi galva ir ranka galės suręsti pa-baigtinai rumą musu vidurinio gyvenimo, o isz dalies ir įtekmės isz svetur.

Su tokiu szauksmu kibkime darban.

Pas mus, Jaucziagalviu szalyje, szį laiką dyvu-dyvus žmo-nės iszranda. Priežasczia to yra ta buitis, jogei rudens mėne-siūse, įpacz viduryje lapkriczio, ēmē kristi žvaigždės. Daili ir iszkilminga tai buvo regykla! Bet kitokį įkirtį turėjo ji žmonių protūse: musu žilagalvei ēmē pasakoti, kad apie Kalėdas busė

bais-dideli griausmai su žaibais, kurie taip išgąsdinę žmones, joguei szie isz vienos tik baimės puldinėse kaip musės. Ėsa, „kaip žvaigždės krito, taip ir žmonės kris“; Dievas mat parodysęs savo korą ant žemės. Kitą syk tai, sako, puldavo retai kuri žvaigždutė, o ir tai pavalei sav nudriekia per dangų; dabar gi žibsi-žibsi ir su sykiu kriste nukrinta*).

Bet nėku, ėsa, yra szita koronė priesz tą, kuri isztiksenti szvietą po Velyku. Sziūsmet busę fatalistiszki metai, nės Velykos pripūla dienoje szv, Morkaus! Sako, eisę per szvietą pavėtrė, maras, badas ir vainos ir naikysę žmones. Nės jog nevat tulą laiką atgal tuloje bažnyczioje ir kunigas (kurį žmonės laikė, nūszalei sakant, per szventą ir pranaszą) *urbi et orbi* apskelbė, kad, ėsa, kūmet Velykos bus dienoje szv. Morkaus, szvietas „ui!“ užgiedos; du treczdaliu žmoniū žuse, o ir ant kitu busenti koronė Dievo, „ryksztė Dievo“ pagal jo įkvėptus žodžius. Praskilbo ta pranaszystė po visą musu kampą, nevat toli kitur atsigarsėjo, ir žmonės laukia tos ryksztės. O czia kaip ir tyczia tos nelaimingos žvaigždės! Musu laike skepticzizma ir netikės (o pridursiu ir racijonalizmo) jau nesirodant nē stebuklams, nē niatsirandant geriems pranaszams, nedyvai jei žmogus imtum sav į galvą, kodėl czia rados iszimtinė su tūju-gi kunigu? Kai-pogi ir asz ilgai kvarszinau galvą, iki niatitikau mokitą knigą, paraszytą tulu galvocziu Amerikoje (isz gaujos tu, kurie apsiēmę buvo szviesti musu žmones ir, dėl didesnės garbės po Dievo ir Bažnyczios szv., o ir savo, iszleido ant pradziū *Practwas Michaldos, Septynis mokitojus, Morfeusza*, didelei „pažyteczna ir budavojenczia“ knigiuksztę *Ali-Baba*, o kaip sakė *Eleną* baigia ar gal pabaigė skelbti szvietui, iszžiodinusiam net zapsas isz padyvu**). Eureka! galėjau nūtikrei suszuki, nės sztai gale vienos tokios knigiuksztपालािकės randu lotyniszką ir lietuviszką eilivimą tulos pranaszystės. Nepamenu dabar, kas ten pripei-

*) Raszyta rudenyje praėjusio meto ir, dėlei stokos vietos tiktai dabar tebetalpinam laikrasztyje, vienok prasmė raszto per tai suvis nesumažėjo, kadangi ji yra *ne valandinė*. Rėd.

**) Szendien toji gauja, įsigusztavus kitotje vietoje, užsimanė szviesti musų žmogų „labai pažitecznomis pasakėlėmis“ ir iszleido ju jau kelias dvikartes, tik bėda, kad medega jau iszsibaigė; todėl, kaip girdėjom, ketiną tie nenuspurtę nū pelėsiu amžiu szviesunai parsigabėti isz Auropos ubagą, kurs jūs pasakėlėmis aprupitu ir szaip proto pamokytu. Vadovu tos „gaujos“ ėsas koksai ten naujos veislės apsuktgalvis Pauksztys, Plymute Pa. *Kaln.*

zota, tiek tik man reikėjo, kad busę 1886 met. (quandum Marcus Pascham dabit) dideli vargai ir nelaimės ant szios aszaru pakalnės: totus mundus vae clamabit. O sztai kaipi dėl didesnio isztikimumo kokis — ten kunigas — vikarijuszas isz Jeruzolimos atleido maldele, kurią liepia kúnótankiausei kalbēt ir kaip vien galint platinti žmonėse: mat toji maldelē, kurios žodžius sykiu su nūžvalgomis jisai girdėjęs isz dangaus belaikant miszias, apsaugosenti nū nelaimiu, kurios isztiksenczios szvietą 1886 m. Virszum jis grasina, kad jeigu žmonės nebūtikės tam pranaszavimui, tai bus pirmi žudyti vargu. (Dabar jau toji maldelē vaikszcziója isz lupu luposna.) Kaipogi ne ant dyvino praregėjimo, kaip musu senovės burtinikái, ne kaipo Putonys, saitonys, žvakonys arba vėjonys, tik ant szitu gilei szviesiu pranaszyszcziu pamatúja musu namie-szertasis pranaszjas savo didį prarakavimą. O garbingas szviestojau szvieto! o mokítuojau žmonijos! užtiesą, užtiesą drauge su mokslinczeis amerikiszkės gaujos, nenusikracziusios dar naujoje atmosferoje pelėsiu amžiu, spirte prispyrei mus tikēt įvyksencziam prajovui! Dar gausiaus perkratę tavo garbingą mokslą, kúnótikriausei persikanújame, jogei, kada užtekėjus Auszrai Byrutē tikrúju Balsu pragydo: „stui, nenaudēli, nelisk kur lįsti netinka!“ — tai musu du paszviecziu nusikratys nū dvieju treczdaliu paiku žmogpalaikiu. O, kad tai „apsuktgalvei“ bent kartą gautu virszų ir įgytu dar didesnes „sukatas“! Iszsiraskie-gi nors viens apsuktgalvi ir iszaiszkinkie, kad apie Kalēdas bent musu kraszte griausmu buti negali, lygiu budu parodyk meldžiamasis, isz kokios priežasties „krinta žvaigždės“ ir kas jos per vienos. Bērods, jau isz tolymo kraszto atsiliēpē Balsas apie jas, bet tas Balsas atszoko nū tvirto ir kieto muro skardenkaceziu, o minksztosios krutys pranaszėliu butinai prarijo ir tūs paczius jo atgarsius. Ana, nekursai protinczius, gilei panardęs paczioje augsztumoje mokslu nusprendē ir, užkopęs ant cziukuro gamtažinēs, iszkilmingai, su pilnu didžiū paslaptu veidu apskelbē visiems drauge ir kiekvienam atskyrimum, jogei puldinėjimas žvaigždžiu turis neva pranaszauti (stiprinkis, skaitytojau!) kares. (Regima, kad astroliogija žydi pas mus ir po sziai dienai!) Kitsai-gi nelyginai prascziaus padarē, nēs krestelėjęs jaknas astronomijos (resp. astroliogijos), kategoriszkai apskelbē susistiebusiai, kuip ta ūla, pasaulei: „žmogus pats savęs nesupranta, tai ką-gi norēt, idant

jis turētu koki-nors supratimą apie apsiėjimą ir vaiksciojimą žvaigždžių“ Argi melas, jogei mums, tarp kito-ko, stoka ir pirmapradiniu, elementariszku įrankiu kosmograpijos?! Neprastai taipjau iszėjo, kada nekursai koznadiejus griausmingu balsu apskelbė: „buvo ir dabar yra visokiu „filiozoku“ (arba pagal kitus „filiozopu“ — tai jau priraszykite kaltę suambrinimo žmonėms, o ne skelbėjui), kurie augsztai savę statydami, nori viską žinoti, viską isztirti savo protu, paslaptas Dievo atverti, o ką jie apturėjo, ką laimėjo? Ot sztai nekaipo prapuldė dusią savo! Mokslas Kristaus tai yra tikras mokslas, tikra „filiozokija!“ (asz tai girdėjau nū žmonių, o sako atgarsio nebus be balso). Negirdėtus mat daigtus pasakė! Nės bent kas link mokslo Kristaus, tai jis ir be užtarimo szios dienos atžargiu skelbėju jo jau senei pagal savo vertę gavo virszų ant visu vylmonių, ir vardą kriszcionu arba pasekėju Kristaus priima ne vienas szimtmėtis visu-didžiausi protai — apie tai nėra ką baimytiesi. Tik vienok Kristus neisztarė savo žodžio apie tai, idant laikyti žmones tamsoje. J. Kristaus szviesa doriszka, bet be szviesos ant proto anoji gali lengvei aptemti, kaip gailystaudami regim ant nelaimės kasdieną tam paveizdus

Taip tai vienu žodžiu, apie Velykas busęs pamažinimas szvieto; žmonės bėginėšę kai padukę, besislapįšę urvose, kraujeis prakaitušę, ir ant galo tiek ju iszmiršę, jogei (pagal žmonių varijantą) ant 70 myliu ploto pasilikšę tik po vieną žmogų. O kadangi Dievo koronė laukia neužilgo visus žmones, per tai ir szie neiszliks. Po sziu metu jau tie visi pasilikusieji sueisę į Jeruzalę ir apimsę visą žemę, valdomi nekurio „baltojo cėcoriaus“. Bet laikui bėgant jie iszdyksę, o tada aržūlas, kursai stovįs dabar pastyręs ant Alyvu kalno, iszsprogs, apsikaiszys lapais, ir tada pasirodys po 52 m. nū szios dienos antrasis antikristus (pirmūju, kaip iszrodė gilus isztyrinėjimas a. a. L. Ivinškio „Sudnoje dienoje“, ēšąs M. Liuteris). Tasai antikristus jau esąs dabar užgimęs ežio paveiksle, o aną rustingą dieną važinēs su geležiniu peczium ir t. t. ir t. t.; isz žmonių varvės kraujas, žuvys isztroksz, kalnai užgrius, upės iszdžius ir t. t. ir t. p. Daug dar pridūda prie tu neiszmaningu zaunyjimu, nū kuriu kiekvienam szviežesniui žmogui pasidaros kartu, toji buitis, kad isz pamokslincyzių szias dienas tampa skelbiami visoki stebuklai, semti isz giliu dyvu Apokalipsio, kaip paveizdan, apie raudoniasias

bestijas, apie septynis ženklus ir t. t.; prietam dedasi ne be *curiosum*: antai sūpia, kad vėjai priesz pabaigą szvieto įmse pust isz visu keturiu pusiu (pavedu sumaniam skaitytojui, pakorotam sveiku protu, nuspresti, ar galimas tai daigtas, kad vėjai pustu kožnam punkte zemės vienoje valandoj isz visu keturiu szaliu?!); o vėjams taip gana atsiputus, rasis baisios baisybės, pranykimas szvieto, žvaigždės su Saule nukrisencios ant žemės ir t. t. ir t. t. Tik dabar jau mandresniejie susiprato, dirstelėję į koki geresni elementorių, kad gal saulė su visoms žvaigždėmis nesutilps ant pavirsziaus žemės, per tai ėmė skelbti, kad jos tik aptemsencios. Na, bent tiek nuramino.

Ževernojimai pasekėju Kristaus atsiliepia net stangiūs protūse pasekėju Maižiesziaus: ana, tulam sodžiuje szie pastariejie apskelbė visūtinon žinēn, kad užtekēsenti netrukus žvaigždė, kuri busenti pirmnokėju Mesijosziaus (vadinamo musu kalboje antikristum). Viena vakarą didis balsas sunaus izraėliaus „žvaigždė teka!“ apskriejēs sodžių prisūkē visus iszbėgiot isz namu ir įremti baimingai žiurą į rytu pusę, kur buvo pasirodžius srovė szviesos. Baimė perēmė kaip vienus taip ir kitus. Poterei ir keliaklupsztės butu traukēsi kas-žin kolei, jeigu džiaugsmingas szauksmas vieno atsipeikusio „l'esprit fort“ nebutu prispyrēs geriaus iszplēst akis ir iszsvysti pasirodžiusią szviesą ėsant neabejotina savybe Mėnulio . . .

Laimė norėjo, kad į tą tarpą praplystu tarp žmoniu nekuri giesmė apie „grožybes dangaus“, kurioje „mokėtas raszėjas“ (taip jau isz amerikiszkės mokylos) pažada tikintiemsiems įvairias-įvairiasnes linksmybes dangaus tėvynėje, budavotoje ne rankoms. Prie szito tulas atkrapsztė isz sąszlavu nekuri apraszą dangiszko rumo: ėsancios tenai kamaraitės, puikē iszkaiszytos, iszklijūtos gražioms popėromis, iszmargytos, ir taip dailios, taip dailios, kaip „marti pirmą po sutūktuviu rytą“ (lyg jau apraszytojas nerado geresnio ir mandagesnio prilyginimo).

Vienu žodžiu, viskas — ir žvaigždžių kritimas, ir pranaszavimai, ir nebelaimingi metai, ir pakurstymai dangaus giesminiku, ir pamokslai — susidėjo ant to, idant užsigeisti dangaus, taip dailaus, kaip „marti pirmą rytą“! Tokis nusiminimas turi piktą įtekmę žmonėse. Ką pasakysi, skaitytojau, iszgirdēs, kad nekurioje parakvijoje (kurios ganytojus nesinori tik į paskalą paleisti), kur bylesni skelbėjai, žmonės, įpacz gi moteriszkės, ne-

dirbti pradėjo, nės kam ėsą czia dirbti, kam tas viskas liks, kadangi vis reiksę žut apie Velykas, per tai velyt lyglaiiku rengties į dangaus karalystę! — Gerai tik, kad atsirado pas mus nekursai žiniūnis, kurs mėtydamas „kabalus“, ramina žmones, o szie pluste plusta pas jį. Ant užminimo, kokia nelaimė laukia žmogų sziusmet, žiniūnis skaito savo rankrasztyjė, iszverstam isz lenkiszkos kabalų kniigiuksztės po užgalviu *Mądrość Salomona*: „stosis ant tavęs utrota: pemnas daigtas — reiks kentėti. Bet Dievas nū szlektu atitolins — taip užpemnija pranaszas. Tik buk asztražnas.“ Žmogus susiraminęs ima, žinia, kur kas drašiaus protauti ir užkerta, ar iszlikstent nū nelaimės, už ką prižada sudėti dėkingą auką. „Nodžieja nebus darmai, ovszum labai pamaczlyvai. Dievas tav tokias sutvėre rankas, kat bertusi milaszirdystė. Prarakas pasako: vyras sprivedlyvas ant kožno susimfyli; ir tu pastempavokie padabnei, tai matysi blagaslavenstvą dieviszką, nės Dievas yra tavo pamacznyku (kasžin ar gali tai buti? — Rasz.); nedesperavokie, ba turi slusznastį“ — skamba iszkilmingai atsakas. Jau suvisu pradrišęs žmogus mislija sav, argi netekšę jam turtai kaimynu, kurie jug turi žut apie Velykas? Bet czia žiaurus balsas žiniūnio perkerta giją jo mašties: „szlektas tavo užmieravimas dideliam užbovija klapate“ (tai turį neva ženkliti: zle tvoje zamiary vielkim cię nabavią kłopotem). Žut-but, dar syki — ketvirtą — mesęs, „pasiliecevodams savę P. D.“ Ir džiaugdamos dvasėje klauso: „gadnastys tavo užsistanavys pemnei, tu busi ir valkiosi su neprieteliu tavo“ (to buk szit kokia ėsanti prasmė: zagadnienia tvoje ostatecznie opoviem ci, będziesz valezyl z nieprzyjaciolmi tvemi) . . .

Viėnok nesintėkie, skaitytojau, kad musu žmogus turi tik taip gilei doriszkus (!! mokįtojus, kokeis ėsa pranaszėlei arba žiniūnys: yra dar ir kita mokyla, o tai bus įvairus individai, kurie turėdami susineszimą su žmogum ar tai vaitystoje ar sude, lavina jūs kiaurai medegiszzkūse goduliūse ir tvirkina tą paczią jo dorą, kurią palieka jame tamsa ir formalizmas religijos. Szie daro jame visai biaurią įtekme. Ką tarsi, skaitytojau, ant to, kad man piktai pažiurėjus į žmones, vebliojanczius apie nepriderinczius daigtus, anie su pasigailystavimu pažvelgę į mane, tarė: „tai, ponaitis dar jaunas, nē nesupranta to“?! O tie patys žmonės paskui maldingai susiėmę rankas, szaukiasi

pūlę ant keliu graudingai Dievop apie atleidimą nusidėjimu, gieda rožanczius ir visokias giesmes ir rodosi Dievas žino kas per doringi ir mandagus ēsą! Ar reikia-gi aiszkesnio paveikslo apie tai, jogei pas mus tik formalizmas religijos viską daro, o tikru sėklu dorybės žmonėse nėra? Apie iszdildymą tos piktybės reiktu pasirupinti tiems, kurie ant to stovi; tą-gi szaunuji lyczių jie atsieks vien pabeldę į sveiką nūvoką žmoniū, o ne gąsdindami jūs perkunijoms ir visokiomis koronėmis (kaip tai minėjau pasakodams apie Joną Oberlėną, kuriame yra vaiskus paveizdas to, jogei tikras, rymojas ant racijonalizmo pamokslas daug daugiau iszgali padaryti, negu tas buklas vedimo ant kelio dorybės, kokį vartoja musu kunigai pas mus). —

Ex ungue leonem. Žmonės, turėdami tokius szuunius mokitojus, parodo savo prakilnią iszminti. Nekalbu apie baisybę, nedorybiu, kuriomis trandyja musu draugija, kaip tai vagystes, užmuszėjystes, apgavystę ir daugiur paplytusį per įtekme saldotizmo paleistuviavimą; gana atsižvelgt į baisią girtūklystę, parkertanczią visas szaknis doros ir taip tamsiuse žmonėse. Pirma pas mus žydai buvo pradėję dejūti, bet dabar vėl atsigriebė. Juk nekurie ukinikai prasimanė laikyti karcziaunikus ant savo algos: taip ana, vienas davė žydui ar į 150 rub., už kuriūs gērė per isztisą metą arielką ir bavariszką alų. Atėję bažnyczion, žmonės daugiau parsėdi begerdami karcziamose, negu namūse Dievo. Įpacz pasibaigus maldystei, jaunieji eina galvomis. Viename bažnytkaimyj vyrai susiėję į karcziamą, liūb lūszt į kazyras ir szokinėti. Bet czia jūs užklumpa dažnai nelaimė. Staigu įsiveržia du kunigu su diktoms lazdomis ir pradeda kūnodailiausei baladoti paszones ir nugaras besilinksminancziai gaujai. Visi, kas tik gyvas, strimagalveis iszsirita kur kas galėdams laukan, bet ir czia atlydos negauna, nės baisus kunigai ima jūs vaikyt su lazdomis po laukus, ir nors vyruku greitu bėsama, vienok nē viena skripka nebiszlieka sveika, o keliems ir kauszai parskylą bebarszkinant lazdoms. Ir taip apsiukavus, pargrįžta „tėvynės viltis“ namon, tū labiaus, kad ir patys jie dar dažniaus mėgsta iszmėginti drutumą kits kito žandu. Tokiuse dinstūs karcziamą nusidūda abelnai ēsant rėznia, kur žydai musza jauczius . . .

O tū tarpu tikru mokslaviecziū (kad ir ne kam vertu, bet vis-gi mokslaviecziū) nėra, viena dėl neparangumo ukiniku, ne-

rupesnio vaitystos ir antra, dėl kėblumo, tankei nevat draudimo vyresnybės. Žmonėms-gi pakanka pasisamdant kokį senį, idant jisai pamokytu vaikus bent misziu maldas skaityti. Žinia, toks ten ir mokslas! Bet ir tūs paczius mokytojus žemės sargėjei vaiko kaip nelyginai žvėrį ir uždeda ant ju korą, taip jog ir szie jau iszsiveisia po kaimus. Taigi szauksmas: „verskim namą į iszkalą“ mažai dabar randa pritaikinimo praktikoje.... Ką tada veikti??

Siauri rėmelei laikraszczio skatina atidėti kitą-ką ant paskiaus. —

3 grūdžio 1885.

Jonas Nebylys.

O liūsybės Maskvužėlė.

— — — — — (—)

O liūsybės Maskvužėlė
Suvis nederėjo,
Nederėjo laisvužėlės,
Tik toli nudėjo.
Ji nudėjo ją į sveczią
Tolimą nevalę,
Kad tos žolės nebujotu
Po dirvoną žalę.
Įsiveržus ji į maną
Naktyje butelį,
Kaip pas vagį kratinėjo
Kožnaji daigtelį.
O tai knigu užsdraustuju,
Rasztu jieszkinėjo....
Kvaile, kvaile, tau jieszkoti
Ne tenai reikėjo.
Jeigu butum tu į galvą
Mano pažiurėjus,
Tai daugybę butum knigu
Uždraustu laimėjus!....
Galvoje manoj vainikas
Laisvės tad žērėjo!
Nežinun's vien's tau baisus, ezion
Skarbus tūs sudėjo!
Taip tai, taip tai nemokėjai

Knīgu tu jieszkoti;
Galvoje manoj, Maskvuže,
Yr ko tau bijoti!.....

13 spal. 1885.

J. Kalnēnas.

Keliatas žodžiu apie keliu taisymą.

Geras kelias tur turėti stiprą padą; kelio paviršzius viduryje tur buti prakilnas, idant vandū ant kelio negalētu susitūrėti ir jį primerkti arba iszplauti; kelias tur buti taip platus, idant susitikus galima butu prasiliankti; kelias tur buti be umiu pasukimu, labiausei ant pakalniu; reikalui-gi priėjus reikia pasukimą taip vesti, kad jis apskriestu ko didžiausią ratą; isz abiejų kelio pusių tur buti griovei, kureis galētu nubėgti vandū ar tai po lietumi, ar tai pavasaryje; kelias-gi jų yra sausesnis, jų geresnis; kelio pakalnės tur buti ne stacziuos ir umios, bet ko labiausei pražulnios; per griovius, upeliukus ir upelius tur buti permesti prasti, bet stundus tiltai; pagal kelią nū tos pusės, kur jis eina pagal upės arba upelio kriausį, arba pagal staczią pakalnę tur buti pastatyti stiprus stulpelei, arba turėklės, kurie nedaleistu vežimui persiversti.

Del sutaisymo geru ukiszku keliu nors ir butu kogeriausei pasigauti stiprią ir kietą medegą, vienok jos trukstant ir nenorint, idant kelio sutaisymas butu per brangus, galima pasigauti tokią medegą, kuri yra apie namus, o tai akmeniu visokios veislės, smėlio, žemės, medžio ir ant galo žabu.

Akmeniems dėlei ju kietumo ir stiprumo prigul pirmutinė vieta, bet ir isz ju ne visos veislės yra tinkamos dėl keliu sutaisymo. Isz ju galima pasigauti akmeniu *titnaginiu* ir akmeniu *laukiniu* (apskritūliu): dėl savo kietumo jie geresni yra už kitus. Didesniejie isz ju dedasi ant pado kelio, o smulkesniejie ir sumushti ant jo pavirszio. *Smėlinei* akmenys mažai tegal buti tinkami, nės pritraukdami drėgnumą, greitai tampa silpni ir į dambles apsiverczia; bet *titnaginis* smėlio akmū yra dėl darbo sugadnus. *Vopninei* akmenys tada yra gerī, kada neužtur savep daug paszaliniiu priemaiszu; geriausiejie isz ju — tai kieti. Akmenys, kurie lupasi *plonomis plytomis*, taip pat mažai naudingi, nės, orui ir drėgnumui įveikiant, greitai iszsvienija ir trupėdami padaugin tiktai purvyną. Isz veisliu szlyniniu galima tiktai pasigauti *bazalto*.

Daužti akmenėlei, paeinantieji iš sukulimo laukiniu akmeniū, arba iš akmeniū kitu stipriu veisliu, yra geriausioji medega ne tik dėl sutaisymo iš naujo ukiszku keliu, bet ir dėl jų pagerinimo; vienais dausztais akmenėleis galima kelią pagerinti trumpame laike, nūlati jais užpilant ir išzlyginant vėžias, dūbes ir slėnias vietas.

Smėlis taip pat yra neatmestina ir gera medega dėl sutaisymo geru keliu; jūmi užsipil akmenys czieli ir daužti ant pavirszio kelio; geriausias dėl to smėlis žvyrūtas. Smėlis labiausei tinka dėl keliu sutaisymo klampynėse arba balose, o taip pat ant jūdžemiū ir szlynyniū; kelią galima yra pagerinti ir vienu žvyru, išzlyginant jūmi visas dūbes, ir vėžias; nū to kelias taps kietas ir standus, ir vandū ant jo negalės užsiturėti.

Žemės tiktai tada galima yra pasigauti dėl kelio pagerinimo, kada akmeniū truksta, bet ir tada ji tur buti sumaiszyta su žvyru arba smėliu. Jegut prie žemiū smėlio nepridėsim, tai ir mažam lietui užlijus, žemė, o labiausei jūdžemė, apsisvėrs į veliantysį purvyną.

Medis — tai ne standi medega dėl keliu taisymo, vienok atsitinka, jog jis neatmestinai reikalingas yra nekuriose vietose, kaip tai klampynėse ir balose, kur reikia kelio jūstą iszkelti, arba jo szonus nū vandenio iszplovimo apginti, pasigaunant dėl to senuju garadu, žabu, tvorū ir t. t.

Pragumai taisymo nauju keliu arba pagerinimo senū yra daugieriopi, ir tai vis eina pagal vietą, per kurią kelias eina, pagal laiką, kuriame darbas yra atliekamas, ir pagal medegą, kurios galime pasigauti. Vietose augsztose užtenka užmislytą kelią iš abieju pusių apkasti grioveis, o žemę iš jų iszimtą sumesti ant vidurio kelio, ir tūm pamintą vidurį padaryti prakilniū, idant vandū nū jo galētu nubėgti. Kelio jūsta tur turėti 7 ūlaktis; iš szaliū kelio tur buti iszkasti griovei platumo dvieju, o gilumo vienos ūlaktės. Padas grioviu tur turėti nekuri pulimą, idant vandū iš jų galētu nubėgti į upes, arba upelius ir slėnius, o nestovētu grioviūse, nū ko kelias esti vandeniū primerktas ir genda; vienok pado grioviu pulimas netur buti perdidelis, nės tada vandū umai bėgdamas iszgriaūž ir sugadīs griovius. Iszimant iš grioviu žemę ir metant ją ant kelio, galima vidurį kelio pakelti iki 12 coliu — tas-gi vėl neatmestinau yra reikalinga, kaip augszciaus buvo pasakyta, idant

vandū nū kelio į griovius galētu nubėgti. Jegut ant vietos, kur tapo užmanytas kelias, bus velėnos, tai jas nuėmus reikia sudėti pagal grioviu krasztus, o paskiaus tomis velėnomis iszmuosztis szonus grioviu, idant lietus ir vandū negalētu ju sugadėti ir suardyti. Sumestą ant kelio jūstos žemę reikia gražei, pražulnei nū vidurio į szonus sulygėti ir sumusztii, suplakti.

Czia buvo kalba apie kelią ant standžiū, sausu vietu, bet atsitinka, kada prisieina vesti kelią per vietas sukežusias; tada taip užmanyti keliai per balas ir klampynes tur buti iszdžiovėti grioveis, kureis vandū galētu nubėgti į žemesnias vietas, arba į upelius; su žeme gi isz grioviu iszkasta pasiaugsztin kelio jūsta. Sulyginus ir suplakus žemę reikia ją skersai ir iszilgai iszkloti žabu kuleleis, arba faszynomis*), ir tai nūlatai; paskiaus-gi faszinas sulyginus prastomis žabomis visas jas reikia užpilti gerokai žvyru arba smėliu. Dirbimas tokiu keliu ēsti daugeriopas ir tai pagal vietos gerumą arba blogumą — laikas gi geriausias, kada vandū labiausei iszdžiusta, o tai liepos arba rugpiuczio mėnesiūse, bet tiktai tada, kada sausa, o nelyja.

(Pabaiga kitą sykį.)

Daina apie laksztینگalą.

Gaida ir žodžei isz Garliavos.

Lėtai.

Sakē pramynus
Pievos žolelę,
Sakē pabaidžius
Bėrus žirgelius.

Jusu, bernialei,
Netikra kalba!
Manę apkalbat
Neteiseis žodžiais.

Nė asz ten buvau,
Nė ten lakiojau,
Nė asz nulesiau
Kviecziu dirvelę.

Nė asz pramyniau
Pievos žolelę,
Nė asz pabaidžiau
Bėrus žirgelius.

Ant skardo guliau,
Ant skardo kėliau,
O karklynėlyj'
Lizdelį kroviau

Meldžiau prie Dievo
Per kiaurą naktį,
Kad nepakiltu
Sziaurės vėjalis.

Kad n'iszardytu
Mano lizdelį,
Nesupuritu
Margas plunksneles.

Vanaėelis.

Szvieša ir gyvastis.

Viskas, kas tiktai gyvena ir kruta ant žemės, gauna sylą savo gyvasties nūg szviesos saulės.

Už vis lengviaus parodyti įpatybę tos sylos nudaryme arba permainyme borvos. Del to nereike nei jokiu prietaisu, nei padargu, kožnas vienas gali padaryti tą datyrimą. Reike tiktai paimti bonką balto stiklo, pripilt czysto tekanczio vandenio ir iszstatyt ją ant szviesos. Per nekurių laiką dugnas bonkos paliks žalias. Žaliose gleivėse, atsirandancziose vandenyje, bus gyvi daigtai, isz kuriu vieni pridera prie skaicziaus gyvūliu, kiti-gi prie augumynu. Perai, isz kuriu atsiranda tas gyvis, pradeda gyvūt ne pirmiaus, kaip užgavę szviesos saulės, nės jeigu tas vandū stovės tamsioje vietojė, kad ir ilgai stovėtu, neatsiras jame nei jokios atmainos.

Gyvūlelei, atsirandantieje augszcziaus paminėtose žalgleivėse, turi tokę pat borvą, koke yra nudaryti miszkai ir žalios lankos. Pas vieną isz juju kaip ir žolynūse, mes atrandame baltus žirnelius krakmolo, kitas gi isz tu gyvujų sutvėrimu iszleidže isz savęs taip vadinamą rugsztujį garą, kursai labiausei dūda pažyt savo sylą maitinimosi augumynu. Tokiu budu gyvastis augumynu ir gyvūliu tartum prasideda ant tos paczios lipynėlės (pakopos), ir priskirt jūsius, taip panėszzanczius viens

į kitą, pagal pavidalą, sudėlių, maitinimasį, kvapavymą ir platinimasį prie tos ar kitos kartos (givūliu ar augumynu) gana ne lengvas daigtas ir reikalauja didelės prisiveizėlos dėl to, kad nepasirykti. Pradedant nūg tos pakopos klausymas apie prigulėjimą sutvėrimu prie gyyūliu, arba ūaugumynu, bus iszrisztas tiktai tokiu budu: jeigu bežiurėdami užtemysime, kad peras leidže pavirszines pupelias, isz oro pusės priauganczias, tai priksirsime jįjį prie augumynu, o jeigu visas jojo iszsivyniojimas pasiliks viduryj ir apsireiksz atsiradime įvairiu organu (įtaisū), tai prie gyvūliu.

Mažiausias isz tu gyvūju sutvėrimu, atsirandancziu augszciaus paminėtose gleivėse, vargei bus ilgumo skersai perpiauto szilkinio siulo, vienok ir taip mažas budams, vis turi savo dalelę taisyme to gyvastinio garo, be katro silpsta darbsztumus kaip gudriausio žmogaus, taip ir judėjimas nekam nevertos geldelės.

Vaistytojas.

Isz Lietuvos.

Isz Tilžės. Kaip gražei musu kaimynai musu kalbą žino vartoti, parodo nekursai užraszas ant Angerio, kursai szitaip skamba: „Pardavimas matergola ant Trobe budavot, dėl Mureninkei ir Mède del Zimermaus.“ Iszveizd, taip musu kalbą supustyję, lyg tartum mus norėtu apjūkti ir parodyti, kaip kad musu kalboje nebutu galima davadnei kokią mislį iszreikszi.

— Musu vokieczei pradeda kupezai mažumą atžagarei pasielgti. Taip į vieną milu kromą vokiszkoje ulyczioje pirm keliu nedėliu du Lietuviu jėjusiu ko pirkti, lietuviszkai papraszė. Ką mislyjate, ką tas kupezius atsiliepė? „Nur deutsch! (vien vokiszkai).“ Lietuviu du, rasi mokėdamu, rasi ir nemokėdamu, jam atsiliepusiu: „kad czion jau kitaip ne vale, kaip vokiszkai kalbėti, tai ir jieszkokies tokiu pirkėju!“ iszėjo. Padorei jūdu ir padarė. Jei kupezius butu sakęs, jog nepermanąs lietuviszkai, tai butu kas kita buvusi. Kapczelis tur buti mislyjo, kad Lietuviu kupeziu Tilžėje jau nėra

M.

Isz Skaisgiriu. Dvyliktas mėnesinis susiėjimas draugystės „Byrutės“ tapė atliktas 13. d. biržėlio (junijas) Skaisgiriūse, Zauniaus svetlyczioje. Susirinkusiuju isz aplinkiniu kiemu buvo su virszumi 180. Susiėjimas tapė atvertas treczią adyną po pietu p. d-ro Bruažio, kursai keleis žodžeis įpatiszkai gražei musu kalbą, sulygindamas su kitomis, iszgyrė, primįdamas, kad kitos kalbos lietuviszkai taip prilygsta, kaip sukliuręs žmogus sveikam. Lietuviszka kalba pagal savo nustebėtiną turtingumą kaip žodžiūse, taip ir iszreiskzimūse smulkiausiuju jausmu ir atspindžiū mislies, negal rasti lygios sav tarp visu szendieniszku kalbu. Tai yra toji kalba, apie kurią senovės Indijonai gieda: „kalbai tobulingesnei pastojant, jū aiszkiaus iszsireiszkia abrozaz gyvojo Dievo.“ Ant galo kalbėtojas pridurė, kad szendien taip

placzei musu kalboje vartojamas žodis „jus“ (vieną žmogų kalbinant), įsi-
 briovęs į ją po įtekme svetimųjų kalbu, butinai tur buti izmestas izz jos,
 nėra Lietuvis grynai lietuviszkai kalbėdamas, nekūmet nepasakys vienai
 žmogystei „jus geri“, arba „jus geras“, bet visūmēt „tu geras“. Kalbėtojas
 velyja visūmet žodi „tu“ vartoti; prakilnesnei kalbant, galima „pon“ ar
 „pone“ prikergti. — Pirm iszpildymo dienos rėdo sutarta sziotetinį *visūtiną*
 susirinkimą ne per Jonines, kaip pagal įstatus tur buti, bet 18. d. liepos
 (julijaus) m. 3-ią adyną po pietu Tilžėje (vieta bus aprinkta vėliaus) laikyti,
 idant izz maskoliszkosios Lietuvos galētu svecei atvykti. — Pagal dienos
 rėdą, kalbėjo p. p. *Kalnėnas* ir *Jankus*. *P. Kalnėnas* bylojo apie atsigaivinimą
 giminiu musu amžyje ir įtarmes ju gyvenimo. Devynioliktasis amžis tei-
 singai gal buti vadinamas amžiu atsigaivinimo giminiu; kalbėtojas izzrodė,
 kaip tulos giminės, visai prapūlusios, szendien atgijo ir įsigyveno. Parodė
 isztisą istoriszką ėjimą atsigaivinimo Gryku, Czeku, Korvatu (Kroatu),
 Serbu-Lužycziu, Bulgaru ir Latviu. Visos tos giminės, ilgus szimtmeczius
 skendėjo tamsybėje užmarszties, tempdamos sunkų jungą priespaudos; nē-
 kurios rodėsi visai izsnykusios, taip kad sunku buvo kur ir surasti, vienok
 pustelėjus gaivinanczei srovei devynioliktojo amžiaus, kaip grybai po lytaus
 izz žemės izsdygo ir visam szvėtui apskelbė, jogei nor gyvėti! Kalbėtojas
 izzkratinėjo visas aplinkybes kaip praeitės, taip ir valandos prisikėlimo tu
 tautu (giminiu), sulygino jas su apystatomis *Lietuviu* ir izzrado, kad anos
 buvo nesulygītinau laimingesniame padėjime už mus. Kaip nē sunki buvo
 ju praeitė, joms devynioliktasis amžius atgabeno vis tik polytiszką liūsybę,
 joms reikėjo tiktai prisikelti, o viskas kitas ėjo savo istoriszku keliu; Lie-
 tuvei po szei dienai tempia sunkiausią jungą prispaudimo ir polytiszkos ne-
 laisvės, neturėdami *žmogiszku* tiesu; jiems nevale ne tik dirbti, bet ir mislyti
 (Maskolijoje), tėvynainei (patrijotai) yra persekinėjami ir spaudžiami, dva-
 siszkytė ir inteligencija (kunigai ir mokītiejie), sulenkūti, suvokiecziūti ir
 pavirtę į atžargiausius neprietelius lietuvytės, vyru, suprantancziu reikalus
 savo giminės, labai mažai, o ir tie patys skirstosi į įvairius ratus, vaidy-
 damiesi savytarpyje; sutarimo povyzdžiūse jokio nėra. Tas viskas nēko
 labo nežada lemti. Polytiszka priespauda negal *viena* visiszkai izsnaikīti
 tautą, bet prieszingai, jų priespauda yra didesnė, jų vvlanda rokundos su
 prispaudėju yra artesnė, vienok ant gero nē tai, nē kitai pusei ji neein;
 kalbėtojas ne taip labai jos baugsztosi. Vienok gyvastis tautos priklauso
 nū kitokiu, nesulygītinau oringesniu (svarbesniu) aplinkybiu, butent *mede-
 giszko* (materijaliszko), o su jūmi ir *doriszko* (etiszko) *buvio*; kalbėtojas pri-
 minė, kad priežasczia izsnykimo nū veido žemės visu garsingu senovėje
 tautu buvo ukiszkas ir doriszkas izsvirkimas (wirtschaftlicher und sittlicher
 verfall). Be medegiszko paklodo negali dygti nei jokia civilizacija, o su
 jāje ir pasitobulinimas gyvenimo draugijos (gesellschaft). Kratinėdamas
 civilizacijos senovės Aigiptėnu, Indijonu, Meksikonu ir Peruonu (Amėrikoje),
 kalbėtojas izzrodė priežastis ju izsdygimo ir pūlio. Pažvelgęs ant ukiszku,
 doriszku ir draugijiszku prietikiu Lietuviu, kalbėtojas nēko raminanczio
 nemato: viskas czionai kūne pikcziausiame padėjime. Ukė (gaspadorystė)
 vedasi senoviszku, netikusiu budu, amatas, pramonė (kunst) ir prekionė
 (kupczystė) panėkīti, o reikalai visokie su srove laiko auga ir reikalauja pa-

kakinimo, dėl to ne dyvai, kad medegiszka pusė (die materielle sache) pas mus stov labai žėmai; paskui medegiszką nūptūlį (verfall) seka ir doriszkas nūptūlis, o su isztvirkimu doros (sittlichkeit) — pragaisztis tautos. Kalbėtojas gaillestauja, jogei apie tūsius tikrūsius pamatus buvio musu giminės beveik nėkas nesirupina ir ju nepažįsta, o tas parodo vienpusiavimą naujai dygusios lietuviszkos inteligencijos, o tai labai *neramus* ženklas. Užbaigdamas savo kalbą, kalbėtojas nurodo ant apszvaistos, kaip ant vienintėlio pragramo (budo), galinczio užvesti tautą ant josios gantiszko kelio ir žengimo prieszakyn, o szviesa, neturint ir negalint įtaisyti lietuviszkas mokslavietes per nelabumą musu valdžiu, galime tiktai įgyti skaitant knįgas ir laikraszczius. Kalbėtojas meilyjo, idant kiekvienas isz jo klausytoju viengencziu neatbutinai parsikviesdįtu motyniszkoje kalboje laikraszti ir jį skaitytu. — Gavęs proą d-ras *Bruažis* pridurė, butent Bulgarai yra iszėję isz lietuviszko kampo, kaip vienas Grykonu rasztininkas liudyja; jie pirma vadinosi *Tribaleis*. — p. *Jankus*, susitaikįdamas dugninėje mąstyje (mislyje) su pažvilgeis p. Kalnėno, parodė ir tulus takus numaldymo szios dienos musu vargu. Kalba musu yra turtinga. Kurszaiczio žodynās turįs savyje 18 tukstancziu žodžiu, bet spauzdinamas szendien Petrapilėje Mokslu Akadēmijos žodynas Juszkos turįs 80 tukstancziu žodžiu! galima mislyti, kad ir Juszka ne visus žodžius surinko. Taigi pagal savo turtingumą lietuviszakai kalbai nedrįsta prilygti nei jokia kita kalba; to dėl ir apszvaistos (apszvietimo) platinimas joje su pasivedimu gal nusidūti. Mokslas neatgrasina žmogų nū kuniszku darbu; prieszingai, kuniszkas darbas, sujungtas su mokslu, tukstantį kartu yra naudingesnis. Jeigu mes butumbime apszviestesni, tai isz savo lauku iszgautumia dvigubai tiek naudos. Neturėdami svietiszku mokslaviecziu, kuriose musu vaikai galėtu mokįtiesi prigimtoje kalboje, taip kaip iszkalos musu tiktai ant musu suvokiecziaivymo ir iszgaiszinimo, o ne ant apszvietimo, yra užlaikomos, mes tą reikalą galim įgyti per nedėldienines mokslavietes. Tegul szventą dieną kiemo vaikucei susirenka pas vieną sumanesnį ir apszviestesnį žmogų, o tas tegul jūs mokina prigimtoje kalboje. Kalbėtojas patsai pažadejo padaryti pirmutinį bandymą tokio mokinimo. Toks užmąnymas p. *Jankaus* su didžiausiu džiaugsmu tapė klausytas. Tarp kitu pasi-gūdimu ant dabarnykszcziu mokslaviecziu, viena moteriszkė su aszaromis gūdėsi, kad mokįtojai už jokius pinįgus nenorį pamokįti vaikelius prigimtoje kalboje, o kitas žmogus skundėsi, kad mokįtojai ryksztėmis vaikus plaka už tai, kad jie nesupranta svietimosios vokiszkos kalbos, kaip tai ant paveikslo jo vaikui mokįtojas įberė 7 ryksztes už tai, kad anas tik lietuviszakai temokėjo. Žmogus gailistaudamas pridurė, kad tokiu budu jie priverstinai daro isz musu vaiku vokieczius; taip ir jisai vokiszakai suvisu nesuprantas, o vaikai jau lietuviszakai mažai ką žina. Susiėjimas tapė užvertas d-ro *Bruažio* 5-tą adyną po pietu.

Isz **Kauno**. Ant apszvietimo, įtaisymo geru mokslaviecziu, geležinkeliu, plentu, tiltu ir kitu geru daigtu randas musu nesirupindams žiuri. Ar kiekvienas vaziūjentįs Kaunan nenusistebės, pamatęs, kád per Niamuną nēr tilto, per kurį galima butu ir žiemos ir vasaros laike, ledui skylant ar szalant, be jokios baimės vaziūti pilin. Kaip ir kas mets, taip ir szį pavasarį jau buvo keli atsitikimai nelaimės su brikais, prikrautais visokeis pir-

kineis ir žmonėmis. Man ding, jog ne kas butu ministėrijai keliu, ar randui sutaisyti tokį tiltą, ar už pinigų Kauno, ar Suvalku ir Kauno rėdybu . . . vienu žodžiu, kad tikt randas lieptu, o szaltinis turto dėl pabudavojimo tokio tilto umai atsirastu; paskui galima butu uždėti muitą nū važiuojanczio daugiau, nū raito mažiau, o nū pesczio, dūkim sav kapeiką. Per kelis metus pinigai sugryžtu, o ir žmonės tiek vargu nenukęstu. Viduryrs tokio tilto turėtu buti atdaromas su pagelba pritaisytu szriubu, idant galėtu pereiti laivai, galai gi turėtu buti tvirti.

K. Vanagėlis.

— Dabar mus rėdyboje yra tik dvi gimnazijos — Sziauliūse ir Kaune, o pirm keliu desėtku metu buvo apie 10 nū penkiu kliasu mokslincziu ir netoli Vilniuje buvo universitėtas (kurio dabar nėr). Mokslinczios tos buvo: Kaune, Panevėžyje, Kražiūse, Kolainiūse, Raseiniūse, Telsziūse, Padubisyje, Dotnavoje, Troszkunūse, Biržiūse ir t. t. O dābar atėjo tokia gadynė, kad deszimts nor mokinties, tai priim tik viena. Matykis taip geriau yra. — „Kad kur — nors pastumt galėtu reik, kad nėko nemokėtu.“ Czia dabar turiu pridurti apie lenkiszką kalbą bajoru Raseiniu pavietyje. *To kokanitia, sliszalem, že suknia spravilesz. To kokanitia, nie mialem czasu, į iszrugas pomaczila, na peczkuri pavesila, su pecz dangte viprosila. Stira, stira...*

Katkus.

Isz **Vilkavisztkio pav.** Kas žin, ar yra kur kitur tiek ubagu, kaip pas mus. Kasdien kiekviena ukininką aplanko tiek ubagu, kad iszsidalina ko ne pusė kepalo dūnos, o kartais pareikalauja dar ir lasziniu, kiauszinu, rasi, praszytu ir sviesto, bet visur girdi, kad „ubag's sviesto nevalgo“. Pirmą ir dabartės gana girdėjau žmones skundžentėsi ant ubagu ir pats gana daugelį ubagu ėsmiu matęs, vienok nenusidėdamas galiu pasakyti, kad retas yra vertas paszalpos, daugelis dyku ranku naudoja darbą, aplieta prakaitu artymo. Nekartą girdėjau, kaip ukininkas paklausia ubago: „ko dėl tu toksai jaunas ubagauji?“ ubagas visados atsako: „ką, dėduk, darysi, jau manę Dievas leido ant svieto vargti, darbo nėkur negali gauti, reik eiti per svieta.“ O kaip tik ateina rugėpiutė, kada, žino, daugiausei reikia darbininku, tai ubagu, kaipi tarytum, nē nebuvo, ateina tiktai tikri ubagai: seni, szlubi, neregei. Vaikszciojimas ubagu pas mus szioks: per laukus vieszkeliu ubag's aina, kaip szalvis, skvernai ir grepsziai tik dulka, pas namus pradeda jau apsistoti ir ant lazdos siubūties, ties vartais galvą žemyn lenkia ir koją kreipia, o atėjęs pas duris, katik atsimalina prie kakalio. Tuli jauni ubagai, užtikę namieje tik vienas moteris, reikalauja nūg ju, ko tik nori, o jom nedavus, iszperia kailį ir iszdrožia sau. Viena ubagą žinau (tiktai dabar jau senas ir neprimato), tai nūg tokio amato ir vardą įpatingą apturėjo, dar ir dabar visi jį vadina „pamuszalinis“, nės jis, budamas dar jaunas pamuszalą ukininkėms dėdavo (k. s. muszdavo). Kas nori pamatyti ubagus Suvalkų rėdybos, tai gali ateiti į Alvitą per szventą Oną: czia pamatys knibždynus visokių ubagu: tikru ir nėkam nevertu — pasileidusiu vaikinų. Asz szimet, atsidėjęs apvaikszciojau visus tenai susirinkusius ubagus. Kruvos jaunu vaikinų, grepsziais apsikarstę, susėdę pakelėje, jūkus tik dirba: užkabinėja kiekviena mergina, praeinant pro szalį; pamatę bet ateinant senesnius žmones, isztiesia rankas, akis pakelia į dangų ir isz augszto surinka: „o broliai, seserės, susimylėkite ant manęs Lozorians!“ nėko negavęs

užbaigia savo praszyką: „kad jūs velniai! . . .“ Vieni ubagai turi net vezimėlius su arkliu; važioja savo paczias ir vaikus, kurie iszėję ganyti, galėtu iszsimaityti ir ukininkamas naudą padaryti! Tai tik musu žmonės per daug susimyli ant ubagų: iszmaitina dūna ne tiktai ubagus, galinczius sau užsidirbti dūną, bet jų szeimynas ir dar arklius, kurie tūs tinginius važioja. Szioje gadynėje ubagams pas mus gyvenimas ant svieto: kiti turėdami net butelį su daržu, aina ubagauti, parsinesę dūnos, iszsimaityti patys ir dar kiauų dūna nupeni. Ne vienas, kursai jau baigia nudyventi, ubago padėjimo nesibaido: „o ka, sako, busiu ubagu, ar mažu negerai, be rupescziu turėsiu sau dūną, kampą, o ko man daugiau, sau tik „spaczyrtju“ (kaip sako) isz kaimo į kaimą.“ Rasi pamažytu skaitlių valkatu ubagu, kad ukininkai nedėtu paszalpos tokiems ubagamas, kurie tikrai yra žinoma ir matyti, kad gali sau dūną užsidirbti, geriau dar, kaip kitas bernas. O kad jie sako, nėra darbo, tai melūja, nės vasarą prie lauko, o žiemą prie kulymu visados darbininku ukininkai reikalauja: iszbėgioja pusę dienos, pakol gauna nor vieną samdinyką, o del stokumo darbininku brangiai turi mokėti. Labai gerai padarytu ukininkai, kad mėstūse szventomis dienomis, atėjus ubagams į karcziamą praszyti dūnos pas žmones (ką tankei macziau Vilkaviszkyje) iszvarytu jūs. Bet dar butu geriau, kad ir patys ukininkai recziau lankytu karcziamas ir tenai nesėdėtu iki iszvakarų, gaiszidami savo turta.

Antanas isz Bugnu.

Isz Telsziu. Katalikiskame Telsziu konsistoriujė prie arkyvo yra arkivarijusu Prekeris. Tas senis jau seni laikai, kaip arkyvą konsistoriaus valdo. Jis kiek galėdamas kraipė ir kraipo pavardes musu žmonių Lietuvių. Pirma, pakol nės stiprėi apie lietuviszką nemastė, bet visi ėjo isz vieno su Lenkais, tai jis grynas lietuviszkas pavardes lenkė į lenkiszkas, pridurdamas galopi lietuviszku pavardžių lenkiszkus pridurkus „vicz“ ir „skij“. Dabar-gi, kad jau politika kiaurai stojosi atmaininga, kad jau Maskolei Lenkus sziaur-vakariniame kraszte suvarė į kylį, ir kad jau Kauno valdybos valdėja daboja, idant pavardės žmonių butu raszomos grynai lietuviszkai, t. y. taip, kaip jie patys savo namūse vartoja, bet ne kreipiamos į lenkiszkas, tai tas apsuktgalvis senis: viena, isz apmaudo, idant kaip galint paveikti Lietuvius, geidaujanczius atgauti savo tiesas, ir idant tą ju taip maudingą geismą nuslogyti, o antra, isz baimės, idant vyresnybė Maskoliu nekabjtus prie jo, žinodama, jog jis yra gan gudrus kreipikas pavardžių lietuviszku į lenkiszką, iszsimanė dabar kreipti į maskoliszką, durstjdamas galus maskoliszkus: ov, ev, nutriausinęs lietuviszkus galus: as, is, us, ius, Lietuviszku pavardžių: kaip va vakur, žmogus savę vadina *Butkus*, o Prekeris raszo iszkreipęs *Butkov*; Samoszka, raszo Semaszko; Szpinkis, raszo Szpinkov; Daugmaudis, raszo Dovgmondz ir t. t. Yra tai baisi negantybė žmogaus. Jis vilias ką nuveiksę viens priesz visus. Stiprūk! paregėsime, kas toliaus bus! Tame dalyke drjstu partarti kunjgėlius, gananczius savo aveles Lietuvoje, idant jie taipogi papūszimo dėlei mestu biauų ir prakudingą budą kreipimo pavardžių į lenkiszką, užraszinėdami vardus, pavardes gimusiu, porūjencziusiu ir mirusiu. Lai seni musu nusivadėję įproczei baigia dvokti, laikas jau apkiesi jūs ant teisybės ir protingo vartojimo daigtais, priliktai mums pacze gamta. Musu kunigai be jokio skyriaus yra visi gryni

Lietuvei, ir visi tur mokėti lietuviszkai, nū ko nē viens negal atsisakyti. Už tikro nesunku jiems butu įsitėmyti, įsiklausyti, kaip žmonės patys savę vadina, o paskui taip ir užrašyti, bet ne kripuliūti, it girtas tvoros jieszkodamas. Doras elgēstis rodo iszmintį, nūmonį ir mokslą.

Tautkus.

— Neipersenei teko mano buti Vilkaviszkyj'. Buvo tai kermosziaus diena, ukininku ir žydu prigrusta buvo. Einu asz isz vaistincyzios (aptėkos) ir užsuku į rinką. Eidamas pro bažnyčią, pamacziau žmogelį stovintį ties jos vartais ir atydžiai žiurintį į jūs. Tū žygiu priėjo prie jo žemas žydelis, ne jaunas, su rudoka barzdžiuke ir paklausė: „Niu, žmoguli, o ko tu taip žiuri?“ — „Asz noriu perskaityti kas czia paraszyta augszcziau vartu. . . . ne galiu suimti . . . tur but lotyniszkaiz. . . . ar kaip czia. . . . D. . . . dai. . . . nežinau!“ — „Kur, klausė žydelis, ar ant bažnyczios?“ — „Ne, ten asz žinau — ten. . . . „Dūkit garbę Dievui!“ bet sztai czia ant vartu negaliu suimti!“ — „A kur?!“ . . . — klause vėl žydelis. — „Sztai ant vartu, ar spangas ēsi, kad nematai?!“ . . . atsakė žmogus, mažumą užpykęs. — „Niu, žmaguli, tu nežinai kas czia ant vartu?! . . . czia. . . . Dajcie cześć Panu!“ — „Tai kas tai yr?“ . . . klausė žmogelis. — „Tai yr. . . tai yr. . . niu, tu, nežinai kas tai yr?! . . . tai yr. . . pabucziūk ponui į. . .!“ Toliaus buvo pasakytas biaurus žodis. Žydelis tūjaus nubėgo pasigirt kitiems žydeliams, kaip jam pasisekė pasijūkt isz gojaus. Bet ne isz žmogelio reikėjo czia jūkties, o isz tu, kurie be reikalo įbruko ten savo kalboje antraszą. Kad toks atsitikimas nebut sulaikęs manęs ant valandėlės, asz rasi ir iki sziai dienai nebuczia užtėmijęs to „Dajcie cześć Panu!“ K. V.

Varszavskij Dnevnik'as 90, 1886 m. raszo: „Pavyslėje, kur prietaikėi maž daug tolygus prietaikiams sziaur-vakarinio kampo abelnai, o įpacz Lietuvos, nežino isz panagucziu, ant kiek mes įstengėme įvykdinti senei geidaujamą suartinimą ir sujungimą to sulenkinto kraszto su reikalais ir dvase musu *bendrios* (?? anai!!) tėviszkės, kurios-pi mes, Lietuvei (resp. Lietuvos pardavėjai), nū amžiu amžiu linkte linkome (skaityk: linkome prie taip vilvingingu maskoliszku imperijolu). O juk mes bėgyje paskutiniu dvieju — triju metu toli nužengėme tū keliu, prie savo tvirto veiklumo (tiesa: ceremoniju nedarėte su mumis!) ir aiszkaus programo. Neveizdint į visas nūszalinas kliutis ir prieszgyynystę, musu *apszvietimas tėviszkinėje dvasėje* (kas tai per prajovai?) stebėdina savo spartumu: visose urėdiszkose vietose ir įpatiniūse įsteigimūse mes girdime *maskoliszką kalbą* ir turime reikalą su *urėdininkais Maskoleis* (a! tai sztai ans pagirtas „apszvietimas“, einąs su „nagaika“ vienoje ir su „sztofu“ degtinės kitoje rankoje!). Jeigu kas pasiliko isz neramios praeitės, tai tik iki kolei. Slapcziosios intrygos (vylei) ir iliuzijos neranda jau vietos tarp musu — nėra jau tarp musu įtikėjimo tiems „impertinentiszkiems projektoriais“ ir ju pusgalviszkiems taikiams. Kiekvienas tikras, sveikos mislies Lietuvis, dabar gerai numano, kad jį slogina iki kolei drausmė ne per jo kalczią, tik per kalczią sukeziu (intrigantu), ir to dėl nūszirdžei keikia praeitinę, stengdamasi parodyti, jog jis nepridera prie to, kas tapė priežaszcia anos drausmės.“ — Taip raszo nekursai pigusis advokatas ir užtartojas Lietuviu gentės, Z. Z. Z. Lukterk, tamsta Z. Z. Z., valanda, o iszvytai, kas per szaunus ans „apszvietimas“. O jeigu tamsta norėjėi tik baikas pavarinėti taip bezaunydamas, tai minėkie tą priežodį: „pasiliaukite žaidę, nės piktai žaidziatie!“

J. Ma . . . ys.

Lietuviams.

— () — () — () — () —
Mes dėl broliu daug kentėjom
Per senūsius metelius,
Prakaito daug, daug praliejom,
Bet-gi vis juk taip nebus.

Nors auszra palengva szvietė,
Apniaukts buvo nors dangus,
Bet ji tik mumis szim szvėte
Linksmino nuvargusius.

Ak bent kaip Auszra norėtu,
Kad nuszvistu veik dangus,
Kad saulelė veik tekėtu,
Kad prikeltu Lietuvius.

Sunku Auszrai kelią kasti
Pas mus brolius Lietuvius,
Žemėms, marėms, oru rasti,
Per balas ir per miszkus.

Po tamsius miszkus mes landėm,
Ir ten radome kelius;
Mes ir kart jau lėkti bandem
Pas mus' brolius Lietuvius.

Bet ko dėl taip spausti Ruso,
Kam neleidž mums eit valnai,
Kam mus privercz' neszt isz Pruso,
Ar neleis jau amžinai?

Dieve miel's, kam mus prastojei,
Seno amžiaus Lietuvius?
Kam, Maskoliau, mums užstojei
Per gires musu kelius?

Atidūk spaudos valnybę,
Teikkies mažjt mus' wargus,
Atlaikyk tą vyresnybę,
Katra taip naikina mus.

Jei nedūsit mums valnybę
Mus' kalboj skaityt knigas,
Eisim ten, kur žyd liūsybė
Po valdžia Amėrikos*);

*) Yra tai jau ne jauna mislis; p. Sz—is 5-me n. Auszros padūda projektą visūtino iszskraustymo isz senosios musu tėviszkės; mes-gi su tūm nesusitaikdami, kitoje vietoje *ruscziaus* iszgvildėsim tą dalyką. *J. Kalnėnas.*

Kur jau daug mus' iszkeliavo
 Į valnybės ten lankas,
 Kur liūsybę, žemę gavo,
 Saviszkoj kalboj knygas.

M. J.

Klaipėdos pilis.

(Su paveikslu.)

Klaipėda, bene savo vardą turinti nū „klajus, klaji“ ir „pėda“, „Klaj-pėda, Klaipėda“ = „klystanti pėda“, tur per 19000 gyvatininku ir gul prie isztakos Danės upelio į mares. 1855 m. beveik du trezdaliu mėsto nudegė. Isz tos priežasties ir naujos gražios triobos su placziomis, isz dalies liepo-mis apsođjtomis gatvėmis senuju vietoje atsistojo. Ne kaip Tilžė, kuri kad ir pamažu paakiui eina, Klaipėda kupezystės dalykūse užpakalyje pasiliekti. Klaipėdoje iszeina du lietuviszku laikraszcziu (rods nėkam netikusiu): „Lie-tuviszka Ceitunga“ ir „Pakajaus Paslas“; pirma valandą ir „Keleivis“ isz-ėjo. — Ant musu paveikslo yra po kairės Vokiecziu bažnyczia, o po deszi-nės Lietuviu, arba kaip Vokieczei sako, mums vardą musu užginti norėdami, „žemininku bažnyczia“.

Neatbutinai reikalinga.

Tiejie, kurie turi mano raszytą *visatinę istoriją*, užpraszomi man ją kū veikiausei atsiųsti; iszvažiūdamas isz tėvynės, neatsimenu, pas ką palikau. Tas rankrasztis brangintinas. Podrauge buvo vienas sąsagas, priraszytas visokiu nūraszu isz įvairiu dokumentu; žinės tos buvo renkamos dėl istori-jos Gedimino, kurią jau buvau beveik visą placzei paraszęs. Kas turėtu rankrasztį apie Gediminą, o podraug ir surinktąjį isz visokiu knygū me-degą, tegul bus toks mielas man sugražinti.

Jonas Szliupas, New-York, 29 Spring street, Amėrika.

Klaidu pataisymas.

Penktame numeryje „Auszros“ įsibrovė sekanczios klaidos, kurias skaitytojus te pataiso:

Lakszτας.	Eilė.	Parasszyta.	Reikia skaityt.
132	4 isz apacz.	palylėtu	palytėtu.
134	2 isz apacz.	mokėjo	nemokėjo.
147	—	